

BARBU DELAVRANCEA

O, P E R E

VI

E d i ț i e in % r i j i t ă ,
s j u d i u i n t r o d u c t i v ,
n o t e f i v a r i a n t e ,
g l o s a r ș i b i b l i o g r a f i e ,

EMILIA de ȘT. MILICESCU

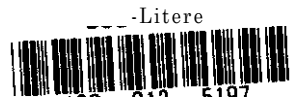
S

S C R I I T O R I R O M ă N I

E D I T U R A M I N V, R V A

B i e « f < j ! i , 1970

PUBLICISTICĂ
ARTICOLE POLITICE (1)

(IN MINISTRU

1

E omul veacului, așa zic unii.

E deștept, zic alții.

5 E viclean și ignorant: cînd scrie jupoaie, încăpu-
tează, lustruiește, cînd nu fură nu-l înțelege, răspund
scepticii. Toți au dreptatea lor și mai ales cei din
urmă.

10 E vindicativ și ambițios; sub un suris blajin, sub
o căutătură șârpească care fură pe cei fără fire mai
dirje, ascunde ura învechită contra orcăruia stăvilar
ce ar întilni d-a curmezișul drumului său: dar fie
lege, fie cinste, fie adevăr. Taie unde nu poate dez-
lega și înșeală unde nu poate tăia. Șopirlele care se
15 tîrăsc pe pîntece ar putea învăța de la el tîrîrea, și
calemgiii, astăzi praf și puzderii, n-au d-a face întru
nimic cu aroganța istoricului ce ș-a schimbat atîtea
nume pentru a uzurpa un renume.

Păiajenul nu întinde lațuri mai fine.

20 O vorbă dulce, un salut amabil, un zîmbet meș-
teșugit, o făgăduială, un serviciu sunt niște cinii în
cari prinde pe cei slabi de îngeri ce ar cădea în raza
sa de gravitație. Ca o femeie harnică ce nu uită nici
un fir rupt în război, tot astfel noul ministru, cînd
25 e vorba de trimba sa, își aranjează devotații și crea-
turile și clienții și șurupurile mai cu vază și pe cele
fatal închinat. Și suvelnița e zveltă, și spata bate,
și rostul crește. Toate merg strună.

Cinismul e o comoară neseacă.

E vorba de d. Urechiă.

10 Nimic nu ne-ar fi îmboldit să-i cerem socoteala
r> în degrab'; l-am fi lăsat, ca pe orce exploatator al căi-
lor piezișe, să-și grămădească singur, multă vreme,
capete de acuzație în dosarul faptelor sale, dacă n-ar
fi luat-o prea repede și prea cutezător, dacă n-ar fi
încercat, cu o biziunță caracteristică, să-și deie friu
slobod patimilor sale, crezindu-și interesele necro-
tite îndestul.

Și firea morală și scrierile ce dau chintesența omu-
lui și pe cari i le socotim după prețul lor nu le vom
răfui acum.

15 A aștepta este o virtute de căpetenie, ce n-am fi
uitat-o dacă omul care scrie pe toți pereții institu-
lui său: patrie, lumină, libertate, care dă alarmă în
țară pentru binele obștei că trebuie să răpunem pe ni-
hiliștii din rădăcină, devenind un pericol național prin
20 mijlocirea geografiei și a istoriei, care alerga cu vicieim
ad-hoc la orce serbare națională, care strigă cel dîn-
tîi „ura” or de cite ori majestatea-sa regina trece pra-
gul Ateneului, n-ar fi cutezat să îmbrobodească pe
cei cari se interesează de examenele de bacalaureat,
25 acuzînd de la rectorul Universității pe toți profesorii
în rînd ce au avut nepăsarea să nu corespundă aștep-
tărilor funambulescului ministru.

30 Mai toți s-au înșelat în afacerea bacalaureatului.
Sa discutat cu zgomot și în pripă, și dar era tocmai
potrivit să fi scăpat din vedere cei mîniați în luptă
pe adevăratul autor al gilcevei, pitulat după porto-
foliul ministerial, de unde asmutite copiii săi la vreme
de nevoie, după cum vom dovedi, luînd personal parte
la bătaie, dar susținînd atacul cu masca la ochi.

35 Și mai întîi să lămurim cum d. Urechiă a luat
și ia partea de căpetenie, deși nu fățișe, în această
luptă.

D-sa avea un interes simțitor, din cauza obliga-
țiunilor contractate, din cauza intereselor monetare,
din cauza perspectivelor de un bunicel viitor pentru

institutul ce dirige, ca examenul de bacalaureat din
această sesiune să fie cit se va putea de concesiv.
(Să ni se îngăduie acest adevăr, pe care, desigur,
mulți l-au simțit; în curînd îl vom dovedi.)

5 Comisiunea examinatoare, cum nu mai e de vor-
bit, nu putea a-i surîde. Trebuia o măsură luată con-
tra chipului d-a se examina pînă esttimp, și mai
ales în vederea izkindii «piil»r săi.

10 Dar pentru a-și cocoloși interesele îi trebuia un
pretext de ochii lumii. Nici un organ al presii nu-i
era favorabil, și orice act voiește a și-l motiva, nea-
părat, numai pentru a-și asigura poziția ministerială,
nu tocmai zdravăn sprijinită.

15 D-sa, pe sub mină, intră dar în relații de priete-
sug convențional-oneros cu *L'Independance roumai-
ne* și răsufală în coloanele acestui ziar cu reformele
ce pregătea pentru examenul de bacalaureat, pentru
ca să poată striga în circulările sale către rectorul
20 Universității, publicate în *Monitor*, cu mult tapaj,
că ține seamă de niște rele semnalate de presă în
genere. Acesta e un mijloc, dacă nu îndestul de demn,
dar îndestul de vrednic pentru popularitatea unui
ministru, care nu desprețuiește a-și trimite gealații
săi cu panachida să cerșească iscăliturile profesori-
25 lor, drept sincera mulțumire a corpului profesoral,
adresată primului ministru, că a găsit pe omul dol-
dora de carte, numai bun pentru instrucțiunea publică,
pe omul d-o moralitate catoniană numai lovit să
dirigă și să dea pilde tinerimei de o purtare licită în
30 toate apucăturile ei.

D-sa, susținem ș-avem prilej d-a susține, printr-o
creatură exotică, un profesor de origină streină, hotăr-
rit a se vinde spre a ajunge unde și alți compatrioți
au ajuns, dădu zarvă în *UIndependance roumaine* de
35 măsurile ce **trebuie** luate la examenele actuale de
bacalaureat.

în adevăr, reclama din *L'Independance roumaine*
apare marți 5 mai și circulara ministrului reforma-
tor, adresată rectorului Universității, apare în *Morii-*

torul de la 7 mai. Această circulară a trebuit să fie trimisă la tipografia statului la 6 mai dimineața sau cel mult la namez.

5 Cînd dar d. ministru a citit cele zise de ziarul francez? Cînd a reflectat asupra utilității acelor măsuri? Cînd și-a scris circulara? Toate acestea s-au plămădit ca fulgerul, într-un spațiu de 10 ore, adică de la 5 mai, aproximativ 2 ore, pînă la 12 ore noaptea, căci nu putem presupune că, nemaiavînd altă treabă, d-sa, care nu face decît să alcătuiască duzini de proiecte, a putut da năvală la coloanele numitului ziar spre a-l citi cum s-a crăpat de ziuă.

10 Neapărat din legătura acestor date reiese cumplit prezumpțiunea de netăgăduit cum că d. ministru și-a trimis omul său cu articolul în buzunar la redacția *VIndependance roumaine*, scris chiar în institutul d-sale, avînd circulara deja pregătită, gata s-o expedieze rectorului.

15 Numai astfel putu d. ministru să scrie cu toată libertatea în circulara trimisă Academiei, mai în același timp cu aparițiunea reclamei sale: „Totuși cred util, d-le rector, să vă atrag deocamdată atențiunea dv. asupra acelor îmbunătățiri cari *presa* (subliniată de d-sa) cu dreptate le reclamă încă din sesiunea aceasta”.

20 De ce n-a zis mai bine „pe cari le reclamă *inia de azi dimineța*”? Ar fi **fo3t** mai corect; ar fi fost mai naiv, mai naiv chiar decît La Fontaine în fabulele sale, ar fi cucerit o calitate ce a făcut din fabulistul francez una din gloriile literaturii clasice.

25 Dar e d-un ridicul ordinar să vezi p-un ministru declarînd că măsurile sale sunt reclamate de *presă*, cînd orcine simte de cine a fost scrise acele cu adevărat *reclame*.

30 Și-apoi să ni se spuie ce alt ziar scrisese o vorbă măcar în vederea bacalaureatului din această sesiune, pentru ca un ministru să-și motiveze circulările pe cererile „presii”?

De cînd oare eîteva rînduri scrise într-un ziar pot angaja „presa” în genere? Cînd șeful instrucției se coboară spre a precupeți eîteva linii, anume întocmite, nu poate inspira decît o milă dezgustătoare.

10 în fine, dacă analizăm cuprinsul circularii și al articolului din *L'Independance roumaine*, se vede îndestul de lămurit izvorul lor comun. Acel articol nu e decît spicuirea circularii; seamănă ca două picături de apă; și pentru mai bună înțelegere stabilim aici un paralelism:

L'Independance roumaine

5 mai, *Le Bacalaureat*

15 „Să sperăm că va repara această uitare (d. ministru), hotărînd un regulament pentru examenele din septembrie”.

20 „...fiecare profesor examinând în parte la ore nedeterminate, nimeni nu poate asista”.

Circulara d-lui Utuhiă

Xr. 6.074, *Monit.*, 7 mai

15 „...Subsemnatul n-a socotit nici bine, nici posibil a cere onor. consiliu permanent revizuirea regulamentului pentru zisele examene generale. Acesta va fi obiect de studiu pentru viitoarea sesiune”.

20 „...să faceți încă ca zilele și orele de examene orale să fie mai dinainte arătate în afipte, ca să poată asista la ele orcine”.

25 în primul pasaj, organul francez se îngrijește de sesiunea viitoare; d. ministru răspunde în același gînd. în al doilea pasaj, organul francez se interesează de publicitatea examenilor din sesiunea actuală; d. ministru împărtășește și satisface aceeași cerință.

30 Și-apoi cînd e vorba de a arăta neîncredere formală în comisiunea examinatoare, ș-a atinge simțit în demnitatea colegilor săi, se lovește minunat cu pretențiile zisului organ:

„Cine va divulga vrodată comediile la cari dau loc examenile de bacalaureat, vizitele făcute profesorilor..., schimbările ce încearcă notele pe catalog mai nainte de a fi date rectorului?”

„Al doilea caz care dă loc la reclamațiuni nu mai puțin întemeiate este modul cum se procede în darea notelor' Socot, d-le rector, că s-ar garanta mai multă dreptate examenului dacă candidatul examinat de juriu i s-ar da îndată chiar în ședință nota cuvenită, fără ca sub nici un cuvânt să se mai poată schimba nota în public dată...”

15 Cînd dar articolul din *VIndependance roumaine* din fir pînă în ață se potrivește atît de izbitor și în dorințe și în insulte și în redacție cu circulara d-lui Urechiă, cine s-ar mai îndoi de afirmațiunea noastră că au un izvor comun și că acel izvor nu poate fi decît

20 d. ministru de instrucție?

Omul său prin care își scrie și trimite articolele îl cunoaștem și l-am văzut umblînd cu gazetele ca colportor, numai pentru a atrage atenția oamenilor asupra insultelor din urmă adresate profesorilor Universității.

25 Rămîind constatat că d. Urechiă e autorul vilvei ce s-a dat prin ziarul francez, mai rămîne o cestiune de dezlegat: care e interesul d-sale d-a se lua la colț cu colegii săi?

30 Mai întii să constatăm repede un viclesug: d. Urechiă era sigur că profesorii nu vor putea examina în comisiune rînd pe rînd cîte-un candidat, deoarece pe zi nu s-ar fi putut examina mai mult de șase candidați, neglijîndu-și fiecare examinator, pentru 180 de

35 aspiranți, în mai bine de o lună de zile cursurile universitare.
D. Urechiă era dar sigur că profesorii vor examina ca și în trecut; astfel, neconformîndu-se adresei ministeriale, îi rămînea o clauză pentru casarea examenelor din această sesiune.

14

Numai în vederea acestei casări, d-sa, care publică toate, fie chiar adresele acelei junimi *studioase* care a apucat potecile d-sale, a publicat circulara sa fără a da la lumină încheierea profesorilor ce i-a fost trimisă drept răspuns la faimoasa adresă cu nr. 6.074.

5 Numai în vederea acestei casări a asmuțit pe oamenii săi să strige contra preținsei neregularități ce s-a întîmplat la examenul general de bacalaureat.

Vom vedea care era interesul, d-almintrelea nu greu de înțeles, al d-lui Urechiă d-a acuza comisiunea examinatoare, d-a izbi în rectorul Universității, d-a casa examenul general, după cum se răspîndise zvonul și după cum însuși d-sa cerca prin oamenii săi, prefăcîndu-se că e îmboldit de cererile presii.

II

D. Urechiă avea un interes material ca excmnele generale de bacalaureat din această sesiune să fie cît se poate de blînde.

Avea și are un interes material de a casa examenenele, văzînd că nu-i sunt după plac.

Avea și are un interes, cel puțin de nu va reuși să le caseze, să strige prin oamenii săi, să scrie, să dea motive de discreditare în povara juriului examinator.

Iată de ce.

25 D. Urechiă — vinovat poate fi mediul social or instrucțiunea-șubredă și zburdalnică, or decepțiile vieții familiare — nu se mai bizuie decît p-un cinism de altmintrelea din cele mai cochete ca înfățișare.
D-sa vorbește cu patos de patrie, dar ar trăi tot așa de bine în Franța or în Italia or în Spania dacă afacerile i-ar merge, de nu mai bine, cel puțin ca la noi.
D-sa vorbește cu lacrimile în ochi de cultura națională, cădelnițînd cu un glas declamator gloria eroilor ce au redeșteptat în noi năzuința luminii și a propășirii, dareconvinspînă în măduva oaselor că laudele ce-i ies dâ pe buze pe buze sunt născute și că nu se alegealtcevadineledecitunzarzavatvulgar, bun pentru

15

cei ce cred în declamațiuni umflate și în acei soitarii ai științei, meșteri în a afecta pentru cei săraci cu duhul un aer serios, posomorit și clasic. Morala e o păpușă bună pentru copii; cit pentru istoricul nostru, aci îi lungește nasul, aci îi scoate ochii, aci îi pune rochie lungă, aci o lasă goală, neapărat toate aceste operațiuni sunt făcute cu o mare îngrijire, departe de ochii lumii; cînd însă e vorba de a stoarce și această parte psihică a omului cu o îndemînare de nepomenit, o prezintă în haine de călugăriță și nu desprețuiește a-i da în genuchi... abia stăpînindu-și privirea indiscretă. Papa nu e mai catolic.

Așa fiind omul, cum s-ar da în lături d-a exploata, d-a stoarce instrucțiunea publică? Formele deșerte sunt cele mai bune momeli pentru mințile necoapte. Și d-sa nu uită la nici o paradă d-a ieși cu elevii institutului ce dirige, echipați, șunuruți, cu steagul în frunte, cu pușca pe umăr și cu barabancea răsunînd războinic. Examenele și le termină cu imne, cu alegorii, cu comedii, ba încă face apel chiar la îndurarea artiștilor din Teatrul Național.

Nimic nu e inconsecințe în d-sa: cine va crede aceasta învederează că nu cunoaște omul. Cu această paradă ce ia ochii și o bună sumă de mii de lei pe an stă în legătură scandalul ce s-a provocat la bacalaureat. D. Urechia cunoaște bine unde e grosul filonului de exploatat. Nu i s-a părut dar nimic mai bun decît să transforme institutul său într-o fabrică de bacalaureat fără firmă.

O duzină de repetenți cari ș-au părăsit cursurile de 4-5 ani, unii cu cinci clase, alții cu șase, făcute ca vai de ele, anul acesta dădu năvală la d-sa și, după o bună plată și după eîteva luni de repetiție, susținură examenul de șapte clase la Liceul „Matei Basarab” în fața unei comisiuni aleasă după sprinceană. Angajamentul d-lui ministru era însă d-a trece și prin foc numai să-i scoată și bacalaureați. Un asemenea succes i-ar fi asigurat o afluență strașnică de trîntori cu dare de mină. Renta anuală ar fi crescut nemăsurat.

Cîte osanale nu ș-ar fi cîntat singur în *Românul* după cum să intîmplă nu mai de mult decît în sesiunea trecută, cînd d. ministru, examinîndu-și singur elevii, îi hărăzi mai pe toți cu nota zece.

Ș-apoi să ne mai îndoim de interesul ce pune în certele iscate cu ocaziunea examenelor generale din această sesiune? Dar pururea d-sa a avut în vedere să-și facă din institut o babilonie la care să alerge cei dezmoșteniți de silință și carte, pe cari, procop-sindu-i cu o nenorocită de diplomă, să-i miște la rîndul lor nervul bunurilor materiale.

Din acest prilej a luptat cu furie și a obținut în timpul ad-interimatului d-lui Boerescu dreptul scandalos ca certificatele institutului său să aibă valoarea și dreptul certificatelor liberate de liceele statului, zguduind astfel instrucțiunea publică printr-o concurență necontrolată de liber-schimbist cosmopolit.

Acum, cînd 13 din 15 clienți d^{3.1} s¹⁰¹ Cgd la bacalaureat, d. ministru presimte eletănîndu-i-se viitorul fabricei din teișul de la șosea; se vede inhățat de dis-de-diminează de contribuabilii săi; părinții pacienților nu-i mai surîd cu toată inima; și zgomotul se duce din gură în gură că nu mai e cu puțință bacalaureatul sub protecția și îngrijirea părintească a d-lui Urechia.

Dar de cîtă forță de viclesug nu e capabil omul cînd, creîndu-și apetite nelegitimate de firescul meritului pentru a-și tolăni mădularile în tot largul, dă năvală la foloasele ipocriziei și ale unui cinism ce numai în țară la noi se poate odrăsli. Mijlocul e găsit. Să se caseze examenele, or, dacă nu va fi cu puțință, în loc ca traficantul cutezător al instrucției publice să fie acuzat, vina sacadă în spinarea juriului exEminator.

Iată prilejul circularii trimeasă către rectorul Universității; căci știa bine că examenele nu se vor face după rețetă, tocmai din această pricină s-aștepta, cum s-a și hitîmplat, ca în urmă să sibă o clauză de casare sau cel puțin să poată striga prin creaturile

sale că, examenele neținându-se în regulă, s-au nedreptățit candidații.

Ce însemnează destăinuirile publicate în *L'Irindipendance roumaine*:

„Se afirmă că d. ministru al instrucției publice, bine informat, a manifestat intențiunea d-a numi o comisiune însărcinată cu cercetarea concursurilor în scris din sesiunea prezentă”.

Cum a aflat organul francez această intențiune a ministrului? Cine a pretins că s-a nedreptățit la concursul înscris? Elevii d-lui Urechia ce nu știau conjuga nici românește? De unde știa d. ministru că juriul examinator s-a înjosit să escamoteze probele în scris mai înainte d-a avea la îndemină aceste probe, precum și notele convenite? Se vede de cit colo o pornire calculată în acele transpirațiuni ministeriale, un scop vădit.

Ș-apoi ce însemnează acele îndemnuri animate, pururea în același organ și cu aceeași curtenire către ministru și aroganță către profesori, de a se casa examenele generale?

Neapărat nimic alt decît că ministrul, autorul intrigii, strîns în chingi de elevii săi, de pericolul de a se vedea părăsit de clienții pensionatului, să poată a-și legitima arbitrara măsură de a casa examenele. Numai astfel cei 13 ai săi nu se vor mai socoti căzuți la bacalaureat; numai astfel, socotindu-se atotputința ministrului, vor veni din toate cafenelele tineri pentru a-i prepara de bacalaureat, omul al cărui bust... pentru meritele sale, i s-a așezat cu multă pompă de Societatea etnografică din Paris.

Mai departe.

D. Urechia avea un interes moral și material nu numai d-a-și crea posibilitatea d-a călca în picioare examenele generale, dar chiar d-a înnegri, d-a pierde desăvîrșit în opiniunea publică, dacă nu pe toți colegii săi, dar cel puțin pe vro cițiva.

Mai întii era pentru d-sa o saturare a urii ce poartă acelora cari nu l-au ales decan al Facultății de litere, după ce nu-l recomandase de maestru conferențiar la

Școala normală. Patima e cu atît mai vie, cu cît din neprevvedere a umblat cam mult după acele onoruri. Al doilea, reușind a zugrăvi în fața lumii pe colegii săi ca pe niște oameni venali, găsea un motiv strașnic d-a se apăra în fața elevilor săi căzuți la bacalaureat și mai ales în fața părinților lor. Lupta începe cu mult meșteșug. Cei 13 se pling că, răspunzînd ca niște îngeri, au fost respinși sub cuvîntcă sunt odrasle d-ale ministrului. Neadevărurile, de bună și de rea-credință, cresc, se înnoadă unul de altul și, traduse în franțuzește, apar în *VIndependance roumaine*. Se strigă că se diplomează „măgari”; se strigă că profesorii sunt vînduți; se strigă că alături cu favorul canalie se află și persecuția scandaloasă. Se izbi nesocotit și în demnitatea profesorilor în parte și în demnitatea Academiei.

Și d. ministru se uită pînă într-atît, căci atît de mult orbește patima și ușurința, încît se făcu judecătorul acelor pretinse scandale și dădu nemernică sentință în scris, menită a produce discredit și anarhie, dar cu cea mai neîndoioasă premeditare. Astfel, adresîndu-se printr-una din circulările sale către profesorii liceelor, le îndrugă un furnicai de recomandățiuni pentru a apăsa pe concluziunea:

„Dacă voim să înceteze *atitea abuzuri* semnalate ca petreeîndu-se la bacalaureat”.

Ginditu-s-a d. ministru că, aruneînd prin asemenea cuvinte sărite insulte neomonoase asupra bătrînilor profesori, că și înalta lor poziție și neclintita lor cinste ar face ca acele insulte să se răsfrîngă nemilos asupra celui ce le scapă dintr-o minie neechilibrată?

Ceva mai mult. Cu trei zile înainte d-a apare în *L'Independance roumaine* (joi, 28 mai) scrisorile puse în socoteala d-lor Cernătescu și Crăciunescu, ministrul strigase în paroxismul furiei: „Am scrisori la mină, voi dovedi nedreptățile!”

Prea bine. Ești d-ta, d-le Urechia, care ai comunicat acele scrisori ziarului francez. Dar oare voit-

ai să fii drept când ai intrat în luptă pe sub mină ori numai spre a-ți potoli bătăile inimii al cărui sânge se înveninase de fierea patimii?

5 Cinstit ar fi fost să fi dat răvașele cu pricina fățiș.

Cinstit ar fi fost să spuneți că dvs. sunt adresate.

10 Cinstit ar fi fost să-spuneți că vi s-au adresat în sesiunea trecută, când vă examinați copiii din institutul d-voastră, iar nu să lăsați a se înțelege că sunt răfuieli din această sesiune.

Cinstit ar fi fost să nu schimbați redacția lor, pentru a se vedea lămurit că vi se atrage atenția în limitele obișnuite, iar nu a le prezenta sub o formă plâsmuită.

15 Dar ce stau de vorbesc, cinstea are și ea rostul ei; e un rod bun ce nu încolțește și se dezvoltă decît în pămînt bun.

20 S-a preferit a se acuza și pe sub mină juriul examinador, s-au preferit capete de acuzație false și era natural să se prefere; faptele omului nu se dezminț: ele au logica și fatalitatea lor.

Cînd un om n-a trăit decît numai prin pizmă și fanfaronadă, vecinie va acuza dacă interesul lui va cere.

25 Și interes mare avea d. Urechiă d-a acuza pe colegii săi: altfel n-ar ști să-și dea socoteala de cei 13 elevi ai săi, căzuți din cauza unei desăvîrșite ignorante, ce i-au plătit bani peșin, bani calzi, bani ce au păcatul d-a țipa cînd nu sunt satisfăcuți.

30 I "

Trăim într-o atmosferă din cele mai mefitice; n-ai să te cîrmești, n-ai să te întorci și sistema unei chiver-niseli necinstite îți scoate în cale tipuri scandaloase, oameni de altmîntrelea salutați, curteniți, invitați
35 la palat, cu peptul plin de decorații, dar cari calcă și *Constituție*, și legi civile, și regulamente speciale, și contracte scrise și subscrise, și conștiință, și bunele moravuri. Otrava ticăloșiei se întinde ca o pecingine.

20

Se îngrașă din sudoarea altuia; vind moartea morală sub forme de diplome; aruncă mucegaiul simțirilor lor, dospit în ură și decrepitudine, în mijlocul generațiunii fragede, în pîntecele acestei generațiuni indestul de schilodită.

5 Și cînd te gîndești că pe acești oameni nu-i găsești nici la Telega, nici la Văcărești, cînd te gîndești că nu-i găsești nici prin cîrciumi, nici pe maidane, ci sus, sus de tot, în Cameră, în Senat și în minister,
40 iluziunile ți se cleatănă și nu-ți mai rămînedecito nădejde: școala; lumina.

Credința s-a înlocuit culumina; dogma cu analiza.

Dar se vede că este un făcut, un păcat greu de ispășit; singurul mijloc ce ne-a mai rămas de mîntuire,
45 școala, o vedem trîntită ca o sculă netrebnică în mina unui om ce nu i se cădea nici după moral, nici după pricepere, nici după studii.

A dat turma în paza lupului.

20 Regii Franței cel puțin se prefăceau cînd ascultau cu rîsul în nas pe bufonii lor făcîndu-le curs de astronomie, istorie și morală, iar primul ministru a luat-o la serios cu d.Urechiă.

25 În loc de tricou cu un elefant în spate și cu o muscă enormă pe piept, se dă *Steaua României* și portofoliul ministerial.

Nedemnă alegere pentru o poziție atît de înaltă, nelegiuită pentru biata națiune, ce a ajuns în pata-rama femeilor de stradă, gata la gluma oricui.

30 Actualul ministru al instrucțiunii va exploata portofoliul cum a mulș și funcția de membru în Consiliul permanent, cum a stors și pe aceea de profesor al Universității și după cum a precupețit pe aceea de director al institutului său.

35 Am văzut cît interes are în afacerea bacalaureatului; l-am văzut împrăștiind articole, scrisori, insulțe; l-am văzut ca ministru făurind neadevăruri, simțîndu-și mîdulările țîțîind-

Să ne apropiem de d-sa mai mult.

40 Orcine va lua reclama intitulată „Institutul Urechiă, București, Șosea (1880)” va simți cită legătură este mai cu osebite între pagina întii, pagina a

cincia și lupta de acasă examenele generale din această sesiune.

Impresia ce-ți lasă această reclamă este aceea ce o simți când citești pe afișele ovreiești: „Marfă fină, din cele mai renumite fabrici; mai pe nimic”.

În adevăr, se vede și deșertăciunea, și viclenia d-lui ministru, când, vorbind singur de examenele institutului său, zice pe pagina 1, rîndul al șaselea:

„Au asistat la aceste examene părinți, mai mulți domni deputați și senatori și le-au onorat cu prezența sa înalt prea sîntitul mitropolit monseignorul Calinic Miculescu, primatul României, carele abinevoita președe împărțirea premiilor, încununînd și binecuvîntînd pe elevi” etc.

Ce pasaj elocinte! Cit bizantinism nu dă pe față!

Nu-i scapă nici un chip simandicos, nici o formă bătătoare la ochi pe care să nu și-o scrie singur spre a sa glorie. Și, dacă î.p.s. mitropolitul a încununat pe elevii săi, d-sa se încunună singur în alin. 4:

„La sesiunea de bacalaureat din 1880, Institutul (Urechiă) a prezentat patru candidați... Asupra unei serii de 80 de candidați de bacalaureat ieșiți toți din liceele publice ale țării, au ieșit cei întii trei și între cei întii N. Vicol”.

Patru a prezentat, nici unul n-a căzut; și au concurat cu elevii din liceele publice; ba încă unul a ieșit între cei dintii. Este d. Urechiă care-și înalță aceste osanale și lumea naivă ascultă și crede. Liceele statului, după d-sa, sunt mult mai inferioare. Dar de ce nu declară că singur și-a examinat elevii și, ca prin minune, nota zece le-a așternut la tuspatru? „Meritau! meritau!”, va striga d. ministru: „Face! face!”, strigă toți negustorii din strada Șelari.

După ce umple pagina a II-a, a III-a și a IV-a cu raporturi oficiale și mulțumiri private smulse ad-hoc prin complezență și măgulire, pe pagina a V-a, litera d, nr. 3, d. Urechiă strecoară tot secretul acelor laude și parodiate succese obținute la examenul de bacalaureat în 1880:

„Costul anual al unui elev extern din clasa VII și repetitiune pentru examenele de bacalaureat este de 2.000 lei!”.

Două mii de lei un elev care nu mănîncă, care nu doarme, care nu se spală în institut, iată taina atîtor marafeturi, iată adevărata cauză care a împins pe actualul ministru să-și ia inima în dinți și să strige contra aceluia ce, respingîndu-i clienții de la bacalaureat, îi lasă hotelul fără muștirii. În adevăr, d. Urechiă, socoteală rotundă, de la 15 candidați cea prezentat la bacalaureat a trebuit să umfle 30.000 lei; căzînd 13 la examene, se înțelege ușor că 26.000 lei nu închid gura așa orcum.

Și dacă ar fi numai atît n-ar face nimic: banii nu se mai întorc; cu soșeli, cu momeli se alină lucru și d. ministru — înaintăm un fapt pe care l-am putea proba cu martori — le-afăgăduit bacalaureatul celor 13, casînd ori necasînd examenele, pentru sesiunea viitoare; însă ce-l îngrijește mai mult e că la septembrie ar putea avea 30 de externi pentru clasa a VII-a, ceea ce i-ar da un venit brut de 60.000 lei și cu perspective nemăsurate; ar putea, da, dar tristul rezultat obținut de clienții săi sparge droaia ce i se pregătea pentru septembrie.

Cum dar să nu strige contra rectorului Universității că a călcat circulara ministerială? Cum să nu răspîndească zvonul că i s-ar fi prigunit elevii? Cum să nu încerce pe toate cărările ilicite să caseze examenele? E vorba de peșcheșul anual de 60.000 arginți.

Traficul pipăit nu e de ieri d-alaltăieri; e o țintă urmărită de mulți ani și cu aceleași mijloace imorale. În adevăr, răsfoind colecția ziarului *Alegătorul liber*, în no. 188, vineri 14 mai 1876, găsim un articol relativ la un scandal tot de soiul celui de estimp, care, după ce amintește ministrului de instrucție după acele vremuri că articolul 2 din regul. de exam. gener. de liceu, între*altele, oprește formal pe „un profesor ce dă lecțiuni de studiele liceale în institute private d-a face parte din juriul examinator”, continuă astfel:

„Ei bine, între candidații din actuala sesiune se află și vro șapte tineri din institutul d-lui Urechiă, profesor la Facultatea de litere și membru în Consiliul superior de instrucțiune. În același timp comisiunea examinatoare care are să deabrevetul de capacitate acestor tineri este compusă, între alții, din patru profesori salariați în institutul d-lui Urechiă.

Constatăm o călcare a regulamentului și atragem atențiunea d-lui ministru al cultelor asupra acestei nelegiuiri, comisă poate din neștiință de d. rector, care întocmește lista juriului, dar desigur cu știință de membrii Consiliului permanent, cari au aprobat acea listă, deoarece între dînșii se află și d. Urechiă”.

Iată pe actualul ministru al instrucțiunii publice arătat cu degetul de trecutul său; același om; aceleași fapte; aceleași „nelegiuiri”; același scop; aceleași mijloace. Fabrică de bacalaureat cu orice preț în trecut, aceeași industrie se încumetează a debita în prezent. Atunci ca și acum, pentru a-și face punga doldora, marele istoric, marele etnograf, marele pedagog, marele patriot, răspîndea în țara românească, tocmai sub scutul școlii, iubirea de trîndăvie, de fanfaronadă, de diplome nelegitimate, răpite prin punere de obraz. Atunci, ca și acum, nu se gîndea că înbrîncește tinerimea pe calea fraudii, căci fraudă este a lua o diplomă de pomană, furînd bucuria drepturilor ce o însoțesc.

Dar cît de bine se zugrăvește singur în răspunsul adresat *Alegătorului liber*, publicat în *Românul* de la 23 mai 1876. În acest răspuns vezi pe omul stricat la simț și copil la gîndire; viclean și înveninat, fudui și tirîtor, vindicativ și cutezător. Iese din cestiune; vorbește de persoana sa, de școala sa, de meritele sale, de abnegația sa, de devotamentul său pentru corpul profesional în genere și pentru acel de peste Milcov în special.

Ce veți zice, oameni buni, de un scriitor care a jupuit fără milă pînă la artere pe scriitorii spanioli,

care face în incurările sale artistice, din pictori sculptori și vice-versa, de un orator care la fiecă frază ahtiază în „oh și vai”, de un profesor de istorie la facultate care „ciugulește” pe Șincai și Bălcescu și basta și care, cu toate acestea, acuzat că calcă legea și dat cu capul de articolele ei, răspunde cu ifos că el *ei* „restauratorul și organizatorul învățămîntului public!”...?

Așa răspunse d-l Urechiă, așa e gata să răspundă. oreînd, și iată-l ajuns ministru, de unde se încearcă, a-și plămădi trebile cu mai mult succes.

Ceea ce e și mai caracteristic e răspunsul ce s-a învrednicit să-l dea articolului 2 din Regulamentul examenelor de bacalaureat; e de necrezut, dar e adevărat -, e scris cu mîna d-sale:

„Eu sunt contra art. 2 din regulament, pus acolo ca o insultă, d-aceea n-am ținut socoteala de el”.

Dar, pentru D-zeu, cînd toți copiii au ajuns d-a băga cu chiu cu vai în țeasta lor adevărul fundamental orcărui stat: *dura lex sed lex*, iacă un profesor de facultate, om chemat a răspîndi ordine și morală în jurul său, un „organizator al învățămîntului public”, care numai fiindcă e contra art. 2 îl calcă, ba încă ceva; mai mult, are și puținul simț d-a declara în public că e gata a călca o lege cînd e contra ei.

Nefericit grad de cultură socială !

Mai mult. Și aci faptele se înnoadă atît de trist, încît milă am simți să le mai scoatem la iveală dacă am avea d-a face cu un om care ar merita-o.

În 1876, 23 mai, cu alte vorbe acum cinci ani, d* Urechiă considera art. 2 din Regulamentul examenelor generale ca o insultă pentru corpul profesoral. Așadar d-sa acum cinci ani zicea:

„A nu permite unui profesor ce dă lecții private să examineze oficial pe elevii meditați este o izbire nesocotită în demnitatea profesorilor; este a neîndoi de cinstea lui și a afișa această îndoială”.

Și cu toate acestea iată că-l duc păcatele să zică

în adresa no. 37, dată după jețul ministerial și publicată în *Monitorul* de la 24 mai:

„Nu este oare bine și cuviincios ca examenele de promoțiune să fie scutite de orice bănuială de părtinire? Cei mai mulți din profesorii secundari țin pe la casele lor școlari interni cari urmează cursurile la clasele unde acei profesori au catedre; oare cuvine-se ca acești școlari, examinați de către profesorii patronii lor să ajute promoțiunea lor?...”

Iacă dar d. Urechiă din 1881 strigind d-lui Urechiă din 1876: „Ești un călcător de lege, ești un nelegiuit!” și pe d.Urechiă din 1876 strigând celui din 1881: „Ești un insultător al corpului profesoral și meriți a fi terfelit ca și art. 2. păcătos fiind de același delict!”.

Ce bufon, ce echilibrist minunat, ce acrobat de gumilastic! Cum se mlădie de strașnic, cum merge pe o sîrmă cu ața de Sibiu și ce ridicol devine tocmai prin aceea seriozitate afectată, uitînd că faptele i-au plesnit tricoul, lăsîndu-i firea în toată deșertăciunea ei!

Și venalitatea dovedită cu afacerea institutului său.

Și unitatea de țintă din îndelungat trecut: monetă calpă, diplomă vîndută pe 2.000 lei.

Și aroganța.

Și călcarea legii.

Și apărarea spiritului aceleiași legi:

Ne zugrăvesc pe omul care-și insultă singur credințele și conștiința pentru sporirea bunurilor materiale, care trafica instrucțiunea publică, care induce în eroare prin contorsiuni saltimbance pe străini pentru o zgardă și un bust al cărui cap de piatră e mai de preț decît originalul, care bagă în comerț ovreiesc pînă și binecuvîntările mitropolitului primat, care invidiază cinstea altora, care dă vînt tinerimei pe calea netrebnică a spoielii și care azi, ca ministru, sparge în capul colegilor săi de la Academie toate păcatele ce-i stau scrise pe frunte în litere de oțel.

IV

Mai răiniia o treaptă de coborit: una singură.

5 D. ministru publică niște scrisori. După ce exploa-
ta data și adresa lor, tîrînd în greșeală și pe unii oa-
meni de bună-credință, într-una strecoară un rînd pe
care-l contestă cu toată tăria autorul ei. în adevăr,
5 acel rînd e grav, dar gravitatea lui nu zdrobește decît
pe ministrul moralității obștești.

10 Să admitem pentru un moment că acel rînd ar fi
întocmit de cel care, asaltat de toate părțile, cerea d-lui
Urechiă un favor. „Știe biletul no. 13”, astfel se
pretinde că ar fi în scrisoare. Foarte bine. Ce a făcut
15 d. Urechiă, ministrul actual, care dă alarmă prin
VIndependance roumaine, care se aprinde de minie
contra celor ce ar prigoni meritul studenților, care se
încearcă a se asemui cu Socrate în dreptate și virtute
dascălească, ce-a făcut la primirea unei asemenea
scrisori? Știm pozitiv: nici mai mult nici mai puțin,
10 d-sa dă 10 la înscris și 10 la oral. Prin scrisoare i se
punea sulîța în coastă pentru a da 10 și 10? Era influența
unui superior ce-l sugruma pentru a da 10 și 10?

D-le ministre, nu vi s-a răpit libertatea.

15 D-le ministre, elevul pe care l-ai examinat vi s-a
spus că nu știa decît anume bilet și d-ta i-ai dat cea
mai superioară notă. Cine e venal? Cine vinde dreapta-
tea? Cine-și calcă pe conștiință? Cine pîngărește
instituțiunile? Cine insultă legea? Cine pune călcîiul
pe adevăr? *Corpus delicii* este nota și totuși tot d-voas-
tră dezgîndată asemenea nemernicie? Delicventul
o acuză cu delictul său: cinism scandalos!

> D-le ministre, nu vi s-a scris acel rînd; vi s-a scris
în limitele obicinuite; i-ați dat nota cea mai superioară;
or elevul a știut ce l-ați întrebat, or nu a știut;
dacă a știut, botu pe labe, nimeni **nu** e vinovat, vi se
recomandase un băiat bun; or elevul **nu** a știut și i-ați
dat 10 și 10: *corpus delicii*, și în acest caz, este nota,
și totuși d-voastră dezgîndată o asemenea nemer-

nicie? Delicventul acuză cu delictul său: cinism scandalos.

„Prin tirire, o reptilă, după legi, nelegiuire;
Prin cruzime, hienă cruntă; prin stomac, enormitate;
Și prin forme, o minune; nimic prin zădărnicie:
Mai puțin prin demnitate!...”

E crud, dar adevărat.
Enorm.

Sfredeliți, sfredeliți tot pentru lăcomia puterii și a banului!

Asemenea sfetnici sunt carii neamului nostru ce-l rod și-l inveninează la rădăcină: unii fatal, cei mai mulți cu liberă pornire, alții fără să știe, cei mai mulți cu știință.

• • • • •
încheiem:

Considerând că d. Urechiă, actualul ministru de culte și instrucțiune, e izvoditorul intrigii de la bacalaureat, tirit fiind de un interes ce se bate în capete cu interesul public;

Considerând că d. Urechiă a luat partea de căpetenie în această luptă, coborîndu-se de la înălțimea scaunului său de culte după patima unei răzbunări ilicite;

Considerând că d-sa a insultat juriul examinator, alcătuit din colegii săi, deoarece îi acuză de venalitate printr-o pană vindută;

Considerând că d-sa, care acuză pe sub mână, se face și judecătorul juriului examinator, dînd o sentință în scris în care se afirmă acele pretense prigoniri și ispите de vînzare ce s-ar fi întîmplat la bacalaureat mai înainte de a numi o comisiune cercetătoare care să limpezească afacerea;

Considerând că, precupețind eîteva linii, anume întocmite de d-sa în jurnalulee ise închină, aruncă pe umerii „presii” toate faptele sale;

Considerând că izbește în instituțiunile statului, transformînd institutul său într-o fabrică de bacalaureat, bizuindu-se pe măgulire și cutezanță;

Considerând că printr-această fabrică, deșeartă de moral și studii, împrăștia trîndăvia, ignoranța și necin-

stea prin tinerime, altmintrelea îndestul de împinsă pe povirnișul formelor seci;

Considerînd că încă din trecut a urmărit țălul bănesc, vînzînd diplomele, servindu-se în trecut, ca și în prezent, de aceleași căi piejișe, de aceleași mijloace tînjite de morală și de lege;

Considerînd că pentru atingerea țelului său calcă cînd îi vine la socoteală (în 1876) art. 2 din reg. exam. gener. de licee, declarînd prin *Românul* că „calcă legea pentru că e contra ei”;

Considerînd că azi, spre răzbunare, apără aceeași dispozițiune de lege, după cum se vede dintr-o circulară adresată către profesorii liceelor, insultîndu-și singur zisele credințe din trecut, numai fiindcă interesul și pornirile materiale îl sfătuiesc la o astfel de cale;

Considerînd că spre potolirea urii și satisfacerea intereselor sale nu desprețuiește d-a se sluji de venetici, asmuțindu-i nesocotit contra profesorilor Universității noastre;

Considerînd că păstrează scrisorile prietenilor pentru a le da publicității cu adresa, cu data și cuprinsul alterat;

Considerînd că, acele scrisori nerăpindu-i libera determinațiune, a comis singur delictul, dînd nota cea mai superioară candidatului recomandat;

Considerînd că se servește de propriul său delict spre a împovăra pe alții, fapt care în jurisprudență dă unul din cele mai de căpetenie semne de o perversitate agravantă;

Considerînd că în dările de seamă despre mersul institutului său, fără a uita vrun rînd stors prin ascendență, măgulire și fals exploatează chiar binecuvîntările î.p.s. mitropolitului primat în vederea clientelii ce voiește a-și deschide;

Considerînd că prin circulara no. 37 aruncă în povara profesorilor bănuiele de fapte de cari d-sa s-a făcut culpabil în sesiunea trecută a examenului de bacalaureat, învederînd de cîtă dușmănie e capabil;

Considerînd că împinge arbitrariul nesocotit pînă a casa examenele generale de licee, numai spre a acoperi

rușinea fabricii sale, crud, dar drept încercată, respingându-i-se 13 din 15 elevi;

în fine, fără a mai destăinui alte investigațiuni, considerînd că această cale ilicită urmată de d.Urechia ca profesor, director de institut și ministru de culte și instrucție zguduie și dărîmă morala publică îndestul de încărcată, împrăștiind pilde prin faptele sale de călcare de lege, de dușmănie, de înjosire, de cinism și de cel mai cumplit despreț de adevăr.

în loc de portofoliul ministerial ce i se dă d-lui Urechia, ar trebui „pus în carantină ca pe un speculator neomenos al binelui public în propriul său interes.”

MI - CAREME

PARIS

- 5 Vreme călduroasă și vîntul nu se simte că adie, abia legănînd ramurile aleelor încăpușate. Tramvaiele și trăsurile uruie regulat în cruciș și în curmeziș; omnibuzele cu roate mari, încărcate de gem, abia sunt tîrîte cu zgomot de niște cai delii, cu copita cît taleru. Bulevardele se înșes, se încarcă și pe la 4 ore sunt înăbușite de mulțime.
- 10 Ejumătatea postuluinepostit; e dezlegare mare; zicu trecut vestit și pentru uvrier și pentru baron. Patimele sugrumate de lucru și de credință se lasă în dragă voie, se întretaie, se ațîță, se împrăstie, se aprind și cutreieră bulevardele mari.
- 15 Pe la sfîntit de soare, copiii se zburdă printre lume cu chivere albe, roșii, albastre, cu ochelari tricolori, cu hîriitori și cu țifloi ce țipă din loc în loc; baloane cu zurgălii mărunte, diafane, cerulii și trandafirii deschise, pe cari se străvăd p-o parte și pe alta în litere
- 20 negre *Pygmalion*, *Danzig*, stau să zboare, aninate cu fire de ibrișin de cochete cu talii drepte, țepene, rontuite ca în marmoră. Fetițe de șase-șapte ani, mătăsuite în fețe policolore, cu cîrlionți falși, ciucurate de abia se mai zărește cîmpul rochilor, cu genuchii
- 25 golași și cu botini în nasturi galbeni și argintii, leagănă mîinele bonelor privind norodul, cuviincios pe cît îi permite alba zilei, scoțînd în lungimea stradelor înecate de capete o zarvă confuză și monotonă. Muncitorii,, în bluze și cu cămăși curate și dichisite, cu mîinele în

buzunare, pifăie din lulea, plimbându-se cu umerii dați pe spate și cu pîntecele în afară, se înghioldesc din cînd în cînd.

5 *Avenue de VOpera* și piața din fața Operei, mărgini-
tă la un cap și la altul de *Boulevard des Italiens* și de
Boulevard des Capucines, sunt punctele cosmopolite,
poliglote. Și englezi, galbeni și prelungi la obraz, cu
mustățile rase și cu favoritele roșcate, bolborisind o lim-
bă guturală și gelatinoasă; și olandezi, cu părul, barba și
*10 mustățile, dacă au, d-un aspect spălăcit, cu ochi ca ghi-
oacea melcului șerpesc, îngînînd o limbă molatică; și
negrii, cu pielea de saftian lustruită or de coajacastanei
pirguite, c-un păr creț, des și mărunț, negru, bățos
și cu ape, grăind o limbă zgomotoasă, guturalo-bu-
•15 cală, sunet de tobă și buhai; cu dinții albi, cu ochii
galbeni ca ceara spre sfircuri; și italieni cu virginie
subțiri printre dinți, cari, cînd pifăie, îți îneacă răsuf-
flarea de duhoarea fumului; și ruși și români cu mus-
tața răsucită și cu haine ce țipă pe corp. Trăsurile
20 de oraș și de casă nu mai au loc, se țin șiruri-șiruri
una după alta. abia mișcînd ca la o procesiune fune-
bră; vizitii mai toți trăsniți, roșii ca ficatu și grași,
obraznici la chip, rași prost de se văd creștăturile pe
obraji și sub nas, vorbesc, se leagă unul de altul, ba
25 unii, moțîind cu duhul sfînt la cap, aplaudă și strigă
„bravo” la sunetul metalic al cornurilor de vînătoare ce
se aude din balcon în balcon.

Mulțimea se așează în curente ce suie și coboară;
feciorii și meseriașii poartă copii pe umeri; cocoanele
30 își dreg neconținut pălăriile surpate cînd la dreapta,
cînd la stingă; redingotele negre se pudrează de părul
și figurile studentelor; reclamele curg: căruțele
old England, roșii și groase, cu roatele acoperite de
tinichea cu afișe *Biberon Robert*, c-un dric pe care stă
35 un căpăținos de copil în carton ce, moțîind din cap,
pare că suge dintr-un flacon de sticlă ș-un tub încolă-
cit de gumilastic; cară triumfale ale cizmarilor, spă-
lătoarelor, restaurantelor, braseriilor, cu cai naintași,
cu tromboniști, cu tobe, cu măști, cu cavaleri în tricou,
«io cu spade de lemn poleit, înconjurați de femei picior

peste picior, în rochii pînă la genuchi, cu păr buclat,
cu roșu pe buze, cu dinții neconținut spre vază, cari
vorbesc, rid, gesticulează larg, dînd capul pe spate
și lăsînd să se vadă la gît mărgăritare false; trandafiri
5 mari le împodobesc pieptul umflat ca un ciumpoi,
și nu e rar să vezi femei îmbrăcate bărbătește în felul
cavalerilor din vremea lui Ludovic cel Mare.

Dar soarele s-a ascuns și noaptea umbrește, întu-
necă bulevardele. Cîteva lămpi licăresc slab, mesele
10 cafenelelor se orînduiesc pe trottoare; bere, vermut
de Turin, absint se bea pe întrecute; *garsonii* aleargă
zăpăciți, neștiind cum să mai prididească atîtea zgo-
mote de baston și de pumn.

Sorbona bate alene unsprezece ore. Bulevardele
15 *Sevastopole*, *St. Michel*, *des Capucines*, *des Italiens* și
aproape toate piețele de prima mîină sunt într-un
incendiu de lumina lămpilor; cerul e învăluit în aburi
galbeni și mugurii cleioși ai arborilor presărați pe
ramurile sure îndantelează aleele.

20 Parisul s-a vărsat în strade, ca în niște canale de
scurgere, talazuri de mulțime zvăpăiată. Fiecare ca-
prițiu, fiecă patimă, fiecă vițiu trăiește, se simte, se
mișcă cu cîrdurile ce cutreieră mulțimea zgomotoasă,
în parte tot ce cauți și în total nebunia fără friu, fără
25 cămașe de forță. Un ocean murdar ce se frămîntă;
vînturi ce se ciocnesc și nasc vîrtejuri grele.

Măști cu nasuri de șerpi și șopîrle; chipuri de
cauciuc paralitice; șiruri de oameni în temeiu vîrstii
în vesminte de nebuni: cu cămeși albe și lungi și cu
30 ciorapi în cap; femei cu pieptul și glesnele uscate,
goale, tîrite de studenți; hohote sparte, țipete ascuțite,
serenade cu refrenul: *Ah! sapristi! Oh! sapristi!*,
înjurături, ghiontuieți, îmbrînceli, șuierături, toate
valvirtej se amestecă și despică un zgomot surd, o
35 uruială fără sfîrșit.

Puțin mai trebuie pentru ca să fie tot permis.
Fiece colț adăpostește cîte o îmbrățișare, fiecă îmbră-
țișare se termină cu cîte o palmă. Bătrînele sunt luate
în înghesuială drept tinere, și cavalerii păcăliți fac
40 chef, lăsînd în urma lor ocări arareori serioase.

Nu se mai înțelege nimic într-atâtea mii de fraze răgușite, întrerupte, înăbușite de bere și absint. Ochii sticlesc ca niște cărbuni aprinși, drept lumine de plăcere și beție. Femeile necăutate sunt galbene ca turta de ceară de osteneală și de flăcările lămpilor ce dîrdăie neconținut; altele sunt aprinse și buclate. Liceianii țipă ca niște clini scăpați din jujău, cu pieptul descheiat și cu țigările stinse ce abia le mai țin printre dinți, cletinindu-se pe picioare și aruncînd mîinele cu oase moarte, cercînd a imita cancanul.

În mijlocul drumului, tineri cu jobenele într-o ureche, cîntînd unison, aruncă pe brațe femeii pe jumătate leșinate de ris.

— „Pe el! e prea bătrîn!”, strigă o ceată, mai trăsniță decît oricare, către un bătrîn ce se tot prelungea cu capul pe umerii unei studente durdulie, cu pălăria pe spate și cu sinul d-avalma. Și bietul bătrîn rămase cu buza umflată...

Un cîrd de beduini, numai în cămăși lungi și în cap cu ștergare încolăcite ce strîngeau țeapăn niște vase denoapte, defilează pe lîngă o cafenea. Aplauze prelunge; veselie obștească și, pe coarda de sus, în tact regulat, mulțimea începe a cînta, arătînd lacrima aatori-riele: „chapeau Perivier! chapeau Perivier!”

— Privește, zise un medicinist către amicului său ce-i adormise pe braț, iată marchizul Ch... își caută amanta, bietul marchiz!— „Bietul marchiz”, repetară în gura mare cinci-șase inși și într-o clipă numeroase gîtleje începură a striga „bietul marchiz, biata Ninon!”, pe cînd un domn cu părul cărunț, cu mustața ascuțită la vîrf de intra printr-o undrea, parfumat ilan-ilan, cu monoclu în ochiul stîng, trecea repede către cellalt trotuar, gîngănind pe nas: „*canailles! eochons!*”

— încă o bere, Georges, dacă mă iubești! p-a douăzeci și cincea, tu care ai ajuns pînă la cincizeci! N-ai examen mîine, pînă vineri mai e timp!, zicea printre numeroase mese (nu mai mari decît o colivă și toate cu cîte cinci sugători, știi colea) o fată cu părul stufos pe ochi, agățată cu dreapta de gitul unui baca

laureat în drept, iar cu stînga eletina un pahar cu bere ce i se vărsa pe rochie la fiece cuvînt.

Unul care vărsase cerea strașnic să bea. „Bravo! strigară colegii săi, *voilà un vrai français!*”

5   într-o patrule de clovni îmbrăcați în mătase, c-un picior galben și cu altul albastru, cel ce comanda, cu nasul jupuit în batistă și tăvălit de sus pînă jos în praf, cînta *Marsilieza*.

10   Cafenelele servite de femei gemeau de tineret elegant, cochet, amestecat în bluze albastre și roșii, în chipie cu găitan și fir. Paharele și buteliile goale și pline stau sumedenie și ciocniturele sticloase s-auzeau, ieșind pe ferestri, tot atît de numeroase ca și grindina ce bate pe tinicheaua caselor. Mulți părăsesc locașele calde de respirațiune pe mai multe cărări, unii cad, alții îi ridică.

15   Chilomanul crește și cîntecele sunt niște urlete răgușite; lupii în haită, lihnîți de foame, nu hăuiesc mai sălbatic. Casele, ce se țin lanț una de alta, nalte, drepte și cu ziduri de piatră, adăpostesc zgomotul și predomină mulțimea ce colcăie la rădăcinile lor.

20   Se trag danturi și femeile ridică picioarele pînă la nas, pe cînd puiandrii ce privesc în rond țipă: *plus haut! plus haut!* răsucind niște mustăți ce abia mijesc.

25   Se năpustesc într-o năzuință involuntară, danțul se sparge și dănțuitoarii sunt purtați în triumf.

Aerul e gros d-o respirațiune alcoolică; nădușala lustruiește fețele; tropoitul se amestecă cu tușea și suflatul nasului.

30   Poporul caută plăcerea cărnii; bea și nu se mulțumește cu atît; urlă și nu-i e destul; îmbrățișează ș-ar vrea mai mult; se împleticește și pasul e mare, tîrît de epilepsia curentului lung ca un fluviu și des ca ostrovul bălții. Poporul e vesel și obrazii ș-au pierdut pînă și roșeața artificială a beției. Capetele palide, scălămbăiate se proptesc în piept, abătute de o greutate de plumb; gurile se strîmbă la fiecare sughiț; mîinile ridicate la cîte un strigăt *rauque* de entuziasm cad repede și pocnesc în jobene și pălării...

35   Secol de aur.

Pe zidurile pușcăriei „La Roquette” stă scris în litere mari: *Liberte, Egalite, Fraternite.*

Vuietul, zarva, chilomanul se împuținase și, pe deasupra acestei Sodome ce amorțea, ceasorniciile băteau trist și prelung cinci ore.

Răsăritul soarelui a se aprinde.

^ A doua zi soarele ardea la amiază și abia se zărea câte un om posomorit tîrîndu-și picioarele. Bulevardele erau pustii.

Dormea Parisul.

CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

IMPRESIUNI

Națiunea franceză, ca o parte din întregul neam latin, este un amestec strîns, încilcit, de defecte și calități: imaginație pînă la halucinație, gust care, trecînd prin starea de rafinare, ajunge pînă la deșănțat, artă împinsă pînă la monomanie, inspirație, lipsă de calcul, răzvrătitori și totuși în fond doctrinari, idolatri, iubindu-și țara pînă la jertfă și uitînd-o adesea cînd pornirile personale îi orbesc, astfel mi se par francezii, popor îndealtminteri hotărît de climă, singe, tradițiuni și educațiune d-a cuceri lumea într-o zi și-a o pierde a doua zi. Mare prin văpaia momentului, slab în concentrare, generos, ignorant în pătrunderea de sine, neducînd grija viitorului, n-are, în liniște, conștiința profundă a datoriilor; gălăgios, nervos, cu avînt mai mare decît îi dă puterile-i colosale, poporul francez are nevoie, chiar în plin vot universal, de o centralizare morală care să inspire speranțe mari, care să-i satisfacă plăsmuirile închipuirii, are nevoie de un centru puternic de inițiativă pentru a-l ține vecinie în așteptare, într-un neastîmpăr ce nicăieri mai mult ca în Franța nu produce atîta emulație, atîta energie urmată neconștient de fapte mari.

Dar aci, ca mai în toate statele constituționale, atîrnă greu patimele, și partidele în ambele Camere sunt niște grupuri sporadice hotărîte de personalități

și rareori de convingeri politice, cristalizate în axe mai mult sau mai puțin statornice. De câțiva ani s-a tot sporit numărul partidelor, așa încît astăzi mai că nici un grup din Legiuitoare n-ar ii în stare să-și susție un minister omogen; d-aci a născut *politica coaliționistă*: unire de grupuri în vederea susținerii unui guvern.

Politică bolnavă, măcinată în temelia ei de năzuințele fiecărui grup unionist, nesigură, neechilibrată, fără o rezultantă de mers știută, mlădioasă, îmbrîncind grabnic ministerele, împrăștiind neînțelegerea, vrajba, ura, măbind pofta de mari combinați, de noi cimentări politice.

Neapărat în Franța, din fericire, din cauza unei educațiuni mai învechite, din cauza controlului sever al presei, orce s-ar imputa mandatarilor națiunii — fie ambițiune neligitimată, fie ignoranță, fie tendințe utopiste — nici unul din ei nu prilejuiește bănuieli de necinste. Miniștrii, deputații sau senatorii nu exploatează poziția înaltă și mandatul națiunii în vederea avutului privat. Ș-aici sunt demagogi, se găsesc destule nulități, destui oameni capabili în specialitatea lor și incapabili în ceea ce privește conceptul unui stat cu tot mecanismul lui complicat, și dar mulți căroră, cu toată cultura lor, streină de mersul, năzuințele și nevoiele unui popor, lipsindu-le miezul fundamental, substratul mecanic al unei adevărate politice, cad în utopii umanitariste, cosmopolite, de puiandri sinceri, dar naivi; dar acești demagogi, acești cosmopoliți, acești ațîță-vilvă nu se aseamănă de loc cu demagogii și progresiștii din România. În Franța, revoluționarii se înșeală în credințele lor și, dacă au fost săraci, săraci mor, în caz cînd dincolo de politică n-a intrat condeiul or vro agoniseală materială; la noi, revoluționarii, făcînd din politică o meserie netrebnică, înșeală fără a se înșela cu profesiunile lor labile, și orce alarmă ridicată contra-le e *vox in deserto*; poporul aude, închide ochii și tace. Popoarele arareori nu sunt blajine.

Starea de tranzițiune se simte îndestul în Franța, cu toate că republica e de mult întemeiată și pe fie-

care zi devine mai puternică. Majoritatea mandatarilor în ambele Camere sunt învoiți într-o singură idee fundamentală: „ridicarea enormă și masivă a republicei”, așa încît numai aspectu-i năprasnic să cutremure ghidul vrăjmaș al orcării monarhist. În această privință sunt toți una; dar, de pildă, fiecare este în stare să strige contra orcării impulsioni politice; fiecare aproape se crede cu stemă în frunte d-a combina, d-a măsura, d-a diferenția ș-a unifica numeroasele elemente constitutive ale statului în vederea binelui obștesc. Dintre cei ursiți să facă zgomot se disting eiteva capete și după puntele de contact ale închipuirilor momentane se grupează în jurul lor deputații, astfel încît partidul republican, un tot indvizibil cînd e vorba de pornirea fundamentală, se ducă în grupuri și grupulețe, cari, de ce se micșorează și se subîmpart, de ce pierd însușirile intrinsece ale unor adevărate partide: forța numărului și forța gîndului.

D-aci priveleştea ciudată ce o oferă mai ales Camera Deputaților, care se aseamănă adeseori cu golfurile apusane ale Italiei în plină primăvară: dimineața senin și nori, la amiază e senin, vînt și ploaie, seara vînt, ploaie și furtună. Unită și dezunită în majoritatea ei, susținînd și mușcînd același guvern într-o întindere de timp imposibil de scurtă, azi aclamînd un minister pentru ca a doua zi să complateze întru a-l arunca jos; amestecînd umanitatea, libertatea, centralizarea, decentralizarea, protecționismul, liberul-schimb, război, pace, toată această marfă socială cernută prin pasiune, rațiune sau închipuire, într-același cazan, „mărirea republicei”, cu nimic nu se împacă și într-o zbuciumare continuă a surpat atitea ministere, încît azi a început să le ia iar d-a capo, urmînd seria căderilor, nemaifiindu-i cu putință vro nouă combinațiune ministerială.

Căderea lui Gambetta a fost o dovadă materială că actuala Cameră nu se învoiește cu nici un preț cu un guvern care, pe lîngă inspirațiunile mandatarilor, să mai aibă și inspirațiunile sale, prerogativele sale

de putere executivă pe care i le dă *Constituția* și atenția națiunii, care rezultă prin forța fatală a faptelor pentru un guvern dorit de mulțime' sau chiar pentru un guvern în care s-ar afla drept șef numai o individualitate care a cîștigat mulțimea.

Credința vagă a tuturilor era că numai Gambetta este în stare, după atitea rostogoliri de ministere, să o scoată la capăt într-o situație atît de nesigură. Om d-o voință de fer, d-un temperament care cînd convinge mulțumește și cînd nu convinge tîrăște, ca orator, prin puterea cuvîntului, prin volubilitatea periodului și prin destoinicia combinațiunilor, bărbat de stat cu putere de înțelegere spre osebirea utopiei de cuprinsul noțiunii de stat, el era după socotința chiar a vrăjmașilor săi politici, omul dorit de țară și legitimat de vîrtejul repede al pasiunilor personale ca cel mai puternic d-a alcătui un minister cu vederi omogene și cu destulă autoritate spre a infrînge dese clătiri.

Ministerul Gambetta a căzut mai repede decît orice minister.

Dodată cu înfățișarea lui înaintea Camerilor, prin buna primire ce i s-a făcut, situațiunea părea rezolvată, dorințele împlinite. „Sosisse'Nilul la Cair”.

Și eîteva săptămîni trecură și lozinca nemulțumirilor era împrăștiată: *hic Rhodos'*, *hic saltă*, „Gambetta e un dictator”.

A căzut fără a se ști în definitiv ce voiește și pînă intrucît merită încrederea și renumele de care se bucură. Nu i-a dat pas nici d-a i se vedea pornirile, nici d-a-i a preția puterea, nici d-a-i ghici slăbiciunile.

în asemenea situațiune, răscolită în cruciș și curmeziș, care nu susține statornic nici o executivă, Franța pierde ca popor, pierde ca republică, risipindu-se vremea în certe sterile în loc d-a se pregăti legi spre îmbunarea obștii și zdruncinîndu-se reputația și autoritatea celor mai de frunte republicani.

Nu e unire, nu e forță; e patimă, nu e rațiune; nu e rațiune, nu e politică,

în loc d-a vedea laolaltă pe republicani, fie chiar

fără intransigenți, luptînd pentru prestigiul Frânții în afară și pentru consolidarea ei înlăuntru, ei se împart, se deosebesc, se arată cu degetul și refuză orice înțelegere, se revoltă contra oricărei personalități pronunțate, contra oricărui centru de cristalizare atît de necesar în politică, atît de vital în propășirea unui stat. Aproape jumătate sunt îmbuibați de idei de o descentralizare absolută, d-o independență fără margini, și, întinzînd atributele și susceptibilitatea Camerii mai mult decît se cuvine și frîngînd guvernului chiar centralizarea morală, nu vor suferi niciodată un guvern d-o voință mai statornică, tălmăcind astfel pactul fundamental cum nu se poate împăca cu ignorantă... „*Vignorance — qualite maitresse d'une portion notâblede lapresse francaiseetdespoliticiens frangais...*”, după cum o zice unul dintre cei mai distinși publiciști din Paris.

Docamdată reprezentanții națiunii par liniștiți față de ministerul Freycinet și nici c-au avut vreme d-a-l zgudui; uniți contra unui minister pe care au reușit să-l surpe, âzi se mai resimte încă acea unire: orce disoluțiune, ca elemente, presupune și nițel timp.

Freycinet e bătrînul oțelit în calcule teoretice, ca și în lucrări practice. Cele două tendințe ale spiritului omenesc, abstracțiunea și pozitivismul, în el sunt împăcate prin atitea mari devreme de experiențe pe amîndouă căile. E omul de stat înțelept, răbdător, corect, sincer; om de muncă, prevăzător, blajin, este respectat mai mult decît orce politic francez. Cu toate acestea, după toată probabilitatea, după tot zvonul și chiar după modestia și sinceritatea discursurilor sale, pare a fi timid, și energia statornică care-l caracteriza cînd e vorba d-a făptui afară din sfera politice și a hîrțuielilor de grupuri se moaie avînd d-a face cu vîlva nedomolită a frînturilor de partid, ale căror opiniuni sunt „*non pas divisees, mais pulverisees*”. E omul care în mijlocul neînțelegerilor și a intrigilor nu taie niciodată unde nu poate dezlega.

Din această pricină, acestui bărbat, mai presus decît oroare la hîrnicie, poate că-i va fi greu să eon-

ducă puterea executivă când răscoalele regulate din Camerele franceze se vor așîta din nou.

5 Mulți socotesc că ministerul Freycinet va fi suferit de teama d-a nu se zări iar, la răsturnarea lui, Gambetta, ridicîndu-se pe ruinele atîtor ministere efemere, în orice caz, e de regretat că Freycinet nu e în bună învoială cu Gambetta.

10 Cel dîntii ar fi elementul static în fața oricărui proiect mare, omul care ar căuta să-i miște' convingerea adîncă; cel d-al doilea ar reprezenta elementul dinamic, inspirația și voința; cel dîntii e iubit de majoritatea din Camere, cel d-al doilea e iubit de majoritatea poporului republican.

15 Și amîndoi împreună e tot ce trebuie Frânții. Vom reveni.

Paris, 1 mai

CORRESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

Paris, 13/1 iunie

Politica în genere; două cuvinte despre politicii Frânții; greșeala ei; diferența între politica germanilor, slavilor și a francezilor- nemulțumirea generală a statelor latine; dubiosul cîștig al unei politici înguste; vinderea Dunării și organele lranceze. Concluzie.

10 Atenția Europei e așintită asupra politiceifranceze; cei bătrîni și iscusiți în secretele acestei mreje de vinat popoare zimbesc privind zvircolirile neputincioase ale guvernelor franceze; cei indispuși — și sunt cam mulți—îndeamnă pe sublima Poartă să-și bată joc de naiva acțiune combinată a Angliii și a Frânții.

15 Așa stau lucrurile și numai bine nu stau pentru bătrînul Freycinet. Compasul lui, atît de meșter în lucrări publice, i-a înghețat în mîna or descrie roto-coale ce nu pot speria pe principele de Bismarck.

20 Dacă politica este o știință e o chestie de discutat; dacă e o artă, greutățile ei nu se înpuținează; în tot cazul, politica nu poate fi o meserie de rînd, pe care orcine s-o întreprindă cu succes; nu poate fi o tîrguială, o tocmeală, un schimb cu un obiect special, limitat, cu un profit orb, legat numai de actualitate. Prezentul unui popor are o întindere mare, și omul cu vederi largi și sigure, omul politic, e acela care ș-aruncă privirea și despică cu gîndurile sale prezentul în toată întinderea lui, ba încă se înfige

și în viitor. Poți fi un bun samsar, un distins acționar al vrunei societăți, un excelent cirmuitor de operațiuni de bancă, dar pentru a fi un bun politic trebuie să fii înzestrat cu însușiri mai presus decât lumea de rînd, trebuie să devinezi acolo unde nu poți dezlega cu priceperea rece, să pătrunzi și în pătrundere să ai o extensiune ce îmbrățișează prezentul și cît se poate mai mult din viitorul unui popor. În viața unei națiuni, un profit brut, d-o actualitate restrînsă, poate fi o pagubă, după cum o pagubă la vreme poate să-i aducă un profit.

Folosul aci ed-o ordine mai superioară decît încursul activității unui individ; și jaful, care arareori profită individului, într-o societate bine organizată, nu e de nici un folos popoarelor. A trecut vremea tristă a invaziunilor, cu atmosfera ei de plumb și șiroaie de sînge; nedreptatea cu greu rămîne nerăsplătită.

„Este o răzbunare istorică”, a zis fostul președinte al Camerii franceze, și ar trebui să aibă mai multă încredere în ceea ce a zis.

Franța se bucură d-a înnumăra mulți bărbați destoinici întru a dirigez trebile și încurcăturile dinlăuntru; ceea ce ni se pare însă că-i lipsește sunt oamenii cari să atîrne o greutate demnă în echilibrul european. Mai toți cîți au purtat firile politice externe devreo cîtiva ani încoace n-au reușit decît să izoleze republica franceză de celelalte puteri; pe mulți din ei în adevăr i-a lăudat organele principelui de Bismarck, dar, cînd te laudă vrăjmașul, nu e loc de multă mîndrie.

Ceea ce e mai trist e că oamenii de stat franceji, măgulindu-se de eîteva prinoase trecătoare, au uitat elementul de căpetenie al politicii, elementul psihologic, elementul istoric pe care l-au avut și-l au în vedere toți bărbații de stat de la Kaunitz și Cavour pînă la omul de fer ce predomină în Europa de la SadoWa, ca un colos neclintit.

Germania a luptat și luptă de la Frederic cel Mare mai ales pentru mărirea ei prin întinderea și mărirea elementului alemanic, oriunde s-ar afla el; Rusia gînd nestrămutat a avut de la Petru cel Mare: deștep-

tarea slavonilor, sfărparea jugului strein ce ar apăsa pe grumaji de slavon. Din această cauză războaiele dese contra Turciei, din această cauză ura perpetuă contra monarhiei Habsburgilor, ură ce nu atîrnă decît de împrejurări spre a sparge într-un război. în politica Statelor Unite domnește *doctrina Monroe*, punct asupra căruia se împacă toate partidele. Doctrină foarte simplă: America nu e și nu trebuie să fie decît a americanilor.

Pe cînd dar slavii și germanii, ce amenință să sugrume independența Europei, s-au înălțat la principiul originii, principiul sîngelui, al năzuințelor, al simpatiilor intime, pe cînd americanii în politica externă s-au degajat de egoismul strimt al unei actualități trecătoare, al profitului meschin închis numai într-anume stat și au conceput ideea nobilă „neatîrnarea statelor americane”, Franța, primul stat din ginta latină, mîndria trecută a ginții, s-a uitat pînă într-atît, încît și-a uitat originea, limba, singele, simpatiile, tendințele și s-a înjosit și ș-a pierdut prestigiul, și-a pierdut dragostea și admirațiunea de care se bucura de la Gibraltar pînă în Gurile Dunării. De la politică a scăzut la precupeție, din glorie în viața de rînd, din generozitate în zile veștede de călău și din zbor de vultur a căzut la tîrire de crocodil.

Franța sub influența oamenilor de stat de azi nu-și mai continuă larga cale a trecutului, ci se tîrîie pe poteci strimte și glodoroase.

Nu e stat latin care să nu resimtă răul acestei politice mediocre și să nu strige contra unei porniri orbite de interesul nemernic al momentului. Catalanii se revoltă în fața tractatului de comerț pe care-l impun politicii francezi slăbănogului guvern spaniol; Italia strigă contra războiului din Tunisia și face din Spezia un punct strategic inexpugnabil în coastele de sud ale Frânții; cît pentru noi românii, am văzut cu durere și dezgust pe Franța, „atletul libertății”, făcîndu-se coada toporului austriac prin propunerea Barrere.

Ce eiștigă Franța prin această politică ce-a izolat-o de toate statele latine? în Spania, printr-un tractat de comerț demn de niște băncrutari frauduloși, iar nu de un stat cu trecutul și renumele Franței, ucigînd mișcarea comercială și industrială din sudul Spaniei, protejeze interesele a cîtorva zecimi de comercianți francezi îndestul de bogați; în Tunisia, izbind în demnitatea și interesele Italiei, pretinde a-și asigura stăpînirea în Algeria, asifel neamenințată de nimeni; cit pentru Dunărea noastră, pe care fu gata a o da plocon necondiționat Austriei, s-ar părea ciudat ciștigul, scopul pe care l-au urmărit politiciii francezi. Nu cunoștea oare nici d. Gambetta, nici așa-supranumitul „sincerul și onestul” d. de Freycinet (interesul vita) al României ce stă legat intim de talarurile Dunării îndată ce au trecut Porțile de Fier? Nu cunoșteau acești bărbați de stat tratatul de [la] Berlin? Nu știau că propunerea Barrere e arbitrară? Nu posedă ei nici două-trei buchii din dreptul ginților pentru a ști că e un atentat în demnitatea și independența României „poliția streină”, „supremația nemțească.” asupra Dunării noastre?

Nimic din toate acestea nu se poate presupune. Au voit să ne sacrifice și pretinsul lor interes se vede limpede.

La masa verde de la Berlin, politiciii francezi voră să arate că și Republica Franceză are voință, și prin graiul lui Waddington, care proba că știe mai puțină geografie decît Homer, ne dete ovreii'pe cap. Voiau să propuie și ei ceva și, dacă nu găsiu în noi o jertfă, ar fi rămas cu degetul în gură, încîntați de complimentele viclene ale marelui cancelar.

în fine, simțind mîncărime de a se arăta lumii că trăiesc și că vor să zică ceva în abundența neînțelegerilor europene, se născoci războiul Tunisiei. Defilare de paradă: joc ce i-a costat mai mult decît au putut prevedea. Trebuia însă ca Italia să fie redusă la tăcere sau cel puțin trebuia ca strigătele ei să n-aibă răsunset. Problema se rezolvă. Cabinetul din Viena s-a însărcinat cu hotărîrea celui din Ber-

lin la tăcere, în schimb însă să i se dea Dunărea pînă la gurele ei.

Cînd Austria fu sigură de tocmeală, ziarele din Viena începură a discuta comisiunea mixtă și, cînd diferendul dintre România și Austro-Ungaria se ivi prin discursul tronului, organele franceze inițiate în secretele cabinetului din Paris, cum e bunioară *Le Temps*, se deteră, lucru de mirare pentru noi români, de partea austriacilor, ba încă cutezară să afirme că noi românii, *semicivilizați, avem nevoie de tutela Austriei!*

Noi românii, în instituțiuni, în literatură, ca și în știință, reprezentăm în răsărit civilizațiunea franceză; dar dacă noi, cu cultura și năzuințele franceze, avem nevoie d-o tutelă, gînditu-s-a marele organ francez de ce *tutelă au nevoie francezii?*

Dar, nici vorbă, acea clevetire a *Timpului* ascundea dedesubt o conștiință turburată, ascundea conștiința vinderei efectuate de cabinetul din Paris, conștiința furtului, căci în *dreptul natural*, în *dreptul pozitiv*, ca și în *dreptul gințibr*, a vinde lucrul altuia în folosul său este un *furt* și o *alienare nevalabilă*.

Mai tirziu, cînd prin propunerea Barrere se dete pe față de ce încercarea d-a protesta a guvernului italian a găsit rece, indiferentă Viena, ca și Berlinul, cînd românii nu puteau crede ceea ce citeau și cînd se hotărîră a lupta contra Austriei pînă în pinzele albe, organele franceze, ca *Le Temps*, *Debats* și *Republique Frangaise*, cunoscînd angajamentul guvernului lor, se dă d-a curmezișul dorințelor noastre și combat orce încercare de opunere la pretenții austriace.

După atîta iubire ce tot românul poartă Frânții, ni se și cuvenea răsplata cocorului.

Politicii noștri au dormit liniștiți cu capul pe surlsul și gentileța politicienilor francezi; astfel au avut pernă de puf spre odihnirea împănată, însă de acelea- pe cari le simți îndestul după eîteva învîrtituri.

Guvernele franceze — căci această tristă onoare se răsfrînge asupra multora — ne-au vindut și miniștrii noștri dormeau duși de somnul mătășii; cînd

s-au deșteptat, erau deocheați și se mișcă galeș ca și gândacii de gogoși, galbeni cu sprincenele îmbinate.

Tot pe poteca obicinuită ai noștri: nu sunt buni decât de paradă, de chilomaneși peșcheșuri de împărțit pe la juvinele streine; când însă e vorba să surprinză, să previe și să sugrume un pericol național, se trezesc a treia zi după scriptură și încep a se tingui cu glas de isterici. Li se frînge inima și se prăpădesc cu firea, strigînd în urma fie a prestigiului pierdut al țării [...], fie a Dunării care se duce:

**„Cu amar și grea durere
De tine mă depărtez !”**

Și atît e destul; sunt patrioți; sunt liberali; fac și ei ce pot în afară: țara e mică.

Mici sunt acei cari nu simt mărirea demnității unui popor; miei sunt demagogii, acești samsari de cuvinte; mici sunt ineptii cari într-o națiune risipesc zadarnic bunurile ei.

Cit pentru oamenii de stat ai Franței, cari, ieșind afară din politica rasei, singura cale glorioasă a oamenilor mari, vor gusta îndată din roadele izolării și a dezgustului ce presară în neghiobie de-a lungul catenii statelor latine.

Azi e în toată furia politica raselor, lupta raselor; naționalitatea în frămîntarea Europei este un vis plăcut pentru cei ce dorm pînă la amiezi. Tratatul de alianță cel mai trainic e în inima popoarelor; e singurul ce poartă sigiliul neșters al singelui.

Și pe cînd lumea întreagă este incredințată de niște adevăruri atît de simple, francezii, zvăpăiați din fire, judecînd unde trebuie să simtă și simțînd unde trebuie să judece, vor să dea probe de egoism și de simț practic ultramontan.

Rău a înțeles Berlinul.

Politica unui stat latin este o nebunie să se asemene cu melcul ce se închide la orice adiere în ghioacea din spinare. Slavii se ridică, germanii amenință d-a înghiți Europa și latinii se sfășie între ei.

INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

**Cîteva cuvinte despre Michelet; delegațiunile; coroana tinerei
mei române din Paris; monumentul lui Michelet; discursul d-lui
Hașdeu; încheiere.**

o

Azi la zece ore dimineața s-a sărbătorit piatra mormintului a marelui istoric francez Michelet. Niciodată un om mai mare la simț n-a închis în lăuntru-i atîta dragoste pentru omenire. Nimeni n-a trăit mai

10

mult pentru și prin alții. Cutreierînd Europa, Michelet, încărcat de glorie, deveni tribunul neobosit al popoarelor apăsate, și îndeosebi al popoarelor de ginte latină; și pana lui, sabie cu două tășuri, o împlîntă adînc în tirania ascunsă și fățișă ce apăsa

15

greu pe grumajii neamurilor îngenucheate din Orient. Traiul molatic și fără de grije al despoților ce a adimenit pe Voltaire îl revoltă și îi îndoi geniul și neoboseala d-a lupta pentru națiunile dezmoștenite. N-a fost durere de popor pe care să n-o mîngăie, nici nădejde

20

moartă căreia să nu-i dea viață din viața sa; n-a fost principiu generos pe care să nu și-l însușească și să nu-l desfășure în fața lumii. Elev al revoluțiunii din '92 și înzestrat c-un temperament poetic și violent, lucru de mirare, el devină, fără o analiză de pozitivist, partea umană, mare și justă a acelei epoei singeroase, lăsînd în umbră utopiile ce au pierdut atîtea talente ș-au asmuțit atîția nebuni.

25

Istoric și artist, îmbrățișează totul: nedomirrit de mare și *general*, neglige de multe ori *partea*; zugrăveste nervos și profund mișcarea întreagă a societății; la el individul și uneori chiar clasa și partidul sunt

30

afluenți pe cari îi ia în băgare de seamă numai pentru marele fluviu la care dau naștere: năzuința totală a națiunii; și, dacă n-ai recunoaște și simți personalitățile, simți și recunoști epocile legându-se una de alta într-un chip firesc, comunicându-și mișcarea continuă de viață și transformare.

Ga istoric, Michelet ridică giulgiul de pe trecutul Franței; ca cetățean, luptă pentru gloria ei; ca latin, luptă pentru unirea Italiei și strigă vorbind de noi, după cum spuse așa de potrivit pe mormântul lui savantul nostru d. Hașdeu: „Ei sunt latini, ei au o istorie, ei sunt o națiune, ei au un viitor!”. Ca om, în fine, apără drepturile tuturilor, dând alarma de deșteptare conștiinței amuțite de baionetă și pumn.

Pentru memoria unui geniu atât de uman și mare trebuia o serbare demnă; și demnă a și fost.

Franța își trimise și guvernul, și națiunea. Școalele și industria, tinerimea și bătrînii, ziaristica și asociațiunile s-au întrunit cu respect și mîndrie. Guvernul era reprezentat prin ministrul instrucțiunii publice, d. Jules Ferry, președintele Republicii prin locotenent-colonel Lichtenstein, Gamerile prin cîțiva deputați și senatori. Din partea școalelor stau de față delegațiunile Institutului, a Colegiului de Franța, a Asociațiunii politehnice, a Liceului Carol-Magnu în care Michelet și-a făcut studiul, a Școalei normale, a Școalei politehnice, ale școalelor „Uniunea franceză a tinerimei”, ale școalelor din 1876, ale școalelor din 1882, ale liceelor din Paris etc. Industria era reprezentată prin delegații Asociațiunii tipografice, delegații camerilor sindicale de uvreri etc, etc.

Națiunile streine, România, Italia, Anglia, Polonia, Ungaria, Haiti etc, erau reprezentate unele prin trimiși ai guvernelor, altele prin delegați ai inițiativei private.

La 9 % toți cîți s-au grăbit a-și mărturisi iubirea și admirațiunea ce poartă marelui istoric, toate națiunile tributare lui s-au adunat pe piața Voltaire. Tinerimea română aduse în mijlocul mulțimei, prin delegațiunea sa, o imensă coroană în doliu de perle.

Lumea se grămădește în jurul ei; o privește rînd pe rînd și nu se sfieste a o proclama de cea mai frumoasă. Pe rontul cel mare al coroanei stă scris în litere capitale: „*La jeunesse roumaine, à Michelet.*” în mijlocul ei e așezat un monument funerar; pe fața de sus a monumentului se citește în litere negre nemeritele cuvinte: „*On ne tue pas une nation!*”. *J. Michelet.* în partea de jos a coroanei, tricolorul românesc atîrnă în bande lungi. Frumos, sever și caracteristic, acest atribut de admirațiune face onoare tinerimii române.

La 9³%, convoiul de peste două mii de persoane se înșiră liniștit și apucă suișul puțin simțit al stradei Roquette, ce' mîină la cimitirul *Pere-Lachaise*, locașul de vecinicie al atîtor glorii franceze. Timpul e frumos; cerul e senin și căldura temperată de adierea vîntului. Lumea se grămădește pe trotuare, privind convoiul tăcut ce se mișcă regulat și solemn. Nicio dată solemnitatea nu s-a înfrățit cu atîta demnitate și modestie. Studenții, de firea lor gălăgioși, urma bătrînilor c-un fel de sfială d-a nu turbura seninătatea serbării. Pietatea și armonia, idealul lui Michelet, cuprinsese inconștient inimile tinere; Michelet învinse în fiecare și le-arată cu degetul „sferile păcei universale”, după care a umblat o viață întreagă de erou.

Și totuși, nici unul nu era trist, mergînd cu toți să sărbătorească pe mormîntul unui om viața care nu piere.

La zece ore, lungul șir de delegațiuni și coroane intră pe porțile de piatră groase și mari ale cimitirului, deschise cu aceeași bunăvoință pentru toți. Drumul principal suie în pantă și se sfîrșește la 'o mică distanță în ronturile de iarbă și flori ale colinei pe care stă clădită capela cimitirului. Monumentele sunt așezate cu toată regula cuviincioasă; uneori își lasă impresia unor bulevarde în miniatură; pomii, bine hrăniți, d-un verde închis și viu, abia își cleatănă vîrful; numai salcia de pe mormîntul lui Alfred de Musset e ofilită; s-au sădit atîtea pe mormîntul lui și, cu tot dorul poetului d-a se adumbri sub plete de salcie, ele se usucă aproape la fiecare doi ani.

Mormint de mormint se leagă; unii au locașe modeste; alții au hotele întregi.

Și invidia e stinsă în acest Paris mort.

5 Trista tăcere, întreruptă pentru un moment de pasul mulțimii, din nou îneacă cimitirul. Zăbranicul negru de pe monumentul lui Michelet s-a ridicat. Mormintul i se acopere de coroane. Citeva minute lumea încremenește locului privind piatra ridicată în memoria marelui om.

0 La capul eroului adormit era dusă pe gânduri bătrina lui soție. D-na Michelet, modest îmbrăcată, cu ochii vii încă, cu părul aproape coliliu, întretăiat cu șuvițe sure, așteaptă, între vara sa, d-na general Boyer, și d-ra Ilertzen, ca vocea oratorilor să se ridice pe mormintul aceluia care a ridicat Franța, inviindu-i trecutul.

0 Monumentul lui Michelet, ridicat prin subscripție internațională, este un edicul antic, mărginit d-o parte și d-alta cu două coloane corintiene; marmură albă; c-o frunte distinsă prin briul dintre arhitravă și corniș, încărcat de ramuri, păsărele și insecte migălite c-o răbdare caracteristică artei moderne; pe fața principală a trupului reiese în relief corpul lui Michelet, așternut p-un sarcofag și acoperit pînă puțin mai sus de mijloc c-un giulgiu; pieptul îi e descoperit; capul plecat p-o pernă, în afundătura căreia îi cade părul în lungi pale ușor ondulate; fața slabă și dăltuită cu atîta sentiment de Mercie, că nu știi bine dacă privești o bucată de marmură albă or dacă ești înaintea unui chip cu paloarea de șofran ce se întinde pe fața omului care abia ș-a dat ultima suflare. Ochii sunt închiși și buzele îi poartă spre dreapta un suris blajin: surisul de pe urmă al geniului neabătut de scepticism. Mulțumirea supremă încrustată pe buzele unui teist ce cade luptînd pentru umanitate. Mîna stingă stă liniștită pe inimă, iar dreapta, ușor alăturată în lungul corpului, ține pana ce nu i-a tremurat niciodată în viața sa. În josul lui e scris în litere negre cea din urmă frază a testamentului său: „*Que Dieu recoive*

mon âme reconnaissante de tant bien, de tant d'annees laborieuses, de tant d'amitie!”

5 în fața lui se ridică istoria în chipul unei femei d-o frumuseță antică, învesmîntată într-un vâl re-curbat în cute cari nu ascund farmecul unei frumuseți desăvîrșite. în mina stingă ține un sul pe jumătate desfășurat, cu vorbele *Histoire de la France*. Mina dreaptă i se ridică puternic în sus, arătînd cu degetul cuvintele: *UHistoire est une resurrection*. Pe pilastrul din dreapta al monumentului sunt scrise națiunile cari au contribuit la ridicarea lui, printre cari am citit cu o plăcere vie *Roumanie*, iar pe cel din stînga consiliile comunale din Franța, cari asemenea au luat parte la subscripțiune. în jurul monumentului

10 împărtășesc pacea nemărginită: *Balzac, Barrye, Casimir Delavigne, Cambaceres, Frederic Barat, Frederic Soulie* și *Buloz*, grup glorios, demn de marele autor al revoluțiunei franceze.

20 După o căutătură lungă a mulțimei aruncată pe mormintul lui Michelet, d. Jules Ferry, ministrul instrucțiunei publice, înaintează în mijlocul semicercului arcuit în jurul mormintului și c-o voce puternică și emoționată face elogiul cuvenit și poetului, și istoricului, și cetățeanului. D. Ferry finește

25 în aplauze unanime, făcînd apel la unirea partidelor din Franța, unire pentru care Michelet a luptat o viață întreagă, adînc convins că gloria și întîietatea Franței în lume e strîns legată de această unire. După d. Ferry ia glas bărbatul nostru de frunte în ale condeiului, d. Hașdeu. Privirea sa profundă, ca de obicei, se încruntă plecîndu-se spre foita ce-o ținea în dreapta și c-o voce stăpînită, în care totuși se simțea emoțiunea, dă citire următorului discurs:

„Domnii mei,

35 în numele României, viu a face omagiul lui Michelet, una din gloriile Franței și care a fost totodată și cetățean român. Parlamentul nostru a contribuit în unanimitate la ridicarea acestui monument și guvernul m.s. regelui Carol I s-a crezut dator a trimete oficialmente un delegat pentru a lua parte la

40 solemnitatea inauguratiunii. Este imens ceea ce țara

5 mea datorește Frânții; e frumos ceea ce datorește lui
 10 Michelet. Frânții...? Da, Franța ne-a dat mai mult
 decât un imperiu, ea ne-a dat ceea ce niciodată nu se
 dărimă: ne-a dat civilizațiunea. Bărbații noștri de
 15 stat, oamenii noștri de litere, chiar oștenii noștri, da,
 chiar eroii de la Plevna, toți am învățat în Franța
 sau cel puțin de la Franța. (Vii aplauze.) Cît despre
 20 Michelet, el este marele vostru istoric, marele vostru
 poet; d. Taine a zis-o de mult; dar, mare poet pentru
 voi, pentru români el a fost mai mult decît atît: el
 a fost un profet. (Aplauze unanime.) La 1848, pe cînd
 25 eram încă necunoscuți, pe cînd neștiința și reaua-voință
 ne făcea slavi, turci și cine mai știe ce, cînd unii ne
 contestau pînă și dreptul de existență, ei bine,
 30 Michelet a fost cel dîntii a ne dezvălui dinaintea
 Europii. «Ei sunt latini, zise el, ei au o istorie, ei sunt
 o națiune, ei au un viitor!» Și această profeție el a și
 văzut-o realizată. (Aplauze prelungite. Bravo!)

Termin. N-am vrut a face un discurs, ci numai a
 35 explica prezența aci a unui trimis din partea latinilor
 Orientului, din partea acelor latini de la Dunăre cari
 au fost dragi lui Michelet și cari merită d-a fi dragi
 Franței, căci pe Franța, pe Occidentul latin repre-
 zintă ei la marginele Europei civilizate. (Vii aplauze.)
 40 Și românii sunt franceji, aș putea să zic că am venit
 la voi de la voi: de la București la Paris; și salut, salut
 memoria marelui om care aparține ambelor Franțe".

30 Odată cu finitul acestui discurs, d. Ferry, senatorul
 Pelletan și atîția alți bărbați de frunte în știință
 și publicitate se grăbesc a strînge călduros mina d-lui
 Hașdeu; și întreaga adunare, într-un glas, strigă de
 nenumărate ori: *Vive la Roumanie! Vive la Roumanie!*
 35 *Vive la France! Vivent les Français! Vivent les Roumains!*

Fire-ar ca guvernele franceze de pe mormintele glo-
 riilor lor să învețe politica rasei, adevărata politică,
 singura mîntuire și mărire a gîntei latine. Poporul
 francez ne iubeste și el ni-e nouă drag ca ochii din cap.
 Guvernele sunt datoare să simtă pentru cine bat ini-

mele națiunilor, căci calea pe care pornește avîntul
 dragostei lor este calea gloriei.

5 Numeroasa adunare mai aplaudă discursurile ce
 sosea unu după altu, fie din partea tinerimii fran-
 ceze fie din partea celorlalte națiuni, și, surîzînd de
 „l'houmanite" a generalului ungur Turr, se împrăstie
 liniștită.

10 Astfel se fini această serbare, mare prin calmul și
 solemnitatea sa, scumpă nouă românilor prin senti-
 mentele ce ne-a dovedit.

CORESPONDENTĂ PARIZIANĂ
SUFRAGIUL UNIVERSAL ȘI MITINGURI

Paris, 2 noiembrie

5 Mai adeseori statele în mina timpului și a oamenilor de stat se aseamănă cu o bucată de marmură pusă sub dalta unui sculptor. Trebuie să ani de gândire pînă să ajungă la o concepțiune limpede și impuitoare; și-apoi, după ce inspirațiunea a trecut în plan hotărît, cîtă bătaie de cap, cîte ciopliri, cîte îndreptări, cîte neteziri, și mulțumirea cu greu vine, dacă vine vrodată. Așa s-a întîmplat și se întîmplă necontent cu Republica Franceză, statul des și cumplit încercat fie din lăuntru, fie din afară.

15 Și vor dura mult nevoile, neînțelegerile vor crește, căci situația turbure a unei națiuni nu se limpezește cu un pahar de apă.

20 S-au ivit după războiul din '71 în Franța atîția oameni, unii destoinici, alții celebri; toți, nu mai încape îndoială, au vroit propășirea republicii; dar, din capul locului, nici în plan n-a fost bună învoială, nici execuția n-a fost la o seamă. E fatal ca o trecere bruscă de la monarhie la republică să fie o cletinare în speranțele multora.

25 Poporul nu e pregătit nici pentru sufragiul universal, nici pentru mitinguri. Votul e obscur și mitingul zgomotos. Și toată clădirea statului în principiu, și pînă la oarecare punct chiar în fapt, e întemeiată pe aceste două mari și periculoase însușiri ale suveranității naționale.

Nimeni nu se pune d-a curmezișul progresului fără a face ca un neam întreg să sufere pentru o diademă.

2 Se înțelege, Anglia și Franța, fruntașele între națiuni prin conștiința dreptului și a datoriei, trebuie să se cîrmuiască de instituțiuni de alt soi decît s-ar cuveni, bunioară, Rusii și Spaniei. Dar de la a turna forma dreptului public impus de înțelepciunea situațiunii și de fatalitatea epocii pînă la o d-a valma visată în crize de răscoale este o distanță, un pas atît de mare pe care nu-l poți face fără o zguduire a întregului sistem ca de la stîncă solidă pînă la buzele prăbușiturii, ca de la sigur la precariu, ca de la bine la rău.

15 Vremea are sarcina ei: va dovedi neîncetat că aprinderea momentului e o patimă de bolnav; pedeapsa e chiar în satisfacerea ei.

20 Era un ideal în Franța: sufragiul universal. Om și om, cap și cap, unități algebrice; nici o nuanță de deosebire, o pogorîre a sfîntului spirit, o conștiință și-o lumină dopotrivă în firea orcăruia care ar putea zice: „Sunt francez”. Alegătorii sunt națiunea și națiunea o chilă de fasole în care bob și bob are aceeași coajeși miez. Prima greșală și cea mai mare; prima utopie și prima speranță. Fericirea visată a fost un vis. Acea Cameră, acea expresie a suveranității naționale, mîndră, bărbată și înțeleaptă, s-a înfățișat națiunii și dorul vrăjmașului din afară s-a împlinit: e dumaticată, pulverizată, zgomotoasă, încinsă de ambițiuni ce se bat în capete, fără cumpănire, fără țel, un morman ce se frămîntă și vrea și nu vrea.

30 Din '77 pînă azi, de la deplina izbîndă a republicii contra monarhiei, așa-zisa expresie fidelă a națiunii franceze a suit și-a rostogolit șapte ministere: ministerul Dufaure, ministerul Waddington, primul minister Freycinet, ministerul Ferry, ministerul Gambetta, 35 al doilea minister Freycinet și, în fine, actualul minister Duclerc, d-al cărui obștesc sfîrșit se bălăngăie mult.

40 Aceasta e opera de căpetenie a sufragiului universal lăsat în plata Domnului. Și ca urmare firească: reformele atît de cerute în justiție, în finanțe, în adminis-

trație mototolite în portofoliul fiecărui ministru ce a avut nenorocirea să suie treptele ministeriale. Nimic mai mult nici în organizarea armatei, căci a desființat și a reînființat toboșarii nu va să zică a dobîndi nici disciplina, nici bunii generali de cari se simte îndestulă lipsă.

Aceste berbeleacuri ministeriale, acest *perpetuum mobile* a pus pe gînduripe mulți publiciști de frunte. Grijea a mișcat multe condeie. S-a inserat, între altele, în *Revue politique et litteraire* un articol asupra Senatului. Vorbește anonimullui autor mult despre Senat, i-aduce multe laude, dar c-o minte de om ce cugetă și pătrunde, se oprește cu milinire asupra valvîrtejului ministerial. Analizează toate relele ce decurg din desele crize și căderi: unitatea de mers în afacerile publice, siguranța progresului îi dispore; un ministru urmează altuia, proiectul unuia, proiectului celuilalt, reformă după reformă vine și nici una nu se poate pune în practică. Pentru a para acest rău inevitabil, propune și susține ca cel puțin unii miniștri să fie scutiți întriicîtvă de responsabilitate înaintea Camerilor. Bunioară, ministrul de finanțe, ministrul de lucrări publice și miniștrii de război, marină și instrucțiune publică să se bucure, printr-un fel de uz, de același privilegiu de care s-a bucurat inamovibilul *de fapt* Coehery.

Ingenios, dar cu neputință.

Lunga viață ministerială a lui Coehery se explică ușor. Ministrul poștei și al telegrafului "e singurul, prin felul cercului său de ocupațiune, care e exclus din politica statului: așa fiind, e singurul pe care nu-l privesc luptele de partide. După dînsul, și încă la o bună distanță, n-ar putea veni decît ministrul de lucrări publice.

Dar ministrul instrucțiunii publice? Apoi, făcutu-s-a mai multă politică în Franța, mai multe sfîșieri de partide cu alte legi decît cu noua lege a instrucțiunii publice?

Dar miniștrii de război și de marină? Orice reformă a lor nu aduce aminte doliul de pe Alsacia și Lorena? S-ar putea oare, chiar în principiu, ca apărarea națio-

nală, ca acel corp care va răzbuna mînia și onorul Franței cînd își va azvîrli mînușă în fața Germaniei să scape de sub controlul suveranității naționale așa de ușor cum s-ar strecura combinațiunile de țeluri și de factori postali ai d-lui Coehery?

'Nu mai încape vorbă, articolul e bine scris, ca cugetare îndestul de dospit, dar propunerile cu cari se încearcă autorul a tămădui unele portofolii nu sunt nici paliative.

Mai departe. Altă speranță înșelată. Alături de sufragiul universal e dreptul de mitinguri. Drept mare, dar greu, imposibil și vătămător pentru francezi, așa cum este alcătuit în Franța fără nici un control, fără nici o margine.

Violent, gălăgios, declamator, gata d-a îmbrățișa orice idee ce ar suna ca o tîpsie, prezumțios, utopist, acest popor nobil n-are nici trecut de mitinguri, nici aplicări d-a le înțelege. Atenianii au reușit într-o vreme, englezii se țin bine în aceste adunări poporane, dar cîte condițiuni'de fire, de tradițiuni, de educațiune nu lipsesc francezilor, pe cari le-au împlinitatenianii și nu le lipsesc englezilor.

Fără îndoială, e un drept al omului d-a cădea la aceeși învoială cu mai mulți, d-a se sfătui, d-a își arunca greutatea ghidului său în opiniunea" publică, d-aș spune cu viul grai dorul ce-l arde și ideea ce-l muncește pentru binefe obștii, dar e o datorie a oamenilor cari conduc o națiune d-a pune limită acestui drept. Nimeni nu neagă, e'xceptînd biserica, că e un drept al omului d-a dispune de brațe în cercul libertății sale: poate să agonisească și poate prea bine să se strîngă de gît. Cine însă ar mai susține că e un drept al lui a lua cu aceleași brațe o piatră să o arunce în capul altuia?

Dacă există drepturi imprescriptibile, nu există un drept fără limită.

Dar dacă nu ar fi de așa mare folos francejilor mitingurile, e un drept al poporului și i s-a acordat. E însă un drept inerent libertății ca două sute de oameni adunați laolaltă să surpe siguranța și libertatea a două milioane prin ideile ce le propagă, dîndu-le chiar un

început de execuțiune? E un drept al orăru venit ca în mijlocul a cinci sute să poată în toată libertatea să atace existența unui stat la care consimt cincizeci de milioane? Dacă majoritatea într-un stat, marea
5 majoritate, nu are dreptul d-a se răscula contra minorității, cum s-ar putea susține că o infimă minoritate are dreptul d-a se răscula contra majorității?

Și, cu toate acestea, dreptul de mitinguri fără nici un control închide în sine puterea d-a comite cele două
10 nedreptăți reciproce.

Deja faptele acuză îndestul neprevederea republicanilor francezi și oamenii de stat distinși văd negru acolo unde vedeau lumină. Ceea ce se petrece astăzi în Franța încrețește multe frunți și cei cari au deschis
15 drum larg nebunilor, crezând că dau avânt poporului, încep a se retrage din făgașul croit într-un moment de entuziasm.

Curtea cu jurați de *Saone-et-Loire*, judecînd pe atentatorii din districtul Montceau-les-Mines, a fost nevoită să amîne pricina pentru altă sesiune, amenințați fiind
20 jurații cu moartea, în urma unui miting socialist.

La Lion, un ovrei, aprins de discursurile din adunările anarhiste, împiedică pe un preot în biserică de a citi evanghelia; e de necrezut, dar s-au văzut
25 exaltați oferindu-se în public să ucidă pe președintele republicei.

Journal de Geneve susține că anarhiștii din Geneva s-au hotărît a începe răscoala în Franța, „*choisie comme sujet d'experience, parceque Von esperaitque dans un pays ou Vautorite est tres affaible, la societe ne resisterait pas ă cette serie de secousses habilement es-pacees*”.

în întîiul, al cincilea și al șaselea arondisment din Paris noi placarde anarhiste s-au afișat, făgăduind
35 burghezilor, capitaliștilor și guvernanților „pumnal, dinamită, otravă și petroliu”.

Se înțelege, aceste încercări vor fi zadarnice; vor da însă de lucru guvernelor și, dacă nu s-ar lua măsuri grabnice, furia celor cari sunt trunchiați și de sentimentul familiei, și de sentimentul patriei, și de noți-

unea cinstii, ar reinnoi, poate, tristele scene din timpul Comunei.

5 Aci aduce orce abuz de libertate; și abuzul e o consecință imediată a mitingurilor scutite de orce control din partea Puterii executive.

Nici că putea fi altfel.

Ia-i calului frîul și-și dă el singur pînteni.

CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

Paris, 28 ianuarie 1883

în mersul națiunilor sunt încercări periculoase, încercări de clătinare perpetuă și nehotărîtă, de turburare fără scop, de muncă fără produs, de o eombustiune intestinală maladivă. în așa stare socială capii n-au autoritate și pionii își dovedesc insuficiența lor prin veleități sterpe. Nu e idee, nu e utopie, nu e contorsiune necumpănită care să nu-și găsească adepți cu chila. Un fel de secetă a bunului-simț se declară în stare latentă; din astă cauză nasc și se lătesc năzuințele paradoxale. Agitațiunea artificială, mersul în salturi, patimele de senzație vulgară, himerile vîrstei de doisprezece ani înlocuiesc mișcarea cumpătată, mersul natural, pasiunile nobile și acele ideale cari, orcît de depărtate ar fi, totuși nu se concep decît prin analize profunde și reale ale spiritului uman.

Și dacă citeodată și pentru scurtă vreme surprindem un aspect favorabil, o iluzie de reînviere în aceste societăți zbuciumate, nu e loc de multă bucurie: aceste momente fericite se asemeiesc cu rumeneala vioaie a tuberculosului tratat cu arsenic.

E de regretat că tocmai Franța, această țară generoasă chiar în nenorocire, să fie izbită profund de această stare de turburare al cărui caracter de căpetenie e întuneric îndărăt, întuneric înainte, numai într-un cerc limitat al prezentului o făclie ce răspindește atîta lumină cît trebuie pentru a se împiedica om pe om din mersul

venit. O dibuire zadarnică e toată viața politică. Printre toți oamenii capabili, deciși și onești, pînă acum cel care ar întruni capacitatea și deciziunea de primă ordine nu s-a pronunțat și cu greu ar învinge să fie recunoscut.

5 Omul timpului, a cărui deciziune și pătrundere politică n-au fost mai puțin însemnate ca elocvența sa fulgerătoare, bărbatul de stat care după Thiers a fundat d-a doua oară Republica în 1875, care apărea
10 între amici și inamici ca un centru de gravitate al politicii și ar fi curmat zăpăceala internă provenită din demonstrațiuni socialiste și mai ales dintr-o Cameră pulberizată în grupuri microscopice, acest bărbat nu mai există.

15 Și era prima speranță a Franței.

Astăzi, în dezechilibrul total al republicii e nevoie mai mult decît orcînd de un erou al tribunii care să impuie, să forțeze, să decidă măsurile politice.

20 Nu e vorba de „dictator”, nu e vorba de „tirania personală”, de care ș-au făcut spaimă atîția oameni de bună și de rea-credință, incapabili d-a concepe statul în toate încheieturile sale, ci trebuie *sine qua non* o mină forte fără a fi despotică, o concepțiune cu autoritate fără a fi autoritară, care să dea impulsionea
25 *unității* în mecanismul republicii.

Se va găsi? Fi-va fatal ca marele gol lăsat în urma sa de acela care s-a dus pentru totdeauna să rămîie neumplut multă vreme de un talent de prima ordine în politica franceză?

30 La această întrebare tremură toți bunii republicani, amici or inamici ai lui Gambetta.

Nesiguranța, neîncrederea, frica, orce s-ar zice, bîntuie partidele republicane. Republica e forte, strigă mai toți, și strigă puternic, pentru a acoperi
35 zgomotul ce-l fac în toată libertatea în sinul republicii și anarhiștii, și bonapartiștii, și legitimistii, și orleaniștii. E conștiința, la urma urmelor, care, orcît ar fi de obtuză și întunecată, tot împrăștie o temere firească; se înțelege, sunt puțini partizani ai monarhiștilor
40 în Cameră și la lumina zilei, dar d-aci drept e să se

sustie că nu pot pune piedici înseninate la prosperitatea republicii prin continuarea lor demonstrațiuni?

Fără îndoială, Jerome Napoleon a dat dovezi de incapacitate prin acel „ordin de zi împărătesc” adresat poporului francez, fără îndoială că, subscriind acel act de ultimă voință, ș-a dat obștescul sfârșit: probă injuria cu care a fost primit faptul de clericali, de bonapartiștii-victoriști și de monarhiști în general; însă nu e mai puțin adevărat că această înflăcărare neghioabă probează oarecum conștiința intimă a vrăjmașilor că republicii îi lipsește omul atât de necesar în împrejurările turbulente în care se află.

Ce însemnează graba cu care a fost arestat prințul Jerome? Spiritul domol, înțelept, liniștit, pacinic al președintelui, al acestui „cunctator” pus în fruntea republicii, desigur nu s-a alarmat de demonstrațiunea demagogică venită din partea unui pretendent de tron împărătesc, nicidecum nu i-a trecut prin minte posibilitatea unei lovituri de stat. Pentru așa eveniment capital, nici Jerome n-are îndestul cap, nici puținii lui partizani. Nu dar spaima de bonapartiști a pus în picioare pe bătrînul din „Eliseul francez”, ci pur și simplu convingerea, de altfel foarte politică, că pînă în ziua în care va apare din nou pe scena publică un om în care să se încarneze politica republicii și care să dea impulsurile viguroase și sigure ale statului, e de datoria lui și a guvernului, primi servitori ai republicii, să încingă ordinea și siguranța zguduită cu mai multe măsuri politice decît pînă acum.

Sunt d-acei oameni cari farmecă dominînd, cari dirige fără a sugruma, ce cutează fără a se pierde, cari atrag toată atenția și cuceresc simpatia prin puterea cuvîntului ș-a gîndirii, singuri ei știu azi, ca și în republicile antice, să amuțească cărtirile vrăjmașe; numai ei știu să dirigă interesele practice ale statului și să împace năzuința generală într-un timp dat; ei numai împacă iluziile cu faptele și tinzînd neconținut spre propășire și glorie, satisfac aspirațiunile popoarelor, domolesc și conving majoritatea, impun nemul-

Uimiților; în pace ori în crize, ei umplu statul de la un hotar la altul d-o încredere nemărginită. Și cînd pier parc-ar tîri după ei toată viața socială, toată rezistența; nădejdea în viitor se simte zguduită.

Iată ce e limpede și în mintea republicanilor și în a monarhiștilor. Bărbatul de stal care ar fi încarnat o epocă întreagă în istoria republicii a urzit fără a bate instituiunile mării, a început fără a termina. iuiii... și vrăjmașii din afară și din năuntru au simțit cu o bucurie febrilă că se dărîmă un munte de pe pieptul lor zdrobit sub greutatea unui gigant.

Monarhiștii au răsufolat; perspectivele le-au suris; grupurile lor împrăștiate, fără să-și dea multă seamă, s-au concentrat. Aveau în față nu o moștenire, ci o speranță. Sub niște asemenea impresii favorabile s-a găsit prințul Jerome Napoleon în preziua faimoasei sale demonstrațiuni.

Dar pe cînd monarhiștii își dau pe față, prin inocența unui *bonhomme*, comploturile lor înăbușite, președintele și guvernul Republicii Franceze ș-au înțeles pierderea încercată, slăbiciunea momentului, măsura decisivă ce trebuie să ia într-un timp cînd republica o văduvă de un om care știe să insro orice tendințe subversive.

în Cameră dezunire, în aceeași vreme demonstrațiuni socialiste de toată nuanța, demonstrațiuni bonapartiste și în perspectivă demonstrațiuni orleaniste și legitimize. Lipsa de unități în politica externă și cea internă, puțina sau mai bine lipsa totală a stabilității guvernelor și, mai presus de orice, lipsa unui bărbat de stat republican care să facă față dificultăților din prezent.

Acesta e pasivul actual al republicii. Și în această situație orice demonstrațiune e o primejdie, nu atât prin ea însăși, cît prin împrejurării' excepționale în ca?e sn manifestă.

E dar o datorie și un drept al republicanilor d-a stirpi de este cu puțință aceste maifestațiuni contrarii ordinii sociale.

Legea de expulziune a pretendenților ce vin reze-mați pe dreptul divin să-și afirme pretențiile lor nu

mi se pare nici nepotrivită cu firea unei republice, nici contrarie libertății. într-o stare excepțională e o măsură excepțională. E o legătură intimă între această lege și dreptul de a apăra și întări ca formă de guvern recunoscută de națiuni șx de puterile străine.

5 Ca voință națională și ca drept internațional public, nimic mai corect decât Republica Franceză. Așa fiind, este absurd a acuza de tiranic pe aceia cari, chemați a governa o națiune, iau măsurile necesare
10 pentru a asigura forma statului, așa cum e întemeiată de sufragiul universal.

Se susține de unii că generozitatea, indulgența sunt însușirile republicii. E o copilărie și mai puțin un argument. A fi indulgentă și generoasă nu exclude datoria d-a se apăra. A tolera are o limită; nu însemnează cătuși de puțin a închide ochii la prima lovitură de grație, ca un martir creștin ce consideră moartea provenită din partea vrăjmașilor ca o supremă fericire. Acești amici ai republicii sunt niște inimi
15 simple ce răspund cu utopii când e vorba de deciziune de fapt.

în Atena se ostracia cetățenii de frunte, republicanii sinceri, cari, prin autoritatea lor crescândă, ar fi întins o penumbră pe libertățile recunoscute or care ar fi împiedicat mersul prosper al națiunii împărțind simpatiile poporului în două.

Aristide a fost exilat și nici tirania nu tenta, nici nu meritase mai puțin de la patrie decât adversarul său.

30 S-a susținut de cineva pînă azi că această ostraciare era incompatibilă cu republica Atenii ori că era contra libertății? Din contră, atenienii au dovedit că un popor de artiști poate fi un popor cu un spirit practic fără a cădea în excesul brutalității din Sparta.

35 Și azi, când prințul Jerome, când duca d'Aumale, când Henrie V nu sunt niște Aristizi cari să se consume pentru binele republicii, ci, din contră, niște vrăjmași declarați ai ei, niște cauze de slăbiciune înlăuntru și în afară, să se acuze guvernul Republicei Franceze de presiune, de violare a libertății?

Oare dacă majoriluiea ce formează republica este ținută prin organele ei d-a garanta libertatea tutiilor se poate întinde această datorie pînă la absurd, pînă a garanta libertatea de acțiune a cîtorva grupuri îndreptate contra inarei majorității? O asemenea aserțiune e nu numai absurdă, dar și d-un ridicol patent. Exilul pretendenților e o apărare a libertății si un exil de piedici pentru armonia internă.

Cînd deputații monarhiști se duc să aplaude în public pe Louise Michel, nu răniine indoială că monarhiștii sunt dispuși a sta împotriva republicei prin orice mijloace. E dar de datoria ei ca să ia măsurile cuvenite contra a patru-einei oameni ce fiecare vor să puie pe frunte în același timp coroana monarhică.

15 Ș-apoi în toată istoria nu găsim decît Republica Franceză purtînd în sinul ei cu o neglijență exagerată vrăjmașii săi declarați, care orcînd pot să-și sprijine dorințele lor pe invaziunile streine.

Dacă pînă acum nu erau de nici un pericol aceste manifestări monarhice, cauza am spus-o: trăia un om care, ca șef declarat al republicii, chior cînd nu era decît un simplu deputat, apăsa și ținea în frîu și pe monarhiști și pe socialiști. Azi coroanele ruginite încep a sclipi și pretențiunile încep a se afirma pe zidurile Parisului.

20 Azi pot fi o piedică, miine un pericol.
E dreptul republicii el-a se apăra. *Cavnt.*

DOMNULE REDACTOR,

Pe cinci faimosul concert european pare în majoritate dispus a năpăstui pe adevărații stăpinitori ai Dunărei, din libera Belgie, destinată a fi cea mai sinceră și mai dezinteresată amică a României în Occident, ne vine o nouă și călduroasă apărare a drepturilor noastre în cestiunea arzătoare a zilei după aceea deja apărută anul trecut: *La navigation des fluves* (sic !) *Le Danube, par le chevalier de Thier* (Liege).

Tot în Liege o tipărită și această nouă broșură, ce poartă titlul plin de actualitate: *La Roumanie devant la Conference de Londres, par un Paysan du Danube*.

Orcare ar fi autorul acestei studiate lucrări, primească mulțumirile noastre pentru accentele pline de dragoste ce-a adresat în favoarea românilor și spre auzul nedreptului areopag do pe malurile Tamisei.

Autorul, în concisa sa introducere, expune mai întâi, cu o competență desăvârșită, gravitatea cestiunei ce preocupă Europa; el arată consecințele periculoase ce deciziunile luate în pripă ar putea să aibă mai târziu. E de notat că „țăranul de la Dunăre” pare a cunoaște cu de-a mărunții țara, organizațiunea și instituțiunile noastre, lată cum se exprimă de frumos în această privință la pag. 5 a prețioasei sale lucrări:

1883, *Le Danube* ... boulevard d Sauveniere, 12,

68

Revoluțiunea fizică și socială care a metamorfozat sub ochii mei teritoriul Dunării în mai puțin de-un pătrar de secol îmi pare una din acele instantanee schimbări de decor ce se văd în feeriile de teatru, și mă întreb câteodată, privind această minune, dacă tu sunt victima unuia din acele mirage înșelătoare pe care cerul Orientului le păstrează ca surprindere noilor debarcați, căci pe acel pământ, țelină ieri încă, civilizațiunea a-ncolțit tot așa de repede ca și grânele de primăvară sub soarele ei înviator. Acolo unde domneau ignoranța, mizeria și robia, strălucesc azi, ca niște flori autohtone, știința, bogăția și libertatea. Aceea ce națiunile bătrânei Europe au strâns în timp de secole, cite o dată cu prețul a lupte îndelungate, națiunea română a dobândit-o fără convulsiuni, numai după câteva lupte, prin puterea vitalității sale și sub imperiul unui mediu propriu repedei sale dezvoltări...

Putem afirma cu mîna pe istorie că Dunărea este geniul tutelar al României, precum Nilul este zeul nutritor al Egiptului, precum Rinul este sentinela care veghează asupra patriei germane, precum riul Escaut este paladiul independenței noastre. În apele acelui mare fluviu se concentra trecutul, prezentul și viitorul tînarului regat. A suprima libera întrebuintare a acestei mari căi de transport către mare este a reduce România la soarta unei *oasis* pierdută în stepe, este a condamna poporul român la viața nestatornică a hordelor sălbatice, cari nu de mult au lăsat pe pământul său urma numelui lor barbar în mijlocul bălăriilor și al ruinelor ce au presărat peste tot. Cestiunea navigațiunii Dunărei, sub verce față am examina-o, ori politică, ori economică, este *alfa* problemei orientale, precum chestiunea Bosforului este *omega* acestei probleme, și acestea sunt în adevăr cei doi poli, unul de nord și altul de sud, între cari trebuie să graviteze lumea din Orient sub pedeapsa de-a se rupe echilibrul lumii întregi".

Aci vine naturalmente o repede ochire asupra chestiunei orientale în general și asupra navigațiunei dunărene în special de la începutul secolului și pînă

69

azi, analizându-se eu multă împedire dispozițiile respective ale tratatelor din Viena, Paris, Londra și Berlin. Autorul urmărește pas cu pas tendința, din ce în ce mai vădită, a Austriei, împinsă de Germania, de-a se lăți în Orient și a deveni astfel o putere în adevăr „orientală”.

Această parte esențialmente istorică are un interes foarte viu pentru acei ce caută cauzele neînțelegerilor de azi asupra Dunărei. Dar ele au o importanță mai mult generală și, prin urmare, trecem.

Sub titlul *Question du Danube* (pag. 50), iubitul nostru „țăran” vine la cestiunea care ne preocupă în special și determină mai întâi instituțiunea comisiei dunărene.

Vorbind apoi de neînțelegerile, încă neînclăturate, dintre România și Austro-Ungaria, autorul se exprimă astfel (pag. 57):

„Discuțiile tractatului din Berlin prevesteau aceste neînțelegeri și probă sunt protocoalele.

Legislațiunea fluvială a Dunărei fu opera Austriei și rezultatul unei înțelegeri între această putere și Rusia, înțelegere obținută cu prețul a lungi discuțiuni în urma unei conferințe speciale dintre baronul Haymerle, delegatul austriac, baronul d'Oubril, delegatul rus, și cornițele de Saint-Vallier, delegatul francez, cari stabiliră redacțiunea acestor articole, la cari congresul se ralie fără alte observații. Austria prezentase mai întâi un proiect foarte amănunțit, care fu prezentat mai târziu sub o formă mai concisă și la care Rusia răspunse printr-un contraproiect. Proiectul austriac cerea neutralizarea Dunărei, mandatul de-a face să dispară Porțile de Fer, independența teritorială a Comisiunii europene, cu întinderea jurisdicțiunii sale pînă la Galați și un loc pentru România în acea Comisiune. Proiectul rus uita trei din aceste puncte și se mărginea să confirme privilegiile acestei Comisiunii, care se menținea, și să statueze puțința de-a revizui actul public din 1865 printr-o Comisiune specială de *riverani*, sub rezerva aprobării puterilor (protocolul 12).

Principiul necesității unei înțelegeri asupra prelungirii puterilor Comisiunii fu introdus în tratatul de Berlin după observațiile Rusiei (protocolul 12), care declară că proiectul austriac nu e mulțumitor (protocolul 11). Acest proiect voia să *întindă durata ei peste expirarea puterilor sale în 1883, pînă la încheierea unei noi înțelegeri*. Cu alte cuvinte, Austria dorea permanența Comisiunii și prelungirea ei prin reconducțiune tacită, altfel zis păstrarea Comisiunii dunărene pînă la o soluțiune fortuită sau pînă la o modificare făcută de Europa, fără să se fixeze cînd. Franța recunoștea avantajele proiectului austriac rezultînd din reconducțiunea tacită și propunea, dacă nu prelungirea de drept, cel puțin posibilitatea de a fi prelungită.

Rusia refuză.

Această divergență o vedem în reticențele și rezervele făcute deja de Rusia cînd se revizui actul public și acum în urmă cînd pretinse să interzică inginerilor Comisiunii dunărene dreptul de-a opera sondajii în brațul Kiliei de sub jurisdicțiunea Europei. Aceasta ne face să ne temem că și la Conferința din Londra ea să nu reînnoiască pretențiunile și să mi primească a se uni cu prelungirea puterilor Comisiunii spre a rămînea izolată sau, cel puțin, să încerce a mărgini durata Comisiunii la un termen scurt, reproducîndu-și din nou rezervele. Austria, pe cît se pare, a făcut să atîrne aprobarea ei la dorințele Rusiei de adeziunea României și-a Europei la principiile ce a încercat să facă a triumfa în regulamentele fluviale votate de Comisiunea din Galați, și ea a reușit să atragă pe cea din urmă fără a îi putut să convingă încă pe cea dintîi.

își va executa ea oare amenințările că nu va da adică consimțire Comisiunii dunărene dacă nu reușește la Dunărea de jos?... Ne e permis a ne îndoi, căci ce ar cîștiga Austria dacă s-ar distruge jurisdicțiunea Europei de la gurile Dunărei?

Dacă această Comisiune moare, ea va fi înlocuită cu o Comisiune țarmureană.

Dar ce Comisiune? După tratatul din Paris, în acord cu tratatul de Viena, această Comisiune ar trebui să-și întindă jurisdicțiunea sa asupra întregului *fluviu navigabil*, asupra Dunărei maritime, Dunărei de jos și Dunărei de sus. în acest caz ar face parte din Comisiune și Rusia și Germania, cea dinții țăr-murcană de la 1878 și cea de-a doua reprezentând Wur-tenbergul și Bavaria în numele Imperiului german. Ea ar avea, desigur, o rivală într-una; în cealaltă găsi-va oare totdeauna o aliată?...

Admițând că comerțul austriac ar putea să se mulțumească cu Dunărea de la Viena la Galați, comerțul german, care nu transportă nimic pe această cale mai sus de Ratisbona și al cărui export pini Bremen și Hamburg se va face pe mare, ar fi oare Germania de părere ca transportul «pe gurile Dunărei să rămâie o ficțiune pentru ea?»

Austria, la Congresul din Berlin, dorea sinceramente menținerea Comisiunii europene: probă că propusese *permanența* acelei Comisiunii și obținut prelungirea jurisdicțiunii până la Galați și nu putem presupune că și-a schimbat azi părerea, pentru că, în această privință, interesul imperiului dualist se unește cu interesul Europei [...]. Congresul a evitat d-a se pronunța asupra trebuinței acestei prelungiri, precum și asupra trebuinței de-a schimba ceva în organizarea puterilor actuale; dar putem bineînțeles că tăcerea puterilor, unită cu sprijinul dat de Franța propunerilor Austriei, însemnează o aprobare nu numai pentru menținerea intactă a jurisdicțiunii europene, dar pentru întinderea ei încă până la Brăila, afară poate de Rusia, care va încerca să excludă brațul Kiliei.

Această tăcere e regretabilă, căci o hotărâre ar fi înlăturat neînțelegerea care amenință a se reînnoi la fiecare expirațiune a mandatului Comisiunii dacă Conferința din Londra nu se decide a vorbi lămurit.

Cuvintele prințului Bismarck.

5   Pretențiunea de-a exclude Kilia este contrarie tractatului din Paris, caro, e adevărat, aplică principiile Congresului din Viena la situațiuni speciale, dar care a înțeles jurisdicțiunea Europei asupra tuturor gurilor Dunărei fura a se îngriji deocamdată de navigabilitatea lor, deoarece a și însărcinat Comisiunea de-a înlătura cu timpul toate stavilele ce navigațiunea ar întâmpina. Jurisdicțiunea Comisiunii nu ar trebui mărginită num;') asupra canalului Sulina sub cuvântul că ea n-a executat până cîm îmbunătățiri în brațul Kilia.

10   Dar atunci ce-ar deveni puterea Europei asupra faimoasei delte?...

15   Nu voi să obosesc mai mult pe cetitorii dv., d-le redactor, și de aceea închei aci prima mea epistolă.

20   După cum vedeți, o nouă lumină se face asupra complicatei cestiuni prin studiul „țăranului de la Dunăre" și sper că publicul român va aștepta cu interes finitul acestei analize ce vi-l promit în apropiata mea epistolă.

O stringere de mină și nădejde în triumful dreptății.

II

25   Nu știu dacă numeroșii dv. cetitori vor fi așteptat cu impăciență urmarea cercetării ce mi-am făcut plăcerea a întreprinde asupra broșurii despre care v-am întreținut în prima mea epistolă, dor știu că, oricare ar fi dispozițiunea lectorilor, eu f.m datorita de-a vă trimite încheierea analizei asupra importanțului studiu „al țăranului de la Dunăre" și iată, d-le redactor, că mă și execut.

30   Mai interesant ca orice comentariu inii pare textul însuși al scrierii *La question du Danube devant la Conference europeene [...]*.

Acestea sunt, credem, d-le redactor, și ideile larii, și pe tărîmul acesta trebuie să luptăm înainte, căci iupta noastră este leală și demnă și nu se poate lua ca îndărătnicie cînd tot viitorul nostru depinde de
5 soarta Dunării.

Mulțumind încă o dată autorului acestei broșure, atît de bine inspirate, în numele cauzei drepte a României, vă salut și vă îndemn să țineți întinsă coarda pre care ați susținut pînă azi cestiunea Dunării.

BUCUREȘTI, 15 IANUARIE [1885]

Cînd natura împerechează într-una două ființe, amîndouă cu vițiile lor organice, cu patimele lor ordinare, mici și brutale, nu poate scoate din această
5 glumă nenorocită decît un monstru, ale cărui zile se vor număra pe anomalii, pe capricii și pe revolte, iar sfîrșitul fatal se va cresta la capătul răbojului: „Mort prin sinucidere, sinucis din cauza aberațiunei”. Nu este cu puțință în toată încăperea lumii să se topească într-un trup trainic și cumpăriit două ele-
10 mente eterogene, două specie deosebite, două firi anapoda una de alta. Nici în cuprinsul mineral, nici în cel vegetal, nici mai puțin în domeniul lumii animale nu se poate silui natura cu bună reușită. Cris-
15 talul cu elemente străine va fi un produs fragil, planta c-o viață fără zile, animalul un scandal, ursit de mai înainte a fi înecat într-un borcan cu spirt. Aceași lege se vede că stă neclintită, fatală și neîndurată peste toate contopirile grupurilor politice,
20 cari prin trecutul lor, prin ideile ce împărtășesc, prin moravurile de cari suferă se osebesc așa de mult, încît nu pot a se grămădi laolaltă fără a-și pierde cumpătul, fără a călca peste orice rînduială de bun-simț caro ar asigura viața și izbînda ideilor ce reprezintă.

25 Din ceasul în care partidul „conservatorilor” și-a dat mină de frăție cu grupul d-lui Vernescu, noul partid „liberal-conservator” n-a mai știut nici ce

simte, nici ce voiește. Principiele și datoriele cari tie-
buiiau să-l călăuzească ca partid de opozițiune s-au
făcut o apă și un pământ; dar o apă turbure și un
moșoroi de pulbere. A uitat de bunul-simț, a călcat
5 peste orice început de socoteală omenească și, pășind
din greșală în copilărie, din copilărie în dezgust, din
dezgust în revoltă, era firesc lucru să se coboare de
la revoltă la injurii.

10 Leneși, răuvoitori, ignari, egoiști și irascibili,
acești șefi de fracțiuni politice, acești căpitani de regi-
mente împrăștiate, punîndu-se în fruntea a două crîm-
peie de partide, se încearcă a zgudui o țară întregă
și a-și impune voința lor numai prin trivialitatea acuza-
15 țunilor. Dar, dacă oricare s-ar răscula să-i întrebe:
unde vă sunt ideile de stat? ce reprezentați voi? ce
reforme ați cercetat? ce remedii ați propus? ce studii
ați întreprins? cari sunt faptele lămurite cu cari iz-
biți în guvernul actual? s-ar împletici din colț în
20 colț, ar alerga la sacul vorbelor vagi, ar deschide voca-
bularul d-lor de fraze nesăbuite și ar continua aceeași
potecă îngustă și cotită de pînă acum. Dar dacă orice
bun român i-ar întreba: voi cari vă zbuciumați ca
și cum v-ar durea de durerile acestei țări, cînd ați
25 cîrmuit-o șiruri întregi de ani, ce năzuințe mari ați
realizat în fapt? ce nevoi și suferințe d-ale ei ați tîmă-
duit? ce cale de propășire i-ați deschis înainte-i? ce
ați făcut pentru administrațiunea contra căreia vă
ridicați pe galenți și socotiți că vă opintiți pe picioare
30 de uriași? ce ați întocmit pentru instrucțiune? cu ce
ați ocrotit agricultura și comerțul?

în fața acestor întrebări, dacă simțul demnității
ar mai cîntări un dram măcar în sufletele ruinate, ar
tăcea teacă de pământ ori, de nu, ar izbucni în clădăria
de insulte și incriminări, marfă ce d-a pururea a
35 vîndut creierii întunecați și inimile îmbuibate cu
venin.

I *1 Și acum, cînd se găsește în opozițiune, partidul
|liberal-conservator, prin organul lui, nu se pricepe
să-și îngrijască măcar o umbră de încredere în această
40 țară. Discreditînd România dincolo de hotare, izbind

5 înlăuntrul ei în orice instituțiune, năpustindu-se fără
căpătii asupra oricărui act din partea guvernului,
asupra oricărui vot al camerilor legiuitoare, și-atocît
poleiala pînă la aramă, și-a dat pe față dorul nestă-
pînit d-a guverna cu orice preț; și, voind să cucerească
opiniunea publică, a ajuns o tobă care bate la răs-
pintii ca să vînză eîteva țoale murdare, care, cu cît
bate mai tare, cu atît depărtează pe trecători.

10 Datoria sintă a unui partid cu adevărată grijă de
ale tarei ar fi trebuit să arunce pe liberalii-conserva-
tori în lupta alegerilor; acolo era cîmpul cavaleresc
și nobil; acolo, biruitori ori biruiți, și-ar fi făcut
datoria; soldații cari-și cinstesc drapelul nu pără-
sesc nici stanția de veghe, nici cîmpul de război.

15 Dar voi, cari acuzați guvernul de trădare, Camerele
de servile și netrebnice, cari vă dumicați pentru bi-
nele patriei, nu înțelegeți patria, nici o puteți iubi
decît cînd patria vă dă majoritatea în Camere și eirma
statului pe mini. Cu mandatul minorității nu vă
20 puteți învoi. Pentru voi Camerele ar fi niște morminte
de n-ați fi și pe băncile ministeriale. Ați preferit strada
și agitațiunile ca fapte, abținerea și calomnia ca idei
politice.

Și cu această purtare fără noimă, grosolană, ma-
niacă, întunecată, puerilă și vinovată în aceeași
vreme, vroiti să îmbrobodiți opiniunea publică?

25 Și bătînd cimpîii cu acuzațiuni cînd demne de ris,
cînd demne de milă, socotiți că veți clinti întru ceva
încrederea ce țara și-a afirmat din nou în persoana și
în guvernul d-lui Ioan Brătianu?

30 Dacă luați din curagiu numai îndrăzneala ordi-
nară, din limbă numai insultele, din vorbe numai
sunetele, socotiți că vă e de ajuns pentru voi, niște
bărbați cari, nici mai mult, nici mai puțin, nădăj-
35 duiți a guverna țara?

40 Dar, d-lor, nici gîndiți cît nu v-ați înțeles nici
rolul, nici firea, nici mijloacele de cari dispuneți, nici
calea ce ați apucat, nici greșelile ce ați făptuit, nici
răul de care sunteți potriviți să-l faceți țarei dacă în
scaunul minței d-voastră nu lăsați să încapă decît
ura și ambițiunea.

Și ar fi trebuit să faceți ochii mai mari; căci, chiar dacă v-ați fi dat afund și ați fi săpat fără preget la temelia statului român ca niște orbeți, cu nădejde d-a răsturna guvernul, țara v-ar fi înțeles planul vostru de soboli după moșoroaie. Când însă nu v-ați sfiit de nimeni, nici chiar de cenușa conștiinței voastre, d-a izbi și insulta, d-a morfoli și discredita orice instituțiune a țării numai spre a innemeri mai bine la mirul guvernului, lumea v-a cîntărit, v-a înțeles și vă știe că nu prețuiți mai mult decit oamenii cari dau foc pădurei ca să-și aprinză ciubucul și abate la pămînt copaciul pentru o cireașe din vîrf.

CUM SUNTEM GUVERNAȚI

Atîta sărăcie, morală și materială, și atît dezgust de viață a copleșit neamul românesc, încît este de datoriu oricărui om de bine să se întrebă cu hotărîre: oare
S nimic din bărbăția d-odinioară nu mai trăiește? nici o credință nu ne mai poate deștepta din lîngezirea în care ne-am afundat pînă dincolo de creștet? Sfintele datine apucate din străbuni, drepte și de omenie, s-au stins în orașele noastre pentru a se preface în uitare de
10 sine, necinste și nemernicie?

Căci unde să fie oamenii cari să vegheze și să se jertfească pentru popor? Unde sunt marile gîndiri cari să întrupau în frunțașii națiunii spre mîntuirea ei? Și cum s-au dat afund obiceiurile simple și curate cari
15 țineau pe fitece om în paza binelui său fără de a clinti pe cel al tuturora? Unde sunt legile și oamenii ieșiți din noi numai pentru noi, cari să ne cîrmuiască și să ne zorească către un viitor mai bogat și mai demn?

.

20 Dacă am fi crezut, fără vro îndoială, că viațanoastră ca popor liber și viguros ș-a zvîntat cele din urmă picături de trai firesc, cu alte vorbe, dacă am fi crezut că nimic nu mai trebuie să așteptăm nici de la mîntea noastră, nici de la legile pămîntești, nici de la soartă,
25 nici chiar de la spaima d-a ne vedea pierind pe nesim-

țite, atunci orice întrebare a noastră ar fi fost zadarnică, fără răspuns, fără vrun țel.

5 Cînd însă ne adunăm laolaltă, nesfiindu-ne nici de prigoniri, nici de jertfe, credința noastră e că poporul românesc are și mai multă viață decît răbdare, are și mai multă conștiință de sinedecit copilăria d-a suporta pe grumajii săi încălicarea celor răi și perversi; cînd ne stringem în jurul unor idei după părerea noastră drepte și mântuitoare, noi împărtășim siguranța că răul și spaima tuturorora nasc nu din legile noastre, ci din legile străine cari ne guvernă, nu din moravurile curatului nostru singe, ci din veninul apucăturilor străine cu cari mai-marii noștri de astăzi ne altoiesc orașele, comunele și cătunele, ca, în sîrșit, nu lipsa de o minteromânească ne duce la pieire, ci nemila celor cari astăzi cîrmuiesc vitreg în fruntea poporului cu legi aduse de peste nouă țări, legi pe cari le fac pentru a le călca chiar ei și ie calcă pentru a născoci altele noi, altele cu cari să ne discînte și să ne adoarmă neștirea în care ne-au îmbrîncit.

20 Noi dar nu ne credem pierduți, ci rătăciți; noi no simțim abia cumpănindu-ne pe buzele prăpastie!, dar nu în fundul ei, căci adevăratul rău e peste noi, dar nu e nici în noi, nici de la noi.

25 *

30 Și am fi rămas d-oparte, oroare ar fi fost uimirea d-a ne vedea pierind, dacă am fi socotit că poporul nostru ș-a trăit vacul, cheltuindu-și întreaga vitalitate și căzînd d-o bătrînețe sceptică, putredă și fără vro speranță de lecuire.

35 Dar cînd ne simțim un popor tânăr și nedoborît de atâtea încercări grele, cînd abia ne-am deschis ochii și abia ne-am ridicat pe picioare, să răbdăm oare a ne năvăli nepăsarea față cu drepturile cetățenești, lăcomia d-a jertfi pe toți în vederea unui cîștig personal, adormirea orcărei iluzii, singurile cari dau energie unui popor, și nepăsarea de lege, de legea care numai ea povă-țuiește drept energia unui popor?

Aceasta ar fi și nebunie, și crimă.

80

Dreptul de a trăi al unui popor naște din conștiința că nu și-a stins puterile vieții, și răscoala noastră din dreptul legitim de a trăi.

5 Și iacă de ce ne adresăm către toți oamenii de bine și de credință în poporul românesc, punîndu-le în vedere de azi înainte:

10 cum *Constituția* noastră nu mai există decît ca un basm pe care fitece omuncul d-al guvernului îl povestește cum îi vine mai la socoteală în petrecerile din adunările legislative;

15 cum cei cari au uzurpat puterea ne chinuiesc în legi pe cari poporul nu le înțelege, căci nu sunt scoase din firea și datinele lui;

20 cum, în genere, averea publică se preface în fan-tezii;

și cum, în sîrșit, noi răbdăm în spinare, într-un chip nefiresc, o clasă ignorantă și desfrînată.

Iar dacă aci am rămînea ar fi să constatăm ruina noastră și nimic mai mult.

25 Noi însă — cari avem credința nestrămutată că poporul românesc e sărăcit de alții, iar nu do către el însăși, că vițiile cari bîntuie patria lui cuibează numai în clasa astăzi conducătoare, că zăpăceala în care e îmbrîncit provine numai din chinul formelor noi și schiloade în cari să încearcă a-l încătușa cei ce țin într-o mîină netrebnică frumosul său destin — nu ne vom mărgini numai a-i apăsa pe ranele care-l chinuiesc, ci vom căuta a-i povățui cu sinceritate și grije remediile cari socotim că-l vor vindeca.

30 *

35 Și deocamdată, pentru astăzi, carisuntcele două mari idei ce trebuiesc să conducă pe oamenii ce țin în minele lor soarta unui popor? Cari sunt cele din urmă hotare în cari noi ne-am strîns și cari ne vor susține în lupta ce deschidem?

Noi unii, cari nu credem că un popor este o turmă a cîtorva oameni, nici rezultatul unui eveniment izolat din viața lui, nici mai puțin păpușa ignoranților de

6

81

uliță, nu ne mai îndoim d-a admite două legi generale și eterne cari stau dasupra oricărui popor:

1) *legea* istorică, care unește strîns șirul evenimentelor din trecut cu prezentul unui popor; care înnoadă
5 faptele lui ca belciugele unui lanț; care transformă incetul cu incetul viața lui, dar nu-i îngăduie a-și născoci într-un moment moravuri absolut noi și diferite absolut de cele de pînă ieri; care nu admite trecerea
10 violentă și nepregătită de la toate formele de cîrmuire la altele cu totul streine conștiinței sale surprinse de o mină depseudovisători, mai adesea ambițioși și derea-credință;

2) *legea progresului*, care, fiind rezultanta tuturor descoperirilor ce mintea omenească le dă la lumină, îndeamnă popoarele într-o a-și îmbogăți traiul, a și-
15 ușura, înlesnindu-le mijloace noi de a produce, d-a transforma și de a crea ceea ce pînă ieri exista în natură, dar nu le era cunoscut.

Și, neținînd seamă de aceste două mari adevăruri, cum ar putea oare un om de stat să conducă un popor
20 cînd s-ar trezi înălțat pe umerii lui?

Căci poate cineva să șteargă dupe plac moravurile unui popor și să decreteze altele noi? poate să paralyzeze printr-o condică de legi o întreagă năzuință istorică? poate, neținînd seamă de gradul de cultură al unui
25 popor, să-i impuie forme noi de viață cari nu isă potrivesc pe cap și pe talie, fără a-l zăpăci și-a-l înșela, fără a-l da pe mîna demagogilor cari vecinie au trăit din obscuritatea formelor noi?

Un om care nu ar cunoaște nici poporul în mijlocul căruia s-a ivit, nici progresele practice pe care cealaltă
30 lume le-a făcut, cum ar putea să se amestece în legi cari privesc dezvoltarea agricolă, industrială și științifică a poporului său?

în acest caz ar fi să nădăjduim că, bunioară, un
35 calmuc, care n-ar ști nici că am fost vrodată ca națione, nici cum am fost, nici cum suntem, ar putea să ne decreteze legi de guvernare și că vro cîțiva miniștri: unul care, neștiind să citească, ar putea să ne organizeze școlile, altul care, neștiind să adune, ar
40 putea să ne plămădească legi financiare, un al treilea, pentru care nu s-a inventat nici cuțitul de masă, ar

putea să ne organizeze armata, în fine altul care nu știe nici că Mna să toarce ar putea să ne deștepte industria națională.

Și la noi în țară, sub îndoita ignoranță de trecut
5 și de știință, a guvernului actual, lucrul tocmai așa s-a petrecut și se petrece. Poporul a închis ochii zece ani în șir, iar miniștrii adunați de pe orunde de către eternul prim-ministru:

ne făuresc legi de guvernare cari nu ni se potrivesc, căci nici unul din ei nu-și cunoaște poporul nk-i în
10 prezent, nici în trecutul lui;

amețesc lumea cu amintiri despre niște mișcări naționale pe cari nici nu le-au făcut, nici nu le-au înțeles și nici au minte de a le înțelege vrodată;

ne scutură vistieria și ne înglobează în datorii ale
15 căror dobînzi ajung la jumătate venitul țarei, fără a se sinchisi de tristelegături ce există între datoriiile creșeînde ale unui popor și crizele monetare și economice în cari trebuie să se infunde din ce în ce;

ne mînjesc ochii cu drumurile de fier fără a mai visa de șosele, adevăratele artere prin cari ar mai putea
20 circula săraca avuție a sătenilor noștri;

ne strigă că țara noastră este o țară agricolă, că
25 singurul nostru izvor de viață este brazda și din atitea milioane împrumutate nici o lăascaie nu au dat pentru împrăștierea învățămîntului agricol.

Iacă cum ne guvernă inimile mici și capetele înguste, ignoranța și corupția. Iacă cum ne duc la peire
30 aceia pentru cari trecutul nostru nu există, pentru cari poporul e o turmă fără voință și fără simțire și în capul cărora știința nu ocupă nici locul ce-l ocupa în creierul lui Tubalkain.

URIAȘILOR DE LA „ETOILE ROUMAINE ”

UEtoile roumaine, ziar guvernamental, ne consacră în numărul său de 19 noiembrie 1885 un articol intitulat *Mlnia mirmidonilor*.

5 Mirmidonii sunt redactorii *Epocei*.

Mirmidonii lui Ahile au războit contra troienilor, după cum povestește Omer.

Noi, mai puțin norocoși, noi nu avem în fața noastră în cei de la *UEtoile roumaine* decât pe „sir Pandarus al *Troiei*”.

10

Puținul spațiu de care dispunem, când e vorba să răspundem *Stelei române*, ne împiedică de a-i reproduce articolul său pe d-a întregul. Dar, neputînd face așa ceva, vom imita pe Virgiliu, cercînd să culegem numai mărgăritarele risipite în foița guvernamentală.

15

UEtoile roumaine, luîndu-se la contră, ne izbește pe noi cu aceste două lucruri:

1) că suntem niște paraponisiți, durîndu-ne d-a nu fi în ceata fericiților cari primesc lefuri grase și se tolănesc în lene vecinică (cel mai nemarit portret al unui colectivist făcut în două cuvinte);

20

2) ne ceartă că nu am cunoaște limba românească (mărturisim că nu am aprofundat-o în *Coardele sparte* ale d-lui Trandafir Djuvara).

25

Așa de puțin ne ating aceste atacuri, încît le reproducem fără nici un comentariu, dar eîteva cuvinte nu

strică, căci poate ar face minunea d-a deștepta adormitul bun-simț al acestor băieți cu *Steaua*:

De ce vă supărați pe noi, niște bieți *mirmidoni*? Dacă stăpînii cari vă dau pine sunt așa de buni și așa de milostivi, asta nu e un cuvînt ca să-i proslăvim noi și să le sărutăm pulpana.

Apoi niște copii pierduți pe cari nu-i taie capul să lege două fraze ca lumea, niște romancieri de contra-bandă, niște politicieni de bilci, niște pomanagii bugetari cari tremură rebegiți pe lîngă vistieria țării, aceștia să ne vorbească *de soliditatea de cunoștințe, de aplicare la muncă și de limba românească?* Șade rău, șade rău.

Pentru D-zeu, apărați-vă stăpînii cari vă rîzgîie la pragul lor, dar mai puțină gălăgie, că prea aveți aerul unor potăi îmbuibate.

ABSTRACTIA ÎN DISCUȚII

Este adevărat că lumea să sperie și să dezgustă de generalități.

Nu fără oarecare cuvânt de dreptate avocații, medici, militarii, comercianții, agricultorii să ridice cu obieștiunea: e de ajuns atîta vîlvă, atît zbor caprițios în plaiul abstracțiunilor; ar trebui să vă coboriți mai grabnic în problemele reale ale societății noastre; ar trebui din cercetarea neajunsurilor de cari suferim, ba
10 prea suferim, să vă cunoaștem cu de-amăruntul, încît cu toată omenia să vă putem spune odată la un fel: aveți ori nu dreptate, mergem cu ori alături de voi, vă vom susține ori vă vom combate pînă în pinzele albe.

Iaca în eîteva cuvinte o stare a spiritului public, care, fățiș ori pe ascuns, stă d-a curmezișul publicisticeii, fie ea conservatoare, liberală, colectivistă, junimistă, demagogică ori socialistă.
15

Are mare cuvînt lumea să gîndească astfel: oare ce folosește ea din speculațiunile înalte, generale și mai adesea zgomotoase? Ce ar putea dejbîndi ca credință din combinațiile cari parte nu pot să existe, parte ar fi cu greu să și le închipuiască, să și le apropie și să și le poată transforma în putere proprie de a gîndi? Puțin; aproape de loc; nimic.
20

Dar, fără a fi prietenul bun al principiilor largi în publicitate, e tot așa de drept d-a recunoaște că și oamenii cinstiți, cu adevărată știință de carte și răs-

culați asupra regimului actual de guvernare, au și ei multe cuvinte d-a sări uneori peste amărunțimi, d-a părăsi specialul pentru vederile generale. Faptul e și firesc și drept în unele cazuri extraordinare.

5 închipuiți-vă că vă dă de ochi un monstru al cărui cap tîmpit și schilod, ale cărui membre frînte din nemila naturei, al cărui glas tot una cu fiorul v-ar împietri orice voință streină de acest morman de carne și viață fără noimă, fără seamăn. Mai întii spaima v-ar țintui în loc, apoi dezgustul, în fine revolta v-ar îmboldi să vă spuneți impresia și gîndurile ce v-au deșteptat această infamie a naturei.
10

'E i bine, veți cerca oare să-i descrieți ochii stinși și sașii, gura largă și dinții de șarpe? Veți cerca oare să studiați cu de-amăruntul acest organism murdar și amorf? Desigur că mai degrab' veți trece peste monstruo-
15 ozitate în două cuvinte, de spaimă d-a nu o avea prea adînc în închipuire; și, în loc d-a migăli cum artrebui să punem un nas omenesc, o gură potrivită, un picior bine tăiat, un cap cu creier în locul acelu nas turtit, acelei guri despicate, acelu butuc inert, acelei hîrci hidrocefalice, fără îndoială că vă veți închipui în eîteva linii mari cum natura, cu același nomol de carne și cu aceeași pornire d-a vivifica, ar fi putut să plăsmuiască o făptură cumpănită și minunată.
20

Spaima și dezgustul adeseaori te oprește d-a analiza. Exact același fenomen să petrece și în oamenii care se ocupă de afacerile publice și nu are un temperament hotărît și rece cînd privește valvirtejul neghiob și
25 monstruos în care se află toate interesele vitale ale țării.

Aceasta însă atirne de temperamentul celui ce scrie.

Dar sunt și mulți oameni cari se pot stăpîni, cari
35 cercă să studieze cu dinadinsul nevoile țării și mai ales mizeria economică care izbește, mai presus de orice, mintea celor ce vor să cugete drept în afacerile publice.

Contra acestor însă se ridică o altă piedică: lipsa desăvîrșită a unei statistice regulate pe care s-ar putea
40 bizui în studiile lor.

Guvernul aciuai ne ametește eu legi cari privesc agricultura, comerțul și industria. Fitece ministru pe care a căzut nenorocul lui și al țării de a purta la subțioară portofoliul agriculturii și al comerțului

5 convoacă fățiș comisii de comercianți și de agricultori, cum face d. Stolojan, or prepară pe sub ascuns raporturi asupra învățămîntului agricol, cum a făcut d. Cîmpineanu. la cari unii din noi au lucrat fără a cunoaște pe d. ministru, fără a-i cere nici plată, nici funcție.

10 Dar toate acestea rămîn numai niște încercări pe cari miniștrii le pun la dosar, căci scopul lor a fost numai d-a mînji ochii oamenilor, d-a le înșela nădejdea, d-a fermeca Camera, d-a-și măguli nepriceperea și de a-și liniști puțin conștiința lor vinovată.

15 Dar în sfîrșit, dacă față cu sărăcia ce bintuie comunele și cătunele noastre ne-am hotărî să ajutăm pe miniștrii nepricepuți fie prin raporturi ascunse, fie prin studii fățișe și publice, mărturisim că întîmpinăm o greutate aproape decisivă: lipsa unei statistice regulate.

20 în adevăr, relele ce cad asupra noastră variază după regiunea țării, adică după situația județelor, după clima lor, după pămîntul lor, după obiceiurile lor, după cursurile de ape. Căci altele sunt nevoile săteanului

25 din munte, altele la plăieși, altele acelor din muscele, altele acelor din cîmpie; și, dacă lăsăm la o parte aceste subgrupări, altele sunt nenorocirile românilor din Moldova, altele la cei din Muntenia, și cauzele lor ce trebuiesc stîrpite ori cel puțin micșorate sunt aproape

30 cu totul deosebite.

Dar unde e statistica după ale.cărei țifre reci și adevărate, după ale.cărei medii și curbe să ne putem îndrepta ca să putem vedea exact întregul răului și să ne dăm seama neted de cauza lui?

35 Noi nu știm nici cîți locuitori sunt în fiecare județ, nici cît pămînt au proprietarii mari, nici cît au cei de mijloc, nici cît posedă săteanul; nouă, care nu ne este dat să știm exact ce sămînță, în ce proporție să aruncă pămîntului în diferitele regiuni ale țării și care e

40 media productelor adunate de sătean și de cultivatorul mare, luată după o unitate de întindere, cum vroîți să

judecăm despre economia națională a poporului nostru? Cum am putea să ajungem la o economie rurală care să merite numele de știință? Și cum ne-am înălțacu siguranță la un sistem de economie națională?

5 Fără o statistică bine organizată, nimeni nu poate bine pipăi pulsul vieții noastre economice și ești nevoit a te mărgini numai la acele probleme sociale în a căror înțelegere și dezlegare statistica ne ajută prea puțin ori de loc.

10 Pentru ce d. Ioan Brătianu, căci numai el singur face evhnepeie de legi și Ic distruge, inventînd miniștri și răsturnîndu-i, și-a călcat prima lui datorie de om de stat, distrugîndu-si mijloacele de a cunoaște halul economic în care se află țara? Dar, dozorganizînd statistica, a sfărîmat în cioburi oglinda care i-ar fi pus în ochi sărăcia ce bintuie agricultura noastră, care i-ar fi răsfrânt în față cauzele acestei decăderi și, poate, d-ar fi avut minte să priceapă, i-ar fi pus la îndemînă

15 leacul mizeriei noastre.

20 Marțian cercase, cu oarecare izbîndă, a organiza serviciul statistic, avînd în vedere modul de organizare al Austriei și al Germaniei; și, cu toate că pe atunci nu aveam nici drumuri de fier, nici administrație sportită de oarecare carte, nici atîția funcționari, nici atîtea șosele, nici un serviciu poștal atît de întins ca astăzi, Marțian izbutise a pipăi răul, a studia cauzele lui și

25 a propune îndreptarea ce se cuvenea. Acest om, bolnav și singur, a lucrat pentru țară și i-a făcut mai mult bine decît un guvern întreg care stă la putere de zece

30 ani.

Astăzi statistica, marea carte în care s-ar putea citi întreaga viață a poporului nostru, nu numai că nu a făcut progrese, dar s-a îmbucăt, s-a falsificat, s-a distrus; și cine ar cerca să citească în volumele ei

35 — care apar așa de rar, încît bine nu-ți dai seama dacă mai apar — nu i-ar mai rămînea îndoială că această statistică e necompletă, zăpăcită, și adeseori falsă.

Numai în statistica noastră să poate vedea naivitatea că locuitorii unui județ consumă exact aceeași cantitate de carne în fiecare lună, în fiecare săptămînă, ba și în aceeași zi;

numai în statistica noastră să poate vedea că locuitorii după o regiune de podgorii beau exact aceeași cantitate de vin în fiecare lună, la culesul viilor, la zobul strugurilor, ca și în vremea căpșunelor;

numai în statistica noastră poți vedea același număr de nunți în toate anotimpurile;

și, scurt, numai cu o astfel de statistică nu află nici morții, nici născuții, nici creșterea, nici descreșterea populației, nici exacta țifră a străinilor cari ne-au inundat Moldova și, în genere, toate orașele noastre.

Iacă adevărata cauză care face pe mulți să rămie în generalități îndată ce vine vorba de starea noastră socială.

Dar e foarte simplu: d. Ioan Brătianu are dreptate să uite statistica, ba chiar s-o distrugă; altfel prea ar sări în ochii tuturor nefasta tutelă ce a exercitat asupra poporului de când a venit la putere.

Un minister care organizează o statistică și dă publicitate! rezultatele ei e un tutor care-și dă socotelele administrației sale.

Și un tutor care nu-și dă socotelele trebuie să fie or neghiob, or necinstit: risipește or fură.

„FIII POPORULUI”

și

„SĂRĂCIA” POPORULUI

Nu se află durere a țării care să nu fie luată în ris de ignoranți și de amăgitori.

10   Ă născoci cuvinte cari amețesc fără să coprinză ceva în ele, iacă o meserie mănoasă și cutezătoare, asupra căreia dau năvală nemiluită oamenii ce abia știu să se iscălească, aceia căroro toată învățătura să
15   poate reduce la foi volante, și, la urma urmelor, pro-
20   copsiții cari s-au innomolit în știința broșurelor și în
      cinstea geambașilor.

15   Și, dacă această pornire ar rămie închisă în haita
      oamenilor de uliță și în creierul oamenilor fără noroc
      și fără minte, fără vază și fără trecere printre cei ce
      cîrmuiesc afacerile publice, ar fi un rău peste care
20   mulți ar avea dreptul să treacă, lăsîndu-l numai în
      biciul puritanilor. Dar această meserie trivială s-a
      întins ca o pecingine, s-a ridicat fățiș pe treptele sociale
      și s-a incuibat mai ales în sfera guvernamentală de
      astăzi.

25   D-aci spaima dreaptă a celor pe cari îi mai îngrijesc
      soarta noastră ca popor mic, sărac și incins de toate
      părțile de vrăjmași naturali.

25   Căci ce însemnează vecinicul răspuns al primului-
      ministru de „patruzeci și opt” când i să pune o pro-
      blemă dificilă de finanțe? Ce vrea să zică „libertate”
      cînd se vorbește de scoale? Ce să fie blagomania „fiii
30   poporului” cu care banca ministerială să ridică cînd i
      să pune în ochi nefericita icoană a societății noastre?

Ce valoare poate avea pentru un om în toate mințile lui cuvintele de ieri ale d-lui Cimpineanu: „înainte! iacă ce suntem, înainte !”? Ce poate fi această logomanie decît numai și numai o meserie de cuvinte? Ce alt
 5 poate fi decît industrie vicleană și zadarnică, căci în schimbul jertfelor publice acești meseriași nu dau nici cizme, nici opinci, nici postav, nici cămăși, nici zahăr, nici mai puțin o guvernare de omenie, ci numai
 10 cuvinte a căror valoare calpă ar trebui să revolte pe orice om care să bucură de o sănătate deplină?

Să răfuim o afacere. Să vedem puțin cum acest metod ușor al guvernanților să potrivește cu singurul
 15 izvor de viață națională. E vorba de agricultură.

Toți miniștrii cari s-au odihnit pe scaunul agriculturii, și cu ei d. Ioan Brătianu, au trebuit să recunoască, și au recunoscut, că existența noastră economică este legată de brazdă, de mulțimea de jos, de cultivatori. Neavînd nici o industrie, pieirea ne-ar fi fatală fără
 20 pămîntul pe care l-am apărât atîtea veacuri și fără țăranul bun, umilit și lipit de ogorul său. Foarte bine. Dar ce grije să dă acestei temelii pe care ne sprijinim cu toții, mici și mari, profesii libere și nelibere? Acest
 25 guvern mărturisește singur că administrație bună nu are încă; cultură, ce a apucat din strămoși; în loc de șosele, drumuri naturale, pe ploaie schimbate în nomol și băltoage; școli potrivite, de loc; iacă ce nu are; iar ce are, cu vîrf și îndesat: serviciul militar, biruri grele, streini hrăpitori, biserică dărăpănată, preoți bețivi,
 30 monopoluri berechet și opt miniștri în virful acestei lihneli sociale.

în fața acestui scandal, voi, cari vorbiți cu împărații, voi, rasă rivnitoare de belșug și onoruri, voi năclăiții în decorații și cordoane streine, voi, socotiți
 35 onest a răspunde cu cuvinte sub care să pot adăposti de minune: și ignoranța, și nepăsarea, și viclenia, și necinstea.

„Libertate? fiii poporului? patruzeci și opt? înainte?” Aci e tot leacul agricultorilor? în aceste cuvinte
 40 vi să închide toată mintea voastră?

Inventați alte ileacuri noi cu cari să imbrobodiți națiunea; rețeta s-a învechit, și semințele de haihui
 pe cari le-ați semănat în Iară ș-au dat tristele roade: „libertatea” voastră a produs sărăcia, datoriile și
 5 libertatea în banii publici; „fiii poporului” au cuibăt despoții mici, lacomi și ințestați; „patruzeci și opt” al d-lui Brătianu a născut pe imoralul optzeci și cinci, iar „înainte” al d-lui Cimpineanu ne-a dat îndărăt pînă
 10 la timpurile în care clasa muncitoare și productivă era sclavă, ingenucheată, stoarsă și pusă în rîndul uneltelor brute.

Nu. Chestiunile economice ale unei țări nu să dezleagă de oamenii ce să sfătuiască pentru a găsi cuvinte
 15 cari uimesc și înșeală. Și a îmbunătăți soarta plugarului este o datorie de căpetenie a acestor „fii ai poporului”, și este o datorie ușor de împlinit, cu atît mai mult cu cît nimeni nu le-ar cere să transforme desăvârșit toate mijloacele de producție.

Suferințele țăranului sunt multe și mari. A le vindeca pe toate rămîne un ideal, dar a-l scăpa de unele a stat și va sta în putința oricărui guvern.

în adevăr, lăsînd la o parte cît pămînt are și cît i s-a dat și cît i s-ar fi convenit după lege să i să dea, trecînd peste administrație, neluînd seama în impozitele indirecte, este o sumă de rele, uriaș de mare, care nu-i cade pe cap decît din cauza neștiinței cu care-și sparge și-și seamănă ogorul.

Țăranul nu-si dă bine seama de împăspătarea pămîntului, nu-și face rotația bucatelor, nu cunoaște foloasele unor semănături, habar nu are de industria agricolă cu care s-ar putea ocupa în vreme de iarnă și nu știe ce animale de bătătură ar putea să-și acioleze. Toate aceste neajunsuri grele nu provin decît din
 30 ignorantă. Și miniștrii de agricultură ai d-lui Brătianu zece ani d-a rîndul au făcut politică de vanitate și de bun trai, pe cînd adevărata lor politică ar trebui să le fie coarnele plugului și brazda.

Din cele 300 de milioane eu cari au sporit datoriile publice, pentru ce nici un „fiu al poporului” nu s-a gândit să facă școli mici, simple, potrivite cu trebuințele acestui popor, din care-și fac o glorie că au ieșit și o

5 înaltă politică de a-1 minți? O școală de agricultură ca cea de la Herăstrău nu scoate plugar cult; tinerii cari ies d-acolo pot fi profesori, moșieri, vechili pe la dome-

10 niile proprietarilor mari, dar niciodată țaran care să frământa șase pogoane de pământ. Numărul lor este mic; studiile lor dezvoltate și trebuințele ce-și crează sunt și mai dezvoltate. Dorințele le sunt mai mari decît a-și strînge călcăiul în opincă, mijlocul în șerpar or în chimir; minele lor, obicinuite cu căldura claselor, nu mai pot răbda gerurile; și, în genere, o minte care să

15 înalță prin studii ceva mai desfășurate, destoinică d-a dirige, nu mai poate fi potrivită cu munca directă, cu practica imediată a științei, mai ales cînd această muncă e grea și materială.

Ceea ce ne trebuie nouă sunt școli agricole regionale,

20 școli comunale agricole. La ce folosesc plugarului nostru, care nu să dezlipsește de pământul său decît de nevoie, acele clase primare prin care trece, după întîmplări, și să spoiește cu niște cunoștințe streine meșteșugului său? Cîteva orașe mai mult în mintea lui,

25 cîteva fluvii, râuri și gîrle pe cari le-ar afla că să resfiră în America, cîteva socoteli, care regula detrei și proporții, toate acestea nu-l ajută întru nimic la spargerea ogorului său și nici va afla, bunioară cînd trebuie să-și semene rapița, nici cum să și-o apere de viermi.

în loc de aceste școli primare-rurale, așa cum sunt întocmite, cu geografiile, catehismele, gramaticile și geometriile lor, am putea avea cu aceleași 'cheltuieli moderate școli agricole, din cari săteanul, după ce a învățat să scrie și să citească, să poată dobîndi idei de agricultură practică și de industrie agricolă. Numai astfel

35 săteanul ar ajunge ca să scoată ban alb din băligarul care îi putrezește morman în bătătura sa săracă; numai astfel ar învăța să-și crească păsăretul pentru a avea

d-ale gurei; numai astfel s-ar îmbrăca în lina caldă și sănătoasă a oilor lui în loc s-o schimbe pe fustele de stambă, scrobite și friguroase.

Dar dacă poporul s-ar îmbogăți, dacă puțin ar da de bine, îmbrăcat și nutrit mai din belșug, „fiii poporului” de la putere nu l-ar mai putea guverna cu vorbe goale ca „libertate”, și „înainte”.

Un popor bine nutrit, nervos și viguros, cu voință și cu minte limpede, ar scutura de pe grumaji orce guvern de despoți lacomi și piperniciți.

10

Un popor sărac nu poate avea nici voință, nici gîndire.

Ei și? Domnul Cimpineanu a strigat, ieri în Cameră: „înainte! înainte !”.

LAȘII

Sunt oameni cari pentru un codru do pine pindesc la răspintii și, pitulați în șanțul șoselei,ucid pe calatori. Aceștia sunt lași din cauza lenei și a foamei.

Sunt oameni cari umblă cu traista intrigei pentru a să recomanda celor mai mari. Și, lingușind, auzind Mră scrupul, intrând în noroi și scuturându-se p» oricine ini Unește in drum, își răcoresc mica lor inimă. Aceștia sunt ambițioși fără nici un dar de la **Dumnezeii**. Aceștia sunt lașii ce bijbiie la întuneric după procopseaia.

Sunt oameni cari acuză pe alții de infamia lor: și făcând dintr-un lucru de nimic o vina, din vină **ui**. păcat, din păcat o crimă, nu să opresc decît cînd socotese că a adus pe adversarul, lor tocmai în halul în care i-au adus nesimțirea și ignoranța lor, micșorimo și neobrăzarea lor. Aceștia sunt lașii condamnați, da grațiați și cocoloșiți de câțiva puternici cinici. **Dac** cel puțin tot ce fac ei fac pe față. Își declară meseria.

Cei dinții își primejduiose capul, cei d-al doilea ic aspiră decît la pomană, cei d-al treilea își vînd obrazul. In toate aceste mizerii omenești există o cumpănă. în tustrele cazurile este un'rizic de viață or de einsl- .

Dar pe lingă aceste fapte, pe cari întreaga lume cunoaște, s-a descoperit un altul în care lașitatea e . cunoștință nouă pentru mintea omenească.

Un scriitor insultă personal pe cineva într-o gazeta

Scrie; nu dovedește; nu subscrie. Să ia socoteala gazetei; gazeta nu mărturisește autorul; primul redactor al ei își ia asupra-și responsabilitatea articolului. își constituie martorii și cearcă a repara insulta pe teren.

Dar după câteva asalte acest cavaler, care și-a încrucișat spada pentru altul, să declare obosit de vecinicie, neputînd a se mai bate nici după o odihnă ce ar fi putut crede el necesară, nici chiar în altă zi. Martorii săi primesc și subscrie o astfel de situație. Martorii cari mi-au făcut cinstea de a fi ai mei, după cum mi-au declarat, nu puteau să-mi „ție cu d-a sila adversarul pe teren”.

în urma acestora m-adresez către cel care a scris acel articol injurios:

Ai avut lașitatea d-a insulta fără a subscrie;

Ai avut lașitatea d-a nu mărturisi insulta;

Ai avut lașitatea d-a priimi ca să se bată un altul în locul tău;

Trebuia, cel puțin, să nu iei asupra-ți și rușinea d-a trimete în locu-ți cavaleri *cari să ostenesc și să ostenesc de vecinicie.*

Știu că necinstea merge mină în mină cu lașitatea.

Poltronia d-tale e un nou caz pe lume.

Și pentru un necinstit și un laș, între baston, palme și... sunt dator să stau la îndoială.

în tot cazul, în ziua cînd îți voi afla numele, vei priimi neapărat ceea ce ți să cuvine din cele trei drepte plăți.

PREMIERUL NĂZDRĂVAN

5 în povești și basme multe să spun; dar ce plac mai mult copiilor e cum împărații își trimesc copiii la proposeală și cum ridică palate; în toate aceste fapte întâmplarea decide.

10 Apucă împăratul arcul din cui, îl întinde voinicește și săgeata zboară: încotro să duce săgeata sau unde-o cădea, un băiat d-al împăratului pornește nouă cu a brnzei, or un palat i să ridică celei mâi mici dintre zînele sale de fete.

15 Și azi, la noi, d. Brătianu face întocmai ca împărații din povești. Cînd să joacă d-a schimbarea ministerului, ia arcul lui Domițian cu care săgeta muștile, trage în partidul colectiviztilor și care deputat or senator va fi atins din grămadă, aceluia îi dă un portofoliu vădov de stăpîn. Dar va fi destoinic or nu ca să-și ducă greutățile ministerului, va fi visat, nu va fi visat vrodată, la reformele cerute de întreaga țară în ramura ce-i dă pe mină, aceasta este o afacere fără nici o importanță pentru noul împărat din poveste. 20 D-l Brătianu are o scuză pentru conștiința sa. „Am fost în tinerete prapurcic în armată”, își zice d-sa, m-am făcjit din senin ministru de război și armata a mers minunat de bine; așa mi-au spus prietenii dinprejurul meu. De ce cutare să nu fie un bun financiar?” 25

Dar pînă aci calea-valea. Mai departe povestea pusă în practică este și mai hazlie. Primul ministru

dupe ce și-a înnemerit cu ochii închiși ministrii, îndată-i vine ciudă pe rînduiala ministerială.

Acum însă lasă arcul să i să odihnească.

5 Deschide frumușel o cutie, scoate un „flaut fermecat”, cheamă pe rînd pe toți ministrii și începe a le cînta. Ministrul căruia îi cîntă începe să sară; și joacă ce joacă pe cînd ceilalți ascultă la ușa cabinetului înmărmuriți, iar d. Brătianu îl oprește în mijlocul danțului și-i zice: „Tu din ministru de justiție vei deveni un ministru de finanțe”. La al doilea: „Tu din ministru de război te vei preface în ministru de externe” etc. 10

Astfel își farmecă ministerul, îl întoarce pe dos, îl farmecă și, cînd să minie, îl face praf și fărîme.

15 Această legendă nu să petrece nici la Smirna, nici la Cair, nici ia Damasc; și nu este furată nici din *O mie și una ale nopți*. Faptele să petrec la noi, sub împărăția premierului năzdrăvan I.C. Brătianu.

Să luăm un exemplu.

20 Printre toți oamenii noi aduși la minister de d-l Brătianu, cel care pe drept avea mai multă trecere în opinia publică era d-l Nacu ca ministru de justiție.

25 Profesor de dreptul civil la Facultatea din București, om așezat și serios, neamestecat în nici o afacere bănească din cîte să impută celorlalți miniștri, toate acestea lumea le credea și le crede. Iacă de ce mulți oameni s-au bucurat la venirea sa ca ministru de justiție. Și, cu toată destituirea nedreaptă a unui procuror, nimeni nu avea temerea ca nu cumva d. Nacu să semene predecesorilor săi din partid. Ba, mai mult, 30 să credea că va fi singurul ministru roșu care va face serioase reforme în justiție.

35 Ce e drept, tînărul ministru s-arătă om harnic din capul locului. Convocă comisii, să consulte cu prietenii, întrebă curțile, s-adresă la înalta curte de casație. Orcît de pripită ar fi fost hărnicia sa, orcît era în neajuns de datele ce trebuiesc unui bun reformator, căci nu cunoștea nici personalul, nici numărul proceselor din țară pierdute și cîștigate, împărțite dupe 40 cauză, dupe persoanele în litigiu, dupe durată, dupe

regiuni, dupe instanțe etc., orcît de novice era în materie de reformă, totuși onestitatea și bunăvoința d-sale puteau să-l ajute a îndrepta justiția pe sfert, dacă nu pe jumătate.

5 Dar dupe șase luni de gîndire, cînd toată lumea aștepta să-i vadă proiectul său, cînd ziarele chiar deschisese discuția acestui așteptat proiect, criza ministerială sosi cu toate grijile ei. Proiectul începu a face ceva mai puțin zvon. Apoi, cu dezbaterile răspunsului
10 la adresatronului, tăcerea acoperibietul proiect, care să îngropa și el, ca și celelalte proiecte cari s-au oprit în calea metamorfozelor, rămînînd în stare de crisalidă fără picioare, fără aripi, fără viață.

Noul minister s-a constituit, și d. Nacu, făcîndu-și
15 scrum proiectul său cu care să încerca a reforma justiția, se vede exilat la Ministerul de Finanțe. De unde d-sa financiar? Cînd a învățat să conducă finanțele țării? Ce vraje l-a făcut să primească o situație atît de falșă? De unde s-ar fi priceput să facă față în specialita-
20 tea sa, să primească a fi surghiunit în ale finanțelor? Dar, pentru un om cu conștiință cum trebuie să fie d-sa, a-l trece de la justiție la finanțe este a suferi un adevărat exil ridicul, căci este un exil de minte. în finanțe: și limba lor, și socotelele lor, și daraverile, și personalul,
25 și neajunsurile lor îi sunt streine. Nu va înțelege decît prea puțin și foarte cu greu. Prima sa încercare de prezentarea socotelilor a fost aspru și pe drept criticată.

30 Vroiește, poate, să încerce și în finanțe un proiect de reforme?

Cînd va sfîrși proiectul, noi îi proorocim că va fi prefăcut în ministru de război sau nu va mai face parte din minister.

35 întîmplarea d-sale nu e izolată; e un sistem de guvernare al d-lui Brătianu. Nu vroiește miniștri capabili și speciali. îndată ce un ministru cearcă a face ceva durabil în ramura în care să pricepe, îl preface or îl alungă.

40 Căci povestea nu să petrece nici la Smirna, nici la Cair, nici la Damasc, ci la noi.

Primul ministru are un arc de argint, mic cît arcul de muște al lui Domițian, și un „flaut fermecat”.^

Cînd închide ochii și trage cu arcul în partid, își compune ministerul, iar cînd cîntă cu flautul, își farmecă miniștrii și le preface și mintea, și menirea.

Dar după flaut vine rîndul arcului; iacă de ce povățuim pe d. Nacu să nu mai cerce nici o reformă în finanțe.

CURIERUL BĂILOR

I

Lacul Sărat, 14 iuliu 1886

Fără îndoială, dragul meu directore, Lacul Sărat, sau, cum îi zic brăilenii, Lacul scurt, fără Sărat, este merit a deveni cu timpul, mulțămîță puternicelor proprietăți medicale ale nămolului său, una din stațiunile de căpetenie ale României. După cum altădată eram obicinuiți a admira numai la Karlsbad și într-alte mari stațiuni termale și balneare din Europa tămăduiri mai adevărate decît cele din lacul Bethsedei din *Noul Testament*, tot astfel cei cari ca mine vin în simpli vizitatori să vadă Lacul Sărat au ocaziunea să admire pe modestele și puțin îngrijitele aleie ale Lacului Sărat adevărate minuni de tămăduire. Paralitici aproape împiciorogați, foști scrofuloși cu sîngele aproape curat, doamne cu felurimi de suferinți căpătînd din zi în zi mai multă putere, mai multă față și, prin urmare, recîștigînd, grație nămolului greu mirositor, farmecile firei și frumuseței lor de mai nainte.

Adaugă pe lîngă acestea, dragul meu directore, o altă particularitate proprie numai Lacului Sărat, aceea adică de a avea de vro 3—4 ani încoa un număr de 300 pînă la 500 de copii și copilași în fiecare stagiune balneară; 500 de glasuri vesele, 500 de drăgălașe hohote de rîs cari răsună prin ulițele, piețele, și piațetele (toate în formațiune) ale Lacului Sărat și după ele și ceva plînsese, destul de multe, în ora de baie în nămol — *le quart d'heure de Rabelais* al micilor domni și împărați din Lacul Sărat —, toate acestea la un loc combat cu putere monotonia proprie

serioaselor stațiuni balneare, stațiunilor în cari petrecerile sunt lucru accesoriu și de a patra mină.

5 Și, totuși, cu toată seriozitatea curei, cu toate emanațiunile lacului pecari vîntul le aduce spre orașelul balnear și cari fac în tot minutul pe locuitorii lui trecători să-și zică: suntem suferinzi, totuși petrecerile se țin diră pentru fiecare în felul său. Vizitele cunoscuților; *la causerie* sub umbra cam costelivă a salcîmiorilor sădiți mai an și anul acesta; enumerarea minuțioasă a incidentelor zilei, mai totdeauna incolore prin firea lor, dar bine împodobite de fantazia și spiritul doamnelor; excursiuni la mult visata „Movilă” de lîngă șoseaua Călărașilor și la frumoasa grădină de lîngă Brăila, numita „Grădină la Monument” și botezată de 15 birjarii Brăilei „La Molament”; vizite zilnice cînd la băile statului, cari încă nu s-au deschis, cînd la așa-numitul Casino, tot al statului, care tot nu e isprăvit, aceste petreceri pe lîngă cari se adaugă lăutarii de la restaurantul — artist primitiv în vioară Stanică Birlează (un tip caracteristic asupra căruia voi reveni) — 20 alcătuiesc viața la Lacul Sărat.

Balurile de vară, după sentința ce-mi comunicară mai adineaori vro cîteva domnișoare, judecătoare suverane în această săltătoare și cadențată materie, balurile 25 de vară nu s-au înjghebat încă în toată puterea lor.

Și, poate, cred eu, că nu se vor înjgheba decît tare greu dacă de aci înainte multe zile încă vor continua căldurile spăimîntătoare ce chinuie Brăila și Lacul Sărat cu o furie africană. Alaltăieri, ieri și azi, căldura 30 muiase pînă și știința limbei române în capul reprezentanților Ministerului Domenielor, reprezentanții cari au zis evreilor vopsitori să scrie alb pe negru pe capul ușilor de la noul Casin ici *Cafee*, mai dincolo *Casino*, mai departe nu știm cum, dar tot în o, o, întocmai cum 35 Birlează scrie pe lista mult criticatelor, dar mult mîncatelor sale bucate *rizotb d lă italiano*; Choufleury și Mateescu la Teatrul Național din București nu vorbesc cu mai multă știință în o, o decît cei cari fac *Casinul* Lacului Sărat și mănîncă la Birlează *rizotb à lă* 40 *italiano*.

Dacă vrun membru al Academiei Române, secțiunea limbistică, citește aceste rînduri, verse, rogu-1, o lacrimă duioasă asupra bieteii limbi române pe care Ministerul Domeniilor o tractează atît de crud la

5 Lacul Sărat. Nu-i cer decît o lacrimă pentru Lacul Sărat; le va vărsa pe celelalte peste chinuri și mai dure-roase, suferite cu nebiruit stoicism de biata limba română pretutindeni.

Ca limbă în Lac, nu e vorbă, româneasca împetrișată predominantă: greceasca e departe de a-i lua, ca în alte timpuri, locul; franceza îi ține ca o soră mai mică, în *Lac*, un ison armonios; destul de des nemțeasca aruncă notele-i dure pe aleele principale ale Lacului, iar italiana brăileană sau *levanlia* mai îndulcește

10 asperitățile germanei duminica pe seară, cînd Brăila *fashionable* vine să se arate înomoliților din Lac și să epateze pe bucureșteni cu exhibițiunile unor toalete, trăsuri și *attelages* de un gust mai mult sau mai puțin corect. Ieri, duminică-seara, bunioară, bogații grînari

15 de toate neamurile, bogații arendași, bogații bancheri, bogații mai nu știu ce, veniră din Brăila la Lac pentru a se arăta în toată strălucirea lor, destul de prăfuiți de drumul (25 minute) parcurs din oraș pînă la *Lac*. După ei, alți brăileni sosiră; poporațiunea

20 Lacului creștea pe minut pe minut.

Eh! deacă confortul și silințele administrațiunei ar fi nu numai mari, ci mai pricepute și mai cerute de natura întreprinderii, Lacul Sărat ar deveni peste 2—3 ani o stațiune de căpetenie! Dar... dar... voi reveni.

II

Lacul Sărat, 15 iuliu 1886

Nu știu, dragul meu director, dacă statul o fi aiurea bun întreprinzător, negustor harnic și prevăzător; în Lacul Sărat statul n-a fost și continuă a nu fi bun întreprinzător, harnic și destoinic negustor.

35

De ai lua *dai capo al fine* sau *dai fine al capo*, căci multe lucruri se încep de la sfîrșit, de la coadă, în

tara românească; de ai judeca de la începutul stagmnei pe stat, principalul întreprinzător din Lacul Sărat, te vei convinge la tot pasul că intențiunile i-au fost excelente, pline de dor pentru prosperitatea mult repe-

5 tatei stațiunii. Vai mie însă, sau, mai bine, vai, nu mie, un simplu *viator* turist, ci statului și bolnavilor, intențiunile pornind spre realizare, toate, fără pic de excepțiune toate, și-au pierdut firea, sau desnaturat, au ieșit din vacă urs, după exemplul celebru de mai

10 zilele trecute.

Si mai întii *Casinul* pentru a nu zice *Cazinoul*. Avea să fie gata la 1 iuliu; se zicea, se afirma, se trîmbița prin toată țara; ecoul Brăilei și al întinselor șesuri dunărene repetau pe întrecute că acest casin va fi inaugurat la 1 iuliu în prezintă autorităților bucureș-

15 tene, brăilene și *chișcănene* (de comuna Chișcani ține Lacul Sărat); ba încă, lucru pe atît de firesc pe cît de rar în țara românească, se mai adăugea cu privire la solemnitatea inauguratiunei că și presa va fi invitată.

Inaugurarea la 1 iuliu chiar era tîrzie pentru un negustor care își pricepe englezește interesele; stagiunea în Lac începe bine de tot la 15 iuniu. Dar — fie 1 — zicea românul, care e adesea răbdător din fire, și 1 iuliu tot e bine. Suntem în 15 iuliu; mai sunt 15 zile de stagiune deplină și în putere; nici, nu e vorbă de inaugurare; casinul nu e gata. Doamnele din Lac îl vizitează zilnic pentru a vedea cum înaintează lucrările, și îndeosebi acelea ale parchetului din sala de dans.

Fii sigur, dragul meu director, că nu complimente fac cocoanele celor ce inimează lucrările. Multe au plecat fără să fi danțat în această sală, despre care li se povestise minuni, chiar de cînd erau încă în pădure parchetele. în fața acestui casin, oaspeții Lacului nu fac decît să se întrebe: eh! cînd e inaugurarea? cînd?

30

35 cînd? Va fi? Nu va fi! Ba o să fie! Cred. Nu cred.

Vă închipuiți deci lesne că, dacă în Lac nerăbdarea a ajuns la culme, darmite în București, unde pe drept cuvînt mulți din confrății noștri au inaugurat din cabinetul lor de 2—3 ori pînă acum acest re.inaugurabil casin al Lacului Sărat.

40

În Lac și pretutindeni, inaugurarea, *chestia* inaugurării a ajuns de pomină. Ieri, la „Movila”, doi diplari și un cobzar cîntau în fața mai multor vizitatori pe nu știu ce arie de *Frunză verde*:

5 „Cînd s-o-ntoarce Lacu-ncoace
Și-o crește în el putcoace,
Atunci domnul Stolojanu
Și cu vraciul Rîmniceanu
10 Or veni din București
în vagoane-mpărătești
Și-or merge sus la casin
Și-or bea vutcă și pelin
Și-or încinge hora mare
Pentru inaugurare
15 Of (ter)
Pînă atuncea tot Bîrlează
E a Lacului sfîrlează” (bis)
Etc. Etc. Etc.

20 Casinul, anul acesta, nu va face nici 15 la sută din ceea ce ar fi făcut dacă s-ar fi inaugurat la 1 iuliu cel mai tîrziu.

Aceasta-i prima probă de destoinicie a statului în întreprinderile lui proprii.

A doua probă.

25 Pînă acum, de vro 3-4 ani, băile de nămol, calde și reci, erau făcute de particulari în mod primitiv, încet, greoi, dar eficace. După ce acești particulari și bolnavi întemeiară reputațiunea Lacului Sărat și cînd într-o
30 bună dimineață statul simți că-l apucă dorul întreprin-
derilor balneare, desființarea stabilimentelor particu-
lare de băi calde și reci și înființarea unui stabiliment
al statului, mare, sistematic, *științitific* (cum zice
Bîrlează), fură hotărîte. Statul negustor'nu vrea concu-
rență. Noroc numai că ordinul de dărimare al vechilor
35 și primitivelor stabilimente nu fu intimat proprietarilor
de la începutul stagiunei, căci, de s-ar fi întîmplat
astfel, rămînea lumea fără băi calde și iără înlesnirile
trebuincioase la băile reci. De ce?'Pentru că băile
40 calde și reci ale marelui negustor nu s-au gătit decît
ieri.

106

Si ce fel de găteală? Desigur că a băgat în ea prea mult *sisisistem*, deoarece conductele nu merg, nămolul e subțire, mecanismul umblă pe poftă, cînd de la 8 la 12, cînd de la 2 la 4. Azi un onor inspectore financiar
5 era să fie julit, iar o damă care ceruse o baie de 26 de grade a primit-o de 36. Ca debut, stabilimentul *momodel* nu a știut să-și pregătească unul ceva mai reușit. Și pentru ea publicul nu dă decît cu praștia pe
10 la *momodel*, administrațiunea băilor, în unire cu onor primăria Chișcanilor (care trebuie să se priceapă foc în materie balneară), a hotărît să dărime podurile cari conduc la băile reci cele vechi. Ieri s-a comis această probă de longanimitate și cavalerism ale noului mare-
negustor.

15 *Primitivii*, adică cei cari serveau pe bolnavi în stabilimentele cele vechi, surid, căci văd de acum cu siguranță că *momodelul* nu va merge, că e rău așezat, că în anii secetoși apa lacului se va retrage din dreptul stabilimentului, că nu e lîngă centru, deoarece, pentru
20 a nu tăia perspectiva casinului, cei ce au ales pozițiunea băilor l-au dat spre dreapta, spre capul aleelor, departe de tot de locurile unde în Iac nămolul este și se face în straturi mai bogate.

25 Poate, zicea o damă ieri, poate că pentru a alege locul unde să se facă băile s-a cerut și avizul onor primăriei a Chișcanilor, de care atîrnă Lacul Sărat cu trup și suflet, mulțămîtă uneia din acele giuvaeruri de
30 înțelepciune administrativă, și poate că acest aviz competente al Chișcanilor a întrunit majoritatea voturilor.

Nu știu dacă primăria Chișcanilor și-o fi dat în
astă privință avizul său competente, dar știu și am văzut ieri cu ochii cum afabilul primar voiește să devină cu orice preț adevăratul părinte al Lacului
35 Sărat. Voiește să dea cît mai multe distracțiuni bolnavilor din Lac. Deci știind cum că tragerea la țintă cu pușca, flinta și pistolul (pac ! poc !) place mult nervoșilor, anemicilor, doamnelor suferinde și copiilor mici, presupunînd de asemenea că jocul cu popicele (bam !
40 bom ! bum !) trebuie să fie una din viclele dorinți ale bolnavilor mai sus numiți și cu locuința prin

107

apropierea lui *pac\ poci* și lui *bam! bum!* — d. primar a dat voie unor nemți să-și facă instalațiunile necesare la dreapta casinului la 50 de pași.

Ce vrei, în materie de petreceri potrivite cu natura stațiunii, onor primărie a Chișcanilor face cât se poate.

Primarul și-a zis că, dacă lui îi plac popicele și tragerea la țintă, de ce oare nu le-ar place și suferințelor cari sunt pe picioare? Argumentul e fără replică; omul, când e lăsat în voia firei, judecă lumea după el.

Din aceste rînduri, dragul meu directoare, reiese un lucru: anul acesta statul a lucrat numai pentru anul viitor. A-nceput tîrziu, va sfîrși cu dibuieli foarte tîrziu. Singurul profit ce va trebui să treacă la activul întreprinderii sale din Lacul Sărat va fi acela că a probat vizitatorilor eu *casinul* și cu *stabilimentul de băi* că se interesează de această stațiune. Tot e ce ceva, ba încă mult în țara românească.

Voi reveni asupra Lacului într-o a treia și ultimă scrisoare.

III

Lacul Sărat, 16 iuliu 1886

Nimeni, și noi printre cei dintii, nu vom cere administrațiunilor de la băile noastre ca dodată să scoată ca Joe din cap pe Minerva armată, o desăvîrșită instalațiune a stațiunilor balneare, frecventate mult, cum e Lacul Sărat. Știm că începem, că începuturile sunt dibuitoare, că nu putem avea geniu de *comfort* în instalațiune al hangiiilor elvețiani. Nu pretindem a ni se da *multul*, dar dorim *puținul*, și, când o administrațiune balneară ori de alt soi ni-l dă, suntem mulțămîți în grad superlativ.

Astfel de pornire spre mulțămire îmi pare de vro 4 zile de când mă *iglîndisesc* în Lacul Sărat că este și-n spiritul locuitorilor provizorii ai stațiunii. Cu alte cuvinte, se mulțănesc cu puțin, cu frînturi de atențiune din partea administrațiunii. Probele

slabe de îngrijire ce această administrațiune le dă din când în când îi fac să zică cu plăcere: tot e mai bine ca anul trecut, fără îndoială progresăm; la anul va fi și mai bine.

5 Dacă administrațiunea le-ar da asemenea probe slabe, ușoare, foarte puțin costisitoare de îngrijire, de atențiune, de năzuință spre confort, sunt sigur că în cor locuitorii s-ar întrece a ridica la ceruri pe îngerii de administratori ai Lacului Sărat.

10 Exemplu:

Fură ploile de la sfîrșitul lui iuniu și de la începutul lui iuliu. Pămîntul argilos al celor trei aleie paralele și al piațetei se desfundase teribil. Circulațiunea devenise cu desăvîrșire imposibilă. Cu toată ușurința de nimfe a doamnelor, tocurele Louis XV se afundau în potecele burdușite, încît nu auzeai pe alee decît țipete, nu de cochetărie, ci de adevărată spaimă.

20 Presupune, dragul meu ziarist, îmi zicea ieri o doamnă din cele cari s-au afundat în nomolul aleelor, presupune că aș fi fost o engleză, *miss* sau *mistress n'importie*, și că m-aș fi afundat atît de adine încît singură n-aș fi mai putut scoate picioarele din chisălița Lacului Sărat. Nefiindu-mi prezentat, nici un domn n-ar fi putut să sară să-mi întindă mîna. Deci aș fi stat ca femeia lui Lot, nu schimbată în sare, deși în Lacul Sărat, pînă cînd bărbatu-meu sau frate-meu sau vro cunoștință făcută conform regulilor de prezențațiune să **Aună** să mă scape.

30 Deși curios, argumentul doamnei X... își are cuvîntul său de a fi; ba chiar a fost, supt diferite forme, pus în practică atunci cînd ploile îngroziseră pe toate doamnele din Lac.

35 După ploaie, pe aleea unde șeade prefectul Brăilei, administrațiunea a pus de a făcut să se cunoască unde e trotoar și unde e strada. Pînă atunci, ca acum pe celelalte două alee, drumul era otova. Îndată ce au văzut această formidabilă îmbunătățire făcută de administrațiune, un concert de laude la adresa administratorilor s-a ridicat din toate căsuțele Lacului; la baie, unde doamnele se perpelesc ca sfîntul

Laurențiu pe grătarul nerăbdărilor nervoase, nu se vorbește 2—3 zile decât de magnifica și peremptoria probă ce a dat vizitatorilor administrațiunea făcînd trotoare și stradă pe aleea principală. Multe doamne cari onoră pe unii ziariști cu spirituala lor prietenie vorbeau să telegrafieze la București la ziare această admirabilă gentileță a administratorilor.

Vedeți cu cît de puțin lucru se poate ademeni publicul! Și notați că astă probă este cit se poate de incompletă. Strada e oricum nivelată, se desparte de trotoare, dar, îndată ce o mai ploua, pămîntul se desfundă din nou, iar nivelul își ia adio de la alea medie a Lacului. Trotoarele, în loc d-a fi înclin spre stradă, sunt p-alocurea înclinate spre case, așa că la ploaie apa va da îndărăt în loc d-a curge la vale în uliță. Nu e pic de petriș și nu va fi decât ia anul.

Și notează, dragul meu directore, că, dacă ar fi fost un pic de bunăvoință, cu nițel, foarte nițel petriș s-ar fi făcut, atunci cînd era pămîntul moale, după ploi, o potecuță de cel puțin 75 centimetre lărgime pe trotoare, s-ar fi bătut îndată, iar cocoanele ia viitoarele ploi n-ar fi mai perforat fără să vrea cu tocurile *Louis XV* diferitele straturi din cari se compune tărîmul geologic superior la Lacul Sărat. E, dar, zice-veți, ceri prea multe și știi prea bine că administrațiunilor române nu le prea place să se treacă cu firea.

Așa e; deci nu incriminez, ci constat faptele. Iacă încă unul destul de expresiv. S-a lucrat casinul, tîmplăria toată a fost făcută în piațeta din fața locului unde s-a așezat casinul. Pentru a-și propti scîndurile și a-și face meșteșugul, tîmplarii au bătut o mulțime de țaruși, cari, înfipti afund, nu se mai văd din iarbă. Lucrările s-au sfîrșit de mult, țarușii însă au rămas locului. Azi sunt de pomină, vor deveni legendari!

Într-adevăr, de stai bunioară la cafeneaua-cofetăria „Progresului”, în colțul despre dreapta casinului și privești spre Lac, asîști la privești de felul cărora numai artiștii de la *Palais Royal* din Paris îți oferă unele cu arta lor.

Vezi un domn bătrîn că traversează piațeta prin iarbă mergînd încet, tacticos, cu deosebită maies-tate. Dodată execută un salt: bustul i se azvîrlă înainte, picioarele joacă o secundă, pasul zis la Paris
5 *le pas du homard en delire*. Cauza? Țarușul!!

Vezi o doamnă venind iute cu pași mărunți de la baie, tot p-acolo. Merge cochet, grațios, ducîndu-și corpul ca o pariziană pe asfaltul bulevardelor. Deodată un țipăt se aude: doamna se poticnește, tran-dafirul de la piept cade, pălăria se avîntă spre dreapta;
10 *la tournure* s-aruncă supărată și greoaie la stînga; într-o secundă, estetica economie a costumului, a mersului, a surisului, a peptănatului se preschimbă într-o deziluzionată realitate. Cauza? Țarușul!!

Vezi copilași, un înger blondin, vesel rîzînd, jucîndu-se cu mingea ori cu cercul prin iarba piațetei. Nimeni nu e mai fericit decât el. Dodată se rostogolește prin iarbă, un țipăt ascuțit și înecat în lacrimi iese din pieptişoru-i, iar buzele-i pronunță cuvîntul
15 *zenucu! zenucu!* (genunchiul); adesea două trei picături de singe ca rubinul apar la *zenucu*. Cauza? Țarușul!

Vă întreb acum: cît ar fi costat pe administrațiune să pună a se scoate acești țaruși „de pocinoage făptuitori”? Nici milioane, nici muncă multă; un
25 singur centigram de bunăvoință.

Ș-apoi notați că au brațe destule, de n-am socoti decât pe acelea ale gardiștilor, epistaților și ipocomisarilor obligați de poliția Brăilei a face poliția Lacului Sărat și cari gardiști, epistați și ipocomisari nu fac toată ziua decât a-și plimba prin Lac superba uniformă cu lampasuri roșii stacojii de un lat de mină, ca și cum ar fi niște generări ai ducesei de Gerolstein Offenbach. Nu știi dacă lampasurile sau firea
30 lor, sau instrucțiunile primite sunt cauza, dar știu că sunt — lucru rar în neamul polițienesc! — sunt politicoși, corecți... în limitele corecțiunii din Lacul Sărat.

Politicos, artisticamente și-n același timp *culinarmente* politicoș este de toți cunoscutul Stanică Birlează, primul și unicul în Lacul Sărat și chiar în
40

Regatul României, primul, repet, care, artist pe vioară și pe tigare, hrănește mai toată populațiunea Lacului cu „ardei umpluți” (un fel din lista bucatelor) și cu „unde sonore și muzicale” în același timp. Sunt zile când te saturi foarte iute de bucatele lui Bîrlează, niciodată însă nu te poți mulțumi îndestul privindul cum *zice* din vioară cu dor, cu foc, cu frenezie — l-ai crede posedat de demonul muzicii — și-apoi deodată oprindu-se din *valsul* sau „bătuta mărunță” și șoptind chelnerului ce trece pe lângă el: o tocană la masa 5 ! *Mișmașul* la masa 7 !

Niciodată, toți din Lac o mărturisesc, valsul *V Amour en reve* n-a fost mai bine înfrățit cu servirea unei „cheftelute marinate”; niciodată cîntul wagnerian al *Ciocirliei*, cîntată fără nai, numai pe coarda subțire a vioarei lui Bîrlează, n-a mers mai în tact cu servirea unei „ciorbe cu potroace”. Fără Bîrlează, pitorescul, deja slab, al Lacului Sărat ar scădea cu încă 50 la sută.

Dacă vrodată primarul Chișcanilor va face cartea de aur pentru numele acelora cari scot la iveală nămolul Lacului Sărat, Stanică Bîrlează va trebui să ocupe printre cei dintii stâlpi ai Lacului un loc de frunte. Modestia îl oprește d-a cere o statuă, dar pentru Lac vă asigur că Bîrlează o merită mai mult ca alții. Sunt doamne în Lac care-l adoră pentru că se bilbâiește când vorbește, sunt altele cari, nervoase și enervate de cură, îl urăsc de moarte tot pentru că se bilbâiește și nu răspunde iute la grăbitele lor întrebări. Se petrec zilnic scene d-un comic irezistibil pe terața birtului Bîrlează, cum sunt altele tragicomice la băile calde ale lui Stănulescu, unde doamnele așteaptă pînă să le vie rîndul cite 2 și chiar cite 3 ceasuri, deoarece nu sunt toate decît 10 băile la Stănulescu.

SEPTE ZILE LA CONSTANȚA. NOTE CONSTANȚIANE.
MEMORIU „PRO NASONE”

I

5 Era nainte de evenimentele bulgare cu o săptămână; prin saloanele de redacțiune ale ziarelor bucureștene domnea un fel de liniște moleșitoare și adormitoare. Nici o încurcătură politică, diplomatică, economică, militară nu se arăta pe orizontul lui august. *La morte saison* a ziarismului bucureștean începuse cu toată anostea ei cea fără seamăn în celelalte luni ale anului.

10 Cu brațele încrucișate, citind alene ziarele din provincie și pe cele din străinătate, tot atît de palide ca și coloanele confrăților bucureșteni, nu ne simțeam mai sprinteni în fire decît când *Curierul băilor* — singura actualitate mai răcoritoare — ne aducea povestirea vrunei incident sau accident întîmplat pe la vrana din numeroasele noastre stațiuni balneare, climaterice și de alte soiuri.

20 Bucureștii sunau a gol și ți-era silă să apari pe Calea Victoriei; de la fereastră, numai uitîndu-te la chipurile blegite de ședere ale birjarilor puteai să te convingi că zgomotoasa viitoare cetate fortificată nu mai era decît un mare oraș de provincie.

25 Liniște, tăcere, răsufare, trei factori de galeșă viață, pe întinderea căroră praful, căldura și stropitoarele municipale își jucau mendrele după poftă, cei doi dintii cu nețărmurită putere, cele d-al treilea

ftizice și costelive, ca orice lucru de administrațiune publică.

5 Și într-un astfel de centru grozav de descentralizat, ziarul trebuia să-și facă, să-și umple, să-și învieze zilnic și variat cele 18 coloane, portret mai mult sau mai puțin reușit al vieții de o zi din cele cinci părți ale lumii.

10 Mărturiți, o cititori nemiloși în pretențiunile voastre ca și timpul care trece, mărturiți că ziaristul puține avea de spus din acest mare și gol centru al regatului; că și el, om ca toți oamenii, avea drept a se simți obosit de oboseala celorlalți și că, prin urmare, tot drept avea când simțea că mușchii aductori, pronatori și supinatori ai celor trei degete de la mîna
15 dreaptă nu mai duceau condeiul cu zvelțeța și aducăturile cerute de neîncetatul apetit al ziarului și al cititorului.

20 — Avem toată dreptatea, dar *Românul* trebuie să apară; deci ne trebuie *du nouveau, n'en fut-il plus au monde*, zicea într-o zi directoarele nostru.

— De unde? din ce? cum? ziceau în cor redactorii, uitîndu-se a lene la spiralele fumului de tutun cari mergeau rotocolindu-se spre tavan.

25 Intr-o zi, cînd pentru a zecea oară, îndemnul directorului și întrebările redactorilor răsunaseră în redacțiune, ușa se deschise cu zgomot și un domn cu privirea minioasă, cu buzele tremurînde, fruntea cutată, iar degetele jucîndu-se febril pe pulpana unei corecte redingote, dede năvală în redacțiune și, țintind privirea asupra-ne după un salut sec și nu tot atît de
30 corect ca redingota, începu a vorbi.

— Domnilor, mă-ntorc de la Constanța... da, mă-ntorc de la Constanța... de pe țârmurile Mării Negre... de la Constanța...

35 — Ne pare foarte bine, dragul meu domn, zise unul din noi, că vă întoarceți de la Constanța... de pe țârmurile Mării Negre ...și am dori să știm dacă această întoarcere de la Constanța... de pe țârmurile Mării Negre... ne procură plăcerea vizitei d-tale... Ședeți,
40 rugămu-vă....

— Da, domnilor, ducerea și întoarcerea mea de la Constanța, îngrozitoarea știre ce am găsit acolo rotindu-se cu nepăsare pe buzele tuturor, zgduidura nervoso-literară ce am primit auzind-o și eu mă fac
5 astăzi a veni aci și a vă zice cu voce tare, c-un glas în care ferbe toată mînia mea de om civilizată...

— Luați-o cu încetul, stimate domn...

— Cînd veți cunoaște știrea, veți zice că am luat-o prea cu încetul...

10 — Cu greu...

— Veți vedea; constanțianii și amicii Constanței știu că d. Remus Opreanu, directorul comitetului pentru statua „sublimului Ovidiu”, voiește, în contra tuturor legilor și tuturor cuvintelor, să așeze pe „cîntătorul *Ponticelor*” în așa-numita piațetă a Independenței, lîngă... — oroare și sacrilegiu! — lîngă cafenea lui Said, în loc de a-l așeza pe malul mării, „albit de spume”, pe minunatul bulevard al Constanței. Lumea știe la Constanța astă crudă noutate; nimeni nu ignoră crima ce e gata a se comite și toți tac, toți sufer... Doamne! — Domnilor, *Românul*
20 care...

— De nu mă-nșel, dragul meu domn, și d-ta poți zice ca Ovidiu că, de te-ai pune, numai în versuri ai vorbi. Le faci *inconscientamente*?

30 — Obicei de tinerețe, ovidian comerț care / m-alintă în armonia cadențatelor măsuri. / Azi s-a dus, s-a șters cu totul / și-n Constanța lovitură / ce-am primit fără-ndurare / a secăt în pieptu-mi tînăr / orice sînte melodii... / Ah! Ovidiu!... Făr' de lege! / O, barbare hotărîri...

— Stimate domn, sincera expresiune a sincerelor noastre condoleanțe nu este de ajuns pentru a liniști
35 justa d-voastră inferbințeală; vom trimite la Constanța pe unul din redactorii *Românului*] vom strînge la fața locului amănuntele necesare unui memoriu *Pro Nasone*. Vom publica memoriul și credem, ca și domnia-ta, că tristul și blîndul oaspete al Constanței, Ovidiu cel fără seamăn, nu va fi pus să bea ciubuc și
40 cafea la Said în cafenea, ci va sta pe malul mării

„albit de spume”, ca să privească din vecinicia bronzului dacă dinspre sud, despre Mangalia, valurile azurii ale Mării Negre nu aduc de la Roma corabia purtătoare a iertărei lui August... Fiți siguri...

— Fericire neuzită !... Un memoriu *Pro Nasonel*...

Tînărul și focosul ovidiolatru ar fi mai continuat cu instrunarea cuvintelor în cadențată măsură dacă directoarele nu s-ar fi sculat după fotoliu și nu ar fi arătat prin această mișcare vizitatorului bizar că s-a sîrșit timpul ce putea a-i acorda.

Ne strînse minele la toți. Mina lui era jilavă de entuziasm ovidian. Plecă, iar directoarele *Românului*, întorcîndu-se către mine, îmi zise:

— *Viator*, pleci la Constanța.

— *Indicibile baldanza!*

— Fără versuri!

— Fie-n proză... tot mă duc. Dar, *direttore del mio cuore*, spune cînd? cum? p-unde! *Di!*

— București — Filaret — Giurgiu — Smîrda — Cernavoda — Medjidie — Murfatlar — Constanța; fără repaus, afară de acelea ale drumului de fer și ale vaporului. Pleci mine, sîmbătă. Zăbovești după cerințele anchetei ovidiane; vom publica dosarul; e de actualitate; să zice fără a se afirma că inaugurarea se va face în septembrie; ne-ndeplinim deci datoria, *ovidianizînd* în august.

Călătorie bună, *Viator!*

Am plecat.

II

Sîmbătă, 14 august. — Gara Filaret, la guichetul biletelor, o lume de gîndiri se petrec, vin și iar se duc prin capul meu pînă să-mi vie rîndul să-mi iau biletul București-Constanța și... viceversa. Trenul merge mai mult sau mai puțin *à la vapeur*, dar cel care dă biletele de fel.

De-i dai 60 de franci în trei murdare hirtii și el trebuie să oprească 53 și 80, pune tibișirul, face socoteală, șterge cu degetul băgat în gură, mai face o dată

din cap și pe urmă se hotărăște a da biletul. Credeam întii că transformă lei noi în lei vechi ca să pară mai mulți... Oricum ar fi, baba Dumitrana, care mi-aduce mie ouă, face socoteala cu boabele de porumb mai degrabă ca domnul acesta. Cestiune de administrațiune, ba de o administrațiune pe care Bulgaria are tot dreptul să ne-o invidieze.

Plecai, cînd apropiindu-ne, cînd depărtîndu-ne de acea șosea București — Giurgiu pe care odinioară birjarii giurgiuveni provocaseră admirațiunea lui *Jerome Napoleon* și avuseseră curagiul să se ia la-ntrecere cu drumul de fer. Desfiderea supremă a trecutului către propășirea prezintelui.

Câmpuri frumoase, bine cultivate, peisagie aproape variate, gările bine întreținute. în cuștile numite vagoane de pe linia București — Smîrda, conversațiunea se stabilește asupra agriculturii.

Ați băgat de seamă că, după cum în drumurile de fer franceze conversațiunea începe totdeauna cu timpul, tot astfel la noi e peste putință să nu înceapă cu „cum or fi bucatele anul acesta”?

— Țară eminaminte agricolă, zice-veți...

— Știu, dar vă rog să nu mai începem pe nota „țării eminaminte” agricolă, căci n-o mai isprăvim.

' Să constatăm numai că, potrivit cu vecinicul și neschimbatul lor obicei, cultivatorii, proprietari și arendași, deși anul acesta porumbul e superb și grîul tot nu e rău, se plîng și se vaită de ți s-ar rupe inima de nu i-ai cunoaște. Doamne ! *di* ce-or fi trăgînd așa a rău?

Probabil din cauza credinței poporare (sic!) care spune să pui răul înainte ca să-ți iasă binele la urma urmelor. Oricum ar fi, obiceiul e anost, căci e monocord, și-ar trebui un deosebit talent să-ți cînte cineva variat pe o coardă.

Giurgiu. Pare-se că Giurgevo, fratele Ibrailei în comerțul de odinioară al Țării Românești, s-a mai spălat, s-a mai dichisit. Turnul geamiei din mijlocul orașului s-a civilizat, punînd în capu-i în loc de fes un fel de gioben *à la franca*. întorcîndu-mă, îl voi admira de aproape.

Orașul se depărtează la dreapta, iar noi, pe linia Giurgiu-Smîrda, ne apropiem de Dunăre, la port!... la port adică zicem, ca să zicem, nu doară că e port la Smîrda.

5 Dunărea! mărețul nostru fluviu, lin, mare, formidabil prin cantitatea-i de apă, când limpede, când turbure, are asupra-mi un efect bizar: pune înaintemi figura seacă și anguloasă a onor d-lui Camille Barrere, cel cu anteproiectul privitor la cestiunea Dunării. Constatați că evocațiunea nu e plăcută.

10 Limbele încep să se bată în capete. Pe lingă româneasca și franceza cari se disputau între București și Giurgiu, nemțeasca, slovacă, bulgărească și din când în când turcească — palidă probă a unei crunte dominațiuni de odinioară — se adaug pentru a alcătui un admirabil talmeș-balmeș, care prin porturile levantine trebuie să fie limba francă.

De pe „Karl-Ludwig”. — De sus de pe copertă, unde mă suisem printre cei dintâi, văd imbarcându-se în acest vapor al societății de navigațiune o mulțime de bucureșteni. Parlamentul, justiția, artele, *le monde*, industria, comerțul, toate din București sunt reprezentate. Merg toți la Constanța, pentru a sfârși acolo stagiunea vacanțelor. După aerul munților, aerul sărat al mării. La-ntoarcere se vor găsi cu plămîinii atît de bine restaurați, încît vor desfide cu floarea la ureche carbonul Bucureștilor și vieții lor.

Unii vin de la Călimănești, alții de la Sinaia, alții de la Pucioasa și din alte localități balneare. DAMELE sunt vesele, n-au să deschidă geamantanele, căci, deși merg la mare, nu ies de pe teritoriul român.

30 Căpitanul lui „Karl-Ludwig”, trebuie să fie *un vieux loup de mer*, un bătrîn pandur de mare, care își mănîncă pensiunea de retragere în apă dulce, adică pe Dunăre. Comandă manopera de plecare cu aceeași maiestrate cu care ar comanda un transatlantic pe linia Havre — New York pe timp de furtună.

Vaporul cîrmește gemînd, iar Dunărea bate supărată cu valurile sale coastele șlepurilor și caicilor aneorate în apropiere. Vîntul Dunărei începe îndată ce intrăm

în firul apei, iar româneasca infamă a chelnerilor de pe „Karl-Ludwig” ne anunță că putem dejuna.

5 Descindem în salon. Icre moi nu tocmai moi, știucă proaspătă nu tocmai proaspătă, un șnițel vienez făcut între Giurgiu și Turtucaia nu ne confundă într-o plăcere gastrică atît de covîrșitoare pentru ca privirele noastre să nu se plimbe cu atențiune asupra călătorilor.

10 *Cote-femmes*: figuri gentile, figuri frumoase, figuri urite și — ceea ce e mai grozav — figuri *insignifiantes*; pe acestea din urmă, proprietățile lor ar trebui să le poarte în toc și să nu le arate decît celor ce sunt datori a le privi. Toalete cu gustul spiritual al Parisului, altele cu gustul de contrabandă al Vienei, altele cu acea greoaie, imposibilă și ceșnică potriveală a Berlinului care face pe călătorul străin să se oprească pe *Unter den Linden* la Berlin cînd trece o doamnă și să zică în el:

— *Cest pas une femme ga!!*

20 Pitorescul îmbrăcăminte, cu talia rochiei pusă sub „sînuri”, e de văzut în cl. II și III, unde bulgarele și cadinele stau la soare sau la căldura mașinelor, învîrtind mătăniele și privind în infinitul albastru al cerului.

25 *Cote-hommes*: oacheși, blonzi, sivaci, înalți și scunzi, simpatici și antipatici, sunt de toate felurile; vorbesc politică, fac curte, pun Europa la cale și comandă cafele unui Ganimede, [care], incontestabil, e artist în prepararea băuturii iubite de Voltaire și de Midhat-pașa.

30 Pe țărmul român apar din cînd în cînd pichetele grănicerilor; primim cu frăție salutul oșteanului de gardă, sclav al datoriei și victimă a țințarilor din sălciele dunărene.

35 Ne oprim la Turtucaia, un sat mare și murdar prin care civilizațiunea rusească se vede că n-a trecut. Abordăm apoi la Oltenița, de unde mai luăm pentru Constanța și alți călători.

O s t r o v, în Dobrogea română. Spectacol înduioșător, care ar servi drept bogată și jalnică temă unui poet cu priviri elegiace. închipuiți-vă că vedem pe

țarm tineri și frumoși oficeri bucureșteni azi exilați la Ostrov și trecuți din saloanele societății din capitală în cocioabele cu pământ bătut din Dobrogea. Dureroasă preschimbare! Acum pricep durerea lui Ovidiu. S-ar crede că pintenii cari răsuna a mândrie și *douces conquetes* pe trotoarele Bucureștilor sună în Ostrov a jale și mîhnire.

— Voi deveni mizantrop, misogin, raiso... mai nu știu ce, zicea unul, altădată nebiruit dănțuitor. Aci te apucă de gît *spleenul*; citești, mergi la cazarmă, te întorci acasă, iar citești. E grozav... Totuși, va trece și asta de dasupra capului nostru... Uf! Dobrogea! d-aș putea cel puțin să viu pentru cîtva la Constanța. Aci mă topesc, ba ceea ce e și mai de spaimă e că simți sălbăticia că te coprinde cu încetul și pe furis..

Ne dederăm *rendez-vous* la Constanța; vaporul plecă. Ostrovul începu a se pierde. Ne uitam spre dinsul cu milă, știind că sunt într-insul inimi multe cari bat numai spre București și spre petrecerile și zgomotoasa lor viață.

Iacă Cernavoda, scrisă *Czernavoda* de compania vapoarelor și tot *Czernavoda* de autoritățile române. De ce *Czernavoda*? Fi-va fost vro ortografie particulară *ad usum dobrogensium*, fabricată în București de doctul corp al Academiei și trimisă în România transdunăreană? Nu știu, dar *Czernavoda* cu un *z* îmi pare ciudat și comic.

O! Tătarii! Ce chipuri! Un hoge turc cu mătăniele în mînă ne privește șezînd turcește pe niște grinzi. Ce s-o fi petrecînd în capul lui la vederea dorobanților români cari sunt de gardă la debarcader? Nu multe, desigur; e turc, e fatalist; așa a voit Dumnezeu; timpurile se schimbă și noi ne schimbăm cu timpurile. Dacă hoge va fi zicînd așa, e tot atît de inteligent ca și înaltiiștii germani.

Funcționarii români vorbesc turcește cu deosebită înlesnire. Vom vedea dacă și turcii și tătarii o rup pe românește. Trenul către Constanța pleacă. Cîmpiele întinse, goale, triste, fără un singur accident de teren se arată privirilor noastre.

Medjidie și Murfatlar, două stațiuni, și în urmă, în depărtare, pe o lună superbă, un fel de văl argintat și licăritor, marea cu toate farmecile ei, ne spun că Constanța e aproape.

5

IU

Duminecă, 15 august. — Fără îndoială, o sosire Ja Constanța seara, pe lună, pe la 9 trecute, nu se aseamănă cu o sosire tot seara, tot pe lună, la Venetia ori la Lucerna, pe malurile lacului celor patru cantoane. Dar totuși călătorul percepe îndată pitorescul propriu al Constanței; e ceva care nu e liniștea moartă și „oripilantă” a unei sosiri într-unui din orașele din districte ale României cisdunărene.

De n-ar fi decît grija că poate nu va găsi odaia la otelul „Carol I” și totuși nervii călătorului sunt mai încordați ca de obicei. Și-apoi lumea de toate felurile ce furnică prin gară cu tot felul de costume; giobenul ceva cam *defraichi* al funcționarului care s-a rătăcit și a rămas prin Constanța, cialmaua unui *cinghine* (țigan turcesc) cu ochii d-un negru strălucitor și cu pielea sclivisită în cărămiziu, fesul turcului, chipiul și lampasurile de general ale comisarilor, culori peste culori mișună în gara de unde călătorii se răped spre cele douăsprezece birji ale Constanței.

Cel mai iute la picior are birjă; cei cari, voind să-și însușească îndată culoarea locală, adică să fie agale-agale, cînd nu sunt astfel din fire, rămîn pe jos. N-au însă dreptul să se plîngă. Amabilitatea interesată și idioată a tătarilor hamali îți ia cufărul, geamantanul, orice ladă, fie cît de mare, și, bolborosînd o românească imposibilă, întocmai ca tonkinezii și chinezii limba franceză, îți ofer să te conducă ori la „Caru” (Carol), ori la „Tampet” (Gambetta), ori la „Ighilter” (Englitera), oțele cu vază în ovidiana cetate.

Și-n timpul cînd tatarul îți îndrugă multe și mărunte din cari puține pe sfert le înțelegi, poliția gărei strigă pe turcește birjarilor: fuga! fuga! și să vă întoarceți iarăși.

Bicele răpăie pe spinarea cailor, iar moțul de la fesul stimabililor birjari constanțiani joacă în deznădejde tontoroiului Mahomet, în ciuda tradițiilor străvechi ale turcilor, tradițiuni cari, cu privire la moț, spun că,
 5 precum turcul cu tembela maiestate se mișcă, tot astfel și mișcările moțului de la fes tembele, grave și lente trebuie să fie. E, darvai!—domnia fesului a trecut în Turcia toată, darmite în Dobrogea! Acest semn al caracterului musulman suferă de schimbările timpului
 10 ca anteriele boierilor noștri d-acum 30—40 de ani. Se duce cu-n cetul cealmaua, turbanul, calpacul; fesul le va urma, va dispărea și el. *Tout passe, tout casse, tout lasse.*

Unui fes ar fi o temă d-o poezie intensă pentru vrun copil rîzgîiat al muzelor române în viligiatură marină la Constanța. Ar fi duios să recunoști fesul în versuri calde de emoțiune și să-l vezi nemurit în:

„Salutare, tingirică de postav de la Alep,
 Tu pieri, fes, cum pieri braga și parfumatul salep”.

20 Ca milionarism de rimă, recomand cu deosebită stăruință pe *A lep-salep*. Pînă și cel mai migălos făuritor de versuri va admira bogăția acestor rime surprinse în ibrișimul de la moțul unui fes birjăresc.

La otel, „Carol I”, primire elvețiană; gerantul, comptabilul, un *ober* și mai mulți chelneri la intrare; ca fond al tabelului, clienții otelului cari așteaptă să
 25 vază noile figuri sosite din țară. Zăresc printre ei o mulțime din bucureștenii lui „Tout-Bucarest”, și doamne, și domnișoare din cele ale căror busturi superbe se încadra spre fericirea spectatorilor pe marginile logielor de la teatru la toate primele reprezentațiuni. S-ar crede că-s numai bucureșteni la „Carol I”. Cu atît mai bine!

Ne urcăm în camerele noastre.

35 Muzica se aude pe bulevard, iar mai aproape, în josul terasei otelului, vocea mării, acel concert indefinibil al valurilor după auzul căruia simți la certe epoce ale vieții un dor nepriceput. Marea, odată auzită în neîntrecutele ei cînturi, te atrage neînduplecată. Astă
 40 putere a mării o personificau cei vechi în Sirene.

Era magnifică Marea Neagră ieri-seară, cu acea lună plină care, ridicîndu-se roșie înfocată din undele mării, cu atît mai mult pălește și licărește ca argintul, cu cît
 5 alene voluptoasa Febe se depărtează în sus pe cer.

Deschid fereastra. Vintul răcoros al mării bate dulce; ca o oglindă p-ici pe coala cutată, se întinde înaintea ochilor apele mării. In lumina coclită a lunii se estompă casele Constanței; ultimele sunete ale muzicii tac; nu se mai aude decît susurul mării care,
 10 ondulînd la țărături, cicălește pietricelele și scoicile marine de mult golite.

O seară napolitană! Ai crede că-n afunzimea mării zărești o barcă venind despre Castellamare și dintr-însa, aduse de briza mării, răsună pe *Marină* cântecele
 15 răsfățaților napolitani:

„D'inebbrianti balsami
 Come e la terra e il mar, l'aure son piene;
 Sul verde lido siedono
 Le alletlatrici dive alme Sirene.

20 E cantan tutte: E splendida,
 O ingegnoso mortal, quesla dimora:
 Qui Amor fiorisce l'anime,
 Come april questi prati orna o ristora”.

Dar dacă poetica Constanța e astfel, pentru ce
 25 Ovidiu, în cestiunea căruia sunt aci, se plîngea mereu? Era oare mai greu la gusturi decît bucureștenii? Problema grea de dezlegat; o las pe seama altora. Constat numai că acum Constanța este *purement et simplement* de toată frumusețea. Mi-ar părea rău să încep a fi
 30 indispus în contra lui Ovidiu. Memoriul *Pro Nasone* s-ar resimți de supărarea mea...

Azi de dimineața am fost la băi, la *plage*, sau cum zic românii dobrogeni pe *hatia* mării. Nu e puțin lucru a merge la *plage*. Mai întii mergi cu trenul pe
 35 *Ymia-embranchement Constanța-Băi*. Te sui pentru a face acest formidabil voiagiu de 10 minute, te sui în vagon la halta *Ovidiu* dacă te afli cu șederea, adică cu domiciliul pe marginea mării, pe bulevardul *Elisaveta Doamna*; dacă stai în centrul orașului, atunci haltele

Tomis și Tetis te invită cu al lor parfum antic (scândurile de pe podețele de suit în vagon sunt noi) să poștești în tren pe la dînsele. Mai e halta *gărei* (gara lingă Ovidiu și Tomis face un contrast nervozamente modern) și-apoi băile.

5 Coasta înaltă pe care o scobori pe scările obositoare făcute de administrațiune și-n privința cărora cei bine informați te anunță că la anul viitor se vor preschimba cu totul și cu totul mai bine. Credem că, lucru rar, la 10 Constanța administrațiunea în genere se silește a arăta vizitatorilor că ține a-i mulțumi.

La finele scării se fac două drumuri: la stînga băile doamnelor, la dreapta ale domnilor. Pentru ce la stînga doamnele și nu bărbații? Pentru că-n stînga este inima, 15 zicea un tînăr parlamentar.

Oricum ar fi, pentru ce această despărțire? Bărbații într-o parte și doamnele într-alta nu se vede pe nicăieri în străinătate. Mister oriental?! Fi-va oare spaima tradițională care a rămas de la Ovidiu în Constanța pentru femeia goală?

20 Se știe că, după unii, Ovidiu a fost trimis la Tomis-Constanța pentru că a văzut pe Livia, împărăteasa Romei, goală în baie. Prin urmare...

Așa e, dar Livia avea poate strașnic interes a nu fi văzută. Contrariul e adevărat azi pentru ambele părți... contractante. Și-apoi cochetul costum de baie desinînd puritatea formelor, odinioară nemurite de sculptorii Greciei antice, salvă decența și oprește pe *shocking* pe buzele celei mai engleze din fiicele Albioniei.

30 Stăruî a nu-nțelege separațiunea și o deplîng în numele animațiunei. Marea e superbă; valurile blajine. Lumea — *cote-hommes* — se-mbăiază cu delicie. Unii fac studii psihofiziologice *sur le nu à Voil nu*; admirabilă ocaziune pentru pictori pentru a lucra la schițe 35 de „piele goală”.

Ne-ntoarcem în vagonul-salon al liniei *embranchement*. De pe bulevardul *Elisaveta Doamna*, clopotul otelului „Carol” sună vesel dejunul.

însemnătatea acestei afaceri e atât de mare în viața 40 omului, încît s-o lăsăm a o nota altădată...

Marți, 17 august. — O dimineată superbă! Briza mării aduce pe bulevardul Elisabeta o răcoare din cele mai plăcute. Sunt 8 ore. Mulți din vizitatori au plecat la baie; unii se opresc să-și ia rahatul cu mastică sau fisticuri înainte de a pleca spre băi.

5 Valurile se sparg ușor pe pietrele de la țărături; marea e ca o oglindă; abia se zăresc în depărtare unele corăbii. în port intră o corabie grecească. Bulevardul 10 e măturat, spilcuit, gata a primi pe gentilele *baigneuses*, cari, în costume simple, dar de gust, se îndrumează spre halta *Ovidiu*. Nota veselă predomină peste tot, și-n deosebi pe bulevard.

Acest bulevard începe de la Casino și din colțul 15 frumoasei vile a d-lui Poenaru-Bordea și se sfîrșește în strada *Elenă*, lingă halta *Ovidiu*. Domină marea la o înălțime de 7 metri. Pe stînga, mergând de la *Carol* spre port, adică pe partea unde dă-n mare, sunt 2—3 chioșcuri și-ncolo nimic. Pe dreapta șir de case dintre 20 cari *Villa-Bordea* și casa, curioasă prin pietrele cu inscripțiuni și prin sculpturile antice, a d-lui M. Kogălniceanu, atrag privirile întâi; pe urmă, după un loc viran, biserica cea nouă a Constanței, reproducțiunea reușită și, poate, cu mai juste proporțiuni decît origi- 25 naiul a *Doamnei Bălașa* din capitală.

Spre bulevard dau mai multe ulițe; toate conduc în centrul orașului, spre piața *Independenței*, la cafe-nea lui Said, despre care ne vorbea la București 30 excitatul adorator al lui Ovidiu.

E! așa e; sunt de două zile în ovidiana cetate, venit 35 pentru al meu memoriu *Pro Nasone*, și pînă acum, luat în plăcerile variate ale frumoasei și adimenitoarei stațiuni, nici măcar timp n-am avut a deschide *Ponticele* poetului Sulmonei, citire obligatoare la Constanța, maicu seamă pe un mic promontoriu, o ieșitură a bulevardului, mai sus decasa Kogălniceanu, se-nțelege pe stînga. Promontoriul acesta trebuie să fi fost locul unde Ovidiu sta ore întregi privind marea și ascultînd șoaptele vîntului, pe cînd în mintea lui defila 40 întreagă viața de la Roma cu toate farmecile ei.

Cu gândul la Ovid și la schimbările cele năzdrăvane ale vieții omenești, mă îndreptam spre chioșcul verde, culoarea padișahului, în fața așa-numitei *Confiserie Universelle*, unde se vinde rahat, meși, cafea, fesuri și alte turcești *cișituri*.

5 În chioșc, onor d. Kogălniceanu, bine, vesel, respirînd cu lăcomie aerul salin al mării.

Cu aceeași vioiciune a spiritului său totdeauna tînăr și puternic și cu aceeași universalitate de cunoștințe care îl făcea să discute la Paris teologia cu superiorul
10 capelei române, diplomația cu ministrii, pictură, chiar impresionistă, cu d. Iorgu Bellu, drept cu tinerii juriști români și, în fine, *de omni rescibili*, chiar și de porcelanerie — *Sevre pate tendre* și *Saxe-Meissen*, — d.
15 Kogălniceanu începu acum a *ovidianiza*.

Toată lumea *ovidianizează* la Constanța; sunt în aer discuțiunile pro și contra lui Nasone. Vorbești de Ovidiu la baie, la hotel, pe bulevard, în bărbieriele turcești, unde te duci să cumperi monede și flori ma-
20 rine.

Prefer, fiind dat partenerul, discuțiunea ovidiană din chioșcul verde al padișahului din fața cofetăriei universale și cred că pot să-mi sprijin preferința pe multe și neîntrecute argumente.

20 *Ori*, cum zic advocații în limba lor, care aduce, nu e vorbă, cu cea românească, *ori*, d. Kogălniceanu zicea cam așa:

— Da, știu, vor să inaugureze statua lui Ovidiu în piața *Independenței*. Ideea-i nenorocită, n-are rațiune
25 de a fi. Cum? Poetul sta unde? Citește *Ponticele* și *Tristele*. Toată ziua sta pe marginea mării. Ce ar fi făcut înăuntrul cetății Tomis? Tomis? Nu-i plăceau geții, nici grecii tomitani. Aștepta scrisori de la Roma. Uite promontoriul acela de colo. Ei bine, dacă Tomis
30 a fost situată tocmai aci, eu pariez 95 contra 100 că Ovidiu sta totdeauna acolo. Nu crezi? Probează-mi contrariul. Presupune că Tomis n-a fost aci; atunci, de ce pui statua în fața cafenelei lui Said și nu aci pe bulevard? Ce-are a face *piața* Independenței și chiar
35 independința română — nu confunda! — cu poetul Ovidiu? Prin urmare, de ce să-l afumi cu tutun inter-

național și de regie românească? de ce să-l închizi în mica piață a orașului și să nu-l aduci pe malul mării, cu această perspectivă infinită, nu pe promontoriu, ci pe unul din cele două locuri virane ale bulevardului?

5 Unul e al meu; îl dau primăriei pe preț infim; altul e al unui bulgar; îl vinde și el. O perdea de arbori în spatele statuei, în față bulevardul și marea. Care pozițiune e mai frumoasă în Constanța? Nici una! Prin urmare... Puneți pe modernii mari oameni ai Dobrogei
10 în piața Independenței. Aceasta are sens. Dar pe Ovidiu! Nu înțeleg. Cum adică? Închideți pe poet în oraș și conservați locurile de pe bulevard pentru cine? Marea nu va mai ficîntatade aci înainte. Nota timpului e alta. S-o pricepem și să mergem după cadența ei...

15 Și mereu cu acea admirabilă varietate care e farmecul vorbirei sale, onor d. Kogălniceanu continuă.

Vorbirăm de monede, de tătari, de inul Dobrogei, de anticități.

— Le-ai văzut pe ale mele? Am multe. Fac acum
20 la Murfatlar din cele găsite pe acolo o poartă. Am capete de coloane foarte bine conservate; lespezi minunate cu niște sculpturi d-o fineță incomparabilă. Voi imita stilul greco-roman. Am o piatră cu inscripțiune de la Septimiu Sever, completă, citibilă, admirabilă;
25 voi incastra-o în fronton. La anul viitor te invit la Murfatlar să vezi poarta; n-au mulți așa. Nu va fi o piatră nouă; toate vechi, mai toate sculptate. La Roma, principii Orsini, Colonna, Massinii și Barberinii au lucrări de artă construite cu material vechi, artistic,
30 dar nu în completul lor. Poarta mea va fi toată veche; singur varul de legătură va fi modern. În Dobrogea, care e burdușită de antichități, lucrul nu e prea rar. Sunt vro două sate ale căror case sunt toate construite cu pietre din valul lui Traian. Dobrogea e interesantă
35 și va deveni din ce în ce mai interesantă cu cît va fi mai bine cunoscută.

Plecă după ce îmi readuse aminte „Poarta de la Murfatlar”.

Rămăsei singur gîndindu-mă la cele ce-mi spusese
40 despre Ovidiu. încă una sau două conversațiuni ovidiane de felul acesta și memoriul meu *Pro Nasone* se

face *inconsciente*, tocmai cum se făceau versurile ovidiolatrului din București.

După dejun plecăm mai mulți în oraș pentru a descoperi o cafenea în care turcii își fac *chieful* după mâncare. *Chief* nu-l luați în sensul bucureștean, adică nu credeți că în Constanța turcul face chief pentru a fura luleaua neamțului și a-și vedea scările luate una câte una.

Nu; faci chief la Constanța după mâncare, șezînd turcește pe umilele și scundele banchete ale unei cafe-nele în care tai cu cuțitul fumul ciubucilor și țigărilor; bei cafea, nu faci tarara nemțească, zici la un ceas o vorbă și moțâi gîndindu-te la paradisul lui Mahomet, la circazianele sultanului și la alte lucruri la care nu-ți dă mina din tată în fiu, dar cu visarea căroră tot din tată în fiu te-ai mulțămit și te-ai fericit.

Nu găsirăm cafeneaua, dar ne mai convinserăm încă o dată de faptul că limba română o vorbesc acum mai toți. E curioasă de auzit în gura arabilor și turcilor *eget beget*, adică turci neași, necureți. Capătă cuvintele o guturalitate de toată nostimada, iar vocalele se duplică încît de multe ori nu cunoști vorba îmbrăcată în șalvari și cu fesul turcului.

Pe bulevard, prefectul, d. Em. Culoglu, amabil cu toți, ne invită la o excursiune spre Cara-Murad și Carol I (comună nouă). Primim cu plăcere. Eu însă aș fi dorit ca excursiunea să se fi îndreptat spre Murfatlar.

E curios cum acest nume mă-nferbîntă, și aceasta înainte de a fi auzit de „Poarta de la Murfatlar” a d-lui Kogălniceanu. Sonoritatea acestui cuvînt, pronunțat *â la turca*, reînvie înaintea ochilor mei Espania evului meziu cu maurii Grenadei. Murfatlar e grandilocvente ca *Cial El Campeador*; e un nume-fanfară. Uite ce bine se încadra în *Dona Paz* a lui Duiliu Zamfirescu:

„Dona Paz, cea mai frumoasă fată de aragonez,
— Coborînd din don Jaime, grand de Murfatlar-Morena,
Neam de oameni preistorici, din Paris și din Elena
Dona Paz se-ntoarce astăzi în Madridul cel borgez”.

De unde știți că alți coborîtori din Don Jaime, grand Murfatlar-Morena, n-au venit și-n Dobrogea să se illustreze...

5 Tac mai bine, căci ar fi să enunț năzdrăvăni și prostii istorice. Le las pe seama celor mai competiți decît... *Viator*.

V

10 *Mercuri, 18 august.* — Mulțămită amabilității prefectului Constanței, făcurăm azi excursiunea proiectată prin comunele dimpregiurul orașului; vizitarăm Cara-Murad, Dona-Kioi, Carol, Cicirci, Mamaia, avînd în toate cîte ceva particular de observat.

15 Minunată, interesantă, tropicală și prăfuită excursiune !

20 Dacă aș fi venit în Dobrogea pentru a stringe datele necesare unei monografii dobrogiane în felul celora pe care d.I.I. Nacian a publicat-o acum la Paris, n-aș fi lipsit a-mi lua un carnet și mai voluminos decît acela care e soțul inseparabil al peregrinațiunilor mele. Și nu numai carnet, ci și un aparat fotografic *â la minute*, pentru a fixa pe placa sensibilă diferite scene și ipochimene tătărești, țigănești, mocănești, turcești, lipovenești ce întălnirăm în excursiunea noastră.

25 Dobrogea nu poate fi descrisă decît după ce va fi vizitată și studiată de monografiști pe teren în toate părțile ei. E o țară curioasă, în care cele 12 ori 14 naționalități locuiesc pare-se cu gîndul de a pleca o dată din ea; toate stau ea-n conăcire, deci nici un amestec, nici o înfrățire.

30 Tătarul nu se ceartă cu mocanul, nici acesta cu lipoveanul; neamțul nu supără pe turc. Preotul catolic din Cara-Murad, călugăr din cinul pasioniștilor, fost exilat de ruși în Siberia și acum poposit în Cara-Murad, o fi prietin de căciulă cu hoga turc și cu popa românesc.

35 Pe linia satului se vede de unde încep casele românilor, de unde acelea ale nemților etc. Lucru bizar; efect de proaspătă colonizațiune.

La primărie, vătășelul, funcționar al m.-sale regelui României, siăpînitor al Dobrogei, este tătar, șisprinten, și deștept. Oferă prefectului un buchet făcut *ă laminute*; are un suris de o primitivitate rară; pricepe românește și se uită la noi cu ochii veseli, atit cit ochii tătărăști pot să fie veseli.

Notarul, un tinăr deștept și conștiințios, ne conduce la primărie, unde hîrțiile comunei se află așezate cu minuțioase reguli. Actele stărei civile bine scrise, fără ștersături, curate.

într-un colț, farmacia rurală; un dulăpior cu rafturi, pe cari stau în sticle și-n cutii medicamentele cele mai cerute la țară.

Cînd ieși din sat, câmpie întinsă și tristă; nota deșertului, nota pustielor nemărginite o dă și vro 3—4 cămile cari rumegă a lene ciulinii de pe marginea drumului. Diforme și utile animale!

Ceea ce e trist, ceea ce respiră durerea cea mai adîncă sunt ruinele satelor părăsite și cimitirele turcești neîngrijite. Eu cred că în mijlocul acestor pietre mucezite, unele drepte, dar mîncate de soare, de ploaie și de vînt, altele dărîmate la pămînt, altele strîmbe și pînă la briu îngropate în mormane de pămînt și mărăcinișuri; în mijlocul ăstui locașaldezolațiunei, al ruinelor umane și al tăcerii jalnice, întreruptă numai de croncănitul corbilor și ciorilor un poet pesimist, un Leopardi, sau un poet decadent, un delicvescent, ar cînta cele mai negre ale lor imnuri.

Un Leopardi! curios cum Dobrogea avînd asemenea *Campisanti*, adică cimitire turcești, să nu fi produs pînă acum poeți lirici cari, pe mușchiul petrilor de pe morminte, să fi cîntat deșertăciunea întregii firi, și îndeosebi jalea cîmpiilor dobrogene de felul celor ce străbăturăm azi.

în schimb, dacă jalea și monotonia neîntreruptă a cîmpiilor ți-adoarme mintea și-ți stirește orice fantazie, apoi costumurile tătarilor, turcilor și mai cu seamă ale țiganilor turcești te zguduie prin contrastele violente ale colorilor. Strigă roșul lîngă negru, țipă galbenul limoniu lîngă albastrul închis; portocaliul zbiară lîngă culoarea singelui. Singurul verdele nu

130

aruncă nota sa în această armonie a culorilor; verdele este al pașahului și al emirilor cari se coboară, în linie dreaptă sau frîntă, din Mahomet și nevestele sale.

Era la o moară lîngă Mamaia, pe acolo pe unde drumul merge pe marginea mării, un țigănuș, un gașper *di primo cartelo*, atît de murdar, atît de soios, atît de negru, de zdrențăros, de urit, de rînjit. încît un Fortuny, un Ziem sau un înamorat al paietei venețiane ar fi leșinat de admirațiune în fața acestui produs adevărat al *gitanilor* dobrogeni. Ce tip! ce ființă omenească!

Ne-a cîntat, a jucat, a mimat cu nește gesturi, cu nește sunete guturale, neumane, neauzite; te-ai fi crezut în Congo; ne uităm împrejur-ne să vedem pe Stanley sau pe Savorgnan de Brazza scoțând mărgel și tistimele roșii stacojii pentru a i le da.

La Cicîrci intrăm într-o casă de tătar. Femeia, îmbrăcată în nește șalvari roșii demîncau foc, ne deschide și fuge pîrlită de se ascunde după neștele mne. O vedem făcînd semne de disperare bărbatului care scotea apă la puț.

în casă curat; drept ornamente pe polițele de lîngă vatră cioburi de cești și de farfurioare de la oraș adunate de femeie cînd vreodată s-a dus să vîndă la Constanța monedele găsite fie pe marginea mării sau prin săpături. O luat cioburile din gunoi, le-a spălat și, printr-un sentiment al cochetăriei puternic în toate gradele civilizațiunei, le-a orînduit spre podoabă pe polițe.

Tătarul vine tocmai cînd ieșim din casă. I se spusese că suntem doctori. înțelesese și tăcea.

Unul din noi îi întinde mîna, împins irezistibil de sentimentu-i democratic și eminentement egalitar. Tătarul voia să facă *selamalek*, dar pricepu și-ntinse mîna.

Avea riie!

O! rîia din Cicîrci! ce incident, ce reamintirii Abluțiunile cu apă *antirîioasă* în fața primăriei din Cicîrci aduceau pe tapet abluțiunile prescrise de *A Coran*. Practicam culoarea locală în toată întinderea ei. O, democratism! o, egalitarism! pînă și-n riie te întinzi.

131

Tătaru), a cărui figură proba teoria lui Darwin cu toate și cu toate ale ei, se uită la noi fără ca un singur mușchi să i se miște pe chip.

5 *Allah bilirl* — Dumnezeu știe, prin urmare, ce mai trebuia să știe și el de ce deputatul democrat — căci era și deputat! — se spăla pe mină cu un fel de apă galbenă care te trăsnea a pucioasă.

VI

10 *Joi, 19 august.* — Prefectul continuă cu amabilitățile sale. Azi am putut vedea statua poetului în magazia nr. 7 din vale de la port. E vorba de Ovidiu.

Nu zău! e ciudată, e hazlie, dar e și câteodată atât de jalnică biata soartă omenească, încît stau locului și, măsurînd mărimea ciudățeniilor ce vezi că se gîtu'ie
15 una pe alta în tot șirul soartei umane, te întrebi: adică așa să fie ori sunt prada vrunei vis din cele năzdrăvane?

Gîndiți-vă numai un moment ce fuse Ovidiu, care-i fuse viața la Roma și pe urmă chiar la Tomi; aduceți-vă aminte splendorile în care trăi poetul cel mai
20 *fashionable* al Romei, eroul atîtor intrigi parfumate și impanglicate, epicureul căruia soarele, vinul și palatele Italiei cu tot ce aveau în ele îi ofereau zilnic și pe întrecute toate plăcerile și toate voluptățile și pe urmă uitați-vă în magazia nr 7, alături, firește, de
25 magazia nr. 6, unde sunt sacuri cu lînă nu tocmai parfumată, și alături, tot firește, de magazia nr. 8, unde sunt pluguri model „Universal”, ll veți vedea pe *Ovidiu* în bronz, bucurîndu-se — cuvîntul e ironic, dar just — de o singură și unică onoare: aceea de a fi
30 el singur în magazia nr. 7, de a se gîndi nu cu parfumul lînei la nas, nici la urechi cu trosnetele lemnului de la pluguri cari se usucă cu toată universalitatea lor, de a se gîndi la netrebniciele vieții și supravieții omenești.

Expresivitatea figurei lui Ovidiu, frumoasă lucrare a artistului Ferrari, te face îndată să te gîndești la asemenea triste și jalnice comparațiuni. Figura poetului, cu privirea plecată în jos, în admirabilă poză meditativă, respiră tocmai durerea supusă, culmea

resignațiunei; s-ar crede că pină și fatalismul locuitorilor Dobrogei îi este vecin, cum îi este lina oilor Dobrogei.

5 Sărmanul Ovidiu! Mult o mai ședea el surghiunit în magazia nr. 7?

Notăți că acest al doilea surghiun ce pătimește poetul Sulmonei în vesela de astăzi Constanța e însutit de mai dureros decît acela ce-l pătimi în prima oară. Atunci avea cel puțin marea cu incomparabilele ei
10 priveshti, avea cerul liber, avea prietini și prietene printre tomitanii și tomitanele Constanței. Azi e închis, sechestrat, nenorocit. Pînă cînd? *Quousque tandem!* o, domnule Opreanu. Cei doisprezece vulturi ai lui Romulus, cei șase ai lui Remus dau din aripi,
15 bat din pliscuri în înălțimea cerurilor pentru a-ți spune că zeii și mai cu seamă zeitele Olimpului sunt de părere ca statua să se inaugureze cît mai neîntîrziat. Ar trebui să fie cineva un augur de cei răuvoitori pentru ca să nu priceapă manifesta dorință a zeilor și a oamenilor...

20 Ieșim mai mulți din cușca în care Ovidiu își plînge nemeritatul său exiliu și ne îndrumăm spre port, unde luntrașii greci stau de prind pește sau așteaptă cu luntrele lor pe „boierii și cucoanele” cari ar voi să se bucure și mai de aproape de farmecile mării, de carmenii Amfitritei.

25 Un tînăr diplomat rus ia totdeauna luntrea botezată *Agia Sofia*. De ce? Un alt tînăr diplomat englez zice că astă iubire pentru luntrea lui Spirakis Caraistakis,
30 pentru *Agia Sofia*, se explică prin faptul că Sf. Sofia e biserica cea mare a Constantinopolei, iar aceasta e scris în cartea destinului să devie Țarigrad, cetatea țarilor. Cînd e în *Agia Sofia* (nu-i sare din cap tichia, ar zice Anton Pann), diplomatul rus se crede că a și
35 pornit-o spre Țarigrad.

Iluziuni cari provin din profundele studii ce rușii fac asupra cestiunii Orientului încă de cînd debuta în diplomație!

40 în poru marinarii români și marinarii englezi. „Cocatrix” petrece vara la Constanța; comandantul și locoteninții săi sunt vizitatori nelipsiți ai balurilor și

petrecherilor organizate la Casino, la hotel Carol sau pe bulevard.

Dănțuiesc la bal în mică ținută (pantaloni albi și giletă cu mineci) cu nesăturată pasiune. Adevărul mă obligă a mărturisi că au piciorul marin, dar nu-l au dănțuitor. Oficerii noștri le pot da fără multă tocmeală 60—70 !a sută pe parchetul nu tocmai lucitor al salo-nului de la casin. Modul cum englezul joacă valsul... la Constanța, căci poate pe pământ englez o fi jucînd altfel, *c'est tout un poeme.*

în orice caz nu valsul englez a inspirat lui Musset minunatele versuri:

„Vais qui sauia ctianter tes pas pleins d'haimcnie
Et tes secrets divins, du vulgaire ignores,
Belle nymphe aliemande aux brodequins dores,
O, Muse de la valse! o, tleur de poesie!"

Intr-altă seară, concertul lui Gabrielescu. Marea, pianul și aplauzele publicului țin acompaniament vocii simpaticului tenor. Cele două muzici de pe bule-vard tac pentru a lăsa să se audă instrumentul cel mai perfect ce e dat omului a auzi: vocea umană.

După concert, iarăși bal și, după bal, asul de pică cu toți nervii și comotiuile lui.

Pe mare, în tăcerea nopții, două puncte negre lesne de văzut, cu lumina străvăzătoare a lunii. Sunt două corăbii cari se îndreptează spre portul Constanța.

Poate că-n ele vine iertarea lui Ovidiu de la Roma, de la Sulmona ori de la București! Cine știe, cine știe de unde va cădea voia de a fi scos nenorocitul poet din magazia nr. 7 a portului!!

BEIZADEAUA

(Portret popular)

Roșu ca un măr călugăresc, ca un bujor —și să ni să treacă euvîntul — ca un bojog proaspăt de vițel, beizadea calcă apăsător și iute și măsurat cu compasul, răsucind nervos un baston-cîrje în mîna dreaptă și o țigară-havană de 5 lei în buzele sale cam groase. Două pungi i-atîrnă sub ochi și barba *à la* s-tul Niculae zbîrlită, respectabilă la privire, îi rotunjește capul, destul de rotund cînd te uiți la el și dăstul de colțurat cînd îl dereteci pe dinăuntru. Dar nu e vorba despre portretul beizadelii, orce pictor l-ar putea zugrăvi din trei colori: o pată de singe închisă într-un cerc alb-cenușiu ș-atîta tot. Desen nu trebuie căci li-niile feței sunt atît de confuze, de amestecate, de numeroase și de puțin importante, încît ar trebui ca o astfel de muncă să fie o pedeapsă prevăzută în condica penală pentru cei ce fură, mint, înșeală, cumulează și-și vînd conștiința pentru o cruciuliță, pentru o președinție de Senat și pentru un eforat turbure în socoteli.

Să lăsăm și vînătorile din răvărsatul zorilor în cari să încurcă beizadeaua, să lăsăm și evenimentele politice a căror cauză să pretinde a fi fost măriasa, să uităm și discursul, faimosul discurs al d-lui Brătianu din valea Filaretului, cînd, strigînd că „opinca s-a suit pe treptele tronului", s-a sărutat cu beizadeaua, iar un ciudat bragagiu le-a strigat „rahat cu

apă rece!" Să lăsăm și chilomanele senatoriale ale beizadelii, cari vecinie încep, continuă și să sfîrșesc cu calapodul: „Eu, fiu de domn, eu, care m-am jertfit pentru țară..." Să lăsăm și edificiile pe cari le ridică acest meșter Manole și cari se dărîmă noaptea

5 ce s-a clădit ziua, cum sunt: „băile Eforiei și spitalul Colțea". Să uităm și socotelile Eforiei, căci oamenii cari caută adevăr în țifre sunt buni să-i spînzuri cu o tablă a lui Pitagora lipită de limbă. Să lăsăm și

10 spaima beizadelii d-a vizita spitalul de la Pantilimon. Și declarăm toate de zădărnicii cu cari nebunii să-și bată capul, căci soarele tot va răsări chiar dacă s-o pune în dubiu cinstea, capacitatea și apucăturile beizadelii și păsările tot vor zbură și peștii tot vor

15 înota și d. Ștefan Bellu tot tînăr va rămîne. Nimic din toate astea, ci să dăm cuvînt suflării din țara românească și să vedem cam cum să oglindește în mintea poporului această beizadea, căci, la urma urmelor, copiii, bătrînii, glumeții și săracii simt și cunosc

20 mai bine pe oamenii mari.

într-o zi mă certam c-un client asupra unei spovedanii de proces, căci mi s-a părea că minte în genere ea toți clienții. Cineva bătu la ușe. Poftim. Era o bătrînă c-o coală de hîrtie albă.

25 — Ce poștești d-ta de la mine?

— Să-mi scrii, maică, o petiție de ajutor către beizadea, că, de, am auzit de la un circiumar că d-ta ai condei bun și beizadeaua inimă milostivă.

30 I-am scris cîteva rînduri. Vă mărturisesc c-am așternut pe hîrtie șapte rînduri și-am început cu „Măria-ta!" și-am sfîrșit iar cu „Măria-ta!".

Peste trei zile mă pomenesc iar cu bătrîna.

— Maică, să nu te superi, dar mi-a spus un boier, să zic că să fi fost un vinărar cu sabie și cu ipoleturi,

35 că e prea lungă lăcrîmația mea, fiindcă în 60 de cuvinte cică „Măria-ta" e numai de două ori. De, bunico, știi d-ta, că eu nu știu cum o fi scriind la carte.

Am rîs și i-am turnat și eu două pagine întregi, dar nu știu să fi fost mai mult de zece cuvinte și peste

40 două sute de „Măria-ta" și iar „Măria-ta".

— Aoleo, maică, dar ai făcut-o și mai lungă!

— Lasă, bătrîno, că ce e lung și lat la condei e scurt și îngust la minte. Și beizadelei așa-i place.

5 Peste alte trei zile, bătrîna mi-a sărutat mîna, zicîndu-mi minunată:

— Mi-a făcut 10 lei pe lună. Mă cruceșc de ce-oi fi scris acolo, că vodă ăla cînd citea dădea din cap, îi zîmbea mustața și într-una, într-una făcea: hi! hi! - hi! hi!

10 Cînd eram mic — mi-adue foarte bine aminte—, un sacagiu, Neacșuî bețivu, vinerea mai ales, să trăsnea de nu mai vedea înaintea ochilor. în acest hal, el și-mpodobeia iapa sa, slabă și șchioapă, cu belciuge și tinichele, cu lanțuri și clopoței, și, bătînd-o să-i frîngă oasele, striga cît îl lua gura:

15

— De, beizadea, de, rîncate-ar lupii, că numai tu și cu vodă ăl de după vodă sunteți așa de înzorzonăți. De! că tu tragi la saca și el la visterie!

20 Doctorul P... să hotărîse a se așeza în București. Dar, de, clientelă nu prea avea, catedră la facultate nu, grad în armată iar nu și nu prea-i mergea bine. Răposatul general Davila, el, care ocrotea pe toți, făcu vorbă și rugăciune beizadelii să-l numească în postul de medic secundar la spitalul de nebuni de

25 la Pantilimon. Și după rugăciunile umilite ale d-rului P... ș-alegeneralului, beizadeaua să invoica doctorul să domicilieze în București și să-și facă vizitele la spital în fiecă zi, pentru ca să nu-și piardă clientela mutîndu-se la Pantilimon.

30 După eîteva zile, d.P... se întorcea de la Pantilimon. înaintea sa văzu o trăsură, după trăsură pe beizadea, care pășea apăsător ca un voievod. Doctorul sări din trăsură și să închină craiului, care-l întrebă de unde vine.

— De la spital, d-le efor.

— Cum? Cum vii? De unde vii? Și unde te duci? Trebuie să te muți la spital!

— Domnule efor, domnule președinte, eu nu pot să-mi pierd clientela pentru cîteva sute de lei...

— Nu știu nimic! Sănătate! Să te duci.
 Bietul doctor plecă, spăimîntat de violența beizadelei, drept la generalul Davila. Generalul îl ascultă. Rămase și el uimit de zăpăceala măriei-sale.

5 — Nu pricep nimic. Să mergem miine la dinsul.
 A doua zi intră în odaia beizadelei întii generalul și după el d-rul.

— Dar d-ta ce poștești? Ce cauți? Ce vrei? strigă beizadeaua infuriată văzînd pe doctor.

10 — Domnule efor...
 Generalul, cum îl auzi, îl trase de minecă și-i șopti la ureche:
 — Măria-ta! Neghiobule!
 — Măria-ta! măria-ta! zise doctorul. Măria-ta, eu
 15 nu pot să-mi pierd clientela mutîndu-mă la Pantilimon; sunt om sărac, măria-ta.
 — Bine, nenșorule, răspunse repede beizadeaua, de ce nu spui așa, de trei zile mă cert cu d-ta și nu te dăslușesti. Spune că nu poți și pace bună.

20 Cînd generalul ieși, șopti doctorului:
 — Vezi cît poate un „măria-ta” la un om mic?

Un măcelar venise la beizadea și-și cerea socoteala. Bucătăreasa zadarnic îi spunea că cuconița nu i-a dat parale, căci să miorlăia într-una:

25 — Eu am să mă plîng măriei-sale că-mi trebuie și n-am.
 Beizadeaua aude, iese afară în halat și-l întrebă ce vrea de la dinsul.
 — Măria-ta, îmi trebuie ceva parale. Măria-ta, aș
 30 dori să mi să plătească o socoteală, măria-ta...
 — Am înțeles, răspunse vesel beizadeaua, să-i plătești îndată omului că n-are.
 — N-am parale, nu mi-a dat coconita, răspunse slujnica.

35 — Să-i plătești! strigă beizadeaua, să-i plătești așa, fără parale!
 — Ba mai bine cu parale, măria-ta, răspunse măcelarul și-i sărută mîna.

Beizadeaua îi plăti și-i dăte s-un galben bacșiși.

La Sinaia, un secretar de ambasadă al nu știu cărei puteri să certa pe casa unui neamț. Neamțul pretindea că a închiriat casa unui ministru. Secretarul d-a surda
 5 îi spunea că el e secretarul ministrului. Scurt, secretarul alergă labeizadeaca să-i poruncească dreptatea.
 Era destulă lume împrejur.
 — Să-i dai casa, zicea beizadeaua.
 — Nu-l cunosc, răspundea neamțul,
 io — Ba o să i-o dai.
 — Ba n-o s-o dau.
 Și beizadeaua ridică bastonul și jart! îi dă jos pălăria din cap.
 — Așa să vorbește cu mine? cu pălăria în cap?
 15 Neamțul își ia pălăria de jos și, furios, jart! și el și-i dă jos capela beizadelei. Lumea grămadă pe neamț să-l sfîșie, neamțul să trezește de spaimă și începe a striga:
 — Iartă-mă, măria-ta! Măria-ta, iartă-mă!
 20 — Lăsați-l, porunci beizadeaua, lăsați-l că poate bietul om o fi vrut să-mi scuture capela.
 Iarăși farmecul talismanului: măria-ta!

Cînd trece beizadeaua pe lîngă Universitate, ștengarii de studenți s-așează în linie dreaptă ca niște
 25 soldați și-l salută stînd smirună. Beizadea răspunde și parcă-i soarbe de bucurie.
 într-o zi trei din ei se învoiesc să-i facă o larsa. Beizadeaua trece. Ei, cite trei, stau pe treptele de piatră. Beizadea să apropie. Ei să încheie la redingotă.
 30 Beizadea i-a văzut. Ei să prefac înmărmuriți de respect. Ș-odată aduc minele spre salut, dar să scarpină în urechi. Beizadea scoate capela și ei îi mulțumesc, șoptind: „Să trăiești!”
 Beizadeaua să duce înjurînd.

O, Doamne, ce ți-e și cu lumea! Mare și minunată mai e! Lasă-i beizadelii pe toți strămoșii glorioși, toate cruciulițele, toate funcțiile, toate diurnele, ia-i numai pe *măria-ta* că nu să mai alege nici praful
5 de măria-sa. Dacă babilonienii n-ar mai fi zis *Baal* șarpelui gros, dacă indienii n-ar mai fi zis trupului de lemn, urît și murdar, *Brahma*, ce s-ar mai fi ales de aceste două fleacuri urîte, proaste și de nimic?

iO întreaga slavă, capacitate, onestitate și merite legendare ale beizadelei ar pierica fumul când i-ai șterge pe *măria-ta*.

L4 HERĂȘTI

Casele. Originea lor. Priveliștea ce să desfășoare în jurul platoului. Mulțimea sătenilor. împărțirea premiilor date de d. și d-na Stolojan. Chioșcul distribuției. Mulțimea țăranilor. Copii premiați. Premiele; instrumentele agricole. Examen. Discursuri.
5

Am pornit din București pe la 5 ore de dimineață. Trăsura cu patru cai naintași, bine cumpăniți din ham, voinici și tineri, să ducea după pofta inimii, ușoară ca o pană, lăsînd în urma sa un nor de praf galben. Pe drum,
10 tovarăși cu cari să nu ți să mai urască: unul vesel, celalt vesel; cu unul literatură, cu celalt știință și țifră, pe care ți-o prezintă atît de fermecător, încît nu prinzi de veste că ai d-a face cu răceala și exactitatea obositoare a țifrei. Unul amintindu-mi cu poftă
15 fapte istorice din secolul al XVII-lea, celalt dovedindu-mi limpede jocurile finanțiare și legile lor. între Sihleanu și Gion, căldura care mă răzbișe pe la opt ore, praful care mă îneca din vreme în vreme mi se păreau lucruri de nimic, căci cu dînșii nu mai ai
20 timp d-a cîrți nici contra căldurii, nici contra prafului. De la început dar am pornit-o bine; ziua bună să cunoștea de dimineață; toată calea fără popă și nici o țarancă nu ne-a ieșit cu sec.

*

25 Cînd am părăsit hanul Mihai Viteazul, al cărui cal n-are copite, ș-am cotit-o din șosea, din departe am zărit casele de Herăști. Turla bisericei și turnul

pătrat ridicat d-asupra caselor ne arătau calea. Când am ajuns în dreptul intrării, un parc frumos, bogat și roditor mi-a deschis inima. Viță încărcată cu ciorchini deși și grei, trandafiri roșii-albi, caiși aduși la pământ de greutatea rodului, pruni, meri și periocoliți cu ziduri vechi se întind bogat pe o vale ș-o luncă de opt pogoane. Mirosul dulce și aromitor de flori și de fructe îl simți mai înainte d-a intra în curte.

Casele sunt zidite în peatră. Poate că sunt primele din Muntenia cari s-au făcut în peatră. Ele sunt simple, ornamentele lipsesc, din decorul arhitectural nu s-au luat decât liniile cele mari, cele de prima necesitate; cu toate acestea, simplitatea și vechimea, peatra și poziția lor din centrul unui platou care domină lunca Argeșului și-a Dîmboviții le dă o înfățișare plăcută și simpatică. Aceste case au fost zidite de către Udriște Năsturel-Herescu, unui dintre cei mai învățați români din secolul al XVII-lea. Familia lui, se știe, a fost de viță veche și mare, ilustrată cu boieri de frunte, cu inimă și cu minte pentru ale țării. Udriște Năsturel a fost frate cu Elena Matei Basarab, femeie bărbată și pricepută, căci ea în mai multe rânduri guvernă țara în lipsa soțului său, domnul țarei. Dar Elena Matei Basarab era, între altele, femeie învățată și a stat în corespondință cu Racoți, domnul Transilvaniei, căruia îi trimitea cîini de rasă și șoimi deprinși la vînătoare. Fratele ei, Udriște Năsturel, s-a retras la Herăști, și-a zidit casele în piatră și și-a adus acolo, în liniște și în singurătate, bogata sa bibliotecă. Biserica d-alătura, ridicată în vremea domniei lui Matei Basarab, n-are nimic de deosebit. Multă vreme rămînînd dezvălîtă, ploile au spălat zugrăveala veche de pe ziduri.

*

Acest mic palat, întărit cu ziduri spre apărare, a ieșit din familia Herăștilor și s-a cumpărat de către Milos Obrenovici după ce a fost alungat din scaunul Serbiei. Să zice că el ar fi ridicat, în zid de cărămidă, acel cat ca un turn dasupra palatului herăsc, numai pentru a zări din depărtare deputăția sirbească pe

care a asteptat-o zadarnic, căci nu i-a mai adus pînă la moarte coroana pierdută. D. Stolojan a cumpărat domeniul de la nepotul lui Obrenovici, baronul Nicolici de Rudna.

De pe platoul pe care sunt așezate casele, privești-tea care să desfășoare este una din cele mai pitorești. Pe poalele lui grădina cu flori și pomi roditori, în depărtare luncile Argeșului, Dîmboviței și Sabarului; și, tocmai unde ochiul n-ar mai putea zări, brîul dealurilor înconjură cîmpiile aproape de jur împrejur.

Matca apelor este șerpuită printre maluri stufoase și verzi, iar spre răsărit se întinde balta din Herăști, lungă și lată de 70 de pogoane, liniștită și lucie ca o oglindă în care soarele și-ar juca lumina vie.

Pe la 10 ore au sosit invitații din București. Multe din ziare și-aveau reprezentanții lor. Masa s-a întins în fața caselor. De la începutul pînă la sfîrșitul dejunului, d. și d-na Stolojan n-au avut cea mai mică odihnă. Și cu o deosebită îngrijire s-au risipit în toate părțile. Să nu lipsească nimic, să mulțumească pe fiecare cu o vorbă bună, cu o atenție sinceră, cu o întrebare delicată, cu un răspuns modest și la locul lui, cu o mulțumire firească acelora cari le adresa cite o laudă bine meritată și-apoi aproape neconținut în picioare pentru a priimi diferitele delegațiuni și numeroasele vizite ale proprietarilor vecini — iacă sarcini destul de grele, purtate de ei cu o bunăvoință și cu o îndemănare rară.

Pe la 12 ore, cu toții, în număr de 60 de inși, am plecat spre pădurea de stejari în care se așezase un chioșc și un semicerc de estrade pentru împărțirea premiilor, sub direcțiunea și după planul d-lui T.D. Lecca, directorul domeniului d-lui Stolojan.

Pădurea de stejari seculari se ridică pe malul drept al Argeşului; naltă, rară, groasă, vîntul care adie încetinel îi fişie în frunze. în toată întinderea ei furnică mulţimea de copii, femei şi bărbaţi. Unii se cheamă, se întreabă de *premul* copiilor; alţii îşi fac cruce pentru dezlegarea cerului, care n-a mai aruncat un strop de apă peste porumbul ori înţelenit ori îmbătrînit fără să lege. Flăcării îşi răsucesc mustăţile, caută prin mulţime pe aleasa inimii lor, căci vorba şi răspunsul s-au învoit s-o aibă „anul ăsta la examene”. *Examen* numesc ei împărţirea premiilor. Pe unul din bătrînii ţărani l-am auzit zicînd unui vecin: „Bun boier, cumetre, bun de tot; inimos şi darnic; de l-ar vedea Dumnezeu încailea. Ş-ai să vezi că pană acum se zicea: or Stan, or căpitan; dar să-mi tai mustaţa de nu s-o zice d-aci nainte:

Or Stan,
Or Stolojan.

Cu toţii sunt veseli, mulţumiţi şi aşteaptă, bînd ţuică, limonada şi vin, s-audă mai degrab muzica militărească, vestind sosirea boierilor. îndată ce muzica a scos primul acord metalic, frumos, limpede şi răsunat de pădure, mulţimea s-a grămădit pe lîngă chioşcul premiilor. Se îndesau oamenii de nu puteai pătrunde. Feţele, roşii şi năduşite, parcă se frecau între ele. Erau, poate, ca la 3—4.000 de suflete.

Chioşcul cu premii era urzeala unei prisme heptagonale, terminată cu un con de trestie. Chioşcul era îmbrăcat în şervete, ştergare, păretare şi pînză de pestelci. Jur împregiurul lui, premiile erau rînduite după comună şi clasă, sus cărţile puse p-o seceră, iar jos la pămînt instrumentele agricole pe cari d. Stolojan în toţi anii, dimpreună cu cărţile şi haine, le împarte la copiii celor şapte sate de pe domeniul său. Premiile instrumentale se compun din: botă, secere, sapă, casma, coasă şi furcoi de fier. Estradele din faţă sunt în forma unui semicerc cu patru rînduri de bănci.

De sus pînă jos sunt căptuşite şi acoperite cu velinţe şi scoarţe alese. în mijlocul estradelor se află „tribuna presei”. în această tribună este aşezat bustul lui C. A. Rosetti pe un pedestal gros de stejar, iar împregiurul bustului, ca un fel de aureolă, publicistia; sunt ţintuite toate ziarele fără nici o diferenţă de culoare şi de partid. într-un cuvînt, şi planul acestor clădiri provizorii şi decoraţiunea lor erau întocmite cu un gust deosebit, care face multă cinste d-lui Lecca.

10 * 10

Pe la ora 1, după un marş militar cîntat de muzica Regimentului... de dorobanţi, a început să defileze şi să-şi ia locul convenit fiecă şcoală de sat. Copiii erau curaţi, îmbrăcaţi în uniformă de căciulari, iar puştile lor, în vîrfurile baionetelor de lemn, purtau steaguri tricolore. După ce toţi s-au rînduit într-un poligon heptagonal, cu toţi au început să cînte *Trăiască regele*. Apoi fiecare şcoală pe rînd a cîntat cîte un imn.

20 Veselia, curăţenia şi frumuseţea copiilor şi a fetelor îţi mulţumeau ochii şi inima.

*

înainte de distribuţiune, d-nii învăţători rurali au ţinut cîte un discurs în faţa chioşcului în care se afla d. şi d-na Stolojan împreună cu invitaţii din Bucureşti şi cu reprezentanţii presei. D. Stolojan a răspuns îndemnînd pe învăţători să muncească pentru lumina ţăranilor. D. Caligari, într-un discurs de ocaziune, a spus învăţătorilor că cea mai de căpetenie grijă a lor trebuie să fie educaţiunea cetăţenească, care trebuie să se reazăme pe conştiinţa că toţi trebuie să aibă datorii tot atît de mari ca şi drepturile.

CONSERVATORISM ȘI NEOCONSERVATORISM

(Prin „partidul conservator” și „conservatorism” în prezent, înțeleg rămășițele fostului partid conservator. Prin „neoconservatorism” înțeleg mina de tineri cari mișuie și rotesc în jurul ziarului *Epoca*.)

Cînd deschizi ochii în politică, trebuie să ai un catart puternic de care să te agăți, pe care să-l îmbrățișezi; altfel, desigur, vîrtejul te răpește, te zguduie și te doboară. Astfel, eu m-am înșelat două luni din viața mea, am luptat și am căzut, căci e fatal să cazi cînd te arunci cu entuziasm sincer și adînc acolo unde nu găsești decît dezordine și rea-credință.

Păcatul meu a fost o viziune; viziunea mea era o imposibilitate și naturală, și istorică.

În negura trecutului, epoca cea mai apropiată, cea din spatele tuturilor românilor, este epoca rușinoasă a fanarioților.

Între *ieri* și *astăzi* al românismului domnește la mijloc o noapte profundă de un secol și jumătate. A sări peste această noapte a fost viziunea mea. Cînd m-arntrezit, comisesem două păcate: unul, că mă înșelasem ca gîndire, cel d-al doilea, mai mare, că mă furase un curent de oameni a căror majoritate mi-era dușmană ca morală, ca temperament și ca ideal politic'. Cine n-a greșit? Și cine n-a greșit mai mult?

După două luni de pripeală, am stat de-a lături doi ani.

Astăzi voiesc a-mi spune hotărît și cinstit credințele mele despre conservatorism și neoconservatorism.

I

Un partid politic, ca să se înalțe pînă dasupra unui popor, ca să-l miște și să-l chinuiască, trebuie neapărat ca să fie o selecție naturală, izvorită din acel popor.

Într-o națiune, unele dorințe și aspirațiuni, unele idei și simțiri sunt fățișe, limpezi, altele însă sunt ascunse, neexprimate, ca niște forțe în stare latentă. Ceea ce națiunea spune pe față și lămurit este ușor de prins și de înțeles.

Năzuințele latente însă este problema cea peste măsură de grea și cu toate acestea este problema de căpetenie, căci aceste năzuințe ascunse alcătuiesc marea voință a unui popor, marea avînt, marea pornire înfiptă în adîncimea viitorului. Această voință este fășia luminoasă care îndreaptă pașii unui popor: începutul ei este în *astăzi*, calea și sfîrșitul ei se adîncesc în nesfîrșitul secolilor.

O partidă trebuie dar să reprezinte ceea ce un popor vrea și spune, și trebuie iarăși să reprezinte ceea ce vrea și n-a spus încă, căci un popor trebuie satisfăcut *astăzi* și preparat pentru *mine*.

Iacă de ce o partidă trebuie neapărat să fie o selecție naturală. Numai ca selecție naturală ea se va coborî de la șefii ei, treptat-treptat, fără întrerupere, în jos, către fundamentele unei națiuni, și numai astfel vîrful ei conducător va fi legat prin artere de comunicație cu temelia pe care se așează edificiul statului; numai astfel fulgerul ideilor, mari și minuitoare, de la vîrf se va afunda și se va împrăștia în mulțimea poporului; dar tot numai astfel comițiunile adinei și neexprimate din popor se vor ridica în sus pînă la vîrful care veghează și conduce. Ideile vor avea largi căi de revărsat în jos, iar zbuciumul de jos va putea cuprinde pe cei de sus și în mintea lor va incolți și crește sub formă de idei, de sisteme și

de reforme privitoare și la prezentul și la viitorul poporului.

5 Din acest grav și temeinic punct de vedere, așternind astfel problema, partidul conservator nu se poate susține ca partid politic în țară la noi; el, cel mult, nu poate fi decât o grămădire de oameni cari rotesc în jurul unor personalități în cele mai multe cazuri, de o valoare individuală ștearsă.

10 în adevăr, conservatorismul, înstărea în care se află la noi, nu este o selecție naturală, provocată într-un chip firesc de mișcarea și viața poporului nostru, precum și de transformismul ce fatal trebuie să se petreacă în viața lui. Conservatorismul, pentru ca să aibă dreptul d-a se întrupa într-un partid conducător, 15 trebuie să dovedească că, în trecut ori astăzi, s-a născut din sinul țării ce voiește governa și că s-a născut numai pentru țară. Dacă n-a ieșit din poporul nostru și pentru poporul nostru și dacă totuși există și voiește a-l governa, în acest caz conservatorismul, 20 care nu are o valoare naturală, socială și istorică, nu poate cere cîrmuirea decât în tăria dreptului de cucerire. El poate domni numai ca stăpîn; noi putem să ne mlădiem, dar de nevoie și numai ca robiți.

25 Conservatorismul, ca să poată governa țara, trebuie să fie născut din țară. Faptul fizic că această mină oligarhică a existat și există în țară nu dovedește că ea, pe căi naturale, s-a născut și că este un făt legal și natural al țării. Această mină oligarhică s-a putut alătura materialicește pe lingă partidele și 30 grupele noastre. Printre copiii numeroși ai unei familii generoase se poate aciola și un străin, poate trăi cu ei, se poate dezvolta, dar în chipul celui străin, oricît de multă vreme ar trece, nu se vor vedea caracterele esențiale ale familiei. Nici culoarea feței, nici 35 glasul, nici simțirea, nici inteligența nu se vor potrivi cu ale celorlalți. Nimic nu ne va încredința că acel străin are o obîrșie în d-a valma cu ceilalți. Și politicește tot așa putem judeca. între noi, și chiar peste noi, poate năvăli partide cari nu sunt, politiceste, născute în țară, cari nu seamănă cu nimic din esențialul țării, cari nu o reprezintă în nici una din por-

nirile ei. Fenomenul este foarte cu puțință, căci, după cum se poate afla o idee străină de națiune întrupată într-un singur om, tot astfel se poate întîmpla să se ivească un curent întreg de idei străine de națiune, ca un produs artificial și netrainic, întrupat într-o seamă de oameni.

5 Cum, conservatorismul s-a născut în țară PDin ce curent general de idei și de aspirații? Se poate înțelege acest partid ca un produs istoric ori ca un produs social? Desigur că nu. 10

Dacă ne coborîm în jos pe trunchiul acestui copac străin de celalt codru de stejari, îi descoperim rădăcinile înfipte în secolul de înjosire al nostru, în fețele cernite ale istoriei naționale, în această prăpastie care se despică în mijlocul românismului, rupind mersul nostru istoric, tăind propășirea firească a unui popor obosit de un șir de lupte glorioase și seculare. în această enormă știrbitură s-a cuibat și a născut clasa străină nouă în mare parte prin sînge și prin limbă, străină nouă în absolută majoritate prin deosebirea revoltătoare ce ea făcea între interesele națiunii și ale ei proprii. 20

Tot ce a avut Fanarul mai putred și mai lacom s-a revărsat peste noi ca un potop năbușitor. Eram cuce-riți. Cei cari ne cîrmuiau erau stăpîni* prin furt. și 25 tîlharii cari se aruncă în spinarea armăsarului străin nu-l mîină, ei-l gonește, nu-l conduce, ci îi sîngerează gura cu zăbalele, nu-i dă pinteni, ci îi înfige cuțitul în șira spinărei.

3° Cei ce ne guvernau nu erau un partid, nu erau nici chiar o clasă privelegiată suită dasupra noastră în virtutea trecutului, ci era o castă flămîndă și lacomă, neavînd nici milă naturală, nici îmblînzire culturală.

35 Sub această castă străină prin sînge, prin limbă, prin port și moravuri, a stat lungit mai bine de un secol marele și sfîntul corp al românismului.

Boierii țării, citi mai aveau milă de neamul lor, stau doparte, se îfundau pe la moșiile lor, neputînd să doboare această năvală de străini lacomi și haini, însă pe mulți dintre ei i-au furat curentul străinismu-

lui și s-au încrucișat și s-au altoit cu singele și corupțiunea năvălitorilor. (Fără îndoială că aceste articole nu pot atinge întru nimic pe acele puține familii mari de boieri ai țării cari s-au contopit în curentul libertăților publice și au luat parte la toate victoriile noastre politice, cu adevărat mari și naționale.)

Astfel, în secolul al XVIII-lea, romanitatea să despică în două: poporul, moșic, rob, osîndit și prost, și casta fanarioților, în care să absorbiseră și mulți d-ai țării, castă stăpînitore, nobilă pe cuvînt că bolborosea o limbă streină, neînțeleasă nouă, cu drepturi d-a jefui, d-a se îndopa și d-a se îmbogăți din sudoarea unui popor înșelat și chinuit. Această castă a fost și trebuia să fie *conservatoare*.

Conservatorismul din aceste timpuri, și ca sînge, și ca idei, era strein de neamul nostru. Conservatorismul din aceste timpuri ca trecut era o rupere și întrerupere istorică, ca prezent era un dezastru social. Conservatorismul din aceste timpuri nu avea nimic în spatele lui și nimic înaintea ochilor; fără trecut și fără viitor cari să-l îmbine cu trecutul și viitorul țărilor românești, căzuse pe noi și să dezvoltă tot atît de contra naturii noastre, după cum tuberculul cade, să nutrește și să lățește într-un corp omenesc cu o viață și deosebită, și contrarie acelui corp. Fără îndoială că hotarul dezvoltării tuberculului este peirea individului. Fără îndoială că hotarul dezvoltării acelei caste conservatoare ar fi fost peirea neamului românesc.

Dar mișcarea Occidentului de la începutul secolului zguduie Europa cea copleșită de vițiile claselor dominante. Această mișcare, ca o suflare dădătoare de viață, să revarsă și peste noi. Și răscoala noastră atît este de adevărat că a fost naturală, fiziologică, dacă societățile ar avea o fiziologie, încît sclavii devin eroi.

După prima noastră aridicare, casta conservatoare este zguduită din temelie, dar nu și doborîită. Ca prin minune, fanarioții devin boieri ai țării, ba chiar îi apucă patima nobleței d-a-și căuta spițele neamului. Cuceritorii prin furt devin boieri, ba chiar mai de seamă decît puținele familii mari românești, puținele rămase neîmprăștiate și neabsorbite de fanarioți. Cu-

ceritorii devenind boieri, casta se transformă în clasă. Casta care rămăsese streină de legea pămîntului și de limbă, care sta gata să se retragă cu nenumăratele ei bogății, devine clasă, să mlădie puțin la limba noastră, pe care o vorbește peltic și pițigăiat, este nevoită a se supune la oarecari legi pămîntești, ba să alătură de noi, ba chiar să înfige între noi, ca și cum s-ar fi născut cu drepturile ei dintr-un adînc trecut istoric.

5 Dar prima izbire, după două decenii, renaște cu mult mai dîrje.

10 A doua ridicare a poporului este ca un ecou al celei dintîi, dar ecoul este mai puternic decît prima strigare. Fenomenul era firesc, căci simțul național era cu mult mai pregătit decît la '21. Urmările acestei lo-

15 vituri a fost sfărîmarea jugului iobăgesc, unirea țărilor și doborîirea clasei stăpînitore cu drepturile ei cari nu se legitimau nici într-un chip istoric, nici, mai puțin, într-un chip social.

20 Și, firesc lucru, în urma marilor acte naționale, clasa conservatoare, înghesuită, năbușită, sfărîmată ca clasă privilegiată, ia aspectul și numele de *conservatori*. Nemaiputînd fi castă ca la nașterea ei, nemaiputînd fi clasă ca în urmă, sunt „conservatori”, numai conservatori.

25 Istoriceste: conservatorismul și-are obirșia în marea prăpastie care se despică între trecutul nostru glorios și între viața noastră contimporană zbuciumată de neconținute și [ne] norocoase lupte sociale. Lanțul istoric și psihic al conservatorismului are patru mari belciuge: cucerire, castă, clasă și partid conservator.

30

Conservatorismul dar nu este o selecție naturală la noi în țară, nu este un făt legitim al poporului românesc și între conservatorism și națiune nu sunt cable de comoiune prin cari conservatorismul să-și coboare

35 în jos ideile generoase (pe cari desigur că nici nu le are) și prin cari poporul să-și transmită în sus emoțiile, aspirațiile și păsurile sale. Marile dureri și marile speranțe ale poporului vor rămînea d-a pururi străine și depărtate de conservatorism, căci de la starea lui embrionară n-a fost conceput în sînul națiunii, ci, ca un parazit, pe grumajii națiunii. Neamul nos-

40

tru n-a simțit durerile, muncile și bucuriile unei nașteri, ci a adăpostit fără voie o forță azvirlită din afară, forță care s-a dezvoltat, s-a îngrășat și-a stăpinit sub formă de castă și-a dominat metamorfozată în clasă și voiește a governa sub o mască împrumutată de la partidele străine conservatoare.

Așadar, conservatorismul nu este o selecție izvorită din singele, din durerile, din credințele și din aspirațiile țărilor românești; caracterile esențiale și fizionomia generală a lui nu pot să se asemene, ca într-o selecție naturală, cu caracterile și fizionomia neamului nostru.

Prea bine; nu este din țară, nu este al țării prin esența lui; dar, în sfârșit, care i-a fost și îi este idealul acestui conservatorism pentru țară? Din acest al doilea punct de privire are dreptul d-a lua în mină frinele statului? Putem noi oare să-i încredințăm soarta noastră fără să cădem în greșalele neiertate ale unor copii fără de minte și fără de inimă?

Intr-alte state, conservatorismul să bizuie pe un trecut mare și glorios. Acolo el s-a născut direct din națiuni și pentru națiuni. Acolo conservatorismul era eroid: cunoștea jertfa și îl rodea viermele neadormit al gloriei. Acolo el a avut un ideal, bun pentru un timp, greșit pentru vremuri mai noi, dar a avut un ideal.

în Franța, ideal[ul] nobilimei, mai potrivit zis al conservatorismului, sub orice formă s-a înfățișat, a fost gloria armelor și cultura artistică. A birui lumea prin arme și prin cultură, prin limbă mai ales, iacă dorința, meritul și dreptul aristocrației dominante în Franța. Când rana economică a izbucnit în Franța, idealul conservatorilor nu era de ajuns și-au trebuit să cază.

în Anglia, aristocrația și-a pus idealul în bogăția materială și dezvoltarea înceată, dar puternică a instituțiilor. La englezi, toate luptele politice s-au reze-mat și au avut drept cauză din urmă aceste două colosale năzuințe.

în Rusia, conservatorismul, monarhic și aristocratic, a avut și are un ideal: să facă din Rusia un colos de rezistență și de cotopire.

La noi însă, către ce ideal și-a întors ochii conservatorismul sub feluritele sale metamorfoze?

Bunăstare a poporului?

Dar poporul a fost ucis sub cuceritori, jefuit sub castă, desprețuit sub clasă și, ca să nu zic mai mult, indiferent pentru conservatorii de astăzi.

5 Dezvoltarea socială și culturală?

Dar cine nu cunoaște nici firea, nici moravurile, nici chiar limba îndeajuns a unui popor cum ar putea să dezlege problemele lui sociale și culturale?

10 înmulțirea și dezvoltarea instituțiilor politice?

Nu. Conservatorismul a năbușit, a ucis la început aceste instituții, le-a pismuit și combătut mai în urmă, în sfârșit numai biruit s-a plecat lor. Curentul național s-a izbit în necurmăte războaie pentru a cuceri pas cu pas, rind pe rind fiecă idee înaltă, umană și progresivă. 15 Și atât de departe conservatorismul a împins ura dezvoltării noastre politice, încît, pentru ca dezrobirea țăranilor să se poată face, a trebuit o lovitură de stat.

20 Și nu se va găsi un singur principiu mare și vital pe care conservatorii să-l fi înche-gat în instituție de stat.

încetățenirea politică și înălțarea la demnitatea de oameni a patru milioane de țărani, aceste idei generoase, largi și umane, nu sunt ale lor.

25 Libertățile publice nu pornesc de la,ei.

înmulțirea și dezvoltarea școalelor nu a fost grijea lor.

30 Entuziasmul mintuitor de a lăsa pe poporul nostru să dovedească lumii pe cîmpul de război că el poate răzbi prin înverșunata luptă pentru existență... această pornire eroică nici a fost a lor, nici nu au înțeles-o. Cei cari credeau în vitalitatea poporului a trebuit mai întii să frîngă dirjea și îngusta lor rezistență. A trebuit o victorie înăuntru pentru a deschide armatei noastre calea gloriei din cruntele cimpii ale Bulgariei.

„ Ce le rămîne dar?

Pe de o parte îngîmfarea și pofta d-a governa, iar pe de alta lipsa dăsăvirșită a unui ideal politic.

Dar este fatal ca un partid care nu s-a născut în țară, pe căi naturale, să nu aibă niciun ideal politic pentru țară. Dar, în acest caz, este firesc și legitimea acest partid fără ideal să nu aibă dreptul de a governa.

Partidul conservator de astăzi este mort.

5 Nefiind o selecție naturală, nefiind un produs si-
milar cu națiunea, n-a putut să absoarbă vitalitatea ei,
nici în parte, nici — mai puțin — în totalitate și a
trebuit să piară.

10 Un partid politic împinge caracterele esențiale ale
unei națiuni la extreme. Dacă națiunea va avea din
fire, ca însușiri esențiale, entuziasmul și curajul, parti-
dele politice vor avea drept caractere esențiale un en-
tuziasm și un curaj mai mari decât ale națiunii; dacă
15 națiunea va fi, cum este națiunea engleză, rece, hotă-
rită, calculatoare, înceată, dar neclintită, partidele
politice vor fi cumpănitoare peste măsură și peste mă-
sură vor stărui în hotărârile lor. Dacă națiunea va fi
pornită către artă, către decorativ, către frumos,
cum a fost bunioară republicele Italiei, partidele ei
politice vor fi animate atât de puternic de viața și
20 florescența frumosului, încît vor porni națiunea la
lupte și războaie a căror cauză va fi rivalitatea intelectuală;
ba, mai mult, aceste partide vor transforma
războaiele în istețime artistică, în reprezentații tea-
trale, în pompă și petrecere.

25 Partidul conservator, mort sau viu, n-a avut nici
una din însușirile națiunii noastre.

30 Dar se deschide înaintea publiciștilor și istoricilor
o întrebare destul de însemnată și destul de serioasă.
Nu este oare necesar pentru înțeleaptă guvernare a unui
popor constituțional să existe două partide? Iacă
întrebarea.

în jocul constituțional se presupune un fel de cum-
pănă. Cînd se ridică un taler cu o partidă și ia frînele
cîrmuirii, cînd se ridică celalt. Și, de regulă, se hotă-
răște că două partide sunt de competenție.

35 Unul cu grije pentru prezent și cu mintea țintă
asupra viitorului; celalt cu grija prezentului și cu inima
pornită în negura trecutului; cel dintîi crede în vir-
tutea reformelor și într-un chip virtual vede și pătrunde
40 viitorul: cel d-ai doilea partid își grămădește toată
înțelepciunea în timiditate și toată pătrunderea în

trecut; cel dintîi stă cu fala la răsărit; «ei d-al doilea
privește și întrebă apusul.

Publiciștii văd în primul un partid liberal-dina-
mic, iar în cel d-al doilea un partid conservator-sta-
5 tic. Și din jocul constituțional rezultă că, dacă partidul
static întârzie în niște forme și idei învechite și putrezi,
partidul dinamic trebuie să ia cîrma pentru ca să gă-
sească formele politice încăpătoare pentru voința
națiunii, prea mult comprimată: și, viceversa, dacă
10 liberalii au înaintat prea mult, conservatorii trebuie
să vie la putere pentru a opri în loc națiunea; o oprește
pentru ca, prin dezvoltarea ei firească, să-și umple
văsmintele ei politice prea largi.

15 Problema se poate discuta. America merge sănătos
și fără un partid conservator. Franța nu se poate să
apuce tot pe aceeași cale. Să admitem însă problema
constituțională dovedită și s-o aplicăm la noi.

20 Dar noi nu avem un adevărat partid conservator.
Cel care există este o ruină care nu putea sta în picioare,
ca un edificiu rău zidit și nepotrivit, prin forme și
proporții, cu terenul pe care s-a ridicat.

25 Poate oare să învieze acest partid conservator,
admițînd că este necesar în jocul constituțional?
Da, în două ipoteze.

30 1. Presupunînd că conservatorii se constituiesc și
cer putere în virtutea trecutului, în trecut au avut un
sistem de guvernare; sistemul lor a priit țării pînă
la anume timp, apoi au căzut. Acum ar putea să zică
alegătorilor, fățiș ori pieziș: „Dați-ne puterea; altă-
dată am folosit țării; acum suntem iarăși trebuincioși;
liberalii încep să se înșele: au mers prea departe: v-a
dat libertăți și drepturi politice mai mari decât talia
voastră; vă încurcați în ele ca într-un văsmînt prea
larg care nu vă ține de cald și vă împiedică mersul”.

35 Ipoteza acestui limbaj, cinstit și politic, admi-
sibil în teorie pentru partidul conservator, în fapt nu
poate fi cu puțință. Trecutul lui, fiind contra națiunii,
îi este cel mai neînduplecat vrăjmaș. Sub străbunul
conservatorismului de astăzi, națiunea cucerită s-a
40 zbuciumat și-a căzut; sub bunul acestui conserva-
tism, națiunea a fost jefuită și batjocorită ca sub

cleștele înroșit al unei caste; sub tatăl acestui conser-
vatorism, națiunea a trebuit să se revolte ca să-și
sfârșime jugul ce i-l aruncase peste grumaji privilegiile
rușinoase ale unei clase nelegitime; în sfârșit, sub noua
5 metamorfoză a prășilei, sub conservatorii de acum
zece ani, națiunea a fost oprită în loc și în cinci ani de
guvernare nu s-a căpătuit cu nimic, dar cu nimic
absolut.

De fapt, dar, conservatorii de astăzi, ca și
10 generațiile din cari se trag, nu pot chezășui prin
trecut, nu se pot ridica pe calea istoricească.

Rămîne o a doua ipoteză.

2. Să presupunem că în țară s-a născut un curent,
nou și firesc, de idei conservatoare. în acest caz s-ar
15 putea să nască ceea ce nu putea să renască.

în această ipoteză se ridică întrebarea: cari sunt
ideile conservatoare din țară întrupate în partidul
conservator.

Ceea ce într-o națiune este vag, șters și împrăștiat,
20 într-o partidă se oglindește limpede, adincit și acumulat.
Partidele sunt ca vîrfurile ascuțite ale unui corp
electrizat. în aceste vîrfuri se strînge fluidul electric;
prin aceste vîrfuri se scurge; de aceste poluri dacă
te apropii, soînteia electrică scapără instantaneu. Cum
25 dar se simte curentul conservator din țară și cum îl
putem constata? Ce fel? Prin cine? Firește, dacă
corpul social ar fi încărcat de fluidul conservator, ar
trebui să-l căutăm și să-l dovedim la polul său, în
centrul său de grămădire, în partidul conservator.

Dar partidul conservator n-a spus nimic, n-a scăpărat
nici o idee politică conservatoare; niciodată n-a spus
ce vrea și cum vrea. Mai mult, fie temere, fie lipsa unei
conștiințe împăcate, fie șiretenie, sub bandiera conser-
vatoare s-a strigat numai în numele libertăților
35 publice, astăzi în voia tuturor, altădată la placul unei
oligarhii. Care le este sistemul conservator d-a organi-
za comuna? Care le este sistemul conservator d-a dezvolta
economia națională? Carele sunt ideile conser-
vatoare în privința revizuirii *Constituției*, contra căreia
40 s-au ridicat și n-au voit s-o recunoască? Cari le sunt
sistemele conservatoare cu privire la organizarea școa-

lelor, a administrației și a justiției? în sfârșit, ce vor
și cum vor, ca conservatori, căci drept astfel de partid
vor să treacă? Măturați la o parte insultele și în toate
organele lor de publicitate nu va mai rămîne decît pofta
5 lămurită d-a governa.

Apoi, cînd acest partid sfărîmat nu spune ce vrea,
ori în țară curentul conservator nu există, ori, dacă va
fi existînd, conservatorii de astăzi nu-l pricep, nu l-au
absorbit și nu-l reprezintă. Singurul om care a spus ce
10 voiește a fost d. Carp și d. Carp nu este un partid, nici
chiar un grup, după cum singur a mărturisit; și d.
Carp nu poate dar reprezenta un curent general al
țării, și d. Carp — singurul conservator care a gîndit
ș-a spus neted ce a gîndit — s-a dezbinat cu desăvir-
15 șire de partidul conservator.

Astfel, acest partid, neîndrăznind ori neavînd nimic
de spus, într-însul nu s-a grămădit nici un curent
conservator de care corpul social ar fi săturat; negră-
mădindu-se în el acest curent, ori nu există, și în acest
20 caz venirea la putere a acestui partid politic ar fi un
caprițiu, ori există și nu în el s-a revărsat, și în acest
caz venirea la putere a conservatorilor actuali ar fi o
uzurpare.

Partidul conservator, neputînd renaște din cauza
trecutului, poate să nască în viitor, cînd țara va dospii
și sublima un curent de idei conservatoare și, neapărat,
cînd acest curent va găsi o sumă de oameni politici
cari să-l reprezinte.

Rămîne de discutat o singură idee, mai potrivit
30 zis un singur epitet, pe care conservatorii și-l dau la
toate sărbătorile lor oratorice și de care să împiedică
oricine de cum ar deschide un organ de publicitate
d-al lor. Partidul *ordînei*. Vor *ordînea* în țară. Iacă
pînza după care se adăpostesc și cînd e ploaie
și cînd e senin. Iacă scuteculpe care-l pun înprăjină,
și pe care-l filfii ca p-un drapel de rnintuință. Este o
noțiune vagă în cuvîntul „ordîne”, dar, în sfârșit, este sin-
gura noțiune, singura însușire pe care cutează d-a și-o da.
Ce principii politice ascunde această nucă a „ordînei”?

— Și, mai întîi, care dezordine voiesc să năbușească?
40 _ Și, mai întîi, care dezordine voiesc să năbușească?
în ce primejdie de anarhie a căzut țara pentru ca conser-

vatorii să vie la guvern eu talisrnanul „ordinei” și so
 mîntuie? Așa e, cîțiva oameni, poți să-i înnumeri pe
 degete, cuprinși de un spasm politic, nu se mulțumesc
 de a se sluji de căile legale, strigă pe strade din cînd
 5 în cînd și vor să calce în picioare legile stabilite de
 ordine și de libertate. Iacă dezordinea. Injuria și
 provocarea unei singure persoane pot produce dezor-
 dini locale și limitate. Ce dovedește aceasta: că țara
 este în dezordine? Să ne închipuim că de la Golia ori de la
 10 Mărcuța scapă un alienat, intră pe bariera unuioarăș și
 începe în lungul ulițe să spargă geamurile și să
 răbufnească eu pumnii în ușe. Iacă o dezordine. Ce,
 dovedește aceasta că orașul e în dezordine? Nu, ci
 că s-a găsit un nebun care turbură linișteauneiuliți.

15 Să iau un exemplu pe care conservatorii îl cred
 politic. La Iași, doi-trei oameni, între cari un tînăr,
 a fluierat pe majestatea-sa regele. Iacă o dezordine
 rușinoasă. Este aceasta o dezordine socială ori o
 nebunie aparte și circuită în jurul unor anume tur-
 20 bulenți de cari societățile nu vor scăpa niciodată?
 Ca să fie o dezordine socială trebuie neapărat ca acel
 fluierat să reprezinte revolta unui partid, dacă nu al
 țării întregi. Conservatorii îndrăznesc să susție și
 să dovedească că țara își asumă rușinea acelei porniri
 25 maniace?

Nu. Conservatorii iau asupra lor acel fluierat? Nu.
 Atunci asemenea fapte nu sunt dezordini sociale, ci
 nebunii sporadice și individuale pe cari patologia le-ar
 constata ca niște răsufări de ușurare la unii indivizi
 30 atinși de melancolie și de grandomanie.

Dar, în general, cine au fost acești cîțiva acuzați
 de dezordine și de crime?

Desigur, mai toți, dacă nu toți, sunt susțitorii, con-
 35 vinși ori nu, ai conservatorismului. Iacă de ce este
 potrivit să spunem că conservatorii ar fi mai bine să
 restabilească ordinea și legalitatea în tabăra lor, căci
 dezordinea este la ei în casă, iar nu în țară. Dacă s-au
 comis crime, au fost comise de soldații lor; dacă s-au
 violat domiciliu, s-au violat de pionii lor. Un partid
 40 care tolerează și apără asemenea fapte nu este, desigur,
 un partid de „ordine”.

Dar, în sfîrșit, acest cuvînt, atît de tare și de sus
 trîmbițat, are un suflet: trebuie să aibă un înțeles
 conservator. Să-l căutăm în trecutul acestui partid
 de „ordine”. Se răscoală un oraș. un județ, două, se
 răscoală țara întreagă, acest partid pune în mișcare
 regimentele de călărași. A făcut-o. poate o va mai face.
 Iacă ce însemnează „ordine”. Astfel încît partidul
 „ordinei” s-ar putea numi mai drept *partidul comprî-*
mărei și al suprimării.

10 Și dar partidul conservator, necesar în mecanismul
 constituțional, nu poate renaște în cel actual, căci îl
 împedică trecutul său; nu poate naște în cel actual,
 căci prezentul lui e cu desăvîrșire gol de idei conserva-
 toare, căci în el nu se simte curentul conservator din
 15 țară, dacă am admite că acest curent ar exista.

Viitorul poartă sarcina unei asemenea concepții;
 viitorul va naște, dacă nu va avorta, un partid cu
 adevărat conservator.

20 S-ar putea însă ca progresul social să elimine
 asemenea organism de comprimare și suprimare.

SCRISOARE DESCHISĂ
D-LUI GEORGE BIBESCU

Era o zi tristă, o zi posomorită; cerul acoperit de nori și un calm domnea în atmosferă. Natura mea, foarte impresionabilă, se afla sub influența timpului și lingezeam în biroul meu fără a fi în stare să scutur toropeala ce mă apăsa fără voia mea, când factorii! mi-aduse foaia străină de limbă, de cugetări și de aspirat iuni.

înțelegeți, d-nu meu, că e vorba de *VIndependance roumaine*, aceea plămadă fermentată și trecută prin alambicul șantagiului introdus de pribeagul Galiei în presa noastră națională, imaculată pînă atunci în țară.

Dar care fu mirarea mea cînd în capul acelei foi, căreia, prin respect pentru mine și lectorii mei, nu voiesc a-i da numele ce i se cuvine, văzui o scrisoare purtînd numele dvs., nume, cum știți, istoric în societatea română.

Nu e vorba că și Erostrat și-a lăsat un nume istoric, dar eu aș prefera obscuritatea decît trista celebritate a celui ce a pus foc templului Dianei din *Efes*. Cu toate acestea, numele dvs., pus cu litere mari în capul acelei folicule, avu puterea magică d-a-mi goni toropeala cum gonește vîntul fumul și-mi zisei: o scrisoare a d-lui George Bibescu în ajunul alegerilor e un eveniment. Citii scrisoarea cu luare-amine, crezînd că s-o fi întîmplat vreun miracol dumnezeiesc, că va fi venit vedere orbilor, auz surzilor sau inteligență celor descreierați! Dar vai! Natura nu-și strămută legile sale pozitive: a bătut vîntul de cînd e pămîntul și va bate vîntul cit va fi pămîntul, și boierii lumii nici nu uit nimic, nici nu învăț nimic !...

5

10

Ați trăit, luminate, și ați crescut departe de căminul străbun și ați rămas tot departe de credințele și aspirațiunile națiunii noastre. Cu limba românească ați uitat, slăvite beizade, și tradițiunile românești, în atmosfera străină în care ați trăit ca o plantă exotică, ați pierdut și ultima parte din căldura națională. Ați uitat cu totul istoria țării noastre, căci nu voiesc a vă face injuria a zice că o falsificați cu precugetare culpabilă.

15

Nu voiesc a intra cu dv. în examinarea amănunțelor ce imputați partidului liberal-național și, prin urmare, capilor și conducătorilor acestui partid, fiindcă terenul acesta pe care ați intrat și în care nu voiesc a vă urma e tare murdărit de balele și insalubritățile ce opozițiunea a aruncat în acea cale. Mă respect foarte mult și de aceea nici nu voiesc a mă apropia de marginea acelei mocirle, ca să nu sară pe mine vrun strop din orniera unde bălăcesc nerușinații lachei și păcătoșii ciohodari ai regimelor despotice de tristă amintire. Vă las celebritatea literară ce vi se cuvine pentru scrisoarea voastră, deși în ea n-am găsit nimic nou, ci numai o compilare, o plagiare din cele zise și des repetate de foile opozițiunei. Totuși, prin această pretinsă capodoperă a voastră, dacă nu veți putea dobîndi palmul după care alergați, veți asuma solidaritatea cu reaua creștere a ciocoiășilor și cu expresiunile de stradă a unor *pas grandes choses* cari mînjesc presa opozițiunei.

20

25

30

35

40

Ați crezut, se vede, că scrierei voastre, fără nici o valoare nici literară, nici istorică, i-e de ajuns turaoa sau iscălitura voastră princiară ca să poată trece la nemurire și să vă aridice și pe voi împreună cu dînsa? Ați crezut, poate, că, vorbind beizade Iorgu. românii îl vor lua drept oracol și-l vor crede pe parolă? V-ați

înșelat, luminate, ați făcut un anacronism de 40 ani, căci azi trăim în anul de grație 1888 și d. I.C. Brătianu, care v-a surpat puterea și despotismul castei voastre atunci, duce azi țara sub auspiciile lui Carol I, rege prin voința națională.

Românii nu vă cunoaște cine sunteți, căci ați trăit, departe de ei. Beizadea Iorgu Bibescu, în societatea noastră modernă, nu însemnează mai mult decât. *Stan Păpușe*. Abia și mai aduce poporul aminte de numele vostru la împrejurări, și atunci ca d-un nume nefast și cu triste amintiri istorice !

Nu zic că numele vostru nu produce un efect contrariu în saloanele boierilor și ciocoilor, la serbările travestite unde se danță menuetul, în mijlocul societății de admirațiune mutuală, a acelor ce nu iubesc națiunea și desprețuiesc poporul. Acolo, da, efectul numelui vostru e *nec plus ultra*. în acel cerc, și scrisoarea voastră-manifest ar fi avut, poate, răsunet și foștii lachei și perdegji ai reginelor de tristă memorie gonite din țară ar fi aplaudat-o din răspuțeri, încovoindu-și spinările înaintea repezintantului legitimității românești (?).

Dar în capitala regatului român, fundat de regele-căpitan și cimentat cu singele generos al copiilor poporului, astfel de searbede manifeste și-au băut banii.

Pseudonobleța noastră și-a trăit traiul și zbučiu-mările ei n-au nici un efect. Lupii în haine de păstori nu vor mai putea fi admiși în staul cînd clinii credincioși veghez împrejurul turmei.

Românul, după triste experiențe făcute, nu mai poate fi înșelat de primul venit, d-ar purta acesta orice nume, fie chiar numele dvs., și mai ales numele dvs., care nu se aude decât în timpuri de restriște și în orele grele de reacțiune.

A ! luminată beizade ! Vorbești de istorie, de cartea în care națiunea își poate găsi călăuza sa politică, dar uiți că cerneala cu care s-a scris în istoria noastră contemporană numele ce porți nu s-a uscat încă de pe pagina nefastă unde s-a trecut. Ar fi mai prudent.

deci să lași ca timpul să usuce cea cerneală dacă nu vreica să vezi întinzîndu-se prea mult pata cea neagră.

Cît despre dorințele și aspirațiunile voastre d-a auzi clopotul sunînd moartea regimului actual, te puteai scuti d-a ni le mai spune, căci le cunoaștem cum vă cunoaște țara și pe voi. Ceea ce nu cunoaștem însă, dar am dori să cunoaștem, e epoca de cînd ați început a iubi tradițiunile și mărimea țării și de cînd v-a apucat tăieturile de inimă pentru onoarea numelui de român?

Cu basme, ilustre principe, se adorm numai copiii; cu vorbe late se amăgesc numai naivii și cu jonglerii se amuză numai nătărăii. Poporul român s-a luminat; el nu mai crede în stafii și strigoi și nu mai urmează pe aventurării politici cari nu le poate arăta decât cutezanța lor nebună. Fapte! Faptei iată ce cere poporul emancipat de vechii săi despoți... Și în bagagiul vostru politic nu se vede de cît niște borfe desmodate, niște zdrențe de hlamidă palate de singele și sudoarea acestui popor la care faci azi apel, cerșetorîndu-i sufragiul pentru voi și ai voștri pînă în ziua cînd speri că-i putea arăta:

„Să vadă românul
Cine-i o stăpân;!”.

Dacă ne-ai permite, strălucită smicea a uscatului trunchi regulamentar, să răsfoim puțin în sacul vostru cu bagagele politice, sunt sigur că aș descoperi multe borfe dezgustătoare căzute în putrefacțiune, precum patriotismul din sacul de noapte al generalului Duhamei, tradițiunile naționale scăpate din rugul pe care s-a ars *Regulamentul Organic* și *Arhontologia*, libertățile publice rupte de girbaciul lui căpitan Costache, dreptatea care a servit de giulgiu logofătului dreptății Alecache Vilara, progresul proclamat prin închiderea școalelor publice și izgonirea din ele a copiilor din popor, lumina tocătă în bucăți de foarfecile cenzurei și onoarea numelui românesc mincată de ziafeturile

de la Măgurele, unde se complota contra unirii țărilor, și la chiulhanul dat de generalul Florescu în seara de 24 ianuarie 1859, când mușteriii de tronuri văzură cu jale mărirea țării.

Iată-vă o mică parte din bagagiul dvs. politic; el e bun de hala de vechituri, iar nu de vrun colegiu electoral din țară.

Poporul român nu vă va întinde brațele, căci vă cunoaște și vă știe aspirațiunile; din contră, el vă va înbrînci în brațele cavalerilor-revolverului, ca să puteți *axe* dreptul la titlu de *prinț de sînge*.

NEOCONSERVATORISM SI INSTINCTE

In natură, prima cauză a mișcării însufletite este senzația; primul pas al ei, cea dintii dibuire, a fost d-a înzestra materia brută cu această slabă licărire de viață. Mai în sus, pe scara animalicească, a găsit forme mai cumpanite și inteligența s-a alăturat lîngă senzație în stare de instinct; cînd instinctele s-au limpezit și au fost străbătute de o subțire rază de conștiință, inteligența de animal s-a supus și au scăpărat ideile. Omul este întocmit de natură cu puțința de a aprinde ideile și numai el le poate alipi, le poate combina și armoniza încît să le dea ființă de sisteme.

Cu toate acestea, dacă te-ai coborî de la un om de geniu pînă la cel mai degradat animalcul parazit, linia de coborîre nu se taie nicăieri; ea alunecă în jos încetinel neclintită, neîntreruptă subțindu-și coprin-sul din ce în ce.

Dar tocmai din această cauză în om găsim toate însușirile animalității, unele amorțite, altele înghesuite, altele dezvoltate, după cum și aceste însușiri s-au depărtat ori s-au apropiat de perfecția visată de frămîntarea naturei. În om se află senzația, instinctul, pornirile innăscute și neluminate, în luptă cu conștiința și cu inteligența. În el instinctul se izbește de idei. Și cu cît ideile vor fi mai numeroase, mai adinei și mai comprehensive, cu atît instinctele vor fi mai reduse. Fără îndoială că buna înzestrare de la natură

și cultura vor ațîta ideile și vor îmbrînci instinctele. Un sălbatec va avea mai multe instincte și mai puține idei decît un om dintr-o societate constituită, deși nedezvoltată; acesta din urmă va avea mai multe
5 instincte decît un om dintr-o societate cultă; un om dintr-o societate cultă va avea mai multe instincte și mai puține idei decît cel mai cult dintr-aceea societate. Tot astfel, cetele nomade s-au condus mai de multe instincte și de mai puține idei decît patriarhiile; patriarhiile s-au condus de mai multe instincte și de mai puține idei decît statele constituite.

Adevărul rămîne în picioare și pentru grupurile și partidele politice dintr-o țară. Unele se vor conduce de mai multe instincte și de mai puține idei decît
5 altele, ba chiar numai de instincte, atîrnînd de la cultura și de la înzestrarea lor naturală.

În această stare intelectuală se află tinerii conservatori, strînși în jurul ziarului *Epoca*. Această impresie tristă mi-au făcut, cu această convingere deplină
) am plecat din mijlocul lor îndată ce-am cunoscut și firea lor nedepplină, și cultura lor, la unii crimpeiată, la alții pervertită, la cei mai mulți neînceptută.

Înghițind, cu pilnia silei, cîteva cunoștințe sîrmene și dezordonate prin ajutorul unor meditari străini și umili, amețiți de către farmecul strălucitor al petrecerilor din cartierul latin, ei au sosit în țară străini și neștiutori de păsurile ei, înșelați de către însăși capetele lor încărcate de anecdote, cu fraze ciugulite de prin ziare, broșuri și cafenele, și mai presus de orice cu nestăpînita poftă d-a sui într-o clipă treptele cărmei sociale. Să fie mari, să ajungă mari, fără muncă, fără cultură și fără talent, să plutească pe dasupra celorlalți, iacă-le visul, al celor mai mulți. Si acest vis la dînsii a coborît neconținut treptele imaginației. Aspirația vagă s-a prefăcut în dorință limpede; dorința s-a prefăcut în nesațiu; nesațiul s-a prefăcut în senzație; senzația s-a prefăcut în tortură, în voluptate himerică și dureroasă, astfel încît la mijlocul luptei visul lor s-a schimbat într-un paroxism material. Visul puterii la ei se înfățișează cu muncile, cu plăcerile acute și cu deziluziile unui vis erotic.

Acest vis fatal îi prigonește, răpindu-le odihna și timpul d-a înțelege problemele sociale. Acest bold continuu și ascuțit le răpește fenomenalitatea ideilor. Ca în zbuciumul unor dureri mari, nu pot fi conduși
5 în luptă și nu pot produce în luptă decît porniri necumpătate. Ce vor și cum vor ca idei și sisteme politice, n-au spus-o și niciodată nu o vor spune.

Dovada negativă că în ei predomină instinctul este chiar lipsa ideilor. Acolo unde nu sunt idei și totuși
10 este frămîntare, desigur, sunt instincte. Viața și mișcarea așa se explică. Unde lipsesc ideile se înfățișează instinctele și unde încetează instinctele nu e decît senzație.

Dovada pozitivă ușor iese în evidență prin nenumăratele simptome și fapte în care abundă întregul
15 sir al contorsiunilor lor zilnice.

Și, mai întîi, aproape cu ivirea lor au dovedit un instinct adînc înrădăcinat, supt cu laptele și dezvoltat prin lipsa unei culturi sincere și serioase. Ei, fără să vrea și fără să știe, desprețuiesc și urăsc ceea ce nu e sau nu li s-a pare că ar fi din viță aleasă, din clasă înaltă, din oligarhia singelui și a numelui. Dar își dau seamă de ce? Nu. Au în conștiința lor dovedit că un nume mare și o descendență însemnată pot face pe cineva mai de
20 valoare decît i-a dat natura și împrejurările să fie? Nu. Au pentru ei datele nestrămutate ale atavismului? Nu. Aceste date sunt tot atît de pentru cît sunt și de contra întunecatei lor vanități. Și, cu toate acestea instinctul nobleței îi închide de veci în strimtul și odiosul cerc al teoriilor brahmanice, ce e drept fără elăsificăția lor, dar cu aceeași țintă, modificată prefăcută și răscoită după credințele neoconservatorilor, pentru timpurile noastre mai blinde și mai luminate.

Așa e. Instinctul lor d-a desprețui și urî pe cei din
25 popor este evident. Au început un organ de publicitate. Din neputință, neputînd gîndi și neștiind scrie limba lor proprie, limba poporului ce A'roiesc a cîrmui, au alergat la cei ieșiți din popor. Au măgît o mînă de oameni. Și cum s-a ales cu ei? Toți, unul după altul, de la colaboratori pînă la directorul politic, au tre-

buit să se retragă. Și s-au retras de bunăvoie? Nu. Au fugit de nevoie, năbușiți de acea atmosferă grea a ciocoismului, azvirliți de nebuloasa clasei nobiliare care începuse a se învîrți în jurul ziarului cu repeziciunea și cu cruzimea pe care nu le poate da decît instinctul și pornirile primitive. Și cine s-au retras? Să știe: numai elementele poporane, dar numai acestea. Și de ce? Cei cari s-au retras știu de ce; cei cari i-au respins habar nu au, ba chiar s-or crede trădați, căci instinctul n-are conștiință luminoasă. S-a retras vrun neoconservator de naștere și de nume? Nu. Instinctul clasei îi unea. Această brățară cvasimaterială îi încingea laolaltă.

Astfel să explică eliminarea elementelor poporane cu cari au deschis focul. Altoiul extras din sîngele poporului nu putea prinde. în contra lui s-a ridicat, puternic și neclintit, instinctul de clasă, cu ura și pornirea lui oarbă contra a tot ce răsare din straiiele de jos ale mulțimei.

Dovezile pozitive că neoconservatorismul să mișcă de instincte ar putea alcătui un întreg volum.

Ce sunt insultele personale? Ce dovedesc epitele grosolane și injurioase? Ce dovedesc cuvintele „laș, infect, infam, ramolit, bețiv, pocitură, smințit, nebun, lepră, scursură” și cite și cite, unele mai murdare decît altele? Ce dovedesc? Porniri materiale, lipsă de idei și zbucium de instincte.

Ideile, oricît de crude și de adevărate ar fi ele, într-un cap care gîndește, cînd îmbracă forma materială și ies în lume, au un vâl de pudoare, își ascut tăișul lor, dar și-ascund rușinea și trivialitatea. Ideile cari nasc convingeri și urc chiar sub condeiul unui om cult nu să încarcă cu miasme și duhoare, nu sunt base prin formă și aspect; ele pornesc violent, dar nu murdar; ele izbesc și ucid pe adversar, dar nu-l morfolesc și nici nu impetează pe cei dinprejur; ele răscoală și luminează o societate ca sub biciul unui fulger dar n-o degradează și n-o descompun. Pofta d-a izbi mai degrab' pe adversar nu scuzează o idee spusă fără rușine,

după cum n-am putea scuza pe un om care, în pornirea lui de animal, ar alerga în pielea goală după un dușman ca să-l înhațe mai degrab'. O idee într-adins îmbăiată în murdărie, cu scop d-a o scutura asupra unui adversar, să aseamănă cu un om care ar intra în noroipînă îngît cu scop d-a se scutura pe hainele unui trecător.

Dar, în sfîrșit, ce dovedesc atîtea epitete murdare ale neoconservatorismului? Și, mai ales, ce dovedesc aceste epitete lipsite fiind și de idei politice? După mine, nimic altceva decît porniri instinctive. Numai instinctul nu alege nici timpul, nici locul, nici mijloacele; el pornește orcum și oricînd și contra oricăruia i-ar sta d-a curmezișul. Ce dovedesc scuipatul, bătăile în piept, ridicarea poalelor în cap cu cari își însoțesc cele de la binale insultele și certele? Ce dovedește necruțarea oricărui cuvînt de care ele fac uz continuu în exprimarea revoltei lor? Nimic altceva, desigur, decît porniri instinctive, decît o revoltă pururea mai prejos de controlul inteligenței. în ochii lor injectați de sînge să vede minia; de pe buzele lor galbene se ridică insulta murdară; sub minia și insulta lor se simte instinctul care nu poate nici răbda, nici roși. în această categorie se coboară un grup politic cînd face apel numai la epitetele josnice, cari nu pot dovedi decît lipsa de idei și abundența de instincte.

De altfel, în jos, pe scara animalicească, să știe că la animalele inferioare, în cari nu se află decît instincte, să știe că la ele minia stă în intimă legătură cu murdăria. O broască iritată murdărește.

îndrăzneala lor este d-asemena îndrăzneală instinctivă: ea nu se caracteriza prin demnitatea și energia pe care le găsim neapărat în îndrăzneala unui om convins și luminat. îndrăzneala lor e oarbă, febrilă, copilărească și a sărit dincolo de hotarul cuviinței, umanității ș-al legilor. Ei se ațîță, se revoltă, se aprind, închid ochii, își năbușesc conștiința și de la o cronică scandaloașă trec c-o ușurință nemaipomenită la violarea domiciliilor. Talpa casei, care pentru cei moderni este ca templele celor antici, femeile și copiii, cari vecinie au impus respect și liniște celor culți

și generoși, pe ei nu-i împiedică, căci în pornirile instinctive nu poți găsi nici cultul celor sfinte, nici respectul celor umane.

10 Dar ceea ce în neoconservatorism dovedește mai mult decât orice pornirile instinctului este, fără îndoială, patima d-a necinști chiar familiile adversarilor lor. Să citez fapte? Nu. Să cunosc. Și este o rușine d-a le transcrie, chiar când vrei să le combați. A te năpusti contra unui frate din cauza unui frate al său, a-ți răzbuna pe copii din cauza părintelui, fără îndoială, această *vendelta* denotă o minie de om degenerat în care instinctul și senzația au sleit cu desăvîrșire izvorul ideilor și al civilității.

15 Astfel „conservatorismul”, dacă s-ar caracteriza printr-un fapt negativ: ascunderea ideilor sau lipsa lor, „neoconservatorismul” se caracteriza printr-un fapt pozitiv: manifestarea instinctelor în toată cruzimea și goliciunea lor. O nenorocire, dar un adevăr. 20 Atît mai rău pentru cei din popor dacă se lasă a fi absorbiți de acest curent trist și nu vor să învețe din greșalele celor pățiți. Ei se vor asemena cu un soare electric aprins în mijlocul unor mocirle.

A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINȚULUI GEORGE BIBESCU

Luminată beizadea,

După manifestul vostru publicat prin *Vlndependance roumaine* sub titlul *înainte de luptă*, mă așteptam, și toată lumea era în drept a se aștepta, cel puțin la un al doilea manifest, cu titlul *După luptă*, ca o consecință logică a celui dintii.

10 Nu rideți, nobile principe, de naivitatea mea când pretind logică de la o alteță. Poate că aceasta să fie o rea deprindere burgheză, care mă silește a cere și nobilelor odrasle aristocratice puțină logică, mai ales când ele se adresează maselor și acir la ajutorul plebei.

15 Epistola mea, principe, nu cred că vă va putea supăra, afară numai dacă n-o veți crede lipsită de expresiunile gazetelor boierești, expresiuni imitate de la hamali și căruțași, pe care creșterea noastră burgheză nu ne permite a-i imita. Astfel de expresiuni noi le respingem, lăsîndu-le la activul coconașilor cari și 20 le-au însușit. Am dori numai să ne spuneți, dacă binevoiiți, și să ne explicați de ce ne-ați privat de carmenul nobilului vostru stil, de ce ați întrerupt deodată eruditele voastre biografii plutarciane cu cari ați debutat în prima parte a manifestului vostru?

25 Să fie oare rezultatul alegerilor care v-a tăiat pof-ta, sau, cum s-ar zice pe românește, v-a luat piuitul? Nu cred aceasta, căci ați obținut zece scaune în Adunarea națională.

R

De ne vom uita la număr, numărul e cam mic, dar de vom privi cestiunea din alt punct de vedere apoi ați obținut un rezultat destul de însemnat, rezultat la care nu se putea aștepta un partid care de secoli

5 a nedreptățit, a martirizat, a umilit, a ingenuncheat, a sfișiat, a ruinat și a terorizat pe pacientul popor român. Acest partid, ilustre principe, vecinie a conspirat contra națiunii pe care o guverna, vecinie a atentat la drepturile și libertățile poporului și totdeauna

10 a căutat să-i stingă lumina ca să nu vadă prăpastia unde voia să-l ducă. Vezi dar, mărită beizadea, cât e de bun, de blind, de uitător și de iertător acest popor, pe care casta boierească l-a desprețuit și l-a nesocotit? înțelegi mărimumia Jui pentru cei ce se întorceau în țară

15 în furgoanele ordiilor de invaziune ca să tragă staer, mazurca sau geamparale pe mormintele încă calde ale fraților lui? El a dat dușmanilor lui legendari zece scaune în Adunare și măriei-voastre o sănătoasă lecțiune pentru viitor.

20 Acum, dacă mi-ați permite, principe, să vă întreb la rîndul meu cari vă sunt drepturile d-a da manifeste în această țară? cari sunt serviciile ce ați făcut națiunii ca să puteți avea dreptul d-a vorbi și a fi ascultat de dînsa? cari vi sunt luptele pentru

25 binele și mărirea patriei ca să puteți avea curagiul d-a insulta și a indica vendictei publice tocmai pe omul care a consiliat și a ajutat pe bunul nostru rege să uree România la treapta unde se află astăzi? Spune, principe, în fața națiunii care ți-e trecutul? care ți-e capacitatea politică? Care ți-e bilanțul patriotic? De mic copil ai trăit departe de țara noastră, d-a cărei limbă, moravuri și aspirațiuni n-avețicunoștință și azi

30 veniți în patrie cu dreptul de naștere și în loc de bagajiu civic purtați numai un tupet neauzit, fără un țenchi de modestie.

35

Ioan Brătianu, ilustră beizade, n-are nevoie d-un panegirist ca voi spre a părea nici mai mic, nici mai mare decit s-a făcut el prin mărețele lui fapte.

40 Numai voi, principe, păreți a simți nevoia de panegiriști ca contele Kerata sau Keratry sau ca madama Julica Adam, vouă vă. trebuie oameni cari să vă

trimbițeze numele, să vă alcătuiască un blazon, să vă croiască o flamură emblematică și să vă facă cunoscut popoarelor cu tronuri vacante sau cu aspirațiuni la asemenea tronuri. Cît despre partea noastră,

5 mută-ți gîndul, luminate: tronul românesc e ocupat și bine ocupat... chiar și al Bulgariei e departe de voi. Poate prin Africa centrală, pe la Tanganica, prin statele vecine cu Suluk sau la zuluși, cafri sau hotentoți să se mai ceară azi asemenea marfă.

10 în zadar a mai turbura apa, căci în Dîmbovița noastră nu vei înșela nici un ciortan, nici un baboi, nici o fiță măcar.

Dreptul d-a da manifeste poporului, d-a vorbi ca pretendent națiunii nu-l aveți nici prin numărul

15 partizanilor voștri în țară savi în Adunarea țarei, nici prin moștenire de la părintele vostru, căci a fost domnitor electiv, iar nu ereditar; cit privește însă bilanțul vostru politic, socoteala e lesne de făcut: zero activ, zero pasiv; egal dublu zero.

20 Nu mă acuzați, nobile principe, că am trecut cu vederea scrisoarea voastră adresată regelui în timpul rezelului cu Turcia, prin care ofereți spada voastră țarei, căci negreșit acea ofertă era o glumă dupe mine. Și dacă s-ar găsi naivi ca să-mi conteste

25 aprecierea mea, aș întreba atunci ce greutate ar fi putut avea sabia prințului Bibescu, care nu e un geniu militar ca Cezar, Napoleon I, Frederic cel Mare, Moltke sau Garibaldi? Noi am învins și fără ajutorul spadei voastre, către care am fi contractat o datorie de recunoștință de aveam slăbiciunea s-o primim, și voi, principe, un drept de pretendent care ar fi făcut

30 vîrf drepturilor voastre imagine de azi.

Iartă-mi cutezanța, monseniore, dar eu, în simplitatea mea, aș pune mai mare preț pe sabia lui

35 Absalon din muzeul colonelului Papazoglu decît pe spada voastră princiară, căci ea a fost oferită țarei cum oferunii Ia Paris absintul ca să li se ofere prînzul.

Citiți, principe, citiți istoria țarei sau, cel puțin, puneți pe secretarul vostru să vă traducă din românește episoade din domniele pămîntene și sunt sigur

40 că atunci vei cunoaște bine caracterul românului și

ie vei lăsa de visul care ie domină. Au fost mulți domni pe tronurile acestor două țări, unii urcați în scaun prin horde tătărești, alții prin ortale ianice-rești; unii prin catane ungurești și alții prin hatmani leșești, dar la soarta lor nu cred că-ți dă inima brinci să poftesti. Au fost Lăpușneni cari ziceau că, dacă nu-i voiește țara, voiesc ei pe țară, dar se găseau și Motoci care-i răsturna. Numai domnitorii cari domneau cu voia țarei și spre ușurarea suferințelor ei și-au lăsat nume iubit și cinstit de urmași.

Vedeți, prin urmare, ilustre principe, că țara nu vă înțelege sau nu vrea să vă înțeleagă, lucru c tot același; dați-i mai bine pace și ori stați în țară, cum stau și alți prinți sau fii de prinți ca bună rasă de români, muncind și ajutînd-o la prosperitatea ei prin concursul inteligenței și prin prestigiul neamului nobil din care vă trageți, ori mergeți de trăiți în atmosfera aristocratică a altor societăți unde aveți comunitate de idei și aspirațiuni; căci, tot jucîndu-Aă d-a pretendentul și maimuțînd pe francezi, împărțîndu-vă în legitimiști, orleaniști și bonapartiști microscopici, să nu dați gust adversarilor voștri să maimuțeze și ei tot pe francezi și într-o bună dimineață să nu vă trimită să țineți de urît prinților pribegi din Franța.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIȘORUL
ALEXANDRU CUZA

Domnișorule,

Am citit scrisoarea pe care ai adresat-o cu mult ifos țărănimei din Mehedinți. Am mai citit și o răfuială a acestei scrisori, care a apărut în *Voința națională*.

M-am uitat la scrisoarea d-tale, am luat pe urmă în mînă actul de înfiere din 1865 și puindu-le alătura unul de altul m-am întrebat:

10 Ce să fie aceasta? Cum se potrivesc aceste două hîrtii?

Atunci m-am hotărît să-ți adresez această scrisoare și să te întreb pe românește: Domnișorule! Cine ești? Domnișorule! Ce-ai făcut pînă acum pentru țara
15 dumitale dacă în adevăr ai țară? Căci, vezi, cînd scrii cum scrii și cînd opozițiunea unită te pune alătura cu Panu ca să facă o demonstrațiune antidinastică și, prin urmare, antinațională, trebuie sau să fii ceva sau să fi făcut ceva.

20 De tovarășul d-tale Panu știm cine e și ce a făcut. Pentru bani se lipește de orișicine: astăzi e alb și miine e galben, poimîine va fi albastru. Iar curagiul său civic are de moto „fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă”.

Dar dumneata? Cum stai?

25 Așadar, domnișorule, să-mi dai un răspuns categoric la întrebările mele! Cît ai stat mai la umbră, lumea a tăcut, căci multe se iartă omului modest. Dar cînd

ai ieșit la iveală și încă ea pretendent, avem fiecare din noi, cari suntem români neaoși și de naștere și de simțiri, să te întoarcem pe toate fețele, ca să ne luminăm pe noi și să te deseoașem pe dumneata, domnișorule.

Și ca să înțelegi încă mai bine ce vreau să zic, îți voi pune întrebările ce vreau să-ți fac foarte neted. Și să nu te dosești de la răspuns, căci ți-o spun limpede că n-am să te las în pace pînă ce lucrul nu se va lămuri.

În scrisoarea către țărănimea din Mehedinți vorbești ca șicum ai fi un fiu adevărat și legitim al domnitorului Alexandru Ioan I și al Elenei doamnei, adică ca unul care n-ai avea alt tată și altă mamă decît pe aceștia, ca unul care te-ai trage din familia și din vița cuzească.

Așa să fie oare?

Actul de înfiere din 1865, publicat în Voința națională după foile oficiale ale țării, zice curat că ești un copil sărac de părinți, adică un copil găsit, a cărora părinți, prin urmare, sunt necunoscuți.

Ifosurile d-tale nu prezintă nici un caracter de autenticitate și, prin urmare, actele oficiale, subscribe de mitropolit, de ministrul justiției, de tribunalul de Suceava, stau tari și neclintite.

Și pentru ca să nu mă taxezi de ușurință, transcriu aci, domnișorule, actul d-tale de înfiere, scris de mitropolit, cu toate că trebuie să-l cunoști, fiindcă el este talpa casei d-tale. Iată acel act:

„Calinic Miclescu, din grația lui Dumnezeu locotenent-mitropolit Moldovei și Sucevei
Act de înfiere

Preainălțatul domn și stăpînitor al Principatelor Unite Române, dinpreună cu măriasa doamna, prin luminata scrisoare din 16 a curenteii luni, arătînd voință de a înfia bisericește pe copilul fără părinți numit din botez Alexandru, ce se află în vîrstă de 2 ani, au cerut a se face de către subscrisul.

Deci, spre îndeplinirea înaltelor voinți a mărierilor sale, conform regalelor prescrise de sf. canoane, s-au și săvîrșit această înfiere în biserica cu hramul Ador-

rnirea Maicei Domnului din comuna Ruginoasa, districtul Sucevei, proprietate a înălțimei-sale.

După care copilul Alexandru, acum prințul Alexandru, în puterea legilor bisericești și civile, este și se cunoaște drept fiu a preainălțatului domn stăpînitor Alexandru Ioan I Cuza și a soției sale Elena doamna Cuza, născută Roset, și moștenitor numelui și pronumelui glorioșilor săi părinți, precum și a tuturor drepturilor ce se cuvin unui adevărat fiu.

Și dar spre obștească știință se eliberează acest chiriarhicesc act de înfiere, întărit cu a noastră semnătură și sigilul Metropoliei.

Locotenent-mitropolit, Calinic Miclescu
Director Metropoliei, S. Mândrea (L.S.)

Nr. 1.320, 17 aprilie, 1865".

El zice clar și lămurit că altul ți-a fost tatăl decît domnitorul Alexandru Ioan I și că alta ți-a fost mama decît Elena doamna. Și lumea contimporană de pe atunci știe că adevăr a grăit actul de înfiere din 1865.

Și cum putea el să grăiască altfel cînd era făcut în fața lui Dumnezeu de un servitor al altarului, de cel întii arhieru al țării?

Te întreb dar, domnișorule, ce ai să-mi răspunzi la acest act? Căci el te vădește că nu ești fiu drept născut al domnitorului Alexandru Ioan I și al doamnei Elena.

Dacă ai fi fost drept fiul lor, ei, cari trăiau în legitimă căsătorie, nu ar fi avut nici o nevoie să te înfieze. Nașterea-ți legitimă ar fi fost documentată cu un act de botez în toată regula, act în care s-ar fi zis că ești născut din acești doi părinți; pe cînd actul de înfiere zice curat că ești fără de părinți. Lumea de la noi toată mai știe că domnitorul Alexandru Ioan I și Elena doamna n-au avut copii. De aceea era și natural pînă la un punct, pe care-I voi dăsluși altă dată, ca această durere de lipsă de prunci în casa lor să o aline. Găsin-du-te pe d-ta, domnișorule, sărac de părinți, urgisit

de soartă, le-a fost milă deo biată ființă omenească părăsită și te-au luat în casa lor, ca să-și facă, ca mulți alți creștini, cum zice românul, pomană pentru sufletele lor. Astfel te-au cules, te-au crescut și te-au înfiat.

5 Așadar, domnișorule, din acte autentice se vede, pînă la un oarecare punct, cine ești, sau, mai bine, se vede foarte lămurit cine nu ești, adică că nu ești fiu adevărat și din naștere a domnitorului Alexandru Ioan.

10 Sau susține-vei, cu toate acestea, că, dacă nu ești fiu al doamnei, ești fiu al domnitorului?

Aștept să zici și aceasta. Dar ia seama, domnișorule, să nu te înfunzi, căci două lucruri se pot întîmpla cînd te vei pune și vei susține una ca aceasta. întîi, ai

15 da singur dovada cea mai mare de viața desfrînată a tatălui d-tale adoptiv, ceea ce ar fi o necuviință din parte-ți. Dar cînd s-ar întîmpla să ți se aducă dovadă pipăită și lămurită cine-ți este mama și cine-ți este și tatăl?

20 Precum vezi, si oricum să fie. și oricum o vei întoarce-o, d-ta și cu amicul d-talc de cruce Panu, căci la un loc într-un cazan vă aflați acum, fiu nu ești a lui vodă Cuza, nici de aproape, nici de departe.

25 Aceste ți le-am deslușit, domnișorule, ca să-ți spun că poți să ai ifosuri domnești cu streinii, pe cari-i poți face să creadă verzi și uscate, dar cu noi românii, cari ne cunoaștem țara și oamenii, să fii mai modest și să nu ne socoti că suntem niște proști și niște nemer-nici.

30 Și iată de ce ți-o mai zic, domnișorule. Ai păcălit, cum se zice românește, pe un biet autor, necunoscător de trebile noastre, pe d. H.R. Liort-Lorenjen. Acest domn a publicat o carte: *Annuaire genealogique des-maisons souveraines en Europe depuis le commencement*

35 *du XIX siecle (Anuarul genealogic a caselor suverane din Europa de la începutul secolului al nouăsprezecelea).* În acest anuar ai pus de te-au așezat la nr. XIII, sub titlul de *Maison de Cauza*. Rău număr ți-a picat în

parte și mare neadevăr ai pus să se spuic sub acest titlu, căci stă acolo tipărit că ai fi fiul domnitorului Alexandru Ioan I și a doamnei Elena, ceea ce se dovedește că nu e adevărat prin actul de înfiere din 1865.

5 Pe eit timp aceste lucruri se petrec în streinătate, ne ziceam aci în România cu toții că să te lăsăm în pace, căci sunt mulți români, chiar talpa giștei, dar cari cînd ies peste hotar singuri își dau titlul de principii, grafi, baroni, și lumea streină, puțin cunoscătoare do

10 ale noastre, îi crede. Mai gîndeam încă să nu-ți stricăm curtea ce poate o faci la vro princesă ori grafină, căci trebile-ți particulare nu ne interesează de fel.

Alta este însă cînd ai luat ifosuri de pretendent și ai venit să te mesteci în trebile țorei; atunci a trebuit

15 să ne ocupăm de d-ta ca să te punem la locul d-tale.

De aceea vin acum la a doua întrebare: ce-ai făcut, domnișorule, pentru această țară, ca să vii și să te încerci a ne tulbura apele?

20 Domnitorul Cuza a făcutei ce a făcut, dar aceasta nu te privește, căci el nu ți-a fost tată; d-ta însă ce-ai făcut?

Copilăria ți-ai trăit-o în străinătate. Acolo ți-ai petrecut și junețea. Și de cînd ți-a mai crescut musteața. vii în țară vara de petrecere. Nime nu știe de știi

25 vorbi și scrie românește. Atîta se știe pozitiv că cu chiu cu vai ai trecut bacalaureatul, că mare anevoință ai avut la licența de drept, pe care ai lăsat-o, mi se pare, la jumătate de cale. Mai știm încă pozitiv cu toții că examenul de ofițer în rezervă l-ai trecut cu multă greutate și gîfiind greu.

30

Nu-ți imput toate acestea, domnișorule. Un instinct drept te ține mai depărtat de România, de care-ți aduci aminte numai sau cînd îți rădici de aci venitul moșiei sau cînd e vorba să te umfli dinaintea altora ca

35 un curcan.

Dar să-ți întipărești bine un lucru în cap: să te ții liniștit și modest la o parte. Nu te excludem de a lucra

cu noi în trebile țării, căci pe mulți străini i-am primit și i-am încălzit. Însă să-ți lași ifosurile și gârgăuniile la granița țării. Să știi, domnișorule, după cum foarte bine ți-a zis-o mai dăunăzi *Voința națională*, să știi că timpurile lui Ciubăr-vodă și a lui Potcoavă-vodă s-au trecut, să știi că fiecare român are conștiința astăzi de treapta înaltă la care s-a rădăcit patria lui, să știi că nu vom lăsa pe nimeni să-și bată joc de acest regat și să ne facă de râsul lumii.

Pe acela care ar încerca una ca aceasta, pe acela-l vom expune la soare ca să ridă țara și străinătatea de el. Aștept răspuns de la d-ta, domnișorule, ea să te urmăresc mai departe.

LATUL SĂBIEI

E trebuință ca liniștea să se restabilească în țară. Fără îndoială că da. Altfel trei județe vor pieri de foame. Ogoarele vor rămânea înțelenite, fără sămînță și fără rod. E trebuință de liniște. Ordinea socială și siguranța statului cer stingerea revoltei. Altfel focul se poate lăți și țara întreagă să poate ridica în picioare. Streinul pîndește; laba ursului stă gata să ne incingă de mijloc.

Da, liniște, dar nu pieire și dezgust, dar nu spaimă și sălbătăcie. Dacă guvernul ne-ar pune pielea în saramură, dacă ne-ar așterne pe toți la pămînt și ne-ar trage la spete cu ștreangul îndoit, dacă în aceeși vreme ne-ar pune și căluș în gură, țara s-ar liniști! ba ar fi o liniște model; toți orbii ar admira-o și-ar pleca mormăind: „înțelept guvern e în țara românească !”

Guvernul nostru, improvizat, fără rădăcini în parlament și în țară, guvernul nostru neechilibrat și crud s-a hotărît să dea țării liniștea cimitirului și-a călușului. Va izbuti spre rușinea lui și-a oamenilor culți cari tac, spre rușinea presei care miorlăie, șovăiește și înșiră rînduri indiferente, reci și viclene.

Cînd poliția, în dezordinea demonstrațiilor de stradă, s-a bătut cu mulțimea vindută și fără căpătii, presa nu voia să știe de liniște și de ordine socială. Atunci striga; atunci Ioan Brătianu era un asasin;

atunci Cezar cel chel își punea monoclul în ochi și, în parlamentul insultat, lua apărarea ticăloșilor, siri-gînd guvernului că „voiește a-și spăla murdăriile în singe”. Atunci presa era revoltată și parfumatele mâini ale ciocoișilor stringea mii de franci ca să aline cucuiele citorva lipoveni și ovrei. Rebeliunea de uliță era sfîntă. Revolta de la brazdă e nelegiuită și trebuie înecată în single ei. Ar fi destul această dovadă ca să convingă pe un om drept că cultura noastră e o spoială, că masca ne e poleită, iar inima ne-a rămas pătimașe și sălbatică. Ar fi destul atît pentru ca să încredințeze pe orice democrat că ciocoișmul este încă puternic și numeros.

Cînd un ucigaș a murit, presa s-a revoltat și a cerut anchetă. Astăzi presa, aproape întregă, este foarte înțeleaptă, este îmbătrînită, este foarte politică, are vederi largi și de stat și tace ca statua împietrită a Minervei; și cînd șoptește cîte ceva își toarnă fraza în calapodul vicleniei; nu înțelege nimic sau, dacă înțelege, te dezgustă. Zilele acestea s-a vărsat atîta singe cit să sature pe o sută de Neroni. Presa tace. Ancheta este o vorbă, o prostie; a căzut Ion Brătianu; umanitatea a murit; presa liberală înghite singe ca și cînd ar bea o limonadă.

Dar, voi practici, îmbătrîniți, indiferenți, înzestrați cu liniștea cruzimei, ascultați fapte, fapte sigure, petrecute în țara românească sub imperiul lui Cezar cel chel și-al lui Marghiloman cel bine pieptănat.

Faptele sunt mărturisite de ofițeri cari aprobau guvernul; ei nu mințeau, ci se făleau, își făceau cinste din ele. Le spunem pentru un guvern maniac, le spunem pentru acea presă, streină și ciocoiască, ce ridică în slavă hora țaranului care s-a învățat în cazarmă ca ursul la răsărit, le spunem pentru ziare cari au ajuns în anul 32 de liberalism și vorbesc de „blîndețea boierească”.

Iacă fapte petrecute în vetrele satelor; iacă niște adevărate bice pentru conștiința presei liberale.

Iacă fala mai multor ofițeri.

5 într-un convoi de prizonieri, un bătrîn, nemaiputînd merge de oboseală și de durerile coatelor strînse cobză, a rugat pe căpitan prin fiul său, care era căprar în roata soldaților, să-l mai slăbească din ștreanguri. Căpitanul s-a infuriat și, sub cuvînt că voiește a da exemple de disciplină, a poruncit fiului său să sîringă pe părintele său pînă cînd îi va zăbiera în mîni. Bietul soldat, bietul copil a trebuit să-și chinuiască pe bătrînul său tată, căci spre fruntea lui era îndreptată gura ghintuită a revolverului.

40 Iacă un exemplu de disciplină! Aceasta este disciplină? Desigur acest fapt are alt nume. Desigur acest fapt este batjocura celui din urmă pic de umanitate. Dacă un tigrul ar putea să poruncească unui copil ca să-și chinuiască pe mă-sa, desigur că noi ne-am face o idee și mai mare despre cruzimea tigrului, în omenirea pervertită lucrul să schimbă. Intervine un cuvînt, „disciplina”, și atît e de ajuns pentru ca bestia umană să sfărîme legile naturale și sfinte de filiațiune și paternitate.

10 într-un sat, după ce s-a prins treizeci de țărani, i-au legat cot la cot, i-au așternut la pămînt în fața frontului de călărași; și, cu latul săbiei, soldații, din porunca superiorului, au învințit spetele celor trîniți în noroi. Iarăși pentru disciplină, iarăși pentru exemplu.

25 într-alt sat șaiszeci de țărani au suferit aceeași pedeapsă după ce s-au dat prinși. Iarăși pentru disciplină.

30 într-altă parte, barbaria a fost mai rafinată. Li s-au făgăduit țaranilor că vor însemna cîte pogoane vor să ceară de la guvern. Țăranii s-au învoit. Dar, după ce i-au prins și legat, fiecăruia i-au tras la spete attea săbii cîte pogoane ceruse.

35 Iarăși pentru disciplină. Iarăși pentru exemplu. Și guvernul trebuie să știe toate aceste sălbătici, e dator să afle și să puie friu acestor bașibuzuci. Dar ce sunt țaranii? Cîinii cei răi n-ar trebui tratați astfel. E și revoltător, și stupid. Dacă am fi în război cu turcii și dacă o companie de turci ar depune armele și s-ar da prizonieri, n-ar trebui nici uciși, nici bătuți.

Toată lumea cu sentimente umane s-ar revolta dacă s-ar face altfel. Și țăranul să fie tratat mai cumplit decât un vrăjmaș al țării prins în război?

Și e stupid, pe lingă bestial. E stupid că nu astfel se pot soldații disciplina. E stupid căci când bați pe un om pus la pământ și în neputință d-a se apăra, în soldat să dezvoltă bestialitatea, iar nu disciplina, să dezvoltă poltronia, lașitatea, iar nu eroismul. Un soldat care ar bate pe neputincioși desigur că ar deveni o bestie lașe. Îndată ce ar vedea un om cu minele libere ar tremura și-ar fugi.

Dar disciplina e să poruncești unui copil ca să-și chinuiască pe părintele său? Nu, nu, și D-zeu, și oamenii, și legile ar fi dat dreptate acelui soldat dacă, nu s-ar fi supus. El a jurat că se va supune orbește. Dar când a jurat credință și supunere nu i-a trecut prin minte că jură să-și chinuiască pe tatăl său. Nu, nu, un jurământ care ar distruge umanitatea pînă la așa grad ar fi un jurământ scîrbos și nul. Ar fi o lege moartă, ucisă de imoralitatea scabroasă ce coprinde în ea și n-ar obliga pe nimeni.

Și, în sfîrșit, nimeni nu are dreptul, dupe legile noastre, să bată pe cel prins. Nimeni. Nici guvernul, nici agenții lui.

Barbariile comise în satele potolite sunt ilegale; și nu pot fi altfel: ceea ce degradează și scuipă în sentimentul de umanitate nu poate fi decât imoral și ilegal.

Iacă isprăvile cezarismului năuc de la putere.

G U V E R N Ș I G A Z E T Ă

Sunt două gazete cari susțin ministerul junimiștilor. Dar una cu alta nu să aseamănă. Una este baroneasa murdară din piața Episcopiei și alta este cocheta din Pasagiu, fără titluri de nobleță, fără strămoși celebri, fără marivornici și spătari în spatele ei.

D-aci o deosebire mare între ele. Pe cînd baroneasa are aerul unei ciocoaiice, groasă, bătrîna și sulemenită, care bate din picior publicului și să festeleste cu insulte spuse de sus, dar trivial, pe cînd această decăzută consideră pe cititori ca pe niște salahori ai curței sale și dar desprețuiește d-a-și mai cîntări ocările, cocheta din Pasagiu poartă mînuși și chiar în bucătărie se duce cu mînuși albe. Ba, mai mult, de cîteva zile, uitînd faimoasele sale țipete și injurii de pînă mai alaltăieri, de cînd stăpîinii săi au suit treptele puterii îi face rău orice frază mai energică, mai verde, și de aci mîniile sale și pretențiile parvenitei care la fiece pas nu vorbește decât de bună creștere și de retorică parfumată.

Dar, oricum, această gazetă de gentelmani, de jochei eleganți și de filozofi ștregari a avut și va avea mai multă valoare decât murdara baroneasă din piața Episcopiei, chiar cînd n-a spus și nu va spune nimic.

Și cu ea vom avea de furcă, cu atît mai mult cu cît este oficioasă autorizată a celor trei junimiști din cabinet.

Zilele acestea *România liberă* — de ea este vorba — ne-a pîndit neconținut și revistele ei au fost îndreptate în contra noastră, în contra noastră direct, deși nu cu francheța ei obicinuită, căci de cînd a venit la cîrmă și-a pierdut această distinsă însușire.

De ce ne-acuză și cum ne acuză?

În general, felul ei de polemică este molipsit de întortocherile avocaților de rînd: evită adevăratele cestiuni sau, cînd greșăște de a le atinge, nu găsește decît fraza vagă, săracă într-adins și încărcată cu neadevăruri, confundînd astfel neîndrăzneala, întrucitva reaua-credință și oficiozitatea strînsă în ștreanguri, cu buna-cuviință și buna retorică cu care se laudă neconținut.

Buna-cuviință, d-lor, și buna retorică este să spui adevărul publicului, și să-l spui fătîș, astfel încît publicul să te înțeleagă și să nu înțeleagă decît numai ce spui. Altfel șarlatania va izbi discuțiile de nepuțința de a face lumină în chestiile și mari și maimărunte.

De ce ne acuzăți?

1) Că noi atacăm pe maiestatea-sa regele pentru că v-a adus la putere. Vă înșelați? Ori voiți a înșela? Și una, și alta. Avem dreptul d-a vă răspunde astfel și avem chiar un stil cuviincios cînd vă vorbim astfel; avem cuviința oamenilor cari nu mint. Apoi să binevoiți a scoate o frază din cele ce am scris în care să izbim în maiestatea-sa. Altfel, oricum ar fi de domol stilul d-voastră, este plămădit cu necuviința neadevărului. Noi am declarat limpede că regele a fost constituțional cînd a întins o mînă binevoitoare, foarte binevoitoare, junimiștilor. De unde scoateți dar că noi am criticat conduita politică a maiestăței-sale? Dar să vă spunem noi de ce înaintați aceste neadevăruri. Mai întii fiindcă puterea vă e dragă ca lumina ochilor și la orice vînt de cletănare clipiți nervos, nu mai vedeți înaintea ochilor și tot vă este frică ca nu cumva să scăpați din mînă neprețuitele portofolii. Stringeți-le bine; D-zeu să vă dea viață lungă și gîndul bun, dar nu mințiți, căci nici nu vi se trece, nici nu vi se iartă. Și apoi neadevărurile dlor-voastre mai au și altă explicare. Lumea vă cunoaște.

Cînd cineva zice junimist, zice și mlădios, plecat, supus, curtean, lingușitor al coroanei, fecior al coroanei, închinător cu fruntea la pămînt înaintea tronului, ca niște musulmani înaintea geamiei. Și una din manifestările umilinței este și pira vrăjmașilor politici. Dar respectul coroanei nu va să zică intriga și umilința. Noi am spus cum înțelegem respectul coroanei: a-i spune adevărul și a i-l spune cuviincios, dar a-l spune. Și d-voastră din aceasta ați scornit că noi izbim în majestatea-sa. Lumea de omeniedemnă va hotări între neadevărurile și umilința dv. și între sinceritatea și demnitatea noastră.

2) Ne acuzăți că atacăm violent și pătimaș pe unii din minștrii junimiști cari au venit la putere cu misia sfîntă d-a pacifica țara.

Violent să poate, dar pătimaș nu. Puțin bun-simț, d-lor de la putere, nu v-ar strica de loc Cînd cineva are dreptate nu-i poți întoarce cuvîntul de pătimaș. Dacă dreptatea îți dă patimă în apărarea ei, acea patimă este sfîntă.

Noi am izbit în juvaierul pămădat și cosmeticuit de la justiție și am avut dreptate să izbim. Ce caută acest om, care s-a pus în capul bandelor, la putere? Ce fel de justiție va face acest om care a țipat în curtea palatului? Cine să coboară în uliță și pie la răspîntii nu este demn să ție cumpăna seninei dreptăți în minele sale. Această născocitură de Pitt a d-lui Carp este un caprițiu care insultă oribil cele mai înalte instituții ale statului.

Noi am izbit în unele acte ale primului ministru. Și am avut dreptate. Voiți să păciuiți țara și dați administrația pe mîna unor oameni violenți și violatori ca dd. Balș și Mănciulescu? Voiește d. Rosetti să păciuiască țara și să dați administrația pe mîna oamenilor imorali ca d. Pîcleanu? Cînd lumea știe și cînd gazetele din localitate îi impută limpede fapte cari pun pe un om mai prejos de bestie, d. Rosetti, pudicul, n-aude și nu vede, nu înțelege și nu să cutremură de scîrbă, și voi, onorabilii, de la *România liberă* voiți să tăcem? Aprindeți d-voastră tămiiie în cădel-

nițe demne de preoți ai Sodomei și tămîiați asemenea numiri și asemenea oameni.

Noi ne cutremurăm și vom izbi toate numirile cari vor învenina luptele de partid și acele numiri cari fac de ris și țara și pe primul ministru.

Noi am acuzat pe d-l Carp. Și am avut dreptate. L-am acuzat că într-adins a închis Camerile pentru ca să se năpustească într-o potolire crudă a revoltei, d-sa care s-a făcut apologistul elocinței și al turpitudinilor de uliță. Sunt exemple pozitive cari dovedesc că singele ar fi putut să nu gilgie. Cel puțin să-și fi făcut datoria de ministru constituțional. Nu reprezintă țara. Țara o reprezintă, minoritate și majoritate. Camerile. Când dar o bună parte din țară se revoltă, trebuia cu Camerile să o potolească. Și desigur că n-ar fi avut nevoie de atîta sînge.

Noi am mai criticat ideile d-lui Carp fiindcă i le cunoaștem; d-sa și le-a spus în timp de 12 ani și i le știm pe de rost; este drept dar să-i criticăm tendința și ideile sale. Focul abia l-am dăschis; lupta de idei o vom începe în curînd. Nu cumva suntem obligați a-i împărtăși credințele? Dacă credeți că este cu putință asemenea obligație, nu vă mai plîngeți că nu aveți partid. Decretați ca toată țara să fie junimistă și ați scăpat de ciudata acuzare ce vi se face că nu aveți o mică bagatelă, un partid cu care să guvernați.

3) Ne acuzați că articolele noastre au ațîțat și mai mult pe țărani. Neadevăr. Noi am deplîns și singele țaranilor, și al arendașilor, și al soldaților. Noi am povățuit pe sătean să se potolească. Noi i-am spus că nu vor dobîndi reformele convenite cit timp va sta cu mîna pe par și pe topor.

Și într-adins noi am aminat d-a discuta problema agrarie. Ne-am temut că o asemenea discuție făcută în timpul revoltei ar nutri focul. Și cînd v-am spus: cruțați singele nevinovat, era tocmai că ne temeam că nu măcelăria satelor vor aduce pacea în țară. Erați prea cruzi cu nevinovatele instrumente și acum sunteți prea slabi, neputincioși chiar cu instigatorii, cu adevărații criminali.

Atîf pentru asttiZ1•

TURPITUDINILE „LUPTEI”

Sunt oameni cari cînd vorbesc își pierd culoarea feței, îngălbenesc, se întunecă și în fața lor vezi o descompunere organică; acești furioși fac spume la gură, se zbîrcesc, pierd cumpătul privirei, își azvirleșuvițele părului prin zguduirea bestială a capului; acești furioși au mișcări epileptice și fioroase și glasul li se sugrumă în pornirea lor isterică; aspectul lor degrada, scîrbește și îți întunecă frumoasa iluzie ce o mai ai despre umanitate.

Și tot acest soi de oameni sunt sclavei înjosiți ai nefericitei lor naturi chiar cînd se retrag în liniștea neturburată a cabinetului lor, chiar cînd, părăsind tărîmul luptei materiale, încep să scrie și cînd nu se află decît ei, ei singuri, plecați pe foile de hîrfie, albe și indiferente.

Este destul să gîndească pentru ca epilepsia să-i apuce. Nu faptele din afară, nu zbugiumul luptelor cu patimile și violențele lor, nu dușmanii din fața lor îi scot din minți și le provoacă în sistemul lor nervos acele munci triste și spăimîntătoare; nu, desigur, ci epilepsia este fatal inerentă creierului lor; așa încît dezordinea encefalică la ei este un mod de a fi al materiei nervoase; turburarea nu le vine din afară, turburarea este înlăuntrul lor.

Aceștia sunt epilepticii gmdirei.

După înfățișarea din afară a luptei d-lui G. Panu, cu siguranță îl patern amesteca între nefericiții cari suferă de epilepsia gândirei.

Pentru acest publicist, cammit de vijelia oarbă și dureroasă a gândirei sale, nu s-a petrecut nimic în țară, mai ales în timpul din urmă, care să nu-l îmbete și să nu-l tăvălească în injurii nedemne, în fraze scabroase, în cuvinte murdare. Nemaivăzînd cu ochii și nemaiînțelegînd cu mintea — perdea de sînge peste ochi și un strat de jeratic peste creier —, a făptuit articole cari ar cutremura pe omul cel mai violent, înhățînd o logică perversă și căutînd o formă criminală, a izbutit să plămădească pagini a căror nerușinare, a căror cruzime de sunete, a căror nelegiuire și deboș de frază, al căror coprins imoral nu se vor șterge vecinie din istoria presei contimporane. Și, sub vîntul său miasmatic și nerușinat, foaia sa proprie s-a pestilențial întru atît de nespuse, încît a ajuns la orori ca... (imposibil de reprodus). Cloacul de turpitudini și de murdării a fost explorat pînă în fundul lui de *Lupta* și de directorul ei.

Și această bălăcire în ticăloșii a fost vehementă, avidă, nesățioasă, cu o poftă de ce nu e permis în ochii Lumei și în cercul legilor, încît asemenea luptători nu au putut lăsa Lumei nepierdute decît impresia unor eroi de mocirle, cari s-afundă pînă dincolo de creștet în terfeleală și se reped încărcăți cu lepădături omenești pentru a se scutura pe adversarii lor.

Da, d-l Panu este vinovat de această direcție înjositoare a publicității, de această pornire de a lua murdăria cu amîndouă mînele și a o azvîrli asupra vrăjmașilor săi politici. Și cînd ne gîndim că această armă josnică, acest paloș de infecții, îl învirtește pe d-asupra tuturor din țară, fără nici o cumpănă, fără nici o gradație, pe care ocnașul cel mai pervers n-ar nesocoti-o, nu putem să admitem decît că un asemenea scriitor zace de epilepsia gândirei și fatal dar aspectul exterior al zbuciumului său nu poate fi decît înfiorător și dezgustător. Gîndește și combină, dar fatal gîndirea și combinațiile sale se toarnă, de la ivirea lor, în calapoade monstruoase și scâlîmbă-

iate și imorale. în asemenea creur, dreptatea, chiar cînd s-ar plămădi, ar otrăvi și asasina pe cititorul neotețit și nedeprins cu asemenea manifestări bestializate. Drept și uman ar fi cînd un om cade jos și face spumă la gură și mușchii feței lui i se crispează și buzele i se învinețesc și mînele și picioarele încep a zvîcni și a i se răsuci să te pleci asupra lui și să-i dai ajutor ; dar citi oameni buni, blînzi, miloși și umani nu întorc ochii fără voia lor de la un asemenea spectacol cumplit și înfiorător. Dreptatea d-lui Panu, cînd i s-ar întîmpla să o aibă, din nefericire și pentru el și pentru cei cari îl citesc, înfioară, dezgustă, scîrbește și demoralizează. Dar furiile și nedreptățile pe cari zilnic le revarsă în piața publică? Acestea asasinează tinerimea neformată încă; acestea ațîță și dezvoltă partea bestială a omului simplu și neînfrinat de cultură - Acestea devastează și ucide moralul, întocmai cum mari doze de acid prusie ar devasta și ar ucide organismul aceluia care ar voi să-și curme zilele.

Iacă aspectul din afară, aspect monstruos și înjositor al luptei d-lui Panu. Partea ei dinlăuntru este tot atît de evidentă.

Ambiția și interesul material sunt două mobile fățișe cari împing pe d-l Panu pe trista cale ce și-a deschis. Un ambițios, și mai ales un ambițios desfrînat, nici admiră, nici cruță pe nimeni și mai ales pe oamenii mari, avînd sau neavînd puterea de a governa. Și nesocotința și violența cu care el izbește sunt cu atît mai mari și mai dăsfîrate, cu cit oamenii însemnați ocupă o treaptă socială mai înaltă.

Și d-l Panu este un ambițios de această categorie. Așa se explică violența și ura în care a învăluit pe toți oamenii din țară mai ridicăți decît el. Ambiția de acest fel trece limitele maniei; ea are toate caracterele unei nebunii complete. Și de o astfel de ambiție este bîntuit d-l Panu. Altfel cum s-ar explica și atacurile nemiluite adresate guvernanților de pînă ieri, și atacurile nemiluite azvîrlite asupra d-lui Vernescu, d-lui Carp, d-lui Maiorescu, d-lui Catargiu? Altfel cum s-ar explica că acest publicist furios n-a cruțat pe nici unul din politiciii marcanți, fie ei brătieniști, fie

ei liberali disidenți, fie ei rosetiști, fie ei conservatori, fie ei neoconservatori? Cine a scăpat? Cine? Să ni se spuie unul care, chiar făcînd opoziție ca și el contra aceluiași guvern, să nu fi fost izbit pătimaș și grosolan? Cum se explică această revoltă *contra omnes* a unuia singur? Desigur, zgomotul necurmat, violența necurmată, războiul necurmat contraturoră nu pot dovedi decît în picioare legile și morala, care cearcă să zdrobească orce stăvilă, care nu are nici alegere de armă, nici alegere de persoane. Toți cei de sus și toți cari au puțința d-a să ridica sus sunt vrăjmașii fatali ai unui asemenea om pedepsit cu o asemenea ambiție.

10
15
20
25
Cît pentru interesul material, răsare luminos din felul luptei pe care d-l Panu o ține d-atîta timp. A izbi în toți fără deosebire, și a izbi scandalos, este o reclamă extraordinară pentru vînzarea marfei. Și mai ales a izbi fără pudoare și fără margini în capul statului este, desigur, a-ți da aerul de un curaj mai mare decît curajul banditesc și, mai mult, este a forța pe oricare guvern să te dea în judecată, să te înconjure de aureola martirului în ochii neghiobimei și d-aci vînzarea ziarului și bani calzi în punga directorului lui. Acesta i-a fost scopul d-lui Panu și lumea știe că și l-a atins pe deplin.

A ridicat o tempesta de injurii contra coroanei, și-a vîndut ziarul la naivi în socoteala ticăloșiiilor, iar la ziua judecatei, tot pentru binele și comodul material, d. Panu a scuipat în legile țării, fugînd peste graniță.

30
35
Dar chestia ovreiască? Dar „frăția” lui cu „israeliții”? Ce dovedește această pretinsă problemă umanitaristă? Vom arăta noi ce dovedește și vom vedea dacă din această chestie, bine scuturată, nu curge iarăși și iarăși interesul material.

Ne oprim aci cu acest început de foc și vom urmări cu de-amăruntul pe acest publicist, a căruia formă epileptică și imorală acoperă cu zdrențele ei murdare o ambiție desfrînată și un interes material patent.

UN ttun» ao «AWI

VIEATA

n „i\ uuit in - nan u- uit i. i tu m

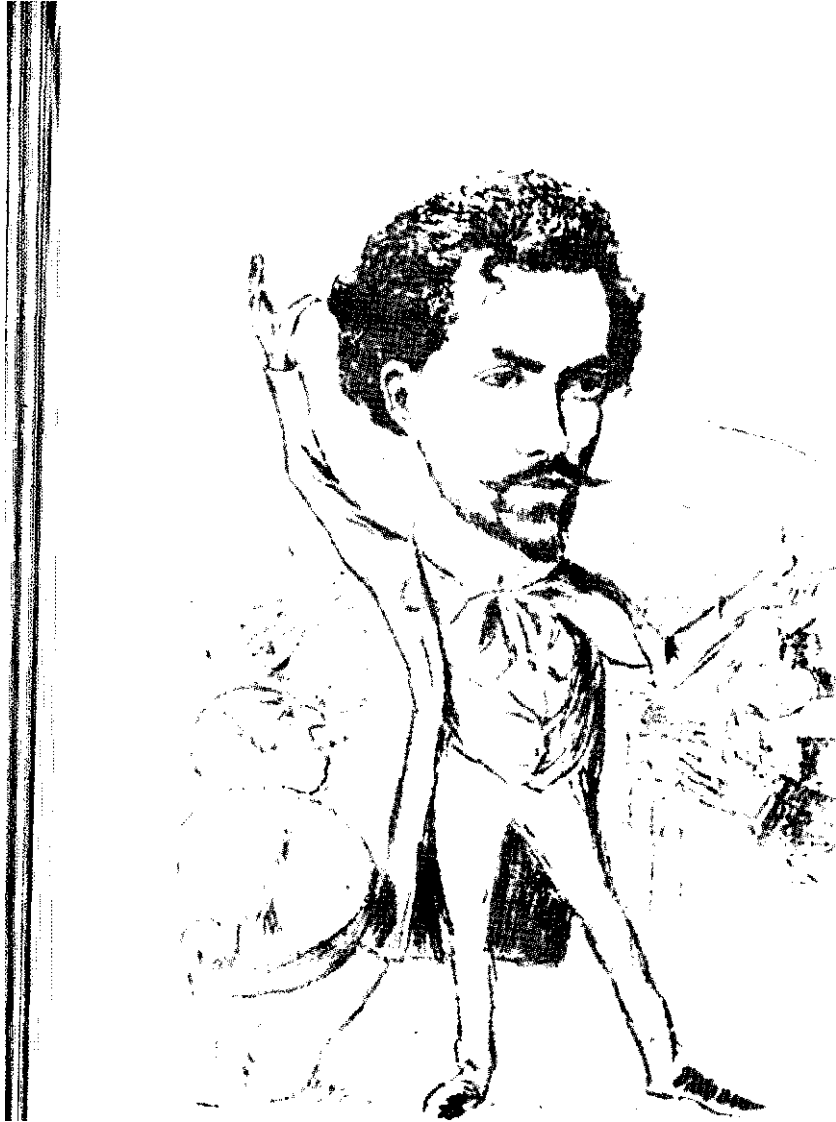
A. VLAHUTA"; Un A. URECHI*

ISTORIC SAO.....:

W tiu
t tr

u (ti
P * ti P

CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

Guvernul junimistic a venit la putere mărturisind singur că nu are încrederea țării, dar se va sili a o căpăta.

5 De la început acest guvern se pune într-un impas constituțional. Când un guvern nou se prezintă în Cameră în numele încrederii ce are în el coroana, fără a se bucura nici de încrederea majorității, nici a minorității din parlament, el nu are decât un mijloc:
10 să dizolve imediat Camerele și să facă apel la țară.

Față cu o ciocnire constituțională între guvern și Cameră, țara trebuie să spună dacă ea are încredere în noul guvern sau în foaștele Cameri, fie că în cazul din urmă alegătorii se dau de partea majorității sau
15 de partea minorității din fostul parlament.

Puteau junimiștii să facă aceasta? Puteau ei dizolva imediat Camerele? Nu, pentru că de la început ei singuri au mărturisit că nu au încrederea țării.

20 în acest caz, guvernul d-lor Carp-Rosetti-Maiorescu ar fi fost un simplu guvern de tranziție, care, fără răsunset în țară, fără însemnătate politică, fără interes de partid în lupta electorală, s-ar fi mărginit a prezida alegerile în mod nepărtinitor și ar fi cedat apoi locul guvernului ce ar fi ieșit din sinul viitoarei
25 majorități parlamentare.

Se puteau mulțumi junimiștii cu acest rol modest de minister neutru, de minister de tranziție?

T

Nu. Pretențiile d-lui Carp erau mari. D-sa voia să guverneze țara aceasta. Dacă soarta îl născuse fiu al României și în același timp îl înzestrăse cu atîta procopseală a minței încît să fie prea mare pentru
5 mica Românie, vina nu era a sa. Țara românească nu-l pricepe, dar Petre cel isteț și mult încrezător în sine își închipuiește că o pricepe.

Țara nu-l cunoaște îndestul și nu-l vrea eîrmui-tor al ei, dar Petre cel mîndru și despotic voiește
10 el să o cîrmuiască.

Păianjenul țese pînza sa, albina adună miere, tigrul sfîșie prada în virtutea instinctelor naturii lor. Petre era menit de natură să cîrmuiască o țară; el s-a născut în țara românească, deci va cîrmui Ro-
15 mânia. în Italia el ar fi fost Cavour, în Franția Thiers sau Gambetta, în Germania Bismarck; în România e P.P. Carp.

Sunt 12 ani de cînd Petre Carp spune tuturor că el are să guverneze țara aceasta. Nimeni nu credea.

20 Petre are pretenția să fie și de duh, și lumea lua proorociile sale ca glume de duh. Chiar puținii junimiști admiratori ai lui Petre, cari în timpurile mai de demult îi spuneau despre Petre cu un aer misterios: da, el va governa!, la sfîrșit începuseră și ei să se în-
25 doiască despre chemarea lui Petre în lume și cu adîncă mîhnire-ți răspundeau că Petre trebuia încă să dovedea-
scă că e om politic. Tot ce a făcut pînă acum nu dovedește nimic, ziceau ei. Ce să faci? așa era; Petre Carp proorocea în pustiu. După 6 luni voi fi ministru, după

30 3 luni voi fi la putere, după 15 zile Brătianu va cădea, așa vorbea marele Carp și zilele și lunele treceau, și anii treceau, și Brătianu nu mai cădea, și Petre Carp nu mai venea la putere. Iar bieții junimiști, începînd să se îndoiască despre chemarea lui Pe-

35 tre în lume și văzîndu-se tot mai departe de harurile mult îngăduitorului buget, descompuneau grupul lui Petre cel mîndru și isteț și cătau care încotro să-și găsească un colț de mîntuire. Negruzeștii, după ce în Brătianu nu mai găseau realizarea visu-
40 rilor lor, treceau de-a dreptul la vechii conservatori; Bosie, Ianov, Crupenski făceau adeziuni nelimitate lui

Ion Brătianu; alți doi-trei, mai practici și mai răbdători, stăteau în așteptare.

Petre singur, ca o stîncă neclintită, avu curajul să aștepte cu încredere și minunea s-a făcut: Petre
5 Carp a ajuns la putere.

E i, acum vă închipuiți că, ajuns la putere, era să se mulțumească a pregăti terenul pentru o viitoare majoritate și un viitor guvern care să nu fie al său? Atunci de ce ar mai fi Petre cel isteț?

10 Nu. Petre, ajuns la putere, voiește să păstreze puterea. De aceea guvernul junimistic, cînd s-a prezentat în Cameră, a spus că se va sili să cîștige încrederea țării. Și să nu stați în îndoială, cînd Petre Carp spune, el și face.

15 A dizolva Camerile imediat însemna a nu cîștiga timp pentru a cîștiga încrederea țării. Deci Petre nu dizolvă Camerile, ci le închise pur și simplu. Și apoi se puse pe lucru ca să cîștige încrederea țării și lucră ca un om strașnic, cum e Petre.

20 Se răscolaseră țărani. Petre îi împușcă ca să-i liniștească.

Sunt funcționari recalitrânți cari nu vor să creadă în chemarea lui Petre în lume. Petre cel nemilostiv
25 îi scoase din funcție și-i înlocui cu Manciulești, cu oameni de la Mavrodol, cu Pîcleni, cu interni d-ai penitenciarelor ca Zugrăveseu etc.

Sunt consilii comunale în țară cari nu vor să dea
mină de ajutor lui Petre pentru a cîștiga încrederea țării. El le dizolvă.

30 Și să te mai îndoiești de chemarea lui Petre în lume ori că Petre Carp nu va cîștiga încrederea țării!

Nici Negruzeștii, nici Bosie chiar nu se mai îndoiesc astăzi.

POLITICA IN JUSTIȚIE

Este dureros a spune că justițiabilii nu au încredere în instanțele noastre judecătorești.

5 Dar dacă spunem acest lucru îl spunem pentru că el este adevărat, pentru că el este știut de toată lumea care are vreo afacere de judecată, fie civilă ori corecțională, și pentru că credem că, atrăgând atenția publicului asupra acestei cestiuni, vom deschide acel ochi mare, imens, despre care vorbește Victor Hugo, vecinie
10 ațintit asupra lui Cain, și că acest ochi al poporului va izbuti să aducă remușcarea de conștiință la acei cari, din răutate, din spirit de partid sau din alte sentimente meschine, calcă pe conștiința lor și comit nedreptăți.

15 Neîncrederea poporului în justiție este veche: ea s-a transmis din tată în fiu; căci știut este la noi că domnii fanarioți, cari aveau un drept de casare asupra hotărârilor judecătorești, luau bani și pentru a anula, și pentru a întări o hotărâre, și luau de cele mai multe
20 ori de la ambele părți. Sunt oameni cari trăiesc încă și cari povestesc azi ceea ce au văzut, alții ceea ce au auzit de la părinții lor în jafurile averei pe calea hotărârii sau a mitei ce se săvârșeau pe acele timpuri.

25 Prevaricarea din partea judecătorilor era pe acea vreme tot atât de mare ca și a domnilor fanarioți, căci exemplul venit de sus găsește un răsunet puternic în treptele mai de jos, prin faptul ocaziunii de toate zilele de a fura, de a face stare, de a jăfui fără răspundere.

Cu venirea unei pleiade de tineri din străinătate, cu intrarea lor în magistratura țării, această boală nenorocită încetase încetul cu încetul; furtul dispăruse. Încrederea însă nu a renăscut, pentru că
5 încrederea poporului nu se cîștigă decît cu timpul, pentru că magistratura trebuie să dea dovezi de o perfectă onorabilitate, care să nu se dezmință un minut pentru a o putea dobîndi.

10 Și din cînd în cînd această încredere năseîndă era turburată de fapte neeorecte, pornite din hatîr, din patimi, dintr-o supunere oarbă provenind din micșorimea sufletului, săvîrșite, trebuie să o spunem, mai mult de rămășițele trecutului sau de acei cari ocupau scaune de magistrați, fără a le fimeritat printr-o adevărată ca-
15 pacitate și cunoștință a științei dreptului, ci numai pe baza unei hîrtii cupecetiece aduseseră din străinătate, care avea mare trecere într-o vreme cînd lumea se închina la diplome.

20 Pleiada însă a tinerilor cu inima sus-pusă, cu simțul dreptăței, cu conștiința misiunii lor, n-a lipsit a-și arăta caracterul ei nobil și corect de cîte ori a încercat cineva a aduce cea mai mică atingere majestații justiției.

25 Așa, se știe că sunt oameni în magistratură cărora nu li se poate imputa nici un hatîr, nici o părtinire; cărora nu îndrăznește nimeni ale cere vreun serviciu; care n-au nici un agreat al lor între avocații pledanți; cari întrunesc adevăratele calități ale omului chemat să judece.

30 Se știe că au fost magistrați cari și-au sacrificat pozițiunile lor pentru a nu lăsa să se aducă vreo știrbire atribuțiunilor lor, nici o alterare conștiinței lor.

Ei însă, deși numeroși, nu au putut și nu pot să aducă încrederea poporului asupra magistraturei întregi.

35 Și cum ar putea s-o aducă, cînd, în urma sforțărilor ce s-au făcut pînă acum pentru întemeierea unei societăți judiciare de oameni curați, fatalitatea aduce în capul ministerului de justiție p-un avocat tînăr, inberb, fără experiență, p-un om care pleda fel de fel de mărun-
40 țisuri pe la instanțele din București, un copilandru fără prestigiu, fără cunoștință de oameni, de oamenii

acea mai cu seamă cari candidează vecinie pentru un post în justiție.

Acest băiețoi a dat o lovitură de moarte încrederei năseinde a poporului în justiție tocmai prin venirea sa în capul acestui minister.

Lumea l-a văzut în capul derbedeilor de stradă, ata-cînd parlamentul și palatul.

Lumea știe că el este dat judecateri pentru acest fapt.

10 Lumea îl vede a doua zi ministru al justiției.

Lumea și-a zis că batjocură va fi instrucția făcută și justiția va fi batjocorită prin faptul că nu se va mai găsi nimeni care să-l dea în judecată.

15 O batjocură întreagă s-a și făcut. Ce încredere mai poate avea cineva în justiție?

Dar, examinînd faptele săvîrșite de dînsul în urmă, ce găsim decît o bătaie de joc continuă de justiție?

Cum se poate numi investirea unui Sinescu cu tit-lul de judecător de instrucție în Vîlcea?

20 Cum? Acest om care scrie o serie de articole în care insultă tot, tot, pînă și tronul, care sfătuiește pe oameni a face omoruri, care amenință pe d. Simulescu cu pușcăria, acest neechilibrat, acest ignorant, acest turbat este om ca să fie numit judecător de instrucție?

Cum se poate numi investirea lui Semaca și a lui Gherasim, ambii foști magistrați destituiți pentru că făceau politică și insultau tronul, după exemplul opoziției din București, cum se poate califica numirea lor, a unuia ca procuror și a altuia ca judecător de instrucție, la Dorohoi?

30

Cum se poate numi investirea lui Vlădicescu cu cali-tatea de judecător de instrucție la Focșani?

35 Și, în definitiv, toate acele permutări și destituiri, toate numirile făcute, sunt ele de natură a aduce încre-derea poporului în magistratura țarei?

Nu, de o mie de ori nu !

Nu, aceștia nu sunt magistrați; sunt oameni cu pretenții politice.

40 Sunt favoriții amicilor și favoriții amicilor d-lui Marghiloman sunt favoriții săi.

Sunt uneltele răzbunărilor de partid.

Sunt oameni cari n-au scrupulul a se abține de a instrumenta, cum ar face un adevărat magistrat, cînd o umbră de bănuială de ură sau părtinire s-ar manifes-ta; nu, ei n-au scrupuldea înceta să instrumenteze cînd știu că Curtea de casație i-a desesizat.

10 Ei n-au scrupul, ca Vlădicescu, de a încarcera pe Sburlea, fostul polițai, care l-a dat în judecată pentru calomnie și n-are scrupul de a aștepta ca Înalta curte să se pronunțe asupra cererii de transferare ce Sburlea i-a adresat.

Ei n-au scrupulul de a refuza comunicarea cererii de transferare ce Sburlea a făcut.

15 Nu, ei nu au nici un scrupul, întocmai ca minis-trul care se așază pe fotoliul ministerial pentru a închide astfel acțiunea penală ce-i era îndreptată, a face numiri și înlocuiri cum a făcut și a ne arăta că de la dînsul înainte justiția este o batjocură pînă cînd Dumnezeu sau evenimentele ne vor scăpa de el și de ai lui.

20

JOS LOGICA!

Dărîmarea Turnului Colței fiind încă la ordinea zilei, mai publicăm sub titlul de mai sus următoarele ce ni se trimit de un abonat, lăsînd fiecăruia judecata liberă în această privință.

în adevăr, numai pe aceste două cuvinte poate cineva sprijini pizmășia celor cari urmează d-a dărîma Turnul Colței.

Cu toate acestea, pe cînd maidanele și canalele infectează aerul capitalei, pe cînd adesea tifosul scurtează viața locuitorilor din București, Consiliul comunal convoacă lumea la licitație nu pentru a curăți maidanele și canalele, ci pentru a se dărîma Turnul Colței!?!

Fanfaronada faptelor noastre și mîndria ce simțim pentru cele ce facem ne orbește atît, încît—absurditatea înlocuind logica în creierii noștri—am ajuns să dărîmăm obiecte a căror valoare n-o cunoaștem și *nici n-am căutat s-o cunoaștem.*

Constituie oare aceasta o faptă logică?

Am auzit criticîndu-se părerea unora precum că Turnul Colței a putut fi una din desfiderile adresate de România vasală către imperiul suzeran.

Acelora ne mărginim a le adresa faptul să se informeze și vor afla *ceea ce nu știu încă:* că, în toate zilele noastre, abia ieri unele comune creștine de sub dominația otomană au putut obține autorizațiune

de la înalta Poartă pentru a ridica clopotnițe spre așezarea clopotelor de la biserici.

Alții pretind că ruinele nu pot fi considerate ca monumente decît pe baza documentelor istorice.

Acelora le adresăm rugăciunea de a răsfoi nu documentele vechi, ci numai cărțile de prin școli, și se vor convinge că invaziunile și nestatornicia d-atunci nu dă răgaz celor cîțiva oameni cu cunoștință de carte d-a se ocupa cu descrierea clădirilor din anul cînd s-a ridicat falnicul Turnul Colței, care a atras serioasa atențiune a turiștilor străini din acele timpuri.

Și să nu ne mirăm de lipsa de datine atingătoare la fapte din veacul trecut, căci, cu tot progresul vertiginos prin care a trecut țara, abia azi, 1888, puturăm citi descrierea d-lui colonel Theodor Văcărescu privitoare la evenimentele gloriosului rezel din 1877.

Apoi are oare d-a face situația din 1709 sau 1715 cu cea de azi, căci p-atunci era mult mai meritoriu d-a purta un întreg arsenal la piept decît un condei în mină și o știință de carte în cap.

Așa era epoca.

Logica, adică legea pe care se bazează orice faptă chibzuită, trebuiește să fie cu totul necunoscută celor cari au decis dărîmarea Turnului Colței.

în adevăr:

Care autoritate a însărcinat oare vreo comisie de oameni competenți să judece valoarea vechei și interesantei ruine ce se dărîmă?

Totul se rezumă la un articol de jurnal opinînd pentru dărîmare și la altele nenumărate însă mai prudente opinînd pentru conservare.

Nimic mai ușor ca într-o zi să ne trezim cu ivirea unui document din arhivele din Viena, Petersburg, Constantinopol sau d-aiurea al vreunui călător din București în acele timpuri și care să ne facă cunoscut că Turnul Colței s-a clădit în *anume însemnată împrejurare națională.*

Și să nu considerăm această presupunere ca o idee nelogică, căci manuscrisele vechi se ivesc ca și mone-

zile vechi, de care ne lovim tocmai atunci cînd nu ne așteptăm a le găsi.

De vreme ce, din nenorocire, cei în drept n-au căutat a cunoaște monografia Turnului Colței, fi-
 5 rește că necunoscută a rămas valoarea lui.

' Dar oare logic este ca judecătorii, cu o grabă ce nu pricepem, să condamne un acuzat care, astăzi mut, își așteaptă întru viitor, poate foarte apropiat, probele inocenței sale?

10 Dar oare, fiindcă un acuzat nu se poate apăra fiind mut și neposedînd probe, judecătorii săi au oare dreptul" de a-l condamna la moarte fără de a fi putut judeca?

15 Deci cei care au cutezat să dărîme Turnul Colței fără de a-i cunoaște valoarea sunt tot atît de vinovați ca și cînd ar fi dărîmat un monument național cu monografia sa cunoscută.

20 Dar lucru și mai nepomenit: cine oare controlează dărîmarea acestui turn? Cine oare este însărcinat a sta cu ochii ațintiți asupra tîrnăcoapelor casă vadă dacă nu cumva ele lovesc într-un vas de piatră sau de aramă care conține mult doritul document, căci se poate prea bine ca el să fie zidit între pereți în loc d-a fi
 |
 : J
 25
 30

în fine considerînd modul cum s-a decis și cum să dărîmă această ruină, avem dreptul și regretul d-a constata că în cestiunea de față s-a procedat cu o ușurință condamnabilă și care este cu atît mai tristă cu cît ea probează că la noi punem încă operele noastre mai presus de suvenirile ce ne-au lăsat cei cari au dat nu numai munca și averea, dar chiar viața pentru a scăpa moștenirea ce ne-au lăsat.

TURNUL COLȚEA

Prea s-ției-sale primarului

Cînd treci pe strada Colței, pe linia tramvaiului, vezi în virful Turnului Colțea cițiva zidari cu tîrnăcoapele cari ciocănesc de dimineața și pînă seara în fruntea uriașului bătrîn de sub picioarele lor.

A fost un cutremur mare, un cataclism care a insultat odinioară mărimea simplă și originală a acestui foișor uriaș. Aproape jumătate'din acest turn a fost prăvălită de cutremur. Dar, în sfîrșit, o cauză mare și naturală a ciuntit un monument. E un fel de consolare. A căzut fatal, și cine a învins Turnul Colței putea învinge și turnul de la Pisa și cupola s-tului Petru din Roma și cupola s-tului Paul din Londra și Farul Libertăței de pe țărmurile Statelor-Unite.

Și așa, frînt de la mijloc, Turnul Colței rămăsese tot mare, tot original; bătrîn și modest, fără zarzavat arhitectural ca operele Montaurenilor și altora ca el, acest turn amintea o parte din trecutul nostru, căci sub poalele lui se petrecuseră multe și în aceeași vreme făcea parte intimă din fizionomia capitalei noastre.

Iacă de ce melancolia te cuprinde cînd vezi pe nenorociții ciocli ai lui Popa Pake ciugulind cu tîrnăcoapele în fruntea bătrînului turn. Era frumos Turnul Colței, cel puțineramaifrumos, în simplitatealui, decît „pornografia" arhitecturală a noului spital din spatele lui, era mai frumos decît marchiza Șutului din față

lui. Era mai frumos. Și artiștii pictori, sculptori și arhitecți cari au protestat contra acestei profanări istorice și estetice au avut dreptate când au susținut că în alte părți mai degrab' s-ar fi dărimat spitalul Colțea pentru ca să facă loc turnului decît turnul pentru ca să se facă loc mascaradei arhitecturale din spatele lui.

Turnul Colțea avea rădăcini istorice în capitala noastră. Aceste probleme au fost lămurite.

Dar Turnul Colței avea rădăcini puternice în limba noastră. Da, este adevărat, și este atît de adevărat, încît nu putea fi la primărie decît un colivar ordinar ca să nu simtă și să nu înțeleagă acest adevăr. Și este atît de adevărat acest adevăr și atît de sfînt, încît ar trebui, într-un viitor mai demn cu lucrările strămoșești și sfinte, să fie condamnat profanatorul Pake, ca el, cu din punga lui plină de bani străini, să ridice la loc turnul.

În limba noastră, Turnul Colțea a lăsat iperbole și comparații vii, organice, cari nu vor pieri cît va sta în picioare neamul românesc.

Cînd vine vorba despre un om înalt, înalt nesfîrșit de înalt, românul, aducîndu-și aminte de Turnul Colței și de piticile case din jurul lui, românul zice, rîzînd despre cel înalt, că „este cît Turnul Colței”; cînd românul a chemat la masă pe un vecin, pe un prieten ori pe vre-o rudă și i-a dat scaunul cel mai înalt, cel mai bun și l-a pus în fruntea mesei și el tot nemulțumit a plecat, românul îi zice: „de i-am dat scaun, i-am dat și pernă, l-am cîstit, doar nu era să-l sui în Turnul Colței”; cînd românul voiește să spuie că o fată s-a măritat fără zestre, românul zice: „ce zestre a avut? zestre Turnul Colței”; cînd vine vorba de vreun flăcău ștregar care sare pîrleazurile canimic, românul zice: „apoi sare Turnul Colței”; cînd se pomenește de cutremure, în imaginația românului apare Turnul Colței, cutremurul cel mare, „cutremurul cu Turnul Colței”; cînd i-ai zice românului că cutare casă nu este destul de ridicată, el îți răspunde dacă nu este de părerea ta: „doar n-o să fie cît Turnul Colței”; și cite și mai cite. Turnul Colței în vorbă-l în-

tîmpini unde cu gîndul n-ai gîndi, în păcăleli, în snoave, în basme, în pilde, pretutîndeni, în vorbăși în scris. Și atît este de adevărat că Turnul Colței este intim legat cu limba noastră, încît chiar acolo unde numai geniul limbei nu-l poți afla, încît chiar în pledoariile avocaților dai de Turnul Colței. Cînd un avocat voiește să arate că clientul lui n-a fost plătit ori voiește să dea exemplu de un legat imposibil, zice: „Da, i-a dat, i-a dat Turnul Colței” sau „las lui primus Turnul Colței”.

Iacă de ce Turnul Colței avea întreprinse drepturi la viață și la respectul nostru: drepturi istorice, drepturi estetice și drepturi limbistice.

Dar pentru popa Pake, a căruia istorie se rezumă numai în cumplitele lupte de a conduce la bun sfîrșit mîna muribunzilor, al căruia simț estetic se rezumă în marele barometru plantat în creștetul porților și a căruia limbă se rezumă în termenii unei polițe și a unui testament, pentru un asemenea șef de bandă, pentru acest șef al partidei Brăteștilor și Leovenilor Turnul Colțea nu putea să aibă nici o valoare nici istorică, nici estetică, nici limbistică.

În sfîrșit, să se știe, și desigur că niciodată nu se va uita, că, fiind la Ministerul Cultelor- banalul de cîstit și de moral Maiorescu, în zilele ministeriatului Toderiță Rosetti, Popa Pake a mîncat și coliva Turnului Colței. Colivar, primar și barbar.

Păreții evlaviosului Pop sunt căptușiți cu coli mari de hîrtie pline de draci, de balauri^ de scorpii, de muncile iadului și de minunile sfinților și ale Ierusalimului.

5 Nefericitul bigot suferă; în privirea lui se văd torturile dinlăuntru; suferă și se apropie, pe zi ce merge, de demența religioasă.

Acum de curînd iluminismul său l-a împins la patima prohodului. Ioan Hagi-Pop în fiecare zi de la Dumnezeu se așează la o pianină veche, care sună mai mult a țambal țigănesc, și cu un deget, două de la mîna dreaptă pune psalmodiile patimilor pe piano. Apoi începe și din gură și din pianină: „în mormînt vi-ia-țã pus-ai fost Chris-toa-se...” Dar cînd începe Ioan Hagi-Pop c-o voce tremurîndă: „Pri-i-mă-va-ră du-u-ul-ce!”, lacrămile-i curg șiroaie pe amîndoi obrazii.

Nu e zi în care copiii, trecînd pe lîngă casa acestui sfînt conservator, să nu bufnească de rîs; de, bieții copii, nici nu și-au putut închipui „prohodul pe piano”.

Dacă guvernul va cădea peste mai multe specimene ca d-alde Ioan Hagi-Pop din Slatina, desigur că parlamentul țării se va transforma într-o ceată de derviși urlători.

IOAN HAGI-POP

Confrații noștri de la *Lupta* au anunțat într-unui din numerile trecute că candidatul guvernului la colegiul al treilea de Olt va fi în viitoarele alegeri Ioan Hagi-Pop. Ioan Hagi-Pop este vestit în Slatina. El e vestit și cu toate acestea nu s-a ocupat nici cu navigațiunea submarină, nici cu cirna balonului. El e vestit, deși nu învață nici pe mierloi să vorbească, nici nu dresază cîn'i. E vestit din alte puncte de vedere. Cine în Slatina nu-l cunoaște pe Hagi-Pop? Cine? De la copii pînă la moșnegi, de la opincă pînă la vlădică, tot cu toții cunosc pe Ioan Hagi-Pop, pe faimosul Ioan Hagi-Pop.

El e smerit, evlavios, bisericos, prăpăstios; el a ținut isonul în strană din cea mai fragedă copilărie; acum, ajuns la maturitate și la conservatorism, Ioan Hagi-Pop umblă cu capul în jos, să închină ori de cîte ori trece pe lîngă biserică, sărută crucile din răsăpîntii, se miruiește în toate duminicile și ia anaforă și miroase a luminare de ceară și a candelă.

Dacă s-ar ține socoteala de cîte icoane a sărutat, ai ajunge la un număr atît de mare, încît cu sărutările lui s-ar toci încă p-atit tocitul picior de bronz al sfîntului Petru din Roma.

Casa lui Ioan Hagi-Pop din Slatina este un depozit de moaște, de lemn sfînt, de icoane muscălești și grecești adunate cu sfințenie în timp de 40 de ani.

ACROBATISM

Mult știe d-l Maiorescu și multe nu va fi știind, dar unde rămâne neîntrecut este în știința d-a împăca pe avocatul Maiorescu, cu ministrul Maiorescu, pe
5 filozoful Maiorescu cu berbantul Maiorescu, pe criticul Maiorescu cu calpul și artificialul Maiorescu, pe profesorul Maiorescu cu ignorantul Maiorescu, pe politicul Maiorescu cu farseurul Maiorescu.

10 Este o știință mare pe care n-a învățat-o, dar pe care o știe de la Dumnezeu, de la firescul lui.

D-nul Maiorescu va jumuli o teorie literară din Lessing sau, a doua zi, va învăța o aforismă literară a lui Schopenhauer; potrivite ori nu, aceste scînteii străine, el le aplică la un politician, la un poet, la
15 un financiar din țara noastră cu o îndemînare ciudată și cu un curaj mai mare decît îndemînarea.

D-nul Maiorescu va minți, se va minți sau, din întîmplare, va cădea pe urmele adevărului, d-sa rămîne același, neclintit, c-o voce de bariton scăpătat,
20 voce plăcută și rotundă, voce pe care și-o ascultă și și-o distilează pe beregată, încet, oblu, lung, prelung, parcă ar trage cu arcușul pe coarda unui violoncel.

D-nul Maiorescu va vorbi despre Darwin, despre Kant sau despre literatura noastră și precedentele
25 constituționale ale lui I.C. Brătianu, d-nul Maiorescu va rămîne același, senin în superficialitate, curajos în neadevăr, rece și lucios în blage științi-

fice, momitor în naivități literare, sigur și străin de curentul cel nou al științei, maestru în a clădi pe nimic marele nimic și eternul nimic al omului fără flacără și fără știință.

5 Dar unde d-nul Maiorescu rămîne maestru neîntrecut, dar neîntrecut de nimeni în această țară, este într-un alt soi de amestec de profesii practice, grase, productive și consolatoare.

10 D-nul Maiorescu a luat asupra sa interimatul domeniilor; la domenii avea tranzacții și procese mari, dar mari de tot. Este destul să pomenim procesul pădurilor din Dobrogea, proces pierdut, stins aproape, pierdut de un turc, inventat și luat d-a capo de d-nul Maiorescu. Venit la domenii, își rînduiește binișor
15 afacerile, dar senin, liniștit, neclintit din calea delicatetei și a câștigurilor nesfîrșite.

Fiind la domenii, ia mandatul din mîna avocatului care cîștigase pentru stat procesul cu pădurile din Dobrogea și-l trece unui alt avocat.

20 Și tot fiind la domenii trece mandatul său, mandat dat de turc, d-lui Al. Lahovari. în sfîrșit.

D-nul Maiorescu învirtește atît de delicat daravera, atît de delicat, încît statul pierde procesul prin
25 neînfățișarea avocatului, căruia tot d-nul Maiorescu îi încredințase procesul.

D-nul Maiorescu trece la cine vrea interesele de milioane ale turcului; d-nul Maiorescu, tot d-sa, trece pe mîna cui vrea interesele de milioane ale statului...

30 Cine voiți să cîștige? Turcul? Statul?

Nu știm care din doi, dar e pozitiv că la urma urmelor trebuie să cîștige d-nul Maiorescu.

Și în acest caz e probabil că nici în opoziție nu se va prezenta statul, adică avocatul d-lui Maiorescu.

35 Și nu uitați că pe mîna d-lui Maiorescu se prefiră ministerul domeniilor, al justiției, ministerul cultelor, fiind și avocat *al* și *contra* statului!

40 Dar nu uitați că e și critic, tot atît de cinstit ca și toate celelalte; dar nu uitați că este și profesor; dar nu uitați că este și agent electoral, și filozof, și muzicant, și literat, și... și...

Dar să ne întoarcem la agenția electorală.

5 Se ridică o întrebare. De ce d-nul Maiorescu a vizitat Curtea și Tribunalul din Craiova? De ce? E ministru de justiție? Nu. Reprezenta pe colegul său de la justiție? Nu.

Ca să putem explica aceste vizite trebuie să ne punem în două ipoteze.

10 Sau d-nul Maiorescu are vrun proces de regulat, ca cel cu pădurile din Dobrogea, și încearcă să pipăie, să dibuie și să modeleze terenul.

15 Sau vizita sa se completează și se explică cu un alt fapt. înainte d-a veni d-sa, prefectul ignorant și nul Economu-Mavrodol a invitat la el acasă pe membrii curții apelative din Craiova. Se apropie alegerile.

Dar e cu puțință atîta obrăznicie din partea unui avocatei de mîna a două șutea? Și, cu toate acestea, faptul s-a petrecut. Știm că Curtea va rămînea dreaptă și mare, iar Economu mic și prost.

20 Dar se poate ca prostia lui Economu-Mavrodolu să explice vizita ciudată a d-lui Maiorescu.

25 Și, cînd ne gîndim cîte poate amesteca d-nul Maiorescu, cîte poate învîrți și cum se poate învîrți, ne face să credem că d-nul Maiorescu este un exemplar rar de acrobatism moral și material.

Auzim că d-nul Maiorescu, pe lîngă curți și tribunale, va vizita mai multe spitale și mai ales mai multe pensioane.

MAIORESCU,
YOUNG, MAIRE, DA ȘI MAR-GIRL-MAN

5 D-nul Maiorescu a voit să facă cunoștința Olteniei; și în lunga sa călătorie electorală multe a pățit și mulți au pățit-o voind să-și arate zelul lor fără de mar-gini pentru noul ministru, pentru noua minune de la culte și instrucția publică.

10 Ni se comunică, între altele, că un mare proprietar din Tîrgu-Jiului, voind să-și arate puterea sa, nu voia să-i zică ministrului d-le ministru, ci la fitece vorbă îi da mereu cu d-le Marinescu în sus, d-le Marinescu în jos. Ministrul s-a uitat lung. Prefectul trage de mîneacă pe proprietar și-i șoptește: Maiorescu. 15 Proprietarul vru să îndrepte greșala și la fitece vorbă începe: D-le Mironescu în sus, d-le Mironescu în jos. Ministrul s-a uitat din nou lung la proprietar și, crezînd că și prefectul îi incurcă numele, a scos o carte de vizită și i-a dat-o prefectului.

20 Prefectul se înroșește și, voind să glumească, ca să mai dreagă pățania zise ministrului:

— Noroc, d-le ministru, că numele candidaților sunt tipărite!

25 Adevărat! De n-ar fi așa, s-ar întîmpla d-lui Maiorescu una și mai boacănă la noile alegeri. Imposibil n-ar fi — dat fiind popularitatea d-lui Maiorescu în Tîrgul-Jiului — să iasă deputat Marinescu circiumarul în locul lui Maiorescu ministrul.

Dar dacă d-nul Maiorescu a pățit multe, mulți au pățit-o din cauza d-sale.

Așa ni se spune că la masa oficială un subprefect a băut apă caldă care s-adusese după raci.

5 Copiii din școli trei zile au trebuit să strige *trăiți l* pentru ca să fie pregătiți la primirea ministrului. Protopopul a pocnit pe un preot care nu brodea bine cîntările, căci și popii s-au pregătit de primire.

10 între altele, caii cari trebuiau să ducă pe ministru la gară au stat în mijlocul orașului, a trebuit mult cu multul pentru ca ministrul să ajungă la gară.

Dar se vede că junimiștii nu au noroc în călătorie. Nici d-nul Carp n-a fost mai norocos în primirea principelui moștenitor al Angliei. Pe drum a.-s. în-

15 treabă pe pacificatorul Europei:
— Cam ce însemnează junimist? Cu ce cuvînt ar corespunde în englezește?

împăciuitorul Europei, care știe destul de bine limba engleză, răspunse încurcat:

20 — Alteță, nu corespunde cu nimic în englezește, cu nimic politic, dar radicalul ar fi *young* (june).

— Da? *young?* răspunse a.-s. mirată. *Young?* *young?* Și măsurînd din ochi pe împăciuitorul Europei îi zise:

25 — Atunci se vede că d-ta ești cel mai puțin *young* din cabinet, ceilalți trebuie să fie mai tineri.

— Nu, alteță, sunt alții mai bătrîni.

— A, atunci, într-adevăr, junimist corespunde cu nimic în englezește.

30 Cînd însă a.-s. principele moștenitor al Angliei a văzut întregul minister, plimbînd ochii de la conu Toderiță la păpușica de la justiție, a șoptit d-lui Carp:

— E ciudat: în ministerul *junimiștilor* văd un *old-man* (bătrîn), văd un *chilă* (copil), dar *young* (june)

35 nu văd de loc.
Dar cea din urmă surpriză pentru a.-s. regală fu numele jokeului de la justiție.

D-1 Carp îl prezentă:

— *Marghiloman*, ministrul justiției.

40 — Cum? întrebă alteța sa, zîmbind. Cum? *Mar-*

in

girl-man? (*Mare-* „iapă”, *girl-* „fată” și *man-* „om, bărbat”). Ce este din trei, d-le Carp? *Mar*, *girl* sau *man?*

D-1 Carp, văzînd că alteței-sale îi plac glumele, îi răspunse:

5 — Alteță, această potriveală are înțelesului: în curse are i'epe, *mar*, cu fetele tinere este *girl*, iar cu bătrînele este *man*.

10 Dar cine a dat mai rău cu oiștea în gard a fost popa Pake. La serbarea apei în Cișmigiu, d-1 Carp prezintă pe popa Pake, primarul, a.-sale.

A, *lord-maire!* zise a.-s. uitîndu-se lung la popa Pake, pe care, desigur, îl luase drept un indian pur-sang.

15 — Altese, răspunse popa Pake încurcînd franțuzeasca, altese, *maire* da, lord, *non*.

Alteța-sa surise, privind ciudat la acest colosal *maire* da.

D-1 Carp s-a grăbit a-i explica a.-s. în englezește ceea ce a voit să zică popa Pake în franțuzește.

20 Dar dacă a.-sa ar cunoaște insignele barometrice ale primarului, desigur că pe primar l-ar crede, iar nu pe d-1 Carp.

CARNETUL PRINCIPELUI DE GALLES

Să știe eă principele de Galles este un om voios; observațiile sale sunt naturale, neforțate. Un om sănătos, neatins de *spleen*, înconjurat de toți artiștii și mai ales de toate artistele frumoase și de talent, veșnic în atmosfera humurului englezesc și în scînteietoarea vervă a francezilor, un asemenea om — despre care nu să mai poate spune că e bogat, puternic și fericit — nu poate fi decît o natură veselă, liberă și adeseori profundă, fără chiar să-și dea seama de profunditatea sa.

Și principele de Galles are un obicei bun — de altmîntrelea obicei al tuturor capetelor încoronate sau rînduiți de soartă la coroană —, are un obicei bun: notează pe un carnet toate impresiile sale din patrie sau din streinătate.

Din intimplare, a.-s. a pierdut la Sinaia acest carnet. Carnetul a căzut în minele noastre. Carnetul a fost imediat expedit a.-sale. Imediat... bineînțeles după ce am extras toate impresiile sale privitoare la noi.

Carnetul era cu două scoarțe de fildeș. Pe fildeș erau basoreliefuri săpate de celebrul sculptor englez *Woothaught*. Un indian care vinează lei, turnul Londrei, o celebră frumusețe din Paris, un far din Constantino-pole, inaugurarea Canalului de Suez, o balerină și Sarah Bernardt în *Dona Sol*, toate aceste subiecte erau

admirabil săpate pe micile plăci ale carnetului. Bineînțeles, noi am fotografiat acest carnet și amicii noștri pot vedea această reproducere minunată, oricînd, la redacția noastră.

5 Dar să venim la impresiile a.-sale privitoare la noi.

„Eram la serbarea din Cișmigiu. Să inaugura canalizarea Capitalei cu apă. Am greșit de a zice primarului *lord-maire*. Primul, om înalt, gras, negru, galben, cu mustățile umflate și aduse pe buză, cu pantalonii scurți și cu fracul abia pînă la jumătatea pîntecelor, a vroit să mă corecteze. Mi-a spus într-o franțuzească ciudată:—maire da, lord non. M-a bufnit rîsul. Ministrul Carp s-a precipitat a-mi explica în englezește ceea ce primarul a vroit să-mi spuie în franțuzește.

15 Dar plimbîndu-mă pe stradele Bucureștilor văd o casă cu un mare barometru în virful porților. întreb a cui e casa. Mi se răspunde: a primarului.

20 Atunci, am înțeles, ajutat de barometru, că primarul avusese dreptate. Nu era lord, *et&maire-da*. Ministrul Carp mințise.

*

25 Cu d-l T. Rosetti, primul ministru.
— A trebuit să susțineți o puternică luptă oratorică pentru a reuși să dărîmați *prin parlament* un guvern care avea majoritate în el.

— Da, alteță! (Rosetti roșește.)

— Vă felicit pentru elocința d-voastră.

30 — Eu, alteță (Rosetti modest), n-am luat parte la ea.

— ?...

— Eram funcționar, membru la înalta curte de casație.

35 — A, atunci vă felicit cu atît mai mult că ați izbutit a *casa* ministerul trecut.

Cu d. Carp
— Primarul este, desigur, un *gentelman-farmer*.
— Este avocat, alteță.
5 — Dar nu pledează.
Ministrul Carp se încurcă.
— Atunci, desigur, cel puțin nu pledează în fran-
tuzește.
— Alteță, se ocupă mai mult cu fabric... cu face-
10 rea testamentelor.
— Atunci se vede că *Bucarest* este patul morții.

Ceea ce m-a surprins mai mult la primar era un lanț
gros de aur, dar așa de gros și de lung cum nu văzusem
15 la nimeni. Întreb pe Carp, dacă lanțul primarului este
o modă nouă.
— Nu, alteță, este foarte vechi, e de la un răposat.
— Desigur că i l-a dat prin testament.
— Nu, alteță, lanțul l-a luat înainte de a-i face
20 testamentul.

*

O manie a primarului pe care nu mi-am putut-o
explica e următoarea:
25 De câte ori popii de la serbarea din Cișmigiu înce-
peau să psalmodieze, primarul tușea, scuipa și mor-
măia pe nas: no o o o, no o o, na a a a! pa, vo, vo,
ga, ga, ke, ke...
Nu am putut să-mi explic.

30 Cu prințul Știrbei.
— Sunt foarte bine întreținute drumurile de fer.
Știrbei tace.
— Șoselele de asemenea sunt foarte bune, după cât
am putut vedea...

216

Știrbei tace.

Mă întorc către ministrul Carp.

— Prințul Știrbei este tăcut ca toți oamenii mari de
stat.

5 — Da, alteță, da, este tăcut... este cea mai mare
asemănare a lui cu un mare om de stat.

— Dar nu cred să fie singura...

— Dacă ar vorbi, v-ați convinge...

*

10 Mulți mă preveniseră că ministrul Maiorescu este
un mare filozof și mai ales un schopenhauerist înșes-
tat. Poate că profesează la universitate schopenhaue-
rismul, dar după aviditatea cu care se uita la cucoane
și mai ales la domnișoare mie îmi vine să cred că
15 filozoful Maiorescu a citit mai mult pe Boccaccio decît
pe Schopenhauer.

E probabil că cu asemenea filozofie, dacă aș fi
român, i-aș lua catedra cu asalt.

*

20 Mi se afirmase că din ministerul junimist Carp
este un talent deosebit. Iacă impresia mea. Cînd eram
numai cu Carp, Carp nu era prost; cînd eram cu în-
tregul minister, Carp mi se părea genial".

JAK ȘI MINUNILE ȘTIINȚEI

In Londra se fabrică ouă; în New York se fabrică găini. In Londra bagă porci vii în mașini și ies șunci, la New York se bagă porci vii în mașini și ies șunci, și, dacă șunca ți se pare prea afumată sau nefiartă, asvirlă șunca pe unde a ieșit, întoarce mișcarea mașinilor în sens contrariu: șunca se preface în porci vii, ieșind de unde intraseră.

La Paris se vorbește de o generație artificială și experiența a fost făcută; și doctorul care a născocit asemenea minune a primit din partea bătrînilor și tinerilor bătrîni un banchet strălucit și o coroană de flori de lămii și portocali. D-nul Carp zice că a inventat o mașină cu idei. D-sa, ca om deștept, stă toată ziua cu capul în mașină, dar i-a fost cu neputință să convingă de această cură pe ceilalți miniștri. Toți ceilalți colegi ai săi sunt convinși că au atîtea idei încît ar lua cîmpii dacă mașina d-lui Carp i-ar mai îndopa cu altele noi. în zadar d-nul Carp a dovedit tînarului Marghiloman că el de la el n-a putut scrie decît o coloană de ziar cu un car de prostii; în zadar d-nul Carp dovedește d-lui Maiorescu că i s-a încurcat filozofia; în zadar d-nul Carp dovedește principelui Știrbei că mutismul este lipsă de idei. Toate sunt în zadar, invenția d-lui Carp nu are cătare în minister. D-nul Maiorescu îl zdrobește cu argumentul următor:

— Este adevărat că pe fiecare redactor de la *România liberă* îl ții cu capul în mașina ta cîte două și cîte trei ore? Ei, îți place halul în care i-ai adus? Din cauza mașinii tale au început să citeze în reviste pe Omer, Hristos, pe Bosco, pe Byron, pe Nicolae Ionescu, pe Musset și pe Jak Negruzzi. Eu sunt mai practic; nu invent, ci aplic. Și vei vedea ce aplicație ingenioasă am făcut cu Jak, faimosul nostru Jak.

în adevăr, ni se telegrafiază că Jak vorbește mereu la Iași, grație d-lui Maiorescu. Cum? Ce fel? Argumentul nostru că „la început era cuvîntul... dar Jak nu era la început” a căzut. Jak vorbește și vorbește mereu, în fiecare zi un discurs. Cum? Ce fel? Iacă ce ni se spune despre această minune.

Jak vorbește:

Domnilor, în statul nostru care abia s-a încheiat...

VOCI:

— Nu e glasul lui Jak. Jak mișcă gura, Jak cascadează gura, dar nu e glasul lui Jak!

JAK:

— Trebuie, domnilor, idei noi; era nouă, legi noi; vesmintele cele vechi ale statului sfîșiate de timp trebuie să cadă la pămînt! (Aplauze.)

VOCI:

— Jak cascadează gura, Jak mișcă buzele, Jak dă din mîni. Jak se entuziasmează, dar nu e glasul lui Jak! Jak vorbește și nu vorbește Jak!

JAK:

— Domnilor!...

VOCI:

— E glasul lui Maiorescu! E glasul lui Titu! E glasul lui Maiorescu!

VOCI:

— O! Minune! De trei zile Jak cascadează gura, mișcă buzele și vorbește și Titu e la București!

VOCI:

— Jak era slab și acum are pîntece. Acolo e minunea. Pe el, copii, să-l căutăm!

Lui Jak îi vine amețeală, cade jos, să rostogolește și din hainele lui sare un *fonograf*, cel mai perfecționat exemplar al lui Edison. Adunarea arămas în mărmurită.

5 Junimiștii s-au jurat să nu spuie nimănui această ingenioasă aplicație a științei pînă după alegeri.

Să zice că d. Maiorescu pregătise alte două fonograme: unul pentru principele Știrbei și altul pentru Menelas. Pentru preparația fonografului.—Menelas i-a trebuit două luni de zile pentru ca să se deprindă a vorbi românește cu accent sîrbesc.

10 La început a fost cuvîntul... Jak nu era la început, dar a sosit în timpul fonografelor.

Și pentru că Dumnezeu a dat omului *cumitarea* pentru a se deosebi de dobitoace..., Jak adoră pe d. Maiorescu ca pe Dumnezeu.

15 Titu a învins pe Carp.

GUNĂVERNESCUL - „DURALEX, SEDLEX»

Puterea legilor în timpul cînd omenirea avea puține condici, mai puține legi și mai puține articole, puterea lor era fatală; era neînvinsă. Era, poate, legea barbară, nedreaptă și stupidă, era însă lege și ea cădea de la sine peste capetele vinovaților sau bănuțiilor. „Dura lex, sed lex”.

5 Astăzi, legile complicîndu-se și umanizîndu-se, se mai mlădie, se mai evită, cleștele lor este uns și alunecos. Gheara și capul celui vinovat adeseori alunecă, scapă și, făcînd o reverență legilor grație avocaților celebri, șoptesc surizînd, șoptesc în batjocoră: „Dura lex, sed lex”.

15 Și dacă legile scrise se pot escamota și lua în derîdere, bineînțeles că legile sfinte, adică cele nescrise, adică cele morale și abstracte, au ajuns blaga desfrînaților, a pierduților și a monștrilor care s-au născut în necinste și trăiesc în desfrîuri. Despre legile morale astăzi se zice cu succes: „Dura lex, nulla lex”.

20 De aci pînă la Gună Vernescu nu este nici un pas. Acest parvenit, acest milionar ambițios nu poate avea pe acest tărîm nici un rival afară de Pake primarul, de Pake plăsmuitorul de testamente, de Pake moștenitorul universal al tuturor călugărilor bătrîni cari și-au lăsat bătrînețele în mîngîierea murdară și gidilitoare

25 a parvenitului rău, galben și nefast.

Gună Vernescu, cel cu statuile de gips puse la fe-
reastră, cel cu arcul de triumf înaintea caselor, cel cu
blazoanele cit roata carului trântite pe zidurile caselor,
cel cu casele fenomenale din care fiecare cărămidă este
5 o stoarcere a celui umil și prigonit, Gună Vernescu cel
căpătuit *ab initio* cu traficul legilor umane și legilor
sfinte, Gună cel cu patru cai înaintași și cu roatele poș-
talionului aurite, acela care pînă și seul și păcura
de la osii și buccelle le-a stors din sudoarea muncitorului
10 blestemat d-a ridica cu umărul lăcomia basă și cruzi-
mea bestială, Gună Vernescu cel cu trădările politice,
cel nerușinat în purtare, cel cu mintea sleită de dulcile
simțiri ale frumosului, ale dreptului și ale binelui;
Gună Vernescu, tipul care a trebuit să cază sub greuta-
15 tatea imensă a legilor morale, dar care să înconvoaie
atît de bine printre legile scrise și obligatorii; Gună
Vernescu, după ce caprin tavanele palatului său a insultat
numele cele mari și glorioase ale omenirii, zugră-
vindule pe acele tavane de ipsos poleit, Gună Ver-
20 nescu a insultat și faimoasa frază: „Dura lex, sed lex”,
a insultat această credință care a făcut pururea ferici-
rea și gloria judecătorilor mari și neînduplecați, al
cărora creier a fost lege, a căror inimă a fost lege și al
cărora ideal a fost aplicarea teribilă a legilor, chiar
25 contra fraților, părinților și copiilor lor.
Gună Vernescu și-a scris în litere de aur, în mijlocul
tavanului cabinetului de lucru, banalele, dar marele
și sfintele cuvinte „Dura lex, sed lex”!
Dar în acest caz un hoț și un escroc ar putea să scrie
30 pe tavanele lor: „suum cuique tribuere”!
Dar un omoritor ar putea să scrie în celula lui de
osîndă: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți”!
Dar în acest caz femeile pierdute ar trebui să scrie
pe geamurile lupanarelor: „Aici e templul virtuților!”
35 Cum, un Gună Vernescu s-a găsit să-și scrie pe tavan:
„Dura lex, sed lex?”
El, care a frînt legile omeniei și nu s-a îndurat să
ridice o școală pe întinsele sale domenii cîștigate prin
estorcațiuni și brutalitate; el, care ia dajdie țăranilor
40 pentru iarba păscută de boboci și pentru apa băută
de rațe din eleștaie; el, acărui avariție i-a ucis ultime-

le licăriri ale umanității, ale căruia milioane s-au în-
mulțit pînă și prin vînzare de ouă luate de la țărani,
tocmai el a scris pe tavanul său: „Dura lex, sed lex”?

5 Sunt criminali legali, sunt criminali cari își fac
singuri legi, abuzînd într-un chip brutal și bas de slă-
biciunea celor umiliți și în acest caz nu ei au dreptate
să zică *dura lex*; s-o zică și s-o scrie cei care sunt inge-
nuncheați de aceste legi; s-o zică cel ce plînge și cel
care moare de foame; ei știu mai bine cît este de *dură*
10 *legea* pe care leul a impus-o oilor.

S-o zică oricine, dar nu Gună, nu!

Cum, acela care a început prin sfărîmarea legiui-
tei fericiți a altuia, tocmai acela să-și scrie pe tavan:
„Dura lex, sed lex”?

15 Cum, acel care și-a spoliat familia printr-un proces
scandalos și încurcînd legile le-a desprețuit, le-a căl-
cat și le-a scuipat în mijlocul lumii înmărmurite,
tocmai acela să-și scrie pe tavan: „Dura lex, sed lex”?

20 Cînd istoricii viitori vor voi să dovedească gradul
de cinism al timpului de astăzi, elemente nu vor căuta
nici în lupanare, nici în pușcării, nici în ocne. Ei vor
găsi elementele necesare tocmai în palatele pompoase
ale parveniților, ale faliților morali, ale faliților pro-
priu-zis, ale miniștrilor cari au traficată cu frăgezimea
25 elevelor și ale unora din cochinții ajunși să împartă
dreptatea lumii. Ei vor găsi elementele cinismului în
pungașii și bătăușii ajunși deputați; în faptul d-a fi
primar un escroc de testamente.

30 Dar desigur că o adevărată lumină se va face în
mintea istoricilor care vor vorbi despre cinism cînd vor
citi pe tavanul lui Gună Vernescu: „Dura lex, sed lex”!

Iacă cine vrea să ne guverneze.

GENEZA D-LUI P.P. CARPP

5 Despre copilăria oamenilor mari multe se spun; nașterea și moartea lor au fost prevestite de cataclisme; geniul lor s-a arătat de la vârsta când alți copii abia știu să șază pe capele de porțelan.

10 Unul și-a mușcat doica cu gingiile pînă la sînge; altul la vârsta de trei ani s-a amoretat de soacra tatălui sau mumei sale; altul la 5 luni a încălecat p-un cîine; altul s-a născut cu dinți; Alfred de Musset era să moară din dragoste la vârsta de 6 ani; Al. Marghiloman s-a prăpădit după o marchiză de 30 ani, el fiind de 4 ani, rămîind și pînă astăzi pierdut după același ideal; și tot AL Marghiloman la 2 ani a fost prins de coconu Iancu Gîrlă cu mîna în cosmetic.

15 Despre P.P. Carpp admiratorii săi afirmă că în ziua cînd s-a născut a și vorbit și prima lui frază a fost: „Mergeți de spuneți lui Brătianu că de acum poate muri!”

20 Iar Nica și acum se miră și spune tuturor mirarea sa că „Carpp era chel din naștere!” Nica n-a mai văzut asemenea fenomen. „Cel puțin pe ghincolo, zice Nica, tați se nasc, no, cu chica cit coada cailor”.

Admiratorii săi spun că de la vârsta de șase ani pînă astăzi n-a spus o singură vorbă de prisos.

25 Era de 8 ani. Profesorul îl întreabă:

— Cine a făcut cerul?

Carpp răspunde:

— El!

— Dar Pămîntul?

— El!

— Dar pe tine?

5 - El!

Profesorul îi pune trei. Micul Carpp se duce la părintele său și arătîndu-i buletinul îi zice:

— Privește!

— Am privit.

10 — Ai înțeles?

— Am înțeles.

— Dobitoc!

— Cine ?

— El.

15 Această scenă are un haz deosebit cînd e povestită de Nica, ca dovadă că P.P.Carpp de mic copil n-a spus nici o vorbă de prisos.

20 La vârsta de 20 de ani a spus amicilor săi că cea mai mare greșală a fatalității a fost d-a-l însufleți în țara românească. Și nespunînd nici o vorbă de prisos a încheiat: „Dacă m-aș fi născut în Germania, Bismarck cel mult ar fi fost secretarul meu intim. Pacea lumii ar fi fost spînzurată de voința mea. Cine nu crede nu mă cunoaște, cine nu mă cunoaște nu mă pricepe, cine nu mă înțelege este un gogoman!”

25 Mai tîrziu, două lucruri caracterizează pe d-l Carpp: monoclul și imensa aroganță.

30 In „Junimea” din Iași, cînd membrii ei făceau politică, Carpp le zicea: „Singura rațiune de a fi a voastră, a caracudelor, sunt eu!”

Toți rîdeau și, cerînd fiecare o halbă de bere, cîntau popește: „Pe tine, mîntuitorule, te laudăm, stăpine!” (Berile le plătea Carpp.)

35 Numai Jak se posomora, căci Jak vroia ca numai el să fie rațiunea d-a fi a celorlalți; și într-adevăr aci Carpp se potrivea cu Jak.

40 Dar, în sfîrșit, Carpp, ajuns ministru și atotțitor al junimiștilor, cu toate că și-a pus coroană princiară pe șepcile servitorilor săi, totuși are un junghi: ce n-ar da să nu-l cheme Carpp. Ce e Carpp? O familie de moșneni boiernași. Boieri d-a zecea mînă. Aici e

toata neodhna lui („pp. Și de aceea d-l Carpp ..
iscălește Carpp cu doi p, dind astfel numelui un as-
pect mai nobiliar, mai de prin evul mediu.

Dar tot din această cauză un francez, văzînd cartă
de vizită a d-sale: „P.P.Carpp”, uitîndu-se lung la
ea a zis:

— *Il y a trop de p dans ce nom!* Iar Nica neînțele-
gînd a răspuns foarte serios:

- No, oui, no, trop de p! no frache frațuz, ai
reson, trop de p.

LACRIMILE „ROMÂNIEI LIBERE

Calemgiii de la *România liberă*, în primul *Bucu-
rești* de la 28 octombrie, cearcă a răspunde articolu-
lui nostru intitulat *Bilanț politic*.

5 Calemgiii de la *România liberă* se năpustesc la plîns;
și plîng duioasa situație a *Democrației*, și plîng pe ti-
nerii ei redactori, și plîng o întreagă serie de decep-
țiuni dureroase cari ne-au izbit pe noi în ultimele ale-
geri, și plîng iluziile noastre înmormîntate, și plîng
10 „vigoareași hotărîrea” eu care am început lupta; po-
topul laerărilor lor ne acoperă ca un val de mare,
scăldîndu-ne lințoliul în cari ei, cu o pietate fraterne-
lă, ne învăluie, scăldîndu-ne sicriul mortuar în care ei
ne țintuiesc de veci!

15 S-ar părea că avem în spatele nostru un cîrd de babe
bătrîne, cari își dau cu ceapă pe la ochi pentru a lăcri-
ma, lacrimi plătite, la picioarele unui mort din a cărui
colivă așteaptă să mănince cu lăcomie.

20 Lacrimile lor ne amintesc bocetele clasei depravate
din Roma, a căreia meserie era d-a plînge pe sesterți.

Nici vorbă că, în urma unor asemenea lacrimi, le-am
fi datori cîte un bănuț dacă vigoarea și hotărîrea,
dacă iluziile și viața noastră ar fi încetat d-a mîi exis-
ta.

25 Din nefericire însă pentru ei, ei să aseamănă cu cio-
clii cari să înșeală de casa mortului. In loc de plată,
aceștia veșnic au fost luați cu toroipanul la goană.

V-ați înșelat de casa mortului. V-ați înșelat. Mortul este în casa voastră. Plîngeți vigoarea moartă a tînărului Marghiloman, plîngeți hotărîrea moartă a principelui Știrbei, plîngeți iluziile veștejite ale d-lui Maiorescu, plîngeți deceptiile electorale ale d-lui Carp, plîngeți-vă inimile voastre uscate și creierul vostru închis cari în tot timpul perioadei electorale, n-au găsit nici un accent mișcător și nici o idee care să nu fie sugrumată de banalitate.

Plîngeți, dacă morți căutați, cinstea cletănată a înaltului judecător pe care norocul stupid vi l-a aruncat dasupra capetelor voastre ca prim-ministru.

Plîngeți dar morții voștri, căci aveți și ce plînge, și de unde a fi plătiți. Tezaurul public are sesterți pentru asemenea ciocli îmbătrîniți în viții și la joc de cărți.

Cît pentru iluziile noastre, ele sunt prea curate pentru ca lacrămile voastre să nu le păteze, ele sunt prea mari pentru ca voi să le găsiți marele lințoliu și imensul coșciug; umerii voștri, de ciocli ordinari, se mlădie și cad sub ele, iar lacrămile voastre sunt prea de crocodil pentru a nu le insulta.

Păstrați-vă lacrămile pentru iluziile voastre; în curînd le veți face parastasul de șapte ani.

Dar, în sfîrșit, a propos de ce atîtea lacrămi? E și ciudat, și trist și ridicul.

Voi plîngeți cînd trebuie să judecați, să pricepeți și să răspundeți, și desigur sunteți în stare să rîdeți cînd vă veți auzi marșul funebru. Percepțiunea voastră, interioară și exterioară, prinde impresiile invers decît la lumea cealaltă. Și vă atragem atenția asupra acestui fenomen: este o maladie incurabilă.

A propos, de ce ne plîngeți? Noi am făcut o socoteală, netedă și liniștită, despre starea politică a țării, voi începeți a boci.

Noi am făcut un bilanț politic în cei mai cuviincioși termeni posibili, voi căutați să amestecați insulta în bocete.

Noi am rezumat întreaga situație politică în următoarele adevăruri politice:

1. O alianță, pur și simplu, între junimiști și conservatori înghite și distruge grupul junimist, pentru

că junimiștii n-au partid, pentru că ei nu au tradiții politice în țară și pentru că aleșii lor din Cameră sunt niște momii guvernamentale; și, în sfîrșit, pentru că încă trei miniștri conservatori, pe lîngă Teodor

S Rosetti și principele Știrbei, sunt de ajuns pentru ca ministerul junimist să fie transformat în minister conservator. D-nii Carp și Maiorescu arrămînea două portofolii, iar nu doi miniștri.

10 2.0 alianță a conservatorilor cu junimiștii pe baza legilor d-lui Carp, ar fi un triumf colosal pentru junimiști, căci ar înfășură și sugruma pe conservatori în drapelul junimist. Conservatorii ar fi uciși ca partid.

15 Iacă de ce e fatal să admitem că nici Lascăr Catargiu—Al. Lahovari nu pot primi cea de-a doua alianță, nici Carp — poate Maiorescu nu pot primi pe cea dintîi.

20 în acest caz, taberile din parlament, fiind aproape egale ca număr, izbindu-se, nu vor putea susține nici pe junimiști la putere, nici nu vor putea aduce la putere pe conservatori.

Concluzia fatală nu rămîne decît dizolvarea corpurilor legiuitoare.

25 Ei, ce dar a impresionat pe *România liberă* încît să înceapă a plînge? Ce, nu cumva această socoteală rece și limpede a emoționat întru atît pe cei de la *România liberă* încît i-au podidit lacrămile și, neputînd spune pe cine plînge, le-a aruncat pe „vigoarea și iluziile noastre?”

30 Și nu este rușinos pentru niște publiciști cari, în primul *București*, în loc d-a răspunde încep a se boci?

Dar care e partea slabă și neplauzibilă a ipotezelor noastre? *România liberă* tace și plînge.

35 Dar cum ar fi cu putință ca d-l Carp să facă o alianță care l-ar transforma pe el — pe acest ambițios care n-are din Cesar decît chelia și ambiția — în a cincea roată la car?

România liberă tace și plînge. Dar cum ar fi cu putință ca un partid să facă o alianță pe baza unor legi cari l-ar distruge ca partid, transformîndu-l într-un grup de socialiști de stat pus la ordinele d-lui Carp?

România liberă tace și plînge.

Dacă alianța între conservatori și junimiști nu este cu putință, cum ar fi cu putință un minister care să nu aibă pe băncile parlamentului majoritatea mo-
miilor ieșite din talpa d-lor Carp și Pake?

România liberă tace și plînge.

Dacă în două coloane, și încă în primul *București*,
nu puteți să răspundeți nimic la nici una din pro-
blemele ridicate de noi și dacă în loc d-a răspunde bo-
ciți, puteți onor confrăți să vă apucați de altă meserie,
pe care, desigur, o veți practica cu un imens succes;
vă atragem atenția că pină și astăzi, la simbăta mor-
ților și în vinerea patimelor, să plătesc bocetele babe-
lor bătrîne cari, uitîndu-și morții lor, plîng pe mor-
minte străine pentru o scurteică sau un bariș.

în tot cazul, onor confrăți, nu mai soriți dupe ban-
chete, căci, după cite se vede, cînd ați fost mici v-ați
pus brățări de mini și mărgele de gît.

Voi în politică ne amintiți pe *faimosul kneaz*
care iese de la Constandin vecinie culacrămile în ochi.

Păstrați-vă lacrămile; în curînd veți avea nevoie
să faceți parastasul iluziilor voastre.

Lacrămile vă vor trebui cînd d-l Carp își va muta
reședința la Țibănești, cînd d-l Ghermani să va îngropa
într-un contuar de zaraf, cînd d-l Maioreescu va cerși
noi procese de la un nou guvern, cînd conu Toderiță
va vroi să moțăie iar la Casație, cînd principele Știrbei
va tăcea Ia moșie, cînd general Barozzi va comanda
la Austerlitz și cînd Al. Marghiloman va da tîrcoale
marchizelor de 50 de ani pe la Aix-les-Bains.

GENEZA MESAJULUI

E vorba despre proiectul mesagiului regal pentru
deschiderea corpurilor legiuitoare. D-l Carp a convocat
pe miniștri și pe amicii săi la d-nul Maioreescu. A făcut
apelul nominal și a găsit că sunt *lipsiți* general Barozzi,
Max, Brătescu, Stănescu de la Obor, Măndrea de la
Casație, popa Pache și popa Tache.

După apel, d-nul Carp le-a zis:

— D-lor, vă rog să fiți concisi și lămuriți, să nu
spuneți un cuvînt de prisos. Ați înțeles?

Toțirăspund da, afară de Jak Negruzzi și de Nica.

— Să fiți drepți.

Toțirăspundda, afară de Jak, de Nica și de Toderiță
Rosetti.

— Să fiți decenti.

Toți răspund da, afară de Titu.

— Să seriți în limba neaoș românească.

Toți răspund da, afară de Menelas Ghermani.

— Să nu vă gîndiți la cărți.

Toți răspund da, afară de Laurian, care întrebă:
„La care cărți, căci nu văd de ce n-am consulta cărțile
ilustrate”.

— Să fiți elocinți.

Toțirăspundda, afară de Jak, care trage de mîneacă
pe Titu, și de principele Știrbei, care, voind să între-
be „de ce”, deschide gura, dar își ia seama și tace.

După acest discurs concis, d-nul Carp ordonă să
se puie cite un *abat-jour* verde pe fiece lampă. Lumina

este galben-verde, misterioasă; sub această lumină, conu Toderiță, dacă n-ar sămăna unui bătrîn satir, ai crede că este doctorul Faust. Titu tresare; mișcări reflexe, își amintește fără să vrea de lumina din pensio-
5 nul d-nei Gros. Mitică Ollănescu se întinde. Ghermani se gîndește cum s-ar zice pe sirbește această lumină feerică.

După cîteva minute toți trec la cîte o masă, pe care se află o coală de hîrtie și un creion.

0 D-nul Carp se răstoarnă într-un balansoar, își pune, monoculul și începe a se legăna, rezemîndu-și capul de mîna dreaptă.

Toți sunt serioși, dar după cîteva minute toți afa-
ră de d-nul Carp, și-au uitat de proiectul mesagiului.

5 Mitică Ollănescu scrie versuri și, înțepenindu-și dentura în gură, mormăie încet și melancolic:

**„A trecut acele vremuri cînd săream din poale în poale;
Pe sofale moi și late, în cupele și-n trăsură,
Pridideam oase bătrîne. Astăzi nici la carne moale
Nu mai merge, nu mai merge, cînd privesc... a mea dentură!
Te traduc, frate Orașiu, te ciuntesc în versuri goale,
Dar tu nu-mi dai ce se duse cum s-a dus dinții din gură!”**

Jak Negruzzi și-a pus trei perechi de ochelari și cercetează mecanismul unui fonograf; apoi, așezînd într-o cutie niște foi plumburii, zice satisfăcut la fiecare din foi: „Acesta este discursul meu contra lui Brătianu, acesta contra băncei, acesta contra muzelor, infame trădătoare, dar pe care nu-l voi pronunța decît după moarte; aici e tăria fonografului!

Toderiță Rosetti se joacă cu o balanță de precizie și se miră de ce, cînd pune într-un taler cartea de vizită a lui Maiorescu, acest taler nu se mai ridică, deși în celălalt pune numele tuturor jurisconsulților de la Papinian pînă la Săndulescu-Nenoveanu! De ce? Ciudată balanță! Pe ea sta scris: „Justiția”. Dar, tot gîndindu-se, pufnește de ris și îngînă: „Șiret mai e și Titu, bună balanță și-a făcut! Vrea să mă convingă chiar cînd nu sunt la Casație! E sigur că mă voi întoarce iar acolo. Șiret, șiret e Titu!”

Principele Știrbei a adormit și sforăie.

D-l Carp zice surizînd: cine a dat cuvîntul principelui Știrbei? Spuneți-i că acest discurs să-l păstreze pentru Senat, cînd va fi pe banca ministerială.

5 Laurian, sfiicios, ferindu-se să nu-l vadă Carp, și-a tras un cerc pe masă, apoi a despărțit printr-o perpendiculară masa în două, și joacă singur o bacara cu două tablouri, mutînd o piesă de cinci lei cînd la dreapta cînd la stînga.

Ghermani mută din mină în mină un ludovic de
10 aur.

Nica face proba adunării, adunînd un șir de numere-de jos în sus; tot idealul lui este de a perfecționa această probă, pentru că el niciodată n-a ajuns la aceeași sumă adunînd de jos în sus și de sus în jos. Adîncă lui'
15 convingere e că proba adunării nu s-a descoperit. Hg

Maiorescu răsfoiește un album cu fotografii obscene-și-și sugerează buzele cu lăcomie.

Marghiloman a scos dintr-un buzunar un cosmetic și din celălalt un pieptene și o periută.

20 După unu, două ceasuri, cînd Carp a strigat „sunteți gata, domnilor”, un lung tropot și o lungă uruitură s-a auzit. Toți au sărit în picioare, iar albumul, cărțile de joc, pieptenele, cosmeticul, peria și balanța lui Toderiță au căzut pe jos.

25 —Mesajul! strigă Carp.

Toți tac și pleacă ochii în jos.

— Mesajul!

Toți tac afară de Laurian, care zice cu un glas emoționat:

30 — Mesajul m-a băgat mesa! am pierdut pe amîndouă tablourile. Mesajul ne va băga mesa!

DISCURSUL LUI JAK!!! ETC.

„La început era cuvîntul... dar
Jak nu era Ja început”.

Ieri în Cameră, şedinţă vijelioasă. Vijelia a produs-o Jak. Niciodată discurs mai elocinţe şi mai viguros n-a fost pronunţat în parlamentul românesc] după părerea d-lui Maiorescu. Nimeni nu se aştepta la o asemenea minune, după părerea d-lui Rosetti. „încă un asemenea discurs şi mi-a răpit portofoliul”, a exclamă Al. Marghiloman. „No, frache, i-ai fi zis privilegiu dacă, frache, în vigoare n-ar fi supraîntrecut pe Taurele”, iacă şi părerea lui Nica.

JAK. Cuvîntul!

PREŞEDINTELE. Cereţi cuvîntul?

JAK. Cuvîntul!

MAIORESCU. A început energic.

JAK. Cuvîntul! (Aplauze pe băncile majorităţii.)

PREŞEDINTELE. Aveţi cuvîntul.

JAK. înghite, mestecă şi ridică o mîină într-un mod eroic. (Nica, Ion Marghiloman şi Laurian aplaudă: Bravo! Bravo!)

VOCI. Mai tare! Mai tare!

JAK. Holbeşte ochii şi ridică amîndouă minele în sus.

VOCI. Mai tare!

PREŞEDINTELE. Vă rog, d-lor, nu întrerupeţi pe orator.

JAK. Se şterge pe frunte de năduşală, mişcă buzele* şi strigă. „Cuvîntul, da, am cerut cuvîntul...”

M. KOGĂLNICEANU. Mă mir! (Aplauze în minori-

5 **Stenografii şi-au pus creionul la urechi şi fac ţigări.,**
JAK, roş la faţă, tuşeşte, se caută în buzunare-buzunarele i s-au întors pe dos; ii cade un leu.

VOCI. Caută fonograful! (Risete, aplauze pe banca minoritate!.)

10 **JAK.** Se pleacă sub pupitru.

VOCI. Caută fonograful. L-a uitat acasă.

TAKE PROTOPODESCU. Caută leul. Lupta este* între Jak şi leu. Lupta celor doi lei! Parlamentul se va transforma într-un circ roman. (Aplauze în minoritate, risete.)

15 **JAK.** Se ridică furios şi înfige un gest asupra lui Take Protopopescu.

MAIORESCU. Un adevărat Mirabeau. Maiorescu aruncă lui Jak un obiect ca o cutie cu chibrituri.

20 **JAK.** II prinde şi îl bagă în sîn.

VOCI. E fonograful perfecţionat!

M. KOGĂLNICEANU. Aş vrea să ştiu dacă banca ministerială voieşte să facă experienţe de fizică în* parlament!

25 **JAK.** Se bate în piept, neputînd să înceapă. În mijlocul pieptului se face o explozie; o flacără se ridică. Jak îşi smulge veşmintele şi năbuşeşte focul.

VOCI. A! a! a! un adevărat vulcan.

30 **TAKE PROTOPODESCU** frîzîndj. D-nul Maiorescu s-a înşelat; în loc de fonograf i-a aruncat o cutie cu chibrituri.

JAK: Aprins la faţă, cu lacrimile pe faţă, izbuşteşte a striga: „D-lor, focul meu de astăzi e prea mare; v-am spus cit s-a putut astăzi; emoţiunea mă doboară; mine vă voi deşerta întregul meu foc!”

35 **MAJORITATEA** aplaudă vijelios.

M. KOGĂLNICEANU. Rog pe d-nul preşedinte să aducă pompierii ori de cîte ori va voi să vorbească d-nul

Jak Negruzzi. D-sa face explozii.

MINORITATEA ride și aplaudă.

JAK se coboară furios, se duce la d-l Maiorescu și-i bate cu pumnul în pupitru.

MAIORESCU. M-am înșelat, Jak. Iartă-mă. Mîne îți prepar un fonograf care să ridice parlamentul în sus.

JAK. D-le președinte, cer cuvîntul pentru mîne.

VOCI. Să s-aducă pompierii!

JAK. (Pleacă. Rîsete și aplauze prelungite.)

CRONICĂ Culise parlamentare

LA SENAT

5 Un senator junimist, așezat între d-nii Plesnilă și Bușilă, cere d-lui președinte un jandarm ca să-l apere în cazul cînd acești doi domni se vor pune de acord, pentru a exersa o acțiune comună.

10 D. Al. Florescu propune să se imprime cu spezele- statului *Visul Maichii Precistei* și să se împartă gratis d-lor senatori pentru mîntuirea sufletelor.

D. Blancfort susține candidatura la președenție- a d-lui Nicolae Crețulescu.

15 Senatorii, necunoscîndpe acest domn, se încep întrebările:

— Ce fel de român e neamțu ăsta, zice un senator- bătrîn.

20 — Un fel de avocat de la judecătoria de pace din Piatra.

— Blancfort? zice un conservator, apoi, *s'il est blanc, il n'est pas fort.*

— *S'il est fort,* zice un junimist, *il n'est pas blanc.*

După ce a căzut d-l Crețulescu.

25 — *Il n'est ni blanc, ni fort,* zice un indiferent.

LA CAMERĂ

După ce s-a comunicat rezultatul votului de la Senat, conu Iancu Marghiloman a exclamat:

Curios, ne-am înecat după ce am trecut girla!

5

Conversație între doi tineri deputați:

— Știi că Bobeica a jucat ghiurdum Ia alegeri?

— Cu biroul?

— Nu, cu adversarii lui.

«0

— Cum?

— Apoi n-a avut el 333 voturi? Trei de trei: cum era să nu bată cu așa carte?

f 5 După transformările politice vin și transformările instrumentelor.

Până acum aveam liberali și conservatori; acum a ieșit o sumă de alte nuanțe. Până acum aveam vioara; acum avem „Arionvioara”.

20 îndată ce Pake a auzit de ivirea acestui instrument, s-a hotărît să cheme băieții lui și să le cînte cu el din balcon, pentru ca Brătesc'u, Leoveanu, Lerescu, Nastrapulea, Ghiță Porcu și alții să joace o bătută.

D.C.C. Arion va interveni pe lîngă liberali pentru a face o contra manifestație lui Pake.

25

Jean de Stanesco, auzind pe conu Mihalache că numește pe Pake elector de Brandenburg, îi zice^ acestuia:

30 — Nasule, ce vorbește ăla de brandenburguri?

— Nu te amesteca tu în treburi d-astea.

— Auzi, să nu mă amestec cînd spune cineva lucruri așa de boacăne? Adică cum? Elector va să zică ăl care regulează alegerile și brandenburguri sunt

Ștreangurile alea subțiri de la paltoanele femeilor. Ce> are a face una cu alta?

5 — Lasă-mă, Ioniță, că tu, vrînd să mă dregi, mai rău mă rupi, zice Pake, văzînd că s-a apropiat urt, al treilea.

— Cum, nasule? Nu vezi că n-a spus nimic.

10 — Cum nimic? zice cel d-al treilea? Nu înțelegi,, musiu Jean, că așa cum zici vine vorba că Pake e un elector bun de ștreang.

— Ți-am spus eu, îi zice lui Jean cumătru Pake, să nu te amesteci în treburi d-astea.

— Adică de acum am priceput ce a vrut să zică,, dar lasă că *je lui fais la tete poussiere* cînd o da pe la Obor.

Jean de Stanesco învață franțuzește ca să poată vorbi politică cu Pake fără să priceapă Brătescu.

Dacă ați văzut pe un trup cam scurt și moliu un cap rotund, puhav și negricios, bănănăind din piept pe spate și viceversa, și mai ales dacă ați remarcat un asemenea cap luptându-se cu vuiturile spre universitate sau spre ministerul cultelor, atunci mie nu-mi mai rămîne decît să-i pun pe ochii bulbucați pârchea de ochelari albaștri și Jack e gata.

Vorbesc" azi de acest academician, pentru că mi-e milă și pentru că ar fi așa de trist ca bietul Jak să se stingă fără a apuca să vadă că s-a scris și despre dinsul măcar o coloană de gazetă.

Am observat cu durere că-n toată presa noastră nu s-a găsit un om să-l ia în serios, să zică și despre el măcar cinci rînduri de bine ori de rău, dar, în sfîrșit, să se zică ceva. Abia din cînd în cînd pe la varietăți s-a scris cîte o glumă în care figura numele de Jak luat în zeflemea. Găsesc că această e crudă nedreptate.

Jak a înființat *Convorbirile literare*. Jak a scris romane (*Mihai Vereanu*), satire, piese de teatru, idile, scrisori, nuvele și alte multe genuri literare în proză și în versuri. De toți a vorbit critica, numai de Jak n-a pomenit nimic. S-a vorbit de Carol Scrob, de Matilda Poni, de Veronica Miele, de toți scriitorii și de toate scrierile, numai de Jak și de operele lui nu s-a zis nimic. Și sunt ani de cînd așteaptă și sunt ani

de cînd tot caută Jak și prin gazetele prietenilor și prin gazetele vrăjmașilor, și nimic, nimic, pare c-ar fi mort și uitat gata.

Ce înseamnă acest dispreț inuman? Ce înseamnă această ingrătă și omoritoare tăcere care se așează cu atîta cruzime în jurul și deasupra unei munci literare de un pătrar de secol?

...Da, de un pătrar de secol, căci din cea mai fragedă a sa junețe Jak s-a dedicat muzelor, cum însuși sincer ne-o mărturisește în stihuri în nu știu care odă.

Această îndelungată tăcere, pe care eu și Jak de multe ori am fost dispuși s-o atribuim invidiei, a început, din nefericire, să-și producă funestele ei rezultate.

Jak e trist. Jak suferă și slăbește din zi în zi. Jak de cîtva timp nu mai vorbește și vai! nici nu mai scrie.

La Academie, la universitate, la minister, la Cameră, Jak se duce, iscălește ce e de iscălit, ia ce e de luat, dar... sau nu vorbește ce e de vorbit, sau nu vorbește de loc.

Dăunăzi s-a discutat în Cameră întocmirea Codului comercial. Jak asista impasibil și mut. Cîtă lumină n-ar fi putut el aduce în discuție ca profesor de dreptul comercial la universitate! El, ca specialist, zilnic în curent cu această ramură a științei dreptului, ar fi putut ținea un discurs. — O! un discurs de adevărat savant... Auz?...

Firește e-ar fi ținut. Dar la ce? La ce să-și mai răceaască omul gura într-o țară unde toate sunt în zadar? în urma acestui trist act de nerecunoștința publică, Jak mîhnit și decepționat s-a hotărît să bată în retragere.

Ș-acum el nu mai păstrează din bunurile acestei lumi decît leaful de profesor la universitate, leaful de membru în consiliul permanent de instrucție și diurna de deputat.

în afară de aceste vane bucurii pămîntești, Jak, spiritualul Jak de odinioară, e cu desăvîrșire desființat... și infamii calomniatori au scos vorbă că ar fi ramolit!...

CRONICA
Culise parlamentam

Costică Bobeiea are darul d-a fi vesel, d-a face versuri și d-a juca și cărți. Dar nici conu Ghiță Mirzescu nu e trist și lipsit de daruri.

După ce au fost amîndoi atîta vreme în comunitate de daruri și de idei s-au despărțit: unul e guvernamental, celălalt e cu generalul Florescu.

Cînd s-au întîlnit mai ieri în urma votului de la Senat, Costică zise lui conu Ghiță:

Ai tras nouă peste unu.

Ca nebunu.

Reprimandă politică în versuri cu aluziune la darul bacaralei.

Pentru convenția de extrădare a comercianților persecutați de agenții polițienești respectivi, încheiată între guvernul sîrb și cel român, Camera a ales raportor pe d. Max Rosetti Teschici.

D. Iacob Negruzzi, apropiindu-se de banca ministerială și deschizînd vorba despre alegerea d-lui general Florescu, a fost primit cu aceste cuvinte de d. Carp:

Taci, că era zeflemelelor s-a sfîrșit,

D. Maiorescu, supărat de această atitudine a d-lui Carp către cumnatul său Jak, a ripostat:

5 Dacă era zeflemelelor s-a sfîrșit, nu mai avem ce căuta pe această bancă.

Jean de Stanesco urmărește ideea de a intra la „Jockey-Club”.

10 — Ce mă, la „Jockey” acolo, cum îi ziceți voi, ce fac boierii? Joacă cărți? Ei, ce, adică? eu nu știu să joc?

— Mă rog matale, îi zise Bobeiea, da ce joc cunoști mata?

15 — Otuz-bir, uite popa nu e popa, care m-a învățat nașu Pake, și altele.

— Mata nu știi pocker și la „Jockey” se joacă pocker.

— Da lasă că, dacă e vorba pe pocneală, apoi vă pocnesc eu pe toți, zise nea Ioniță furios.

20 *

Mai mulți deputați care se aflau lîngă d. Caracostea pe cînd vorbea au cerut să li se aducă umbrele, căci simțeau că plouă.

25 Cîțiva alegători din Slatina se felicitau de alegerea făcută de guvern în persoana d-lui Caracostea, pentru că în caz de secetă vor face întruniri în care-l vor pune să vorbească; ei s-au și hotărît să facă o societate de asigurare contra secetei care să exploateze acest talent.

30 Un deputat bătrîn, auzind înjurăturile surugiești ce oratorul arunca cu spume și valuri, zise:

— *Cest un discours de postillons.*

O ADRESĂ DE FELICITARE

In *Revista nouă* s-a publicat o nuvelă.

Subiectul nuvelei este scos din nărvurile electorale de provincie. Ca să se vadă cât de mult nuvela
5 *încă de alegeri* oglindește realitatea, n-avem decât să apropiem de începutul ei adresa de felicitare trimisă d-lui general Mănu de unii din teleormăneni, strinși în jurul prefectului, vestitul prefect Mănciulescu. Se știe că nuvela a fost publicată cu o lună
10 de zile înaintea acestei adrese de felicitare.

În nuvelă se admite cazul că s-a schimbat guvernul liberalilor. S-a schimbat guvernul. În jurul prefectului s-adună notabilitățile de plasă. Începe avocatul Ciupeii.

15 — Ei, acum mai răsufălăm și noi, d-le prefect, mai răsufălăm și noi.

— Da, mai răsufălăm și noi, răspund toți ceilalți într-un glas.

Avocatul urmează, privind vesel împrejur:

20 — Am luptat mult, mult de tot, dar, în sfârșit, am zdrobit hidra despotică a libertonilor, aruncînd-o cu capul în noroi și în pulbere...

— Da, da, despotica în noroi, despotica în pulbere, așa e, așa e, răspund mai mulți care pot zice despotica, dar cari nu s-au rădicat încă pînă la hidră.

— Nu mai era dreptate pe pămînt...

— Nu, nu, nu mai era. Firește că nu mai era.

— întreaga omenire gemea sub jugul despotic!

— Vezi bine că gemea: vorbă e? gemea, nu glumă!

Scena se petrece într-o plasă din județul Olt, la reședința subprefectului; dar cei din Turnu-Măgurele
5 s-au însărcinat să dovedească că scena ar fi tot atît de adevărată și într-un oraș însemnat.

Din acel crimpei de scenă reiese că lichelele postulate spun prefectului că lumea gemea sub guvernul trecut, că gemea nu glumă, că lumea nu mai avea
10 nădejde în dreptate, și că toate aceste nenorociri au fost spulberate într-o singură zi, îndată ce guvernul s-a schimbat. Acum să transcriem aci adresa de felicitare trimisă de postulanti din Teleorman d-lui general Manu.

15 GENERAL MANU, ministru de război.

„Azi teleormănenii nu mai gem și mulțumită vouă!
în această stare de bucurie găsindu-se, salută cu nesațiu cea mai frumoasă zi răsărită în țara românească și binecuvîntează cerul care a ascultat glasul
20 lor deznădăjduit.”

(România de astăzi, 16 noiembrie)

închipuiți-vă gemete! Teleormănenii gemeau de 12 ani, ba încă se schimbaseră guvernul și ei gemeau într-una. Vedeți, sunt pe lume diferite gemete care încetează cu felurite pilule. În nuvelă prefectul este
25 junimist, iacă de ce gemetele au încetat îndată cu venirea junimiștilor. În Teleorman prefectul este conservator și, îndată ce general Manu a venit la minister, gemetele au încetat ca prin minune! Ba mai mult, pe loc ce telegraful a anunțat această veste, gemetele s-au prefăcut în binecuvîntări și aceiași oameni cari gemeau au început să binecuvînteze cerul. Cerul trebuie să le fie recunoscător.

Ce caraghioși!

CALEIDOSCOP

Atita mișcare, atita freamăt, atita zgomot în parlamentul țarei. Liberali, ce faceți atita vuiet? Ce vreți? Nu cumva vroiți să controlați bugetul țarei? Nu cumva vroiți să controlați casele de credit și de economii? Nu cumva vroiți să știți ce se face cu banul țarei? Ce sunt pretențiile voastre d-a pătrunde în comisiile de control? Pe cine vroiți să controlați? Și de ce? In ce țară trăiți și cine sunteți? Liberali, democrați, socialiști, disidenți, oameni din popor, treaba voastră e la coarnele plugului, Ia secerat, la prășit, la comerț, la industrie, la catedră, la scris, la vorbit, la întreaga imensă muncă care produce și revarsă viață și propășire în națiune.

15 Dar la control, în comisii și la guvern? Parlamentul nu e pentru voi mojiicii, pentru voi Ivanii, căci vă suiți cu picioarele pe divan. Opincă și divan, democrat și divan, liberal și divan, om de muncă și divan, talent și divan, știință și divan, iacă un șir de insulte și de obrăznicii pe cari numai un liberal democrat le poate comite!

20 Și, înșfîrșit, vuietul liberalilor din parlament este cea mai mare obrăznicie. Nu înțelegeți că se dășteaptă boierul? Nu vă temeți de ciubucul, de biciul și de falanga ciocoiască?

Milorzii v-au spus-o lămurit, și un milord nu e om ca oricare om. Milorzii, ca și giștile, au spițe isto-

ricești și, trecînd prin fes și giubea, se ridică pînă la buzdugan și paloș și mai departe pînă la casca de oțel și zeaua de zale, înroșită de sînge și împunsă de sulîța osmanliilor. Acum, că vor fi mulți, foarte mulți, ai 5 căror strămoși vindeau braga, covrigi, halviță și halva, limonia și semințe de dovleac sau găteau musacalele și sarailiile boierilor, aceasta nu e un cuvînt ca să nu asculte liberalii de milorzii lor descendenți. Și aceștia au pelița netedă și subțire, și aceștia 10 au dovezi că se trag din Alicibiade ori din Skenderbey.

CIOCOIUL DE ODINIOARĂ

Lungit pe sofa într-o rină. aromea somn dulce; în cap vidul fără fund al celei mai sfinte ignorante; 15 la gură ciubucul de chiparos terminat printr-un ou de chihlimbar. Unul îi aprindea ciubucul; altul îi da cafeaua; altul îi cînta din chitară, molcomindu-i cîntece lumești cari îl iritau; altul îi scria răvașele sale de dragoste; altul îi hrăpea durdulia moșneanului, 20 îmbrobodită cu maramă de borangic, și i-o ducea sperioasă ca o căprioară, pe cînd el cu ochii galeși îi șoptea într-una: „Kera mu, kera mu”; altul îl îmbrăca, altul îl dezbrăca; doi îl suiau de subțioară în trăsura lungă cît corabia lui Noe; alții îi îngrijeau de moșii.

25 El? El mesteca, fuma, bea, bătea, țipa, porunceă. El? Așa cum era, era la divan, la curtea domnească și țara asculta de porunca lui.

30 El? Așa cum era, cînd bătea din picior, trîntea zece sate cu fruntea la pămînt. Rumân, țăran, mojiic, cine. Altceva nimic. Aci se încheie toată știința lui, aci tot dreptul și întreaga putere.

întreaga lui ființă era insulta și spaima unei națiuni eroice, ingenuncheată prin intrigi, împerecheri, trădări, vinderi și, mai presus de orice, prin oboseala 35 atîtor secole de titanice războaie.

Așa era odinioară, cînd bestia, înfășurată în blană de jder, de samur și de ris, încălecăse omul gol și umilit,

Și de aceea, cînd arnăutul șoptea: „boierul doarme”, zece sate umblau în virful picioarelor, iar cînd striga: „s-a deșteptat boierul!” în zece sate se oprea răsufierea. De ce?

- 5 Cine are minte să înțeleagă de ce Gussi, Cerlenti și atîți alți greci neași sunt în parlamentul țării, va înțelege de ce bestia în samur era stăpînă pe omul cu pieptul gol și cu pîntecele lipit de șira spinărei.

CIOCOIUL DE ASTĂZI

- 10 Ras, dechisit, sclivisit, cu tabachere de argint *mortelată*, cu ghetе de lac, cu redengotă fumurie, cu părul pomădat și adus din fer; capul: o bulă goală; mintea la stomac; fără carte, fără limbă, fără gîndire; arrogant, impertinent, violent, fudul, autocrat,
- 15 șampanie și plăceri, mîncare și somn, trîndăvie și lux, *turbatio sanguinis*, mincinos, meschin, egoist, iubind hainele, caii și stosul, urînd mulțimea, munca, legea și libertățile, pierdut în imensitatea goală a negîndirei, orbăcîind în viții și tripouri, degenerescență și ură, caprițiu și scandal, șantaj și obrăznicie, imensul și eternul nimic cu neamuri și cu documente. Iată un vîrtej de cuvinte cari numai așa, dezlănțuite, pot scapără înaintea ochilor imaginea ciocoiului de astăzi.
- 20
- 25 Proba absolutei incapacități: nu există nici o carte, nici un studiu, nici o disertațiune, nici o poezie, nici un tablou, nici o statuie, nici chiar un articol de zvon cari să fi ieșit din mîna ciocoiului.
- 30 Proba dorințelor adinei de privilegii: neconcepînd și neexecutînd nimic, voiesc a governa și a se pune în fruntea neamului românesc.
- 35 Proba turpitudinei: există atîția ciocoi cari, nemaiavînd nici un gologan, trăiesc luxos, beau, mîncîcă la restaurantele cele mari, călăresc, se plimbă răsurnați în trăsuri, și să nu uităm că n-au nici profesie și n-aveau nici funcții. De unde? Cum? Ce fel? Servicii intime și secrete, îndădulciri pariziene, patimi libidinoase și scabroase, alianțe monstruoase și degra-

datoare, misitism carnal, cavalerism care scupă în nobleță măștei umane. Iacă atîtea profesii cari în locul de doctor, profesor, artist, publicist, avocat, comerciant, industriaș și muncitor.

- 5 Probă de reacțiune și sălbăticie: „elită socială” și „iluzii nerealizabile”. Ei, elita care să bată din picior; noi, noi poporul, colos de moșici ale căruia dorinți să rămîie vecinie iluzii nerealizabile. Ignoranța și trîndăvia împărătese, iar știința, talentul și munca slugi ciocoiești.
- 10

Dar ce să mai continuăm. Sunt tot atîtea probe cîte nemernicii caracterizează ființa ciocoiască.

Noi liberalii obraznici? Voiți o probă, printre sute de probe, că obrăznicia ține de obrazul ciocoiului?

- 15 Luați pe cel mai însemnat tip al lor. Cîteva cuvinte. Să-l descriu.

Auziți un glas, un fir subțire, înțepător, ascuțit, ieșind ca dintr-un cimpoi umflat? Vorbește el. Auziți cum pretinde că nimeni în țara românească, nici Stănescu, nici Carp, nici Sturza, nici Hașdeu, nu au priceput nimic din știință și artă, din istorie și finanțe? Vorbește el.

- 20 Nu vedeți gestul desprețuitor, privirea desprețuitoare? Nu vedeți cum a strîns din ochi? Nu vedeți cum s-a înroșit ca ficatul? Nu vedeți că pînă și pîtecile pe care și-l cerne înainte, că pînă și această tobă bombastică parcă desprețuiește pe cei dimprejur?
- 25 N-auzi? A zis *canaille*? A vorbit de *popor*. Este el. Desigur îl cunoașteți toți.

- 30 Și cînd te gîndești că acesta este cea mai distinsă expresie a ciocoiilor, ce trebuie să fie obrăznicia celorlalți!

Și cînd te gîndești că acești ciocoi, cari n-au alt merit decît că „*ils ont eu la peine de naître*”, nu se sfiesc d-a scrie că „liberalii sunt obraznici”, fără să vrei te gîndești la ciocoiul de odinioară.

- 35 Cîtă asemănare!

TESTAMENTUL LUI JAK

5 Noi declarăm „sus și tare”, declarăm înaintea oamenilor ca înaintea lui Dumnezeu sfântul, că dorim lui Jak viață lungă, îi dorim ca longivitatea lui să
10 întrecă pe a lui Matusalem; mai mult decât atât, noi am dori să trăiască atât cât prostia omenească va trăi, cu alte vorbe nici mai mult nici mai puțin, ci etern, etern, etern! Spre mărirea Domnului s-a creat
15 prostia omenească, spre bucuria lui care a trîmbițat omenirei: „Fericiți cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăția cerului”.

15 Din nefericire pentru „cei săraci cu duhul”, noi am găsit testamentul melancolic al unuia dintre ei, pe care-l publicăm aci, dorind să-i moară moartea.
20 E vorba de testamentul lui Jak. Testamentul e olograf, scris și subscriș de Jak.

Iacă o copie fidelă:

TESTAMENT

20 „Fiindcă zilele omului au sfîrșit și fiindcă omul e ca frunza, jucăria vînturilor, eu Jak, Jak Zeflema, temîndu-mă de coasa rece și tăioasă a geniului morței și fiind deplin la minte, atât cît pot eu să fiu deplin
25 la minte, fiind drept la judecată, judecată care nu m-a turburat niciodată, deși am fost în continuă vrăjmășie cu dumneaei, și nefiind după masă și nefiind prihănit de cînd nu mai țiu minte de ale lumii, spui

aci care este cea de pe urmă voință a mea, pentru ca ceasul de pe urmă să mă găsească preparat,

1. Fiind convins că zadarnic știința face disecții și spre a folosi omenirei, las cu grai de moarte ca o
5 parte din trupul meu să se trimeată la Verona pentru a se fabrica salam de Verona.

2. Dacă voi sfîrși înainte de Crăciun, o parte din trup să se trimeată la Pațak spre fabricarea trandafirilor naționali.

10 3. In caz cînd Nica va deschide un birt de răcitură, rog ca să i se dea capul meu opărit, curățat de păr și de altele pentru ca să mă expuie la geamurile prăvăliei, căci, orice ar zice dușmanii mei, eu cred că mă trag din spița coboritoare a lui Vitelius.

15 Și rog să nu se supere, să nu creadă în vreo aluzie unii din profesorii de la Universitate, cari după nume ar părea că se apropie mult, mult de viața lui Viteliu.

4. Las spre complectarea pedepselor din condica penală operele mele, astfel după cum le clasez eu:

20 a) Omorîtorii, și mai ales infanticizii și patricizii, să fie osîndiți a citi pe *Mihail Vereanu*, opera mea, roman de 300 de pagini;

b) Bandiții, tilharii și escrocii, să fie condamnați a citi de trei ori pe zi *Satirile mele*, în stihuri;

25 c) Ceilalți delictuoși și borfași să fie osîndiți a citi *Copiile dupe natură*;

d) în sfîrșit cei cari să dreg la amor să citească poeziile mele amoroase.

30 Dispui dar ca trupul și spiritul meu, dupe a mea moarte, să fie în folosul și spre moralitatea omenească.

Dar să vorbesc și de păcatele mele:

- 1) Cer iertare parlamentului,
- 2) Cer iertare Academiei,
- 3) Cer iertare studenților de la facultate,
- 35 4) Cer iertare alegătorilor mei.

Cer iertare tuturor acestora pe cari poate i-am supărat și insultat prin tăcerea mea.

De altfel tăcerea mea a fost de trei feluri: de argint, de hîrtie și de aur, dupe guverne.

40 în cazul cînd Veronezii și Pațak vor refuza ultimile mele rămășițe, să mă îngroape cu alai convenit

la Iași, în fața «Bortei reci»; la cap să-mi puie o cruce de piatră, pe mormint să-mi aștearnă o lespede de marmoră albă, iar pe ea să sape următorul epitaf:

5 « Muzelor, cîteșinouă din Paradis m-ați dat afară,
Dar mor răzbunat pe toate! Din mormintu-n care zac
Umbra mea va striga vecinie: nimeni mai mult decît Jak
Nu v-a făcut de ocară !»

PROSTIE ȘI LAȘITATE

E vorba de *România liberă*.

5 A fost impertinentă, cum trebuia să fie o foliculă sprijinită de impertinența d-lui Carp. Dar nu știm de ce, însă această impertinență avea haz: era ridiculă, era copilărească, era bufonă chiar; se aseamăna mult cu un arlechin reformato!

10 A fost sceptică, cum trebuia să fie o foliculă în dosul căreia s-ascundea masca d-lui Maiorescu. Și era de un scepticism libidinos, scepticismul omului blazat de mîncări, de băuturi și de escapade. Dar, în sfîrșit, și în acest scepticism s-ascundea o bufonadă, căci e d-un ridicul extraordinar scepticul care a rumegat mai multe foi de plăcintă decît foi de filozofie budistă.

15 A fost naivă, și era cu greu să nu fie și naivă cînd se inspira și din țeasta albă, curată, lustruită și fără expresie a tînărului Marghiloman. Iacă un creștin care la a doua judecată, cînd va trece girla în albia lui Caron, desigur va avea dreptul să susție că pe
20 pămînt a fost tot atît de naiv ca și cetele îngerești fără de sex. Iacă băiat, major, care călărește, care curtează, bineînțelele marchize, bineînțelele marchize bătrîne, care are cîteva milioane cumulate de părințele său și care este atît de naiv, încît își pierde liniștea și capul numai ca să fie ministru, crezînd că sunt
25 de ajuns tinerețea și milioanele pentru ca să nu fii veinicul-ridicul-ministru !

Reprezentând așa oameni *România liberă* și-a făcut datoria unei bune oglinzi, a fost de o impertinență ridiculă, de un scepticism ridicul și de o naivitate barocă.

5 De când însă ministerul junimist s-a prefăcut, prin bagheta lui Toderiță, în minister junimist-conservator, *România liberă* a luat o nouă cale: ridiculul s-a prefăcut în prostie și lașitate.

Să culegem un exemplu din noua ei cale:

10 *Democrația*, într-un articol intitulat *Rezistență și reacțiune*, a dovedit cu fapte că fanarioții conservatori, boierii conservatori și ciocoi conservatori n-au avut niciodată un program politic. Dușmani ai națiunii, străini de ea, unii prin singe, alții prin creștere,

15 aruncați asupra ei ca pe o pradă trinită la pământ de atâtea războaie eroice, arendași lacomi ai tronurilor ei, ai veniturilor ei, ai pământuluiși ai feciorilor ei, conservatorii, sub orice formă s-au încheșat, fie clasă privilegiată, fie partid de estorcațiune, niciodată n-au voit nimic pentru națiune. Firește, fiind

20 dușmanii ei, orice ar fi voit pentru ea ar fi fost a voi contra lor. Iacă de ce tot programul lor s-a redus la rezistență, iar când națiunea, călcând peste rezistența lor, a cucerit un drept de viață, rezistența lor

25 s-a prefăcut în reacțiune. întreaga lor viață trecută sau contemporană se reduce la a rezista sau a se întoarce iarăși acolo de unde au fost goniți. Așa fiind, și istoria, din nefericire, astfel ne înfățișează pe conservatorii noștri, noi am avut tot dreptul de a spune

30 țarei că un partid care se închide numai în rezistență și în reacțiune n-are dreptul de a governa. Peste asemenea partid țara trebuie să calce, chiar când de sub călciiul ei s-ar ridica țipete.

Dar din capul locului, în articolul nostru, am

35 făcut o deosebire între cei mai mulți conservatori și între cei mai puțini, între cei cari se închid în rezistență și reacțiune și între cei reformiști, între ruinele degenerate (vorba d-lui Carp) ale vechiului partid conservator și între junimiști.

40 Cei puțini, cei reformiști, junimiștii în fine sunt conservatori, dar ei admit reforme, așa pretind cel

puțin; ei resping reacțiunea, așa pretind cel puțin, ei se închină ideilor, cel puțin așa pretind, și, deși dușmani ai noștri, noi, ca să fim drepti chiar când vorbim despre dușmani, am făcut o mare deosebire

5 între ei și între ceilalți conservatori habotnici, fără program, sau cu programul „iluziilor nerealizabile”.

Așa fiind, este oare cu puțință o mai mare prostie decât întimpinarea stupidă a *României libere*? Nu este o prostie piramidală ca să ne înțeleagă astfel: „Conservatorii, numai prin faptul că se zic conservatori, n-au dreptul să guverneze țara...”

{Rom. lib., rovis., 19 noiembrie.}

Dar așa ne-a fost vorba? Dar numai pentru că se zic conservatori noi am contestat dreptul d-a governa

15 conservatorilor? Dar n-am *deosebit* noi pe conservatorii habotnici-ciocoi, cari n-au altceva înscris pe drapelul lor decât rezistență și reacțiune, de conservatorii cari se mlădie întru ceva mișcării secolului? Dar pentru conservatorii rezistenți și reacționari n-am produs noi o serie de fapte mari contra cărora ei s-au

20 răscolat? Dar n-am dovedit noi că poporul românesc și-a croit întreaga lui viață liberală și democratică luptând necontentit cu acei conservatori? De ce n-ați răspuns nimic la fapte pozitive și ați preferat d-a

25 lua poziția prostului, care se apără cu ochii închiși când nu e atacat și dă în gropi când este atacat?

Când noi am fost atit de drepti și de limpezi, pentru ce să fiți atit de buiguți și de tari la cap?

Dar să admitem că într-adins v-ați prefăcut că

30 nu înțelegeți. în acest caz poziția voastră este și mai tristă, este și mai rușinoasă; în acest caz ați fost lași. De prostie ți-e milă, de lașitate ți-e scirbă.

Și Iași ați fost dacă ați înțeles.

Dacă ați înțeles ceea ce noi am spus atit de clar

35 că numai conservatorii rezistenți și reacționari n-au dreptul d-a governa în nici o țară din lume, dacă ați înțeles, cauza care v-a făcut să apăreți cu o prostie a fost o lașitate.

V-a fost frică de Lascăr Catargiu și de Lahovari;:

40 vi s-a părut că, tocmai fiindcă noi, noi dușmanii voștri, vă deosebeam de ei, tocmai din această cauză

ruginitul Catargiu, omul de la Ruginoasa, și ambițiosul Lahovari, dinamitarul de sub treptele tronului, vă vor bate din picior și vă vor întoarce spatele.

5 Și amestecați cu ciinii cei mari la aceleași plăceri ale puterii, dar cu mai puține puteri, voi, cățelușii cei mici, fără ca ei să vă atace, v-ați trântit cu picioarele în sus, ați cerut iertare, și, mai mult, pe când cei mari se apropiau de plăcerea puterii, voi cei mici v-ați făcut ștrejarii lor, apărătorii lor, slugile lor, uce-

10 nicii lor.

Ați voit să vă recomandați lor, ați izbutit să comiteți o prostie și-o lașitate.

15 Și pentru culmea prostiei și a lașității nu uitați că, dacă vi se va nega, vouă junimiștilor, dreptul de a governa, ciinii cei mari își vor ține dinții în gură și vor asculta cu plăcere la chelălăitul vostru.

Dar degeaba v-am deosebit de ceilalți, căci e foarte probabil că pe acest drum de lașitate în curînd vă veți retrage și proiectele de legi după cum v-ați retras și comunicatele impertinente.

20

Degeaba, căci veți primi orice înfrîngere cu suflul omului laș, cum ați primit înfrîngerea de la Senat și de la Cameră.

25 Voi voiți și nu voiți. Voiți cînd sunteți singuri și vă retrageți voința cînd sunteți în fața conservatorilor. Moartea vă e sigură, și încă o moarte rușinoasă. Un mare spirit al secolului v-ar fi zis și vouă cum a zis altora ca voi: *mais quelle autre chose qu'une honteuse defaite peut attendre Vhomme qui veut et ne veut pas?*

30

Să se știe că, atunci cînd noi am vroit să deosebim pe junimiști, pe conservatorii reformiști de conservatorii ciocoi și reacționari, junimiștii din prostie și din lașitate au făcut o apă și un pămînt cu ciocoi hobotnici.

35

Pînă acum d-1 Carp ne apărea ca un Cezar de carton; d-acum încolo, printre conservatori, va juca rolul unui Luther de carton.

MĂȘTI ȘI ILUZII

Unii din ei nici măști nu au, nici iluzii, nici nu sunt iluziile nimăru din țara românească. Sunt cunoscuți, cunoscuți bine de tot, și nimeni n-a cîștigat nimic din cunoștința lor afară de dezgust și deziluzie. Cu ce voiți să se aleagă omul care cunoaște pe Al. Lahovari, această imensă vanitate cu pîntece mari, cu două fălci purtate de două picioare? Formula care-l caracteriza este știută: „lumea se împarte în două: în el și în ceilalți, în el și în nemărginita rămășiță de ignoranți și canalii”. Drapelul pe care-l ține cu amîndouă minele este drapelul ciocoiului-reacționar; pe el stă scris: „Rezistență și reacțiune”. Mijloacele lui de luptă sunt cunoscute: „Cu orișicine contra oricui, contra tronului, contra dinastiei, contra țării chiar, numai el și cu ei, ciocoiul și cu ciocoi să triumfe”.

5

Pe acest obraz cutezător nu este mască: desprețul stă deasupra și lipsa de ideal dedesubt. Aci avem a face cu un produs franc al rasei, al parvenitismului și al unei culturi străine de noi, cum în general este aproape toată cultura avocățească.

10

Ce să zicem de d. Teodor Rosetti? Cum îl vedeți așa este; nimic ascuns, căci știm de mai nainte că tot în acest om este ascuns. Sub această față lungă, sub acești ochi pe jumătate adormiți, sub aceste mișcări greoaie și unghiulare, ipocrizia ordinară este cunos-

15

cută tuturor. Aci viclenia este o armă naturală; inteligențele mediocre și neproductive, când soarta le aruncă în pozițiuni înalte, fatal caută să-și aseună sterilitatea prin viclenie și ipocrizie. Este arma fi-
5 rească, dezvoltată în mijlocul celorlalte forțe intelektuale ca și dinții elefantului, ca și coarnezle tau-
rului, ca și vederea ascuțită, mersul ușurel și cotit și hoția meșteșugită a vulpei.

Teodor Rosetti se dezmente la fiecere ceas și minte
10 întotdeauna. într-o chestie atît de mare ca răscoala țaranilor, aci spune ceea ce era evident pentru toți că „o mină străină” agită satele, aci mina străină dis-
pare și se neagă de acest om bătrîn și greoi. De la acest exemplu mare să trecem la unul mic. Un depu-
15 tat îi cere un dosar. Teodor Rosetti îl asigură că într-un sfert de ceas dosarul va fi cusut și îl va avea. Se scoală de pe banca ministerială și pleacă. A trecut trei zile. Dosarul n-a mai venit, avînd nevoie poate de a-l regula. Minciuna s-a consumat.

20 Iacă de ce nu avem a face pînă aci nici cu măști, nici cu iluzii. De o parte avem o imensă vanitate, iar de alta o imensă minciună și ipocrizie. Și între aceste două imensități stă un mare necunoscut, un mare mister, o adîncă tăcere: pretinsul principe Știrbei.

25 Cît pentru Gună Vernescu, o disecție morală n-ar învăța pe nimeni nimic; operatorul s-ar impasta zadarnic pe un cadavru moral, putred de mult și cunoscut înainte de a intra în putrefacție.

30 Pînă aici *România liberă* are dreptate cînd afirmă că așa miniștri n-au mai stat în țara românească.

Unde măștile și oarecum iluziile încep este cînd ne apropiem de d-i Carp și copiii săi legitimi și naturali în politica țarei. Bineînțeles, la d-l Carp masca este mai subțire și mai transparentă, iar ilu-
35 ziile mai mari și mai dense, și cu cît ne depărtăm de el și ne apropiem de ai lui, cu atît măștile se îngroașe și iluziile se rarificază și își iau zborul, rînd pe rînd, una după alta, ca niște pasări delicate și împodobite, cari nici nu stau, nici nu cîntă în cuiburile murdare.

40 Iacă de ce, descriind masca și iluziile d-lui Carp ne facem o justă idee de celelalte măști și iluzii dacă

împuținăm ceea ce e mult și înmulțim ceea ce este puțin la d-nul Carp.

5 Ați văzut acea îndrăzneală de privire fixă, acea liniște voită, acea nepăsare preparată, acele mișcări sigure și impertinente, acea boltă a capului albă, acea frunte mărită prin chelie; toate acestea impun naivilor atît de mult încît același discurs pe care-l pronunță dl. Carp din cuvînt în cuvînt, de l-ar pronunța un altul cu o emoțiune mai naturală, cu un glas mai puțin clarinetat, cu mișcări de o violență mai modestă decît impertinența, cu o frunte mai obiș-
10 nuită din cauza părului, desigur că același discurs ar lăsa pe naivi liniștiți și siguri că ce aud nu este nimic extraordinar.

15 E cu totul altceva cînd vorbește dl. Carp. Sunt factori cari se schimbă și factorii sunt materiali, evidenți pentru oricine afară de naivi. O mină se aruncă la spate, cealaltă se prelinge la subțioară cu un deget virît în vestă; un monoclu a deschis un ochi mare; un suris prins din „Comedia franceză”, fin, măreț, ironic, alungător; un piept, deși mic, dar desfăcut și scos înainte, iacă ce cuprinde același discurs pe care altul zadarnic l-ar spune: lumea naivilor înmărmuriți sub aspectul d-lui Carp ar începe să șopotească, să caște, să-și citească carnetul afacerilor și să ceară închiderea discuției.

20 Nu, noi nu acuzăm pe dl. Carp de aceste lucruri ca de niște defecte; din contră, acestea și altele sunt o sumă de calități de prestanță, cu care se înfățișează și sub care se ascunde sufletul său. Din toți acești factori, norocoși pînă la un punct, este alcătuită masca sa materială, mască care ascunde sub liniștea materială vijelia unui temperament ambițios, personal, autoritar și vizionar.

35 Ceea ce zăpăcește și mai mult pe lumea naivilor este o altă mască, cu mult mai complicată, masca psihică, mască complicată, dar care se poate reduce la un singur element: aplombul. Ascultați pe dl. Carp nu în discursuri, ci în frazele scurte, în întrepreri, în conversații. Nimenea n-ar putea să reziste la o roșeață dacă ar repeta frazele lui de o îndrăzneala

și de o siguranță cari balansează între impostură și vizionism. La Iași a plătit o cantitate enormă de sticle cu șampanie din cauza pariurilor făcute pe afirmarea sa că „ministrul Brătianu cade în trei luni”. Și această afirmare s-a repetat în timp de 7—8 ani. La Viena, la mirarea care ridică în juru-i hainele sale, răspundea fără a roși „sunt cavaler al Camerei”. Puțin înainte d-a ajunge la minister și după ce a ajuns, a aruncat în lume fatidica formulă „lumea veche s-a stins, era nouă începe”. Și „era nouă”, bineînțeles, o reprezintă d-sa, ca și când o lume întreagă și activitatea de 50 de ani a unui popor se pot stinge de aplombul unui singur om. Dar aplombul lui l-a făcut să dea un comunicat nenorocit că „a venit cu legile sale, și el și Camerele vor trăi cu ele sau vor cădea cu el”. Iarăși aplomb, de astă dată însă rușinos, căci conservatorii l-au palmuit în Senat, l-au palmuit în Cameră și-i vor trînti în obraz proiectele sale de legi.

Iacă masca care impune naivilor și ascunde golurile de gândire și lipsa de putere a d-lui Carp: ea e croită din aplomb și stă în perfectă armonie cu masca materială, cu masca de prestanță.

Dar nici vorbă că în capul d-lui Carp sunt și iluzii, ba încă iluzii mari, tot atît de mari ca și aplombul său.

Ce a fost siguranța sa că o dată ce va avea puterea va avea și țara, că o dată ce a pus mîna pe traista cu grăunțe va bate din picior și din praful tălpilor sale va ieși un partid? Ce-a fost aceasta dacă nu iluzia unui cap de calitate, dar bolnav, ruinat de bolnav?

Ce-a fost credința că va duce de căpăstru pe aliații săi, pe conservatori, decît o iluzie?

Și dacă ATeodată se pot dovedi mai bine iluziile, apoi desigur este atunci cînd le ia locul deziluziile. Și dl. Carp a încercat aceste două crude deziluzii.

Dar să fim și mai drepți. D. Carp crede că nu a venit la putere pentru putere, ci ca să zguduie țara și să lase după el o mare urmă, iar cînd se va duce un mare gol!

Aci avem a face cu o iluzie lăudabilă.

Da, d. Carp crede că va dezlega marea problemă socială a țării agrare prin proiectele sale de legi, fără

a mai vorbi de căpităniile sale, cari sunt mai mult gugumanii decît iluzii, căci nu orice ne trece prin cap pot merita numele de iluzii.

D-sa nu vede că legile sale sunt jucării cel mult folositoare tot chiaburilor, d-sa nu A'ede că peste focul cel mare cînd aruncă paie, cînd ATea să-l stingă cu o praftoriță țigănească.

D-sa este victima unei colosale iluzii: ATea să stingă un vulcan ca un copil, ca un copilaș care ar picura foarte convins pe gura craterului.

Iacă un om care se va reduce, pe calea pe care a apucat în curînd, numai la proporțiile cuvenite: la aplomb și iluzie!

Dar împrejurul lui mai sunt cîțiva. Aceștia îl imită, dar au luat de la maestru ce e mai ușor de luat: au luat masca pe cari au brutalizat-o din cauza temperamentului lor mai inferior și s-au molipsit de oarecari iluzii, dar cu mult mai A^olatile, mai subțiri, mai practice, mai demne de capetele lor seci și ordinare.

O singură iluzie însă și la maestru și la elevi nu există: nimeni din ei nu-și fac iluzii despre ovrei, dar bat în apele lor de neA'oiși și răi; Carp inconstient și ceilalți cu o conștiință netedă de cămătari.

INCHIZITORUL ȘI MAIMUȚA

în Cameră doi miniștri s-au ridicat de pe banca ministerială pentru ca să lupte contra acelor care au vorbit în numele țăranilor.

5 S-a cerut socoteala guvernului pentru acea potolire crudă și singeroasă. Și altfel era cu neputință. Ar fi trebuit ca în Cameră să nu fie decît Maxi, decît Popovici, decît Cerlenzi, decît Gusi, pentru ca tumultul criminal pe care guvernul l-a ridicat în cîmpiile
10 a patru județe să rămîie uitat. Această rușine, această pată care va rămîne veșnic pe fruntea unui guvern de vizionari, acest mormint care va rămînea vecinie deschis, a ridicat o vijelie dreaptă în parlamentul țării.

15 în contra acestei vijelii s-au auzit două glasuri. A vorbit un ipocrit, un suflet de inchizitor, și maimuța sa, acea căpățînă lustruită, albă, pieptănată și seacă, acel comediant creat de milioanele arendășești și de caprițiul unui ambițios.

20 Amîndoi au fost revoltători: unul prin surîsul său de bătrîn sceptic și uscat, celălalt prin impertinența ciocoiască a parvenitului ordinar; unul prin desprețul de umanitate și celălalt prin cruzimea copilului rău nărvit și răsfățat de soartă.

25 Au vorbit și au insultat din nou sîngele nevinovat și sfînt al țăranilor, Teodor Rosetti și Al. Marghiloman .

Au mințit, au schilodit faptele, au rîs și au scuipat din nou în rana adîncă pe care din prostie și din cruzime au deschis-o în inima țării.

Dacă dreptate ar fi avut și ar fi vorbit cum au vorbit,
5 bit, totuși dovedeau un despreț scîrbos de țăranii, adică de țara cea mare, de țara muncii și a sudorilor, de țara care ne nutrește și ne îndoapă, de țara care i-a procopsit pe ei și pe ai lor, de țara pe care au supt-o Marghilomăneștii și alți parveniți pentru a-i stoarce
10 milioanele ce le trebuiesc pentru palate, pentru baluri, pentru stos, pentru ștregării, pentru șampanie și catifele, și tablouri, și cupele, și coroane pe trăsuri, și arapi pe capră. Da, dreptate d-ar fi avut le trebuia mai multă pudoare, fiindcă vorbeau de aceia
15 care dăspică pămîntul, care-și varsă sîngele în timp de războaie și sudoarea în timp de pace, cari ne-au păstrat limba și neamul contranăvălirilor venetice. La noi s-au izbit popoarele și țăranii ne-au salvat ca popor și contra hordelor barbare și contra hordelor creștine.

20 Dar cînd te gîndești că inchizitorul și maimuța nici dreptate nu au, nerușinarea lor se preface în infamie!

25 Nu trebuie să rîzi, bătrîn inchizitor, cînd se vorveste de mormîntul inocenților pe care l-ai săpat tu, cu minele tale. Nu se insultă morții și victimele tale, maimuță, care n-ai știut să faci decît crime cînd ai pus mina pe sabie și ai tras-o afară din teacă.

30 Și discursurile voastre se rezumă în ironie și insultă!

Inchizitorul rîde și maimuța insultă. De cine vrea să rîză primul-ministru cînd susține că răscoala țăranilor a fost provocată de împrumutarea însură-
35 țelilor și de legea de vînzare în loturi a moșiilor statului? Dar voi conservatorii, și înainte de '64, și după '64 pînă la '76, ați fost la putere; ciocoi, ce-ați făcut pentru țăranii? S-au revoltat țăranii căci s-au împrumutat și doi ușieri de la casație? E rușine și bătaie de joc ! Dar mina străinului ce s-a făcut, suflet
40 de inchizitor?

Dar nevoile reale ale țăranului?

Admite ee vrei drept cauze ale răscoalei; ce comisiune ai trimes înaintea țăranilor pentru ca să fii autorizat să împuști, să dai „plumb în loc de pine” acelor care cereau pământ și pine? Și de ce rîzi cînd ți se vorbește de cruzimile militarilor și de crimele tale?

Iar tu, maimuță, care-ți imiți patronii, cum de mai îndrăznești să acuzi pe răsculați? Tu le-ai dat exemplu și ai ajuns ministru. Ei au făcut ca tine și au fost împușcați cu sutele, bătuți cu latul săbiei cu miile.

Și tocmai tu acuzi?

Nici cu ironia unui inchiizitor, nici cu acuzația zmintită a unei maimuțe nu se pecetluiește mormîntul victimelor unui guvern de nebuni. Și piatra care voiți s-o răsturnați peste mormîntul colosal în ziua înălțării se va prăvăli la o parte.

Atunci unul va plînge și celălalt va amuți.

„CACEALMALE JUNIMISTE

1

Desigur că ne va înțelege și dl. Carp, și dl. Laurian, și dl. Marghiloman. E vorba de „cacealmalele” cu cari organul lor își bate joc de opinia publică.

La *Ghiordum* jucătorii au trei cărți în mînă. Cea mai mare combinație de hazard este trei de trei. Apoi pe o scară convențională se scoboară: trei de doi, trei de unu, trei rigi, trei dame, trei valeți etc. etc; cea mai mică carte este zece, cînd n-are lîngă ei nici o carte de culoarea lui.

La *Ghiordum*, fără de „trei de trei”, care este infailibil, toate celelalte cărți pot fi bătute de valori mici prin viclenie, prin îndrăzneală, prin tupeu, prins obrăznicie. în cazul cînd o carte mai mică izgonește o carte cu mult mai mare, acestei viclenii, acestui pișicherlic, acestei obrăznicii i se zice pe turcește-cacealma.

Exact, în publicitate *România liberă* n-a făcut decît cacealmale pînă la venirea conservatorilor iu minister.

Să luăm cîteva exemple.

Organul junimist, din prima zi de putere, cu un ifos, cu un tupeu și cu o obrăznicie excepțională, a început să strige: noi venim cu idei, numai noi avem* idei. Fără îndoială că oamenii serioși n-au crezut în ideile junimiste, dar o parte din opinia publică la început și-a zis: să poate ca junimiștii să aibă dreptate. Să așteptăm și să ne retragem din luptă.

Era rîndul *României libere* să-și dea cărțile pe față. Și, cînd și le-a dat, acea parte din opinia publică s-a văzut înșelată. Iacă ce se poate numi o cacealma în publicitate. Ce idei? Cari idei?

5 Legea de vînzare în loturi mici a domeniilor statului? Dar această idee nu era nici nouă, nici a d-lui Carp. Era a partidului liberal.

Tocmelile agricole? Dar înainte de ei a fost legea lui Rosetti, operă întemeiată de partidul liberal.

10 Inamovibilitatea magistraturei? Era legea Stătescu, dorința vie a partidului liberal.

îmbunătățirea soartei țaranului?

Dar pînă la '76, secolile de domnie conservatoare-reacționară, nu s-a făcut nimic pentru țărani și chiar legea de la '64 a trebuit să treacă peste cadavrul șefului partidei boierești-ciocoiești. De la '76 pînă azi: s-a împroprietărit cea mai mare parte din însurăței, s-au înmulțit școlile rurale, s-au plătit mai bine învățătorii sătești, s-a făcut o lege pentru ca țărani să dobîndească pămînturi, s-au înființat creditele agricole etc, și tot acest avînt liberal și democratic este datorit partidei liberale și guvernului I.C. Brătianu.

25 Care dar au fost noile idei ale junimiștilor, prin ce se inaugurează o eră nouă? Prin împușcarea țaranilor și prin împănarea administrației cu oameni izbiți de pedepse infamante?

Și să nu uităm că mai multe luni de zile *România liberă* amenința opinia publică cu un deluviu de idei noi.

30 Cînd *Monitorul Oficial* a dat pe față cărțile junimiste, atunci opinia publică s-a încredințat că *România liberă*, organ prin excelență de cărturari-cartofori, a tras lumea o serie de cacealmale.

35 Dar cea mai mare cacealma a fost organizarea administrației, faimoasele căpităanii. Maiestatea-sa regele însă a suris cînd a citit proiectul căpităaniilor; iacă de ce în mesagiul său a atins în treacăt o mulțime de probleme și a dat la o parte căpităniile. Cacealma era prea obraznică. Cu toții am rîs și am rîs cu hohote.

i0 Nici vorbă că această cacealma are meritul d-a fi cea mai boierească dintre toate.

Dar după seria de proiecte de legi un alt șir de cacealmale a urmat.

5 D-1 Carp, prin *România liberă*, se răstește la conservatorii și îi amenință cu surpriza dizolvării. Conservatorii îi răspund: ești slab și te prefaci; minți; vrei să ne lași cu cărți slabe; botul pe labe; cărțile jos. Și d-nul Carp a trîntit de nevoie cărțile pe față. era o cacealma!

10 D-1 Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va lăsat o iotă din legi și mandatarii junimiști-conservatori aleși sub drapelul proiectelor sale vor sta sau vor cădea cu legile sale. Conservatorii i-au rîs în obraz, și știindu-l numai impertinent, i-au smuls cărțile din mină, i-au răpit proiectele de legi și i le-au dat pe mina d-lui Lahovari: erau o mare cacealma.

15 D-1 Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va sta ia putere pentru putere, ci *pentru* și *în* tăria reformelor. Reformele sale sunt reformate și batjocorite. D-i Carp stă la putere pentru și numai pentru putere.. 20 încă o cacealma.

25 Junimiștii propun și susțin prin *Rom. lib.* candidatura la președinția Senatului a d-lui Crețulescu și face pe lume să creadă că ei sunt oameni, iar nu suflete de lachei. D-1 Crețulescu cade. Junimiștii stau la putere și fac loc celor trei conservatori. Altă cacealma învinsă!

30 Cît pentru cacealmalele lui Toderiță Rosetti să nu mai vorbim. Ceea ce a făcut la Curtea de casație va face și la minister. Cacealmale productive în justiție, cacealmale productive în guvern!

Suntem siguri însă că opinia publică s-a lămurit.

35 Cînd junimiștii vor mai amenința cu cinstea lor,, cu ideile lor, cu reformele lor, cu caracterul lor de independență, cu eroismul lor, opinia publică va surîde, va rîde și toate laudele lor le vor lua drept viclenii, drept ipocrizii, drept minciuni, drept ifose,, drept impertinențe, drept cacealmale!

40 Grupul junimist este un microscopic grup politic și o imensă cacealma. Șeful e d-1 Carp, și organul lui, *Rom. lib.*

Fără îndoială că acela care nu se sfieste d-a minți neconcentrat dintre junimiști este Toderiță Rosetti. Așa e firea lui din naștere. Altfel nu poate. Dar n-a mințit numai acum în dezbaterile Camerei ci întotdeauna și vecinie va minți.

Minciuna este elementul în care înoată și plutește cu o înlesnire miraculoasă. Ceea ce este aerul pentru pasări și apa pentru pești, așa este minciuna pentru actualul prim-ministru. Și pentru a zbura trebuie să aripi, și pentru a pluti și a înota trebuie să lopețile înotătoare, și pentru a minți cu succes îți trebuie un obraz lung, blind, niște ochi inofensivi, un glas blajin, niște gesturi molii, un aer cinstit și dulce, în sfârșit un fel de blindețe înșelătoare, un fel de înfățișare de apă lină, dar adîncă și furătoare. Și Toderiță are ce-i trebuie pentru a minți sieste dotat pentru arta d-a minți mai îndestulător decît sunt înzestrate pasările spre a zbura, peștii spre a înota.

Iacă de ce minte de frige și, pe lîngă șarlatanii care-l aprobă, mai găsește și mulți naivi care se lasă a fi înșelați.

Să lăsăm minciunile cele vechi: sunt prea multe. La Casație, cînd a împărțit dreptatea, se zice că a mințit. Cînd a pledat pentru ovrei contra țarei, a mințit; cînd a venit la drumurile de fer, a mințit; cînd a venit înaintea parlamentului și a declarat că fără încrederea țarei nu va guverna, a mințit. Cînd acum în Cameră a declarat că nu putea decît să impuste pe țărani în interesul general, a mințit.

Și cînd a făcut alegerile, a mințit țarei, care era în fierberea unei triste învălmășeli.

Dar cea mai groasă minciună a comis-o cînd a explicat cauzele răscoalei țărănești, astfel încît a legitimat din nou vechea zicătoare: c-o minciună boierească...!

Acest discurs-cacealma a fost publicat și trîmbițat în *Rom. lib.* Trei mari minciuni sunt în acest discurs:

1) că țărani s-au răscolat din apetitele deschise de legea din '64, lege care în art. 5 și 6 nu se putea aplica;

2) că țărani s-au răscolat și din împrăștierea însurăteilor de la '78-'82, deoarece s-au împrăștiat și vro cîțiva cari n-aveau drept din cele 50.000" cari aveau dreptul d-a se împrăști;

3) că țărani s-au răscolat și din reaua administrație.

Dacă cu aceste minciuni n-ar fi căutat a izbi numai în partidul liberal, minciunile s-ar fi micșorat.

Și iacă de ce s-ar fi micșorat.

Singurii oameni din țară cari s-au ocupat de țărani au fost liberalii. Au împrăștiat pe însurăteii, au înmulțit școlile rurale, au scăzut impozitele, au înființat ambulanțele rurale, au fundat creditele agricole, au întemeiat o lege de vînzare în loturi mici a moșiilor statului etc.

În orice caz, un adevăr plutește pe dasupra oricărui altul.

Pînă la '76, adică în tot timpul cît au domnit boierii-ciococii-parveniții, nu s-a făcut nimic, nimic,, nimic pentru țărani.

Și iacă de ce discursul lui Toderiță Rosetti a fost cea mai mare cacealma pe care un boier-minciună. o putea comite.

PARACLISERUL PACU

„In cîmpul cu florile
Pierdui călimările,
Lăsind și mucările”.
(De pe vremea calemgiiilor)

5

S-a suit la tribună tipul degenerat, tipul perfect de slugă ciocoiască. Imbrăcați-l c-o giubea veche și zdrențăroasă și pe dedesubt cu un anterior lung, cu dungi verzi și galbene, înfigeți-i în briu călimările

10

cu coadă lungă, puneți-i în mîină mucările cu coadă de lemn negru și veți vedea în această stîrpitură de creștin, în acest Pacu, în această pacoste a Galaților o adevărată slugă de vlădică și slugă veche, din neam în neam, vătaf de țigani al vreunui ciocoi cu işlic.

15

Dacă ar fi vorba numai de acest caraghios, n-am zice nimic. Dar cînd acest caraghios se dă în spectacolul parlamentului, ridicîndu-se la tribună pentru a ridica în parlament un hohot de ris și aplauze glumețe în tribune, trebuie, pentru demnitatea parlamentului, a descrie în cîteva rînduri pe acest nimic care face de ris parlamentul țării, deja destul de batjocorit prin prezența atîtor alți mandatarî cari ar putea să figureze cu succes dinaintea tribunalelor corecționale.

20

Iacă portretul acestui saltimbanc. Un cap mic și fără expresie; o față turtită și palidă; mustăți și favorite galbene-murdare; un glas stîns; o înfățișare de slugă sau de țircovnic, neputînd vorbi, neștiind ce spune, biiguind și neștiind nici chiar ceti; cînd

30

se necăjește, dă din mîini și ochii i se închid, gura-i mișcă și nu s-aude nimic. Iacă pe cine gălățenii s-au

270

înșelat a trimite în Cameră. Iacă o crudă insultă pentru marele port. Și noi credem că nu merită această insultă.

5 Cînd ieri s-a suit la tribună, a început să citească, încurcîndu-se, un lung și plat discurs, în care morfolea, în loc d-a susține, ridicarea preotului de mir.

Și pentru prima oară s-avăzut că întreg parlamentul, și minoritate și majoritate, să se scoale de pe bănci, să se plimbe, să rîză, să fumeze și să strige: „Iacă cele 12 evanghelii”. Pentru prima oară s-a văzut președintele Camerei rugînd pe un prăpădit de la tribună ca „să-i tipărească discursul în *Monitorul Oficial* fără a-l mai ceti, căci n-aude și nu înțelege nimeni nimic”. Pentru prima oară s-a văzut lumea din tribune strigînd, iar chestorii prăpădindu-se de ris, neputînd să potolească bătaia de joc care coprinsese pînă și bancas ministerială. Erau 100 de țigări cari ardea în Cameră și 300 de voci cari spuneau glume pe contul caraghiosului de la tribună.

20 Cînd a isprăvit din gîngăit un „uf! uf!” general s-a, ridicat în Cameră.

Iacă cine este martirul de la Galați! Iacă cine este prigonitul lui Sturdza! Iacă un mandatar al țării care ar trebui să fie alungat cu hohote de ris, nu la seminarul din Galați, ci la un loc de conțopist..

25

Cu asemenea mandatari țara se face de ris.

Pentru demnitatea națională, unui asemenea caraghios ar trebui să i se dea diurna înainte și un concediu nelimitat.

A
(Cronică)

Sunt dintr-acei pe cari un nimic îi impresionează; sunt dintr-acei cari caută să dezlege orice fel de enigmă, fie ea cât de puțin însemnată; așa caut de două zile să aflu cine este acela care iscălește articolul relativ la alegerea d-lui Blaremborg ca viceprezident cu un „A” în organul meu de predilecție, în *România liberă*.

De două zile mă împiedic de acest „A”, care-mi vine continuu în minte.

Mereu îmi vine să zic: A! am găsit, a! am ghicit: „A” este Alecu sau Alexandru.

Dar cine este Alecu? D-aci nu pot ieși.

Să fie Alexandru Marghiloman? Nu-mi vine să cred și iată de ce: Alexandru e ministru și la un minister unde spiritul omului este dus cătră tabla lui Pitagora, lucrări publice..., inginerie... aritmetică... tabla înmulțirii... de cinci ori cinci douăzeci și cinci, un om ocupat cu asemenea lucruri nu poate să se gândească la Schopenhauer, căci acest filozof nu se gândește decât la femei, la perversitatea lor, la răutatea lor față cu bărbații, și mai cu seamă dintr-acest din urmă punct de vedere Alexandru nu se poate plînge de ele sau de o parte din ele, de partea cea mai veche și mai solidă.

îmi vine însă din nou un A! în minte: A! dar citația e relativă la reprezentație și Alexandru reprezintă; el nu face decât reprezintă.

El reprezintă în minister majestatea vîrstei; el reprezintă faptele ilustre ale partidului junimist; el reprezintă prudența și tactul; el reprezintă pe omul muncitor care a parvenit după o viață întreagă de muncă la una din cele mai mari demnități ale statului; el reprezintă podul peste Dunăre, compania română de navigațiune, opere la a căror concepție a luat o parte însemnată și la a căror îndeplinire va prezida.

Prin urmare, am ghicit.

A! dar mai este ceva; este ceva care mă scoate din orice îndoială, este că citația din Schopenhauer zice că lumea este reprezentația mea, prin urmare tot Alexandru Marghiloman trebuie să fie autorul ei, căci cine poate crede mai bine decât el că lumea e reprezentația lui.

„Căci iacă ce zice el: eu sunt junimist, lumea e junimistă; eu umblu călare, lumea umblă călare; eu sunt capabil de a fi ministru la lucrări publice, lumea e capabilă de a fi ministru, probă e Știrbei; prin urmare, lumea e reprezentația mea și eu reprezentația lumii.

A! dar nu cred să fie Marghiloman care a scris acele rînduri, pentru motive mai temeinice decât cele invocate pînă aci, și iată-le: acel „A” vorbește despre potrivirea ideilor alesului cu acelea ale alegătorilor.

Marghiloman nu poate vorbi despre asemenea lucruri, căci el are doctrina lui în materie electorală, formulată în fraza: să facem orice pînă vom trece girla.

Prin urmare, nu e el. De aceea zic într-una A! am ghicit; A! n-am ghicit.

Această minune înaltă și ușoară s-a ridicat în sus. Mijlocul ei se poate fringe, strâns în talia de mătase neagră cu stropi de dantelă ca paiul. Dar nu, acest mijloc e mlădios. O statuă perfectă, o statuă antică, o
5 Venus de Millo în draperie modernă; un ideal antic la un ceai junimist,
Și alături de acest ideal era și capul lui Jak!

CE ASEMĂNARE !
(Lirism în proză)

Acum câteva zile la Jak lumea era adunată la ceai.
Și se vedea prin geamul luminat al ferestrei.

5

Și se vedea un cap splendid de lumină, feeric, delicat, al căruia păr negru, despărțit la mijloc printr-o cărare subțire, era negru-lucios cu unde scinteietoare. Ce ochi șireți și vii! Ce nas subțire și nobil și gura rumenă ca un arc de coraliu e gata să arunce săgețile eteriene ale spiritului!

•10

Și alătura de această minune era și capul lui Jak!
Și ochii minimei s-au deschis aripele negre de gene umezi și drepte; arcul de coraliu suride: ce suris
15 luminos și fin; două gropițe ca două pîlnioare ideale s-au adîncit în obraji marmureeni.

15

Și alătura de acest farmec era și capul lui Jak!
Și vorbește acest vis; nu s-aude nimic; arcul de coraliu joacă pe niște piese delicate de fildeș alb-albăstriu; este un clavir; aerul răsuflării adiind pe această claviatură sună o simfonie eoliană pe care amorașii de pe evantaliile diafane o pot asculta fără să se sperie. Mîna ei, mai rafinată decît mînele lui Canova, atinge delicat de fruntea albă o batistă străvezie prin care se
20 zăresc degitele rumene și subțirele.

20

25

Și alătura de acest vis era și capul lui Jak!

274

10 Sunt în redacție; îmi citesc mica mea poemă, iar redactorul-șef, acest cap energic, a căruia privire mîngie și taie, s-a încruntat. Oh! ce crud a fost amenințindu-mă că „pentru asemenea asemănări nu merit decît nota trei!” încă o deziluzie de artist.

UN BĂTRÎN NEBUN

E vorba de Gună Vernescu. Acest bătrîn nedemn a fost adus în capul justiției țării pentru ca să dea dovada cea mai evidentă că nu este sănătos la minte. Furia s-a manifestat în urma ceaiurilor politice din palatul său blazonat. Nu, desigur că nu este sănătos. Și boala e la cap; sistemul nervos i s-a zdruncinat. Scandalul și batjocora pe care a aruncat-o asupra justiției dovedesc că ori dinainte era țicnit, sau că ceaiurile n-au fost curate. Oricare ar fi cauza, purtarea sa nu poate fi potrivită cu un om care ar avea mințile întregi. Parvenitul a devenit ministru și ministrul o demență senilă. Un om în stare normală, oricît de pătimăș ar fi fost în politică, oricît de nedemn ca om și ca ministru ar fi fost, dacă un pic de bun simț i-ar mai fi rămas și-ar fi ascuns nițel patima rușinoasă și răutatea înjositoare. S-ar fi gîndit că, măturînd dintr-o dată curțile și tribunalele, ar ridica opinia publică ca o vijelie asupra capului său.

Nu, Gună Vernescu nu s-a gîndit, căci nu se poate gîndi. Claviatura minții i s-a zdruncinat. În curînd, e foarte probabil, va scăpa din palatul său numai în cămașa de noapte și nu va intra în el decît în cămașa de forță.

Închipuiesc-și cineva un ministru care din senin dă afară șapte membri de la Curtea de apel, și încă de la aceeași Curte, și trei membri de la tribunal!

Ce-a ajuns justiția?... Ce-a ajuns? întrebarea trebuie schimbată. Ce a ajuns acest ministru ca să cheme în capul justiției pe un furios? Purtarea acestui ministru nu e nici de pătimăș, nici de prost, ci de nebun, nebun

5 în toată legea.

Cum e cu putință să se cheme ca consilier al tronului un nefericit care ar trebui să fie consiliat de d-rul Șuțu?

Vom vorbi de justiție. Acum nu e vorba decît despre un nebun. S-a zis că cu plan a așteptat ca să se dea vacanță parlamentului și apoi a scos decretele de darc-afară a zece judecători din București, a zece deodată. Să admitem că a avut un plan hoșesc. Nici aceasta nu-l scapă de bănuiala nebuniei. Se știe că sunt nebuni atît de vicleni, încît înșeală pe alieniștii cei mai celebri. Lucrul este dovedit. Și mai ales se știe că un nebun, cînd i-a intrat în cap ideea fixă a unei crime, ajunge la un grad de perfidie la care nici un perfid sănătos nu poate ajunge. Un mare alienist de la Paris, Legrand du Saulle, povestea într-o conferință publică că un nebun de la Charanton, ca să uciză pe un îngrijitor de la acest spital, în timp de patru luni s-a arătat că-l iubește, că-l adoară; ba se prefăcea cu un meșteșug extraordinar că furiile lui se potoleau îndată ce vedea pe acel

15

20

25

30

35

Gună Vernescu nu poate invoca perfidia lui pentru ca să dovedească că nu e nebun.

Iacă victimele acestui furios pus în fruntea justiției spre batjocura ei și spre rușinea țării:

D-1 Al. Stoicescu, președinte la Curtea de apel;

D-1 S. Populeanu, membru la Curtea de apel;

D-1 S. Iorgulescu, membru la Curtea de apel;

D-1 Al. Sc. Ghica, membru la Curtea de apel;

D-1 M. Zenide, membru la Curtea de apel;

D-] M. Manoleseu, procuror la Curtea de apel;
D-1 I.E. Dobrescu, supleant la Curtea de apel;
D-1 Ghimpa, membru la tribunal;
D-1 P. Slăvescu, membru la tribunal;
D-1 D. Metaxa, președinte la Trib. Dîmbovița.
O altă listă tot atît de mare se prepară. Magistrați,
cuțitul nebunului stă asupra voastră! E nebun.
E nebun.

CIOCOIUL

Pune-i pe obraz orice mască, veselă sau tristă,
frumoasă sau schiloadă, întindeți-i pe mască orice
culori, îmbrăcați-l cum veți voi, dați-i orice profesie,
5 el e același, aceeași unitate psihică sub o varietate
infinită de forme.

Dacă voiți să fie blond, albinos, cu mustața
ca paiul adusă pe buză și umezită puțin, dacă
voiți umflați-l ca un cimpoi, cu fața injectată de sînge,
10 cu două favorite scurte, cu pîntecele revărsate, cu glasul
prea subțire pentru grosimea trupului, dacă voiți zidi-
ți-l ca o namilă, cu privirea posomorită, cu fața gal-
ben-verde, cu albul ochilor gălbui și sticlos, cu glasul
din pîntece, cu mișcările grele și bălăbănite, dacă voiți
15 să fie frumos, cu obrajii răsurii, cu ochii albaștri, vîrgați
și lucioși, cu mustăcioara subțire și delicată, dacă voiți
zbîrciți-i obrajii și faceți-l să șonticie, dacă voiți
dați-i un aspect războinic, cu mustăți albe, lungi și
frizate, cu barbișon ascuțit și cu glas de aramă, dacă
20 voiți pociți-l, răriți-i șuvițele lui de păr, răriți-i
barba încît să vedeți prin ea ca prin niște dinți știrbiți
de darac, fie ministru, fie publicist, fie deputat, fie
general, fie avocat, fie polițai, — el rămîne același;
atîtea înfățișări și atîtea profesii ascund același tip,
25 tipul degradat al ciocoiului.

Pentru ciocoi familia n-are graniță și nu există
decît ca un focar de perpetuare a vițiilor. Iacă de ce
conversația lui intimă este un izvor nesecat de can-

canuri. Iacă de ee el nu poate respecta la cuvintl nici o familie blinda și onestă. Ciocoiul n-are religia familiei.

Pentru ciocoi patria n-are graniță și totuși el nu este utopistul cetățean al universului, ci lacheul oricărei puteri eare-i dă puterea de a-și încăleca neamul. Ciocoiul n-are religia patriei. Patria pentru el este traista cu grăunțe.

Pentru ciocoi poporul nu există ca o majestate a unui organism enorm și demn în simplitatea lui. El nu înțelege acest furnicai sublim decît ca o turmă robită lui sau ea o haită răzvrătită contra lui. El sau domnește, sau dă mina streinului ca să domnească. Ciocoiul nu are religia poporului.

Pentru ciocoi nu există drapel național. Lumea l-a văzut mișuind sub o bandieră dușmană nouă ; lumea l-a văzut curbându-se înaintea aceluia care reprezintă ideea îngenucherii popoarelor libere. Pentru el drapelul este un zăblău sau un sac într-o prăjină. Care zăblău îi scutură puterea și care sac îi dă rubla, acela este drapelul lui.

Închideți în această cutie de carne ura, ambiția și poltronia, transformați-i țeasta capului într-un stomac și veți avea tipul ciocoiului, unitatea degenerescentei, a perversității și a dușmăniei dinlăuntru națiunii.

Voiți să-i știți origina? Ciocoiul sau este boier decăzut, sau un grec boierit, sau un milionar parvenit. Izvoarele pot fi mai multe, dar acestea sunt cele trei mari cloacuri din cari să exală pesta națiunii.

Și, cu toate acestea, ciocoiul, prin străin, prin rebeliune și prin complot contra coroanei și contra țarei, a ajuns la putere.

Cînd va cădea, va cădea de vecie.

CELEBRUL GUNĂ

Celebritatea lui Erostrat este cunoscută. Era un templu al Dianei la Efes, frumos și renumit; Erostrat, un imbecil și un feroce, îi dă foc ; templul este distrus și

• 5 numele lui Erostrat rămîne înscris în istoria omenirii.

Sunt celebrități între celebrități: numele unora rămîne la posteritate pentru că au făcut un bine omenirii. Acei cari au inventat diferitele probleme ale științei prin cari civilizația și bunul trai al omenirii

10 s-au mărit au lăsat un nume pe cari generațiile cari au venit în urmă sau cari vor veni l-au binecuvîntat și-l vor binecuvînta. Alții cari au făcut numai rele lasă nume pe cari generațiile următoare nu pot decît să le blesteme.

15 Gună Vernescu este dintr-acești din urmă. în stadiul de formațiune în care ne găsim, era un templu sacru pentru toți: justiția. Relele timpului trecut dispăruse: bacșișurile la judecători erau un suvenir istoric. Demnitătea personală, izvorită din ideile moderne,

20 făcuse să dispară obiceiurile pe cari epoca fanarioților, strămoșii în parte a ciocoilor ce ne guvernă, le consacrase în legile țarei; ei ziceau că este permis judecătorilor a lua de la părți mită, cu restricția însă care nu avea nici o limită în lege, de a nu abuza de acest drept;

25 ceea ce nu putea fi apreciat de nimeni, căci nicăieri nu era indicat criteriul maximului sau minimului oceslei hoții locale.

Ce justiție putea fi pe acele timpuri își inchipuiește fiecare. Domnii țării furau de stingeau pământul pe toți acei cari cereau confirmarea sau infirmarea vreunei sentințe. Norocul țării era numai că acei domni erau străini de ea și de moravurile ei. Astfel onoarea neamului nostru a rămas neatinsă de molima hoției fanariote.

Cu introducerea în țară a culturii, științei și ideilor moderne, culese în cea mai mare parte pe băncile facultăților franceze, magistratura noastră luase obiceiurile magistraților țărilor adevărat civilizate. A fi cinstit ca judecător nu mai era, în aceste din urmă timpuri, o virtute, precum era în vremea fanarioților, dacă pe acea vreme se afla vreun judecător cinstit; cinstea judecătorilor era cunoscută și recunoscută de toți; cu bani nu se mai putea câștiga procese, cum se câștigau odată chiar la înaltul Divan și cum se obținea o anafora domnească.

Lumea începuse să vorbească de inamovibilitatea magistraturii. Această inamovibilitate nu putea fi decât consacrarea cinstei judecătorilor. Cea mai mare parte din țară era pentru inamovibilitate, căci dorea ca magistrații cinstiți să poată fi siguri de pozițiunea lor, să nu mai fie supuși fluctuațiilor provenind din bunul plac al ministrului de justiție. Orice mutare era rău privită de toți acei cari nu cunoșteau cauzele reale cari o motivau; o înlocuire cauza o emoțiune generală. Spiritul public consacra prin gelozia ce arăta pentru siguranța poziției magistratului o inamovibilitate de fapt. O serie întreagă de miniștri ai justiției, ținând socoteală de cerințele spiritului public, nu s-au atins decât cu cea mai mare frică de câte un magistrat care pe ici pe colo se depărta de la atitudinea corectă pe care i-o impunea poziția socială ce ocupa. Și protestele au fost, chiar într-aceste cazuri, destul de violente.

Cum se poate însă judeca faptul actualului ministru de justiție?

Pentru ce Curtea de apel din București este mai puțin decât o comisie a poliției? Magistrați integri, cunoscuți pentru onestitatea și capacitatea lor, sunt dați afară ca niște subcomisari după 25 de ani de serviciu. Ei cari

în acest lung interval, într-o întreagă viață de om, au dat hotăriri în numele maiestății-sale regelui, ei cari au dobândit încrederea tuturor, a aceluia cari au câștigat sau au pierdut procesele ce au supus judecății lor ca părți interesate sau ca avocați, sunt depărtați din funcțiunile ce ocupă și tratați ca oameni cari nu merită nici măcar deferența de a li se cere demisiile.

Faptul acesta este unic în anele noastre judiciare.

Este inexplicabil. Logica umană conduce pe fiecare a vedea în actele ministrului de justiție un fapt anormal; explicațiunea lui nu poate rezida decât în ordinea faptelor neraționate pe cari patima împinsă la orbire le săvârșește în afară de conștiință.

Lovitura dată Curții de apel din București este inconștientă.

L'n act inconștient, o patimă veninoasă care a umplut de venin și inima și mintea lui Gună Vernescu a lovit inamovibilitatea de fapt ce se stabilise în favoarea Curților de apel.

Vernescu a dat foc templului nostru de justiție. De aci vom avea parte de lachei în loc de judecători.

A fost un nebun în București care se numea Dună; acesta are un succes care se numește Gună. Dună era nebun și caraghios; Gună e nebun și rău.

SORCOVA

„Sorcova
Vesela,
Peste vară
Primăvara,
Să-nfloriți,
Să-nmărgăriți
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir:
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata.
La anu și
la mulți anii”

Să trăiți, ciocoi d-voastră; să trăiți, ciocoi și cioclovine; să trăiți, parveniților; să trăiți, trădători ai frumoaselor principii pentru care neamul românesc a suferit, a luptat și a învins.

Să trăiți, ciocoi bătrini, căci fără voi străinul n-ar mai putea să-și întinză „mina lui” asupra satelor și orașelor noastre; salonul lui Hitrovo ar rămânea fără mușterii, iar ciocoișii s-ar pricăji pocilțiți de foame și șampania n-ar mai avea căutare.

Să trăiți, ciocoișii, căci fără voi ar rămânea pustii cluburile, tripourile, cafenelile și atâtea alte temple ridicare spre rușinea omenirii și mărirea Atotțiitorului. Fără voi, misitismul, intriga și necinstea, fără voi scandalul, deboșul și turpitudinea și-ar pune doliu și ar umbla cu picioarele goale în loc d-a pune fracul și redengota fumurie și elegantă. Fără voi, poliția ar

trebui înjumătățită, poeziile scabroase ale Occidentului din taverne ar rămânea fără cititori, iar vițiile, pe cari nici chiar antichitatea decăzută nu le cunoștea, s-ar șterge din amintirea omenirei rușinate. Fără voi cabala și șantajul s-ar stinge; fără voi scapeții n-ar mai aștepta pe la porțile vilelor și n-ar mai auzi țipetele nerușinate și a doua zi nu și-ar mai spăla trăsurile de rușinea gurilor voastre pîngărite.

Să trăiți, ciocoișii, căci fără voi tinerețea viguroasă și demnă, modestia și hărnicia cinstită, talentul și entuziasmul ar rămânea fără contrast și și-ar pierde o parte din valoarea lor, deoarece nu s-ar ști cât de ușor este să fii decrepit, nedemn, leneș, stupid și coșcovit la 25 de ani.

15 Să trăiți, ciocoișii d-voastră !

Să trăiți, cioclovinelor, spre mărirea și gloria plăcintarilor, simigiilor și bucătarilor din cari vă trageți. Dacă străbunii voștri s-ar deștepta de prin curțile bisericilor și v-ar vedea cum vă îndoiți înaintea ciocoilor și cât de obraznici sunteți cu cei mici, o eternă fericire s-ar imprima pe masca acestor umbre cari întindea foile de plăcintă și pisa nucile și zahărul pentru sarailii. Și dacă v-ar vedea pe unii deputați și senatori și pe alții miniștri, corul umbrelor ar striga cu entuziasm: „Iacă cele mai bune plăcinte ce am plămădit în țara românească !”

Să trăiți, cioclovine, spre rușinea românilor și gloria minciunei!

30 Să trăiți și voi, parveniților! Voi cari v-ați uitat neamul, voi cari ați strîns milioane înșelînd, furînd și jupuind pe țărani, voi cari smulgeți testamente muribunzilor, voi cari meremetisiți neputința călugărilor bătrîni pentru a le lua cheile de la sipete, voi cari îndulciți bătrînețele văduvelor bătrîne și libidinoase, voi cari faceți din delict și din crimă izvor de bogăție, voi cari pieriți la urma urmelor de fiere și de nebunie, să trăiți, o monștri sufletești, să trăiți, căci fără voi trădarea ar lua zborul din omenire și vițiile senile ar rămânea văduve de exploataatori!

Să trăiți, ciocoi, ciocoiși, cioclovine și parveniți
caci fără voi psihopatologia umană n-ar mai putea'
tace nici un progres!

„Să trăiți '
Sorcova
Vesela,
Peste vară,
Primăvară...,
La anu și la mulți ani!"

ELITA SĂ AMUZA!

- In sfârșit, am intrat în ziua anului când să împlinește un secol de când „elitele sociale” au fost zguduite și izbite în bastilii și în cetăți, în palate și în biserici. In
- 5 bastilii erau victimele elitei, în cetăți erau nobilimea civilă și militară a elitei, o nobilime depravată și meschină, în biserici era clerul care storcea avuțiile naționale și petreceau cu femeile îmbrăcate în tricouri, ba uneori dezbrăcate la pielea goală.
- 10 în bastilii gemeau, în cetăți și în temple petreceau. Lumea era împărțită în două: lumea-victimă și lumea-stăpînă.
- Și s-a împlinit o sută de ani de atunci. Revoluția umană durează încă și democrația după o sută de ani
- 15 mai are încă de luptat. Elitele sociale, aceleași elite coptoroșite de trîndăvie și lascivitate, nu s-au stins cu desăvîrșire.
- Astăzi elitele se compun din pleava marilor familii și din parveniții financiari. Decăzuții vechilor familii
- 20 și mișeeii noilor bogătași își dau mîna: numele și banul, pergamentul și hîrtia monedă, obrăznicia de sus și tîrîtura de jos, iacă formele cele nouă ale noilor *elite sociale*.
- Și la noi, ca și aiurea, elita socială voiește să domnească în virtutea numelui și a banului. Și vițierea cerebrală a elitei îndrăznește a ridica pe față numele și
- 25 banul la doctrină socială.
- La noi elita e la putere. Ce face elita?

ÎN CARNAVAL.

5 Elita s-amuză. A băut bine; a mineat bine: s-a înfășurat în blănuri; și-a pus fracul, și-a înfipt nasturii lați de aur în cămașa albă; a început balurile; danțează, ride, vorbește: fleacurile curg, comerajele cad grindină. Toate cocoanele le trec pe buze; toate șoptile rele trec de la o ureche la alta; toți amanții dau mâna bărbaților legitimi; toate întâlnirile sunt decise în baluri. Elita se amuză.

10 Pe la trei din noapte, elita nădușită și obosită începe să se arunce în cupeuri și vizitiii rași pornesc elita la cluburi. Aci începe bacaraoa și stosul; aci veniturile nemuncite încep a se izbi; aci blaga începe a circula; bani, blagă și politică. Elita se amuză.

15 Dar țara? Dar țăranul? Dar munca productivă pentru stomahuri largi și depravate?

20 Pentru țară nu e nimic, nu face nimic. Ea poate fi înșelată cu telegrame false. Ea poate fi insultată cu funcționari străini cari funcționează pe teritoriul ei. Ea poate să-și piarză rînd pe rînd din suveranitatea pe care a dobîndit-o prin marea jertfă a singelui.

25 Nu face nimic. Ea poate să-și piarză încrederea în justiție cînd Gună Nebunul ațîțat de ceaiuri necurate-și bate joc de tribunal și de Curți. Nu face nimic. Țara este plămădită de Dumnezeu pe pămînt pentru elita socială și elita se amuză. Nu este destul atit? Ce-ar mai vrea țara? în elită sunt nebuni, sunt maniaci, sunt cochinți de neam, sunt depravați, sunt zevzeci, sunt pungăși, sunt falsificatori de testamente, sunt bețivi,

30 sunt cartofori și măsluitori de cărți... Ei și? Așa e elita și neamul românesc este turma netrebnică ivită pentru plăcerile și vițiul și raptul elitei sociale. Elita face ce trebuie: se amuză; și țara face ce trebuie: rabdă!

35 Dar țăranul? Pentru el a căzut din mila Domnului iarna grea, cu viscole, cu troieni, cu 15 grade sub zero; pentru el sunt pușcăriile, umeziși întunecoase; pentru el să prepară tutela marilor proprietari cu învoielile, în care intră, pe lingă douăzeci de rubrici, și rubrica urzicilor, și rubrica cocăritului și rubrica rușfetului!

40 Nu este de ajuns? Dar elita socială a făcut și **mat**

LA IT O I' M A M E

ranea fu 189,. Itcsun di: Arlacliino, in ziarul *Lu R*,
Uustree.

5 mult pentru el. Nu l-a răsculat? Nu l-a răsculat făgăduindu-i pământ și domeniile coroanei? Nu l-a răsculat spunându-i că va veni Cuza cu legiuni de cazaci și cu saci de ruble? Și apoi nu l-a ucis? Nu i-a aruncat hoitul vînat și decompus în frumosul mormînt săpat în mijlocul cîmpiilor mănoase?

Elita a muncit, a bătut, a ucis, a îngropat, a trimis la pușcărie.

10 După atîta nădușeală era drept să se odihnească, să petreacă. Și sfintele sărbători au venit la timp: brațul elitei era ostenit de sabie și de trăgători; mintea elitei era obosită de discursuri ținute contra sălbatecului țaran și de atîtea sentințe date contra brutei-țaran. E grea muncă să faci și pe răzvrătitorul, și pe judecătorul, și pe călăul!

15 Trebuia să se odihnească elita. Iacă de ce e drept ca elita să se amuze; și elita să amuză !

2 IANUARIE

20 Acum doarme cu fața în sus; sforăie. E palidă, cu părul ciufulit, cu ochii trași, cu capul înfundat în trei perne de puf moale. Visează. Prin capul ei îi trec valsurile, cotilioanele cu figurile cu perdea și fără perdea. I se pare că sărută încă condurii de mătase; parcă strînge în brațe o talie mlădioasă. A bătut prea mult; a

25 mîncat prea mult, a danțat prea mult; a jucat pînă la ziuă cărți. Este elită socială la 2 ianuarie. Să învîrtește în patul cald și moale. I se pare că a auzit o duzină de sticle cu șampanie pocăind. Tresare; să deșteaptă. S-a odihnit!

30 Bine că s-a deșteptat. Azi e o zi de muncă și încă de muncă grea. Bine că nu și-a uitat. Astăzi este 2 ianuarie: începe procesul țaranilor!

Așa e; a mai rămas necondamnați.

35 Scoală-te, elită socială mai sunt victime răsculate de tine, mai sunt judecători nedați afară, mai sunt păcăleli de tras țarei: falsul-principe e încă la Paris; d. Carp este tot la externe și agenția Havas lucrează încă.

Scoală-te, elită socială și fă-ți lista de prescripție judecătorească, căci Gună Nebunul nu e încă la Mărcuța !

_ Scoală-te, elită socială, căci salonul unei doamne, ministresa nordului, te așteaptă cu ușile deschise.'

Scoală-te, elită socială, căci au mai rămas încă mulți țărani de trimes la pușcărie !

Nu te speria: mai sunt baluri și cluburi; muncește ca și pînă acum și vei avea răsplata.

Revoluția umană a democrației nu și-a atins încă magnificul țâl sub care vei cădea ca un stîrv putred și pestilential.

Deșteaptă-te: ești încă tare !

NOUL PREȘEDINTE AL CAMEREI

Să-l salutăm. Se și cuvine. Să-l salutăm, dar întrebându-l ce este și cine este?

5 Ce reprezintă d. Costică Grădișteanu, d-sa, noul președinte al Camerei? La noi, nu cum vor ciociașii să-l asemene cu președintele Camerei Comunelor din Anglia, reprezintă o majoritate, un partid care guvernează, și tot el devine, în momentele grave de crize ministeriale, cel mai de căpetenie consilier al m.-s. 10 regelui. Iacă de ce suntem datori să-l întrebăm cine este și ce este?

15 Dacă președintele Camerei ar fi numai un om care trage clopoțelul și care culege și înnumără voturile, care dă și ridică cuvîntul, care ține numai ordinea discuției, în acest caz pur și simplu ar trebui să-i zicem: „Să trăiești, noul stăpîn al clopoțelului din Dealul Mitropoliei!”

Atît ar fi și delicat și destul.

20 Dar cînd președintele Camerei reprezintă, actual, o întreagă situație politică și, potențial, rezolvirea crizelor grave ale țării, suntem datori să vedem ce reprezintă el în sineși, iar nu cel-au însărcinat să reprezinte o majoritate caprițioasă.

25 Din punctul de vedere al cunoștințelor literare, istorice și științifice, noul președinte al Camerei, dacă ar fi fost ales președinte al Divanului ad-hoc și dacă noi am fi pe acele vremuri de tristă amintire cînd a ști carte însemna a ști numai gramatica grecească și

a nu bănuî că există și una românească, în această ipoteză n-am avea nimic de zis contra d-lui Costică Grădișteanu, afară numai de: „Să trăiți, boieri dv. și să vă ție Domnul D-zeu cu bine și sănătate ca să puteți ridica la cinste mare și pe coconii d-voastră !”.

5 Dar astăzi, cînd țara este plină de clase primare, de seminarii, de gimnazii și de licee, cînd țara are facultăți de medicină, de drept, de teologie, de filozofie, de litere, de științe fizice și matematice, bașca de școlile

10 superioare de științe aplicate, țara știind că noul președinte este *agramatos* în toată puterea cuvîntului, are mare cuvînt să se mire de drepturile la președinție ale d-lui C. Grădișteanu din punctul de vedere cultural.

15 Dar poate că noul președinte al Camerei, neavînd carte și avînd parte, va fi avînd vrun talent oarecare. El, dl. C. Grădișteanu este un orator cu darul dumnezeiesc d-a vorbi, mîndruși atrăgător, după bunul-simț dacă nu după carte? Nu. Are condei și podoabile condeiului? Nu. Să fie om subțire la cuvînt, adică să le

20 întoarcă cu finețe pe cele diplomaticești? Nu. Să fim drepți, mai bine decît dl. C. Grădișteanu vorbește și dl. Lascar Catargiu și dl. Crisenghi, căci aceștia tot spun cîte ceva, dar noul președinte al Camerei ba. Mai condeiaș decît dl. C. Grădișteanu este și dl.

25 C. Nușoreanu, căci acesta tot s-a văzut făcînd o interpelare în scris, dar noul președinte al Camerei ba. Mai diplomat decît dl. C. Grădișteanu este pînă și dl. Pacu, pacostea Galaților, căci acesta barim a căutat într-un discurs, lung și prost, să-și atragă simpatiile

30 clerului de jos, iar noul președinte al Camerei n-a scris niciodată nimic, afară de răvășelile de moșie, n-a vorbit niciodată nimic afară de conversațiile particulare și n-a făcut niciodată nimic afară de obicinuitele treburi ale omului pe pămîntul acesta.

35 Iacă de ce țara se va mira și mai mult, din punctul de vedere al darurilor dumnezeiești, de drepturile d-lui C. Grădișteanu d-a prezida parlamentul.

Dar poate că noul președinte al Camerei are prestigiul unui trecut politic pe drept sau pe nedrept. Nici

40 atît. Tot trecutul său politic se rezumă în a îmbrăca un frac, în a-și atîrna de gît o decorație și a se duce la

vreo paradă în faimoasa formulă *à la* Prodănescu: „*la serviciul copetent ca să se rezolve după precedent*”, pe care o pune pe toate hîrțile ca ministru de finanțe în 1870 și într-o faimoasă telegramă scrisă se zice de

5 altul, în care certa pe m.-sa regele că nu s-a ținut de cuvînt în alegeri.

Numai atît? Da, numai atît.

Iacă de ce țara, și din punctul de vedere al trecutului politic, se va mira de marea onoare pe care o majoritate, caprițioasă și încolțită, i-a trîntit-o în cap d-lui C. Grădișteanu.

10

Dar, în sfîrșit, trebuie să aibă ceva noul președinte al Camerei.

Are.

15 E boier; are un nume pe cari l-au purtat boieri de prima mînă, din protipendadă, cum se zicea p-atunci.

Și mai are bani, de care se bucură unii onorabili alegători din Rîmnicul-Sărat în timpul alegerilor. Lucru pe care l-a afirmat chiar ministrul Ghermani.

20

Și mai are un castel, cu turn medieval și cu ruine imitate, pe moșia Sihlele.

în virful turnului , cînd boierul este la moșie, filfîie drapelul național.

Mă rog, ca la vodă, cum zic țărani de pe acolo.

25 Iacă ce are.

Mare onoare s-a făcut parlamentului și țării!

Salutăm pe noul președinte al Camerei.

Era nouă începe.

NAUFRAGIUL LUI CARP

Înainte de a fi ajuns d. Carp ministru omnipotent între nulitățile care îl înconjoară, toată lumea vedea în el un maniac, un om menit a vorbi mare și a lucra mic, iar junimiștii, privindu-l lungit pe canapelele de la Cameră și salutînd cu numele de „gogoman” pe cei mai mulți dintre cei cari îl deranjau căutînd să vorbească cu el, își ziceau cu durere: păcat l ne-am înșelat! el nu e decît un înfumurat cu atît mai ridicul cu cît crede pe toți ridiculi, cu atît mai deșert cu cît crede pe toți inferiori sieși.

Așa vorbeau chiar junimiștii. Dar toate s-au schimbat pentru aceiași junimiști de cînd Carp a ajuns ministru omnipotent între nulitățile ce îl înconjoară. Nici mai mult, nici mai puțin, ei văd azi în el un om de stat, un adevărat om de stat, „un om menit — declamă ei — să ridice țara din mizeria în care a aruncat-o regimul colectivist”.

Bărbații cunoscători în ale politiceii nu și-au schimbat vederile despre d. Carp; ei au gîndit despre d. Carp întotdeauna același lucru, căci ei au văzut în el *omul*, iar nu ministrul îmbrobodit în nimbul puterii, nu mîna dătătoare de daruri și favoruri.

Ei au văzut în d. Carp un om leneș, înfumurat peste seamă, orbit de închipuirea că natura și-a dat o încordare specială spre a-l zidi, un om care a dus min-

ciuna pînă la virtuozitate, un om care crede că pentru a alcătui o lege sătenească ori administrativă ori judecătorească, în fine, că pentru a „face o reformă” nu are nevoie de adîncă cunoștință a păsurilor și trebuințelor țării căreia îi plăsmuiește acea reformă, ci e destul un secretar căruia d. Carp să-i dicteze toate fericirile neamului românesc, stînd cu ochii în tavan și răsturnat pe vro canapea din vrun minister ori din vrun otel de la Sinaia.

5
10
Și cine l-a văzut așa realitatea a văzut; și cine l-a cunoscut astfel în adevăr l-a cunoscut: leneș, înfumurat, îngîmfat și mai presus de toate mincinos... mincinos ca orice leneș, care trebuie să se dea drept om cu mare putere de muncă.

15
Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit sase înfunde odată, iar minciunile carpiste, cît de meșteșugite au fost ele pînă acum, spre marea amărăciune a ministrului-suflet al junimiștilor, s-au îmfundat deja de mai multe ori.

20
Carp se află azi într-un adevărat naufragiu. Închipuți-vă un marinar care n-a știut niciodată a cîrmui, dar, înfumurat și mincinos, fără a cunoaște întinsele căi ale mărilor, strigă: „Suiți-vă în vasul meu și aveți încredere. Știu a cîrmui și cunosc căile mărilor”.
25
Ce se întîmplă? Oamenii necunoscători și lesne credincioși să suie în vasul mincinosului și se avîntă pe mare.

Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit să se înfunde odată.

30
Vasul e bătut de vînturi și, nefiind la cîrmă o mîna sigură și experimentată, el e izbit de toate stîncile și aruncat pe alte căi decît acelea pe care voiseră să umble acei ce se urcaseră în vasul căpitanului mincinos. Atunci acesta, ca să-și scape pielea, începe a arunca peste bord lucrurile naivilor cari l-au însoțit, și la
35
urmă, cînd pericolul crește și amenință din ce în ce mai mult, el aruncă peste bord chiar pe însoțitorii săi.

Nu vi se pare că vedeți pe mincinosul cîrmuitor P.P. Carp, care a aruncat din vasul său ministerial peste bord toate făgăduielele sale late și umflate, care

a aruncat și pe câțiva colegi, unii din minister și alții aliați, numai și numai ca să se mai tie citva pluta pe unda nevoilor?

În curînd însă naufragiul lui Carp va fi complet; în calea lui e o stîncă rîpoasă, stîncă conservatoare, și, în sfîrșit, chiar de o va înconjura pe aceasta, în zare se vede o altă stîncă pe care nu o va trece.

D . P A N U

5 Sunt diferite feluri de manii și de monomanii: unii cred că sunt împărați și vorbesc cu oamenii cu tonul poruncitor cu care cred ei că vorbesc împărații; alții cred că sunt însărcinați să distribuie diplome de capacitate sau de cinste; alții cred că au darul de a seduce, cum era bietul Chimiță etc, etc.

10 D. Panu suferă de mania de a crede că cu un rînd din ziarul său omoară un partid, răstoarnă un guvern, dă jos pe împărați de pe tronuri.

Și, crezînd cu toată sinceritatea în puterea magică a gazetei sale, scrie ca și cum ar fi chemat de providență să distribuie măririle pămîntești și să le ia înapoi.

15 Așa, mai ieri, spunea guvernanților: „Dacă faceți așa, apoi am să mă supăr și cînd m-oi supăra apoi am să scriu cu violență contra voastră!” sau mai bine: „Băgați de seamă că este destul să scriu violent pentru ca să dispăreți de pe suprafața pămîntului.”

20 Acest maniac ne zicea mai ieri: „V-am lăsat cităva vreme în pace, dar dacă vă alegeți la Dimbovița apoi am să scriu violent contra voastră și atunci intrați în fundul pămîntului.”

25 Mania este persistentă ; furiele se îndreptează contra tuturor; nimenin-a fost șinue cruțat; ea se manifestă în fiecare moment, amestecată cu fel de fel de sentimente, precum generozitatea, ca în cazul nostru, amenințarea, ca în cazul actualului guvern, ura, ca în lupta ce a susținut atîta vreme cu *Epoca*.

Mania are într-însa ceva din grandomanie. El împarte partidele după considerații particulare ale sale; le împreună după fantazia sa; le desparte după aceeași normă; le distruge, le reformează, le reviniază, le prezice faptele ce au să facă în viitor, arată cum au să fie combătute, cum au să cadă din nou etc. etc. Istoria veacurilor viitoare o are în buzunar. Și prin toate acestea el vrea să dovedească că toate partidele nu mai sunt bune la nimic și că trebuie să dispară înaintea partidului său, a partidului radical!

Panu prim-ministru, aceasta este boala sa.

Înălțimea vertiginoasă la care îl suie iluziile pe Panu are să-l facă să moară din neputința de a mai respira.

El nu mai trăiește pe pământ. *Regularea orelor* în transporturile cu carul este expresiunea cea mai de pe urmă a manifestațiunii geniului său reformator, care îi dă dreptul să crează la o superioritate intelectuală care nu admite posibilitatea unei discuțiuni, necum a unei contestațiuni.

Poate să-i spuie toată lumea orice o vrea; Panu suride, trece înainte și-și zice: dacă aceștia trăiesc, dacă soarele străluce, dacă nu e un cataclism în univers, este că așa vroi eu!

Prea bine, dar în piață se află un popă nebun care vinde topoare rupte. Nu știm dacă popa seamănă cu d. Panu, dar ni se pare că și d-sa vinde topoare rupte ca și popa.

TURNURILE ÎN PARLAMENT

5 E vorba despre curioasele doamne cari aunăvilit în parlament ieri și alaltăieri. Au venit atât de multe, încât Camera se transformase într-un adevărat bal cu măști și fără măști. Tribuna ziaristilor a fost luată cu asalt de turnurile învoalte și pălăriile împănate. Ziaristii trebuiau să ieie note pe genuchi.

10 Doamnele veniseră la petrecere. Ba mai mult, unele doamne să zice că au aplaudat pe furiosul N. Blaremburg, care spuma în discursul său fără cap și coadă. Le plăceau unor doamne acest virtej de gunoaie, acest torent de murdării, acest Don QuijoteȚrin a cărui barbă rară ca un darac știrb îi vezi gîtul slab cu o beregată ascuțită.

15 Ba și mai mult, după asigurarea ziarului francez, înscris în conturile secției III din Rusia, dacă aceste doamne ar fi votat, guvernul lui I.C. Brătianu ar fi fost dat în judecată.

20 E necuviincios să lupți cu femeile, dar ți-e permis să te bați cu amazoanele.

25 Și foarte probabil că unele din aceste doamne sunt mai mult amazoane decît femei. Din momentul ce au trecut de partea d-lui Blaremburg și Pavelache Brătășeanu cel fără mustăți, desigur că sunt amazoane, vrăjmașe declarate contra sexului bărbătesc.

Desigur că sunt amazoane din momentul ce și-au părăsit tihna căminului pentru a se amesteca într-un război

înverșunat, poate în cel mai înverșunat război parlamentar.

Și cu amazoanele ți-e permis să te lupți, ba încă trebuie să te ții bine. Să ne preparăm de luptă; în curînd amazoanele vor cere dreptul de a vota și de a reprezenta țara în parlament, Ce turnură va lua parlamentul? Care turnură, cari turnuri?

îo

V *Ind. roum.* este în stare să convingă pe belonele românești că trebuie să intre în parlament. Acest ziar a convins pe multe de multe, pe un preț de nimic, pe 15 baninumarul și pe vreocîtevahîrtiiredactorului-femeiesc, femeiesc în tot înțelesul cuvîntului.

.15

Pe unele amazoane le-a convins că sunt „cireși de mai”, pe altele „boboci de trandafiri”, pe altele „iluzii purpurii”, pe altele „Venere de Milo”, pe altele „crini mlădioși”, pe altele „aurore”, pe altele „pschut”, pe altele „v'lan” și, în sfîrșit, pe multe le-a convins de multe și pe nici una de un singur lucru.

20

Și redactorul femeiesc de la *Vînă. rom.* este atît de delicat și de inofensiv, atît de primitiv de daruri și de darnic! Unora le dă tinerețe la 50 de ani; celor groase le dă talii mlădioase ca o nuia de alun; celor nu știu cum le dă frumusețe; unora le dă sprincene; altora le dă farmec; altora le dă priviri răpitoare; în sfîrșit, acest zeu blind și inofensiv le dă cîte Jupiter le-a refuzat. În schimb zeul ia bacșișuri, în plicuri albe, din pungulițe de zale de argint și de aur.

30

Dacă un englez (cum sunt englezii curioși) ar lua articolele acestei peruci linse și ar voi ca după ele să admire și el ce a admirat peruca linsă, e drept că numai englezul ar înțelege ce profuzie de daruri a făcut peruca linsă.

35

Toate bune; pînă aci calea-valea; peruca linsă pune în practică faimosul adagiu: *do ut des*; dar cînd se încearcă a le da ce ele nu pot avea, dreptul de vot, să ridică întrebarea: dar amazoanele vor putea să-i dea și ele ceea ce el nu poate avea?

Sau, la cererea lui, amazoanele îi vor răspunde:

- *Quod non habes, Apollo, nec nos habemus. Non possumus, beati posidentes!*

în acest caz, peruca linsă va mai da amazoanelor drentul de vot în chestii ministeriale?

„Noi nu credem. Inoricecaztrebuie să fim preparat» de război. Amazoanele au pornit contra noastră, parasindu si furca și rodanul. Să ne preparăm de război dacă voim pacea.

DUMITRU BRĂȚIANU

Un om pierdut, un suflet condamnat. Pierdut pentru el, pierdut pentru țară, pierdut pentru cea mai superficială morală publică. O ființă condamnată de ai săi, de liberali în genere, de unii ciocoi, de conștiința sa proprie. O umbră vagabondă cu mustați albe. Un bătrîn care n-a rezistat nici anilor, nici ambiției puerile. Un fenomen social monstruos. O rușine inconștientă. O conștiință rușinoasă. O dureroasă insultă a naturei. Un Cain mai mult neghiob decît criminal, de amintirea căruia urmașii săi se vor scutura, se vor lepăda. O imensă pată în splendidul soare al Brătienilor.

Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Să-l iertăm și să-l plîngem; el este un om înmormîntat de viu; el este exemplul cel mai extraordinar al unui liberal care scuipe peste marele său trecut; el este dovada cea mai elocventă că un om mare trebuie să se impuște atunci cînd creierul îi sare din loc.

El este argumentul cel mai puternic pentru J..T. Rousseau, care susține suicidul ca culmea liberfăției umane.

Să-l iertăm și să-l plîngem.

Acest om a întins mîna lui Catargiu; acest om a făcut cu ceilalți pe 14 și 15 martie; acest om a acuzat imediat pe conservatori de trădare; acest om acum, imediat, va întinde mîna din nou conservatorilor; acest om este gata să intre în ministerul acelor cari luptă contra țării cu dușmanul rasei noastre, cari au

luptat pentru privilegiile și pentru castă, cari au sfîșiat libertățile, cari au bătut pe alegători cu baioneta, cu glonțul și cu ghiulelele de tun; acest om, împins de ura care pierde și de gelozia care acoperă cu oprobriu
5   nemaivînd nici friu, nici libertate, a votat contra fratelui său. A votat contra aceluia care ne-a dat creditul public, care ne-a dat drumurile de fier, care a născut în țară industria națională, care a dezvoltat comerțul, care a însutit școlile, care a dat țării gloria armelor
10   și independența, care a pus cu o mină încercată do victoriei coroana de oțel pe fruntea regelui nostru și a dinastiei lui.

Să-l iertăm și să-l plîngem.

El s-a făcut călăul fratelui său, călăul aceluia care
15   va rămînea vecinie onoarea Brătienilor și gloria neamului românesc.

Legea pozitivă, ca respect pentru morala banală și evidentă, pentru ca să nu revolte pină și simțimentul de revoltă al criminalilor ordinari, a scutit pe rudile de sus și de jos ca să depuie unile contra eelor la fe,
20   a scutit pe bărbat și muiere ca să depuie unul contra altuia și a scutit pe frați și surori ca să depuie unii contra altora.

Da, legiuitorul, care a avut în vedere cea mai brutală morală publică, a ținut să scutească omenirea de buni, de tați, de bărbați, de muiere, de surori și de frați denaturați.

Legiuitorul și-a zis: mai bine să piară o clipă adevărul decît să-l descoper înjosind simbolul umanității.

Dar aici cazul este și mai monstruos.

Dumitru Brătianu, neputînd depune nimic contra lui Ion Brătianu, s-a transformat în judecătorul lui, în călăul lui.

Bietul Dumitru Brătianu nu numai că s-a coborît mai jos decît a putut prevedea indulgența legiuitorului, dar mai mult, mai mult, mai mult.

Dumitru Brătianu, acum cînd e cu un picior în mormînt, a făcut ceea ce escrocii n-ar fi făcut, ceea ce bandiții n-ar fi făcut, ceea ce ucigașii n-ar fi făcut.

A primit ceea ce escrocii, tâlharii și ucigașii n-ar fi primit niciodată: s-a făcut, el, bătrînul nimic, acuzatorul păcătos al marelui său frate.

Ce analiză de conștiință să facem? Cine ar avea puterea de suflet pentru ca să caracterizeze ignominia unui frate denaturat? Cine ar avea curajul ca să puie pe hirtie acel cuvînt care ar caracteriza întreaga ființă a unui frate denaturat și nenorocit?

Da, în adevăr, cine a înțeles problema sufletească a lui Dumitru Brătianu și nu s-a cutremurat? Cine a înțeles murdăria în care s-a mocirlit și nu i s-a zburlit părul în cap? Cine a înțeles complexul de factori imorali cari au trebuit să întinză de conștiința lui, ca dintr-un hoit descompus, pentru ca să-l hotărască la ceea ce numai borfașii și vînduții din Cameră s-au hotărît.

Și nu uitați, nu uitați, pentru dreptatea pe care o datorim celor din urmă păcătoși, că un Popovici-Răcăciune și un Blaremburg-cocotă nu a fost nici amicul libertăților, nici amicul țării, nici fratele bun, de tată și de mamă, al lui Ion Brătianu.

Nu uitați nici că cel dat în judecată a făcut mărirea și gloria patriei lui, nici că cel care îl judecă, Dumitru Brătianu, este fratele lui și liberalul aruncat cu patimă rușinoasă în brațele reacțiunii.

Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Sărmanul, iertați-l, iertați-l și piîngeți-l: el n-a fost totdeauna tot așa. Să fim drepti; acest denaturat a fost odată un om mare. Iacă ce este și oribil, și de necrezut.

Voi cari aveți copii spuneți copiilor:

— Să vă ferească Dumnezeu de a ajunge bețivi, cartofori, tâlhari și mai ales în halul de frăție și de omenie al lui Dumitru Brătianu!

Ni s-a zis că tăcem în privința lui Dumitru Brătianu. Unele ziare ne-au acuzat chiar.

Era o reticență sufletească. Avem o patrie, avem un șef.

Adorăm și pe una și pe celalt.

Și cel care a dat exemplul celei mai mari imoralități este, din nenorocire, fratele șefului nostru.

Ne-au forțat. Am vorbit. Regretăm, dar trebuia să vorbim.

CARP ȘI LAHOVARI

Există în țara românească un om plin de noroc; și are atît de mult noroc, încît abia-l duce în spinare; și a avut atît de mult noroc, încît astăzi cade și sufocă sub greutatea multului noroc,

'5

Acest om, căruia Fedru, dacă ar învia din cenușa sa de veacuri, i-ar zice „*perdilio*”, pierde-vară, a avut o serie lungă de noroace și din toate se va alege cu o cădere rușinoasă.

1°

Cînd s-a născut, a avut noroc să se nască într-o frumoasă stare și de aceea el a zis lui Caragiale: „Poți să scrii la *Voința națională*, căci pînă nu vei avea un venit de 40.000 lei pe an nu poți face politică independentă”.

'15

Cînd s-a întors din streinătate, a avut noroc să lucreze într-un cerc de literați-diletanți cărora să le treacă drept maximă: „Eu nu am nici un titlu; nici un om mare n-a avut titlu”.

°0

Cînd a tradus rău pe Shakespeare, a avut noroc să nu-l citească nimeni; d-aci legenda: „Nimeni n-a tradus mai bine pe *Macbeth* ca tinărul Carp”.

°°

Cînd a sfîrcuit contra fabulelor academicianului Sion, a jefuit pe d-a întregul pe Lessing, și-a avut noroc, că pe acele vremuri lumea nu cunoștea pe marele autor al lui *Laocoon*; d-aci legenda: „Nimeni nu si-a dat mai bine seama de ce este o fabulă ca tinărul Carp”, în loc d-a se zice: „Decît bucăți din Lessing, maibine îl traducea pe d-a întregul”.

Cînd a venit chestia Dunărei, a avut noroc d-a fi trimis de guvernul I.C. Brătianu ca reprezentant al țării la Viena; d-aci legenda: „Carp este om mare, deoarece a fost trimis la Viena în chestia cea mai grea din cîte am avut cu Austria”, în loc d-a se zice: „Ion Brătianu. acuzat într-un mod nedemn că vinde Dunărea, a ales pe un dușman al său ca să vadă și să învețe cu cită pricepere și cu cit patriotism rezolvă Ion Brătianu marile probleme naționale”.

Cînd s-a întors de la Viena, a avut noroc ca Ion Brătianu să exagereze gentilețea față cu acest om care executase fidel ordinele de ia București. Carp a fost ales neconținut de partidul național-liberal. D-aci legenda: „Ion Brătianu are trebuință de Carp, deci Carp este un om mare”, în loc d-a se' zice: „Ion Brătianu a rugat pe partidul liberal să plătească unui om fără colegiu electoral serviciul de supunere și fidelitate în Ir-o chestie națională”.

Cînd, în sfîrșit, cele maimari elogiuri au fost aduse de omul norocos „politicei Ion Brătianu”, într-un fel de gudureală de cîne plecat amestecată cu ifos de om independent, s-a comis o greșeală mare de partidul național-liberal: a voit să întinză o mîină de ajutor și de alianță cu Carp-Maiorescu. D-aci junimiștii au strigat și^au trîmbițat că „partidul liberal nu mai merge fără Carp”. Iacă o serie de noroace care au dat unui om, numai norocos, aureola de om mare.

Dar cel din urmă noroc care i-a valorat prin saloanele ciocoișilor și ale parveniților titlul de *Le grand homme* în loc de *grandomanie* a fost cel mai mare, cel mai neașteptat, a fost acela sub care astăzi să cleatănă: a fost venirea la putere, mai potrivit: ridicarea de urechi la putere.

Aci se încheie lunga serie de noroace care a căzut asupra acestui Cezar de carton, asupra acestui om pe cari ai lor îl numesc „șeful” iar unele doamne, junimiste bătrîne, *Le grand homme*.

E la cel din urmă noroc. E la putere. Să-l vedem la putere. La putere trebuie altceva decît noroc. D-aci încolo, tocmai fiindcă trebuie altceva decît noroc,

începe lunga serie de nenorociri într-un timp atît de scurt: în patru luni.

Face alegerile aliat cu conservatorii; In Senat, conservatorii, ca și în Cameră, îi întorc spatele după ce-i declară că guvernul junimist este o uzurpare, în Senat scapă printre picături de votul de blam dat întregului minister. în Senat și în Cameră un șir de legi cad sau sunt știrbite. Miniștrii junimiști înghit și tac. *Le grand homme* se pleacă.

Cezar amenință cu dizolvarea; conservatorii îi impun să primească în minister pe trei conservatori: doi ciocoi ambițioși și un parvenit nebun.

Le grand homme, care zicea de parvenit că este o secătură „de atîtea ori nulă cîte nule urmează după milioanele lui”, să pleacă înaintea secăturai și îi suportă nebuniile lui patente.

Le grand homme, care zicea de ciocoiul cu pîntece mari și cu fața injectată de sînge că este „un ambițios vulgar și ignorant”, să pleacă înaintea acestei ambiții vulgare.

Și aci intră bucătarul în scenă. Și aci Cezar este ucis nu de pumnalul lui Brutus, ci de lingura de cositor a bucătarului.

Le grand homme apăruse în lume ca un Moise, coborînd de pe muntele Sinaei, de la grajdurile castelului Peleş, cu tablele sale de legi publicate în *Monitorul Oficial*. El să da drept reformator, el să da drept un socialist de stat, cam ca principele de Bismarck.

Citiți proiectul de lege al noului Moise și citiți legea vinzării în loturi, așa cum să votează de Cameră sub influența și direcția „ambițiosului vulgar și ignorant”. Citiți, buni creștini, și veți vedea ce a rămas din acea lege despre care *Le grand homme* zicea: „Iacă programul meu, iacă dreptul meu de a sta la putere”.

Citiți, citiți și cuvintele „ambițiosului vulgar”: *avansurile de stat este o copilărie și o crimă*.

Și nu mai rămîne nimic din legea lui și tace, și aude cu urechile lui că „ambițiosul vulgar” declară în mijlocul Camerei că primul proiect este o copilărie și o crimă, și tace și să pleacă.

în acest caz avem dreptate să zicem că „Moise reformatorul” n-a fost decît „Moise chelnărul”, iar că Cezar n-a fost decît cățelușul Cezar care linge mina bucătarului. Chestie de os și' de oase.

Și aci să încheie fabula *Cezar și bucătarul*.

Și dintr-aceasta noi învățăm că numai norocul nu este de ajuns.

MIC ȘI NEBUN

5 Negăsind o frază sub condei, neprinzînd un period
luminos în discursuri, nelăsînd în urmă un fapt însem-
nat sau o reformă pe unde a trecut, meschin, avar,
crud, fără nume și fără onoare, el este mic, torturat de
toate apucăturile și patimile oamenilor mici. Lacom,
nedrept și fudul, mincinos, lingușitor și arrogant, după
cum stă față-n față cu un puternic sau cu un nenorocit,
murdar și grosolan la cuvînt, ignorant ca o vită de jug
•io și viclean ca o vulpe spurcată la găini, fără sentimentul
frumosului și al adevărului, fără pornire religioasă și
fără dragoste de patrie, el este om mic, orator mic,
politician mic, avocat mic, ministru mic, cinic mic și
vițios mic.

15 El n-a fost să fie nici om zărit, nu mai e vorba de
om mare. Dar la dînsul chiar vițiile au caracterul de
viții mici, rămînînd însă cu caracterul responsabilită-
ților mari. Viții mici nu exclude mărimea delictelor
și a crimelor. Nu, de loc. Lumea îl acuză de răpiri
20 colosale și de crime... în toată puterea cuvîntului. Nu
glorificăm vițiile, dar sunt viții cu un caracter mai
cavaleresc, mai elocinte, mai genial, și sunt viții de
borfași, de ticălos, de secătură, de brută și de neom.
Așa sunt vițiile și păcatele, așa sunt apucăturile și
25 instinctele acestui individ milionar, arendaș, proprie-
tar, avocat și ministru.

Și cînd am zis „mic și nebun”, facem un pleonasm
adăogînd și numele lui Gună Vernescu.

Intr-o natură atât de avară, natura a fost avară de orice năzuință mare. într-un avar atât de mare, toate trebuie să fie mici. Sentimentele și senzațiile de rudă, de cetățean și de om sunt năbușite și distruse de aviditatea banului. Poezia vieții și senzualitatea vieții, ambiția și plăcerea, ceea ce face pe om mare și fericit, ceea ce dă omului nobleță rasei umane și idealul menirii lui este zadarnic să le căutați în avarul care a hrăpit bucuria familiei sale și a împilat și jecmănit atâtea mii de țărani de pe domeniile sale. Dacă l-ați scutura de creștet n-ar pica din el decât avariția lividă și obrăznicia murdară.

Dacă am crede în metempsihoză, această ființă, cu formă de om, pînă să ajungă adevărat om ar trebui să treacă, începînd de la verme, prin toate formele animalității în lungul șir a mii de secole, și, ajuns odată la forma unei maimuțe murdare și urlătoare, acolo zeii să-l ținuiască sute de generații pînă să-l ridice la demnitatea de om.

Și iată cine îndrăznește în ședința Camerei de alaltăieri să fie arogant și obraznic, să insulte și să batjocoască pe Mihail Kogălniceanu.

Da, acest om a izbit în Mihail Kogălniceanu și victima, primind loviturile lui, avea aspectul unui leu îmbătrînit de muncă și de ani. Kogălniceanu are părți vulnerabile; a greșit în viața lui de om de stat și de reformator; Kogălniceanu spune singur: „Am greșit !” Și în acest strigăt al conștiinței vezi un *om mare* și un regret demn d-o asemenea inteligență vastă. Cu Kogălniceanu au luptat Barbu Catargiu, Ion Brătianu, C. A. Rosetti, Eugeniu Stătescu, Dumitru Sturdza, principele Dumitru Ghica, N. Ionescu și alți puternici în apropiere cu ei dacă nu în rîndurile lor. Și dacă Kogălniceanu pica pentru o clipă avea o mulțumire: luptase cu oameni mari de stat, cu publiciști mari, cu mari demnitari și cu oratori de frunte. Și dacă Kogălniceanu era învins, se ducea acasă pentru ca a doua zi să înceapă o nouă luptă eroică.

Dar acum ce poate să facă Kogălniceanu cînd este insultat și tîrît în noroi de Gună Vernescu? Cu cine să lupte acest om mare pentru ca sa-și aștearnă pe hîrtie-

pana nervoasă și energică? în cine să izbească pentru ca să-și desfășoare fulgerele frazelor sale arzătoare? Cine l-a îngenucheat pentru ca să se ridice de jos, ca un atlet îmbătrînit, în luptele asupra căroră țintesc ochii tuturor românilor? Cine l-a dărîmat și contra cui să se ridice acest erou al parlamentarismului?

Leul nu poate rage cînd e pișcat de un șoarice; și leul se scutură cu oroare și pleacă cu dispreț cînd pe coama lui sare o broască rîioasă.

Ce-ar fi făcut Bayard dacă un vizitiu l-ar fi plesnit peste față cu biciul? Lovitura primită n-ar fi micșorat pe erou, minia lui Bayard, dacă i-ar fi scos paloșul din teacă, ar fi micșorat vitejia lui fără pată.

Forța nu se insultă de neputință. Vestitul atlet Milone de la Crofona, dacă scuipat de un rahitic și-ar fi încordat mușchii pentru a strivi pe nemernic, și-ar fi înjosit mîndria trupului lui.

Era de datoria Camerei pentru ca să oprească pe acel pigmeu de pe banca ministerială ca să nu insulte și să nu arunce cu noroi în Mihail Kogălniceanu. Cînd un Gună Vernescu trimete la doctori pe Mihail Kogălniceanu sau îi aruncă cuvinte ca „bătrîn neputincios și îmbătrînit în patimă”, Mihail Kogălniceanu trebuie să tacă, trebuie să aștepte ca să fie răzbunat de pudoarea Camerei, iar nu de forțele sale colosale în raport cu ale omului *mic -și nebun*.

Dar această Cameră nu are pudoare. Ea e demnă de miniștri ca Gună Vernescu, și Kogălniceanu, aruncîndu-și ochii pe banca ministerială, nu are cu cine să se măsoare piept la piept fără să se înjosească. El va fi răzbunat de forța lucrurilor: omul cel mic este și nebun, în curînd cînd Kogălniceanu va întreba: „unde e acel pigmeu”, i se va răspunde: „la casa de sănătate”.

Și omul care a batjocorit justiția țării și și-a întins balele peste cei mai mari fii ai ei va suferi de o nebulie mică și murdară.

E cu neputință ca nebunia lui să nu se asemene cu inconștiința copiilor din fașe.

A trăit avar și hrăpitor; va muri mic și nebun.

PERSONALITĂȚI EMINENTE

Junimiștii nu vor să priceapă că este ridicul să se califice ei înșiși de oameni și mai cu seamă de personalități eminente.

Oameni eminente, personalități eminente! Uitați-vă la noi, zic ei prin organul lor oficial, priviți-ne bine și ce personalități eminente suntem! Vedeți, prin urmare, ce crimă comit cei ce ne combat!

Este inerent naturei junimiste să se laude și să facă gălăgie în jurul goliciunei. Fanfaronada și bătaia cu toiagul în apă le-a fost mijlocul de propagandă; astfel au atras privirile unora; astfel au fixat un moment atenția celor ce nu-i cunoșteau, asupra lor.

Cum nu văd aceste eminente personalități că pînă în ziua venirii lor la putere nimeni nu știa că există în țara românească o personalitate politică eminentă, care să se numească A. Știrbei? Cine auzise de eminenta personalitate politică care se numește Al. Marghiloman? Eminentă personalitate politică să fi fost d. Menelas Ghermani? Spuneți, oameni buni, spuneți ce acte politice însemnate au făcut acești domni ca să merite calificarea de personalități eminente?

Că d. Al. Știrbei să fi fost un bun părinte de familie, un bun îngrijitor al avereice i-a rămas de la răposatul său părinte, se poate; putem încă să zicem că așa este; dar de aci pînă la personalitate politică eminentă e ca de la cer pînă la pămînt. Că d. Al. Marghiloman să fi fost un bun școlar și un avocat mediocru înainte de a

ajunge ministru, o spunem și noi; dar de aci pînă la o personalitate eminentă mai e o distanță și încă bună.

Că d. Menelas Ghermani să fi fost un negustor cinstit nu încapă îndoială; dar de aci pînă la personalitate eminentă politică îi rămînea, dacă nu altceva, cel puțin ocaziunea de a străluci pe terenul politic.

Activul politic al acestor domni se încheie dar prin bun părinte de familie, bun școlar, negustor cinstit. Să trecem acum la ceilalți.

Să încep cu prezidentul Consiliului de Miniștri. D.T. Rosetti n-a obținut pe terenul politic decît porecla de Toderiță Minciună. Atît și nimic mai mult n-a ajuns popular relativ la această eminentă personalitate politică. Este adevărat că a mai fost o dată ministru al lucrărilor publice, sau, cum zicea d-sa, al ticăloșiilor publice, și o zicea cu foarte mare dreptate, căci d-sa este ministrul care a adus în Cameră afacerea Crawley, afacere atît de scîrboasă și într-o Cameră atît de venală, încît d.I. Lahovari a strigat că Camera este un *sultanmezat*.

Cu acest trecut, da, are dreptul de a zice că este o eminentă personalitate.

D. Carp este acel tînăr care credea că va putea pacifica Europa. Pretențiunea era mare, avea însă ceva grandios într-însa; putea constitui visul unei personalități eminente, dar era absurdă, era nebunată, era copilărească; a făcut pe toți să riză și a caracterizat d-atunci politica junimistă.

Ar fi crezut cineva că de atunci și pînă azi d. Carp s-a mai copt la minte. Era și vreme să se coacă, căci au trecut 20 de ani peste el. Acești 20 de ani l-au chelit, dar l-au lăsat tot copil cum era. Cînd a avut norocul să fie chemat în capul afacerilor publice, a venit numai decît cu două proiecte asupra vînzărilor bunurilor statului și asupra tocmelelor agricole. Ce gălăgie asurzitoare a făcut cu ele, știu toți. Le-a publicat în *Monitorul Oficial*, le-a dat drept program al partidului junimist, a zis că este drapelul și rațiunea junimiștilor de a sta la putere. Ce a ieșit din ele, știe iarăși toată lumea. Al. Lahovari a făcut un alt proiect de vînzare a bunurilor statului, Gună Vernescu alt proiect al tocmelelor agri-

cole. Al. Lahovari și Gună Nebunul și-au bătut joc do pretențiunile ridicule ale fanfaronului Carp.

D-nii Lahovari și Mănu sunt doi oameni cari au fost miniștri și cari, pentru a ajunge din nou miniștri, și-au renegat credințele lor politice și și-au trădat partidul.

D. Maiorescu este un orator a cărui stea pălește.

Gună Vernescu este un nebun.

Ce-au făcut acești oameni pentru țara românească? Nimic; îi desfidem să ne spuie ei singuri și fiecare în parte un fapt mare și de merit îndeplinit de ei sau de unul din ei.

N-au făcut nimic și se dă drept eminente personalități! Ce era să fie dacă ar fi făcut un război fericit?

Ceea ce au făcut însă și ceea ce este învederat că au făcut este că s-au constituit dintr-un guvern de tranziție într-un guvern ordinar, fără a fi obținut ratificarea națiunii asupra programului politic ce i-au înfățișat. Pentru aceasta au corupt conștiințele d-lor Mănu și Lahovari prin portofolii ministeriale.

Au amețit țara, care nu mai știe de azi pe mâine ce se va întâmpla; au falsificat regimul parlamentar, creîndu-și, prin mijlocul bugetului și prin favorurile puterii, majorități factive și de ocazie și au aruncat incertitudinea în spirite prin atacurile ce dau instituțiilor de credit fundate de partidul liberal.

Iacă-le activul și pasivul, și spuie orice om imparțial dacă nu este o nebunie din parte-le a se numi personalități eminente. Cu chipul acesta, cea mai eminentă personalitate dintre ei este Gună Nebunul!

BANCHETUL „DEMOCRAȚIEI

5 Ieri am împlinit un an de când am intrat în lupta de toate zilele: luptă grea, înverșunată, crâncenă și fără repaus. Am izbutit fără calcule meschine și fără temere; nu e organ de publicitate care să nu fi izbit în noi. Dar, în sfârșit, am susținut cu convingere și cu entuziasm ideile partidului nostru, ale partidului național liberal.

10 Am jertfit și cunoștințe, și prieteni, și amici, și rude. Am avut în vedere binele obștesc, binele țării, iacă de ce nu ne-am sfiit de a arunca adevărurile cele mai crude în obrajii tuturor acelor cari au mințit opiniei publice, au atacat instituțiunile salvatoare ale țării și au zguduit, din prostie sau din rea-credință, 15 ordinea stabilită, *Constituțiunea* și dinastia noastră.

Am izbit convingși că facem bine, ni s-a răspuns cu copilării; am răzbit în mijlocul dușmanilor, ni s-a răspuns de multe ori cu fuga și felonia.

20 Aseară am împlinit un an de când luptăm necurmat, fără ca entuziasmul nostru să nu fi rămas același.

Această luptă cumplită am sărbătorit-o ieri seara în restaurantul „Union”.

25 Eram șaptezeci de inși și amicii noștri au fost invitați pripit; mulți din ei, cea mai mare parte, n-au avut cunoștință despre banchetul *Democrației*.

La banchetul *Democrației* erau adunați și foști miniștri, și profesori, și literați, și doctori, și publiciști, și ziariști, și comercianți, și industriași, și proprietari.

Pe fețele tuturor era credința și entuziasmul. Entuziasmul tinerilor se amesteca cu înțelepciunea recunoscută a celor bătrâni.

Banchetul a fost pe deplin izbutit,

•> Toasturile au fost multe, dar liniștite, ciocinte, sincere și cu multe, cu foarte multe înțelesuri și învățăminte.

Să ascuți atât de mulți, cari vorbesc așa de variat, este o plăcere de care nimeni nu se poate lepăda,

io De la analiticul, severul și justul d. D. Sturdza la vehemenții Culoglu și Delavrancea, de la elocintele Dimitrescu la căldurosul Stoicescu, de la limpedele Aurelian la generosul Orăscu, de la silogisticul Disescu la causticul Orășanu, de la justul și convingătorul 15 Nacu la cerbicosul Stolojan, de la atâtea alți bărbați de valoare la toate celelalte valori... iacă un spectacol plăcut, fermecător și merit a dăscărca entuziasmul în inimile tuturor.

Ordinea a fost perfectă. Banchetul a fost prezidat 20 de d. Orăscu, avînd în dreapta și în stîngape d. Sturdza și pe d. Aurelian; toți cîți au vorbit au fost ascultați cu plăcere și aplaudați cu entuziasm.

S-au atins și desfășurat atîtea probleme, s-au ridicat toaste pentru toți oamenii de valoare ai partidului, încît trăsurile generale ale politiceii noastre au 25 fost pe deplin expuse de acei cari au vorbit.

Cel dintii toast a fost ridicat de dl. Sturdza pentru țară și dinastia ei, pentru m.s. regele nostru.

După șeful statului era rîndul șefului partidului 30 național-liberal; și s-a închinat în sănătatea lui Ion Brătianu în mijlocul aplauzelor entuziaste.

Apoi au urmat o serie de toaste, al cărora caracter a fost inimi calde și minți senine.

Au vorbit d-nii:

35 Sturdza, Dimitrescu, Orăscu, Stoicescu, Delavrancea, Culoglu, Nacu, Romanescu, Moroianu, Aurelian, Disescu, Sihleanu, Bibicescu, Stolojan etc.

Rezumatele toastelor le vom publica mîne, împreună cu scrisoarea d-lui E. Stătescu adresată președintelui banchetului. 40

S-a citit și următoarea telegramă adresată de la Florica de iubitul nostru șef:

„Redacției jurnalului *Democrația*.

Noi, cei de la '48, nu am avut de șef decît patria, care, intrupată astfel în fiecare din noi, a putut să ne ridice la o putere ce șeful, de carne și de os nu ar fi putut face-o. Cum dar în numele ei și pentru dînsa vă adunați, inimile tuturor românilor sunt în mijlocul vostru'și strigă ca și mine: să trăiți, ca să faceți și mai bine decît noi. 10

I.C. Brătianu'.

Pe mîne.

ACADEMIA NOASTRĂ ȘI NEMURITORUL ODOBESCU

1

5 E vorba de premiile Academiei noastre. E vorba de ce-au produs aceste premii. E vorba de o surprindere ce se prepară Academiei pentru a i se răpi **12.000** de lei. Menținem și cuvântul de răpire și frumoasa sumă de **12.000** de lei. Vom vorbi cu respect față de Academie, fără a nelăsa impresiilorrele ce a produs în public felulei de a premia opere mai puțin decît mediocre, și în același

10 timp vom vorbi fără patimă de publicistul Odobescu, care se prepară să momească Academia în scop d-a se putea bucura de cele **12.000** de lei, cari stau gata a cădea pe coperta unor opere indiferente și cari de cîteva

15 îndată ce au murit și au încetat d-a ține în mină un nenorocit și nenorocos condei.

20 Din capul locului noi mărturisim, fără intenția d-a izbi vrun academician, că afară de *Cuvinte din bătrâni* nici un academician n-a prezentat la Academie o operă care să merite premiul ei în așa grad, încît să dea drept acestui înalt și solemn colegiu ca să o premieze fără să facă pe malițioșii d-a susține că *premiile s-au împărțit în familie*.

25 Era odată un părinte de familie și-și sărbătorea ziua nașterii lui. Avea trei copii și făcuse trei coroane: una de foaie verde, alta de argint și cealaltă de aur. Vorba era să le împartă copiilor după meritele lor. La ziua de veselie și de răsplată se deteră pe față ce bruma

de daruri avea fiecare din copii. Părintele, bun și milos, luă coroanele și le împărți astfel: celui mai cu minte îi dete coroana de verdeață, celui mai frumos îi dete coroana de argint, iar celui urît și nătărău îi dete

5 coroana de aur. Lumea rămase înmărmurită, iar tatăl copiilor șopti mesenilor încet:

- Celui cuminte i-a dat Dumnezeu ceea ce nimeni nu-i poate da, nici lua; col frumos, cu ceva argint, face tot; iar celui urît și prost, dacă nu i-aș polei mintea si

10 chipul, rămîne pe drumuri. Nu i-a dat Dumnezeu nimic, dacă nici eu. tatăl lui, nu i-oi da nimic, ajunge să înținată mîna.

15 Fabula este cel puțin atît de bună încît să dovedea-scă Academiei noastre că premiile ei, de vor fi mici, mijlocii sau mari, cînd le împarte în familie, toată lumea se întreabă: nu cumva cel mai mare premiu al ei l-a luat cel mai *ciudat* membru al ei?

20 S-a făcui un rău obicei: Academia premiază pe membrii ei. Să fim respectuoși cu Academia noastră atît timp cit va merita respectul nostru, chiar dacă ar face greșeli; dar să-i spunem adevărul. Academia noastră a fost cumplit de izbită; e zadarnic să-și astupe ea urechile; dacă n-aude ea, aude țara întreagă; și nu e corp prea sus pus pentru ca să nu se discrediteze cînd

25 va fi izbit de vina că lăcomește la onoruri și bani într-un mod nedrept și pățimaș. Deja, pe drept sau pe nedrept, lumea vorbește; vorbește astăzi, mîne va crede, în acesteaz, tinăra noastră Academie va pierde dreptul la încrederea tuturor oamenilor de talent. Și talentele se vor scîrbi de laurii Academiei, iar demna instituție, prefăcîndu-se dintr-o instanță supremă a meritului și a entuziasmului într-o gașcă de uvrieri privilegiați, va înceta de a mai fi o Academie.

30 Supunem, în principiu, la atenția Academiei următorul adevăr banal: niciodată judecătorii de la aceeași instanță nu pot judeca drept pe unul din colegii lor. Sentința lor, dacă ar fi dreaptă, *dacă*, ar fi un scandal de bănuieli, iar dacă ar fi nedreaptă, ar fi o pată și un suicid de demnitate, pentru care motive si scuze nu s-a

40 inventat încă.

II

Am spus un adevăr în principiu; să trecem înainte; iacă câteva fapte, pe cari le supunem la aprecierea Academiei, cu tot respectul convenit unei așa de înalte instituțiuni.

Să luăm două exemple de premiile Academiei. Unui s-a dat, altul s-a refuzat; unul l-a luat un membru al Academiei, iar cellalt s-a refuzat celui mai de frunte poet de astăzi, care nu este academician. Cel dintii era

12mii lei și l-a luat d-l Alecsandri cu *Despot-Vodă*, iar cel d-aldoilea de 4.000 de lei, s-a refuzat lui Vlahuță, pentru marile frumuseți coprinse în volumul intitulat *Poezii*.

De *Despot-Vodă*, fără a mai intra într-o critică serioasă, toată lumea zice că nu este o dramă. E altceva, rimat ce e drept, dar este o slăbiciunerimată a ilustrului poet și academician. La Teatrul Național n-a rezistat, fa cetera și mai puțin. Oamenii mari fac și ei opere mediocre. Alecsandri, care va trăi cât va vrea neamul românesc, nu e pentru dramă. D-lui Maiorescu, prezentându-i se o foiță critică asupra lui *Despot-Vodă*, a fost nevoit să recunoască că criticul are dreptate, deși mai târziu a încercat să apere drama lui Alecsandri[^] vorbind în genere despre Alecsandri, iar nu despre dramă: chestie de avocatură-critică.

Poeziile lui Vlahuță le cunosc toți tinerii; și deși poeziile lui nu sunt într-o factură populară, totuși elevii știu pe din afară: *Dormi, iubito, La icoană, 13 strofe, La vatra rece, Satiră*, în care poetul povățuiește pe toți *preoții artei* să se retragă în ei și să nu nădăjduiască nimic de la lume, căci nu vor găsi „cu flori calea semănată”. Iacă un poet al căruia vers, uneori antic, alteori endecasilab italianesc, al căruia vers, prin formă, se depărtează absolut de versul popular și cu toate aceste versurile lui au devenit populare. Acesta este cel mai nalt grad de popularitate și, după noi, meritul cel mai real: a populariza ceea ce nu e popular, ceea ce nu e decât personal. Nefericiții oameni de litere și de talent înțeleg, desigur, acest adevăr.

Și, cu toate acestea, d. Alecsandri a luat 12 000 de lei și lui Vlahuță i s-a refuzat cei 4.000 de lei.

Noi vrem să fim drepti; nu bănuim Academia; ne mulțumim a spune: Academia s-a înșelat și cu d. Alecsandri, și cu d. Vlahuță.

Dar iacă ce s-a zvonit în lume; iacă ce lumea, pripită, crede.

Dl. Alecsandri, glorios și bogat, a declarat că, dacă i se va decerne marele premiu, va primi onoarea și va refuza banii. Premiul i s-a dat și d-sa a primit și onoarea, și banii. Dl. Alecsandri are influența omului mare și este, în același timp, și academician.

La Vlahuță... faptele se povestesc altfel. Noi nu le credem, dar le spunem, pentru că Academia ar putea să evite lucruri cari ar atinge demnitatea ei.

înainte d-a se hotărî premiul la care concura Vlahuță, lumea literară era convinsă că premiul este al lui neapărat. Era prima operă de talent, care se prezintă Academiei de cineva care nu făcea parte din Academie. Ar fi fost o *revanșă* pe care Academia ar fi luat-o contra acelora cari o acuzau că *imparte premiile în familie*. Dl. *Hașdeu* prezenta un raport favorabil, demn, ca critică, de d-sa și demn, ca laudă, de profundul melancolic al volumului intitulat *Poezii*.

Și Vlahuță a căzut.

N-ar fi nimic pentru Academie. Victima va fi mine gloria noastră. Academiile se pot înșela. Dat iacă ce se mai spune prin lume și ce au afirmat chiar și unii academicieni. Un prinz s-a dat la d. Mândrea. După masă, academicienii invitați la masă au fost rugați ca din partea unor oameni de influență să refuze acest premiu d-lui Vlahuță, drept pedeapsă că scrie în *Revista nouă*, iar nu în *Convorbiri*, unde a și debutat. Această veste ne-a sosit cu 24 de ore înainte d-a se hotărî Academia. Noi am suris; am ridicat din umeri și ne-am grăbit a răspunde răutăciosului zvon: „E cu neputință”.

A doua zi Vlahuță a căzut și lumea literară, fără să vrea, a zis: „Vlahuță nu e academician”.

ni

Acum, pentru premiul de 12.000 de lei, o nouă surpriză se prepară Academiei noastre. Noi, cari ținem la Academie, cu toate greșelele eicla o instituțiune națională, vom îndrăzni să-idezvelim această surpriză; noi ne facem datoria; credem că și Academia își va face pe a sa.

Dl A. I. Odobescu atacă d-a doua oară premiul Academiei; de astă dată nu cu un volum, ci cu trei. Dl. Odobescu este membru al Academiei.

D-sa și-a prezentat două *Novele istorice*, singurele opere pur literare, la un premiu; apoi, văzînd că nu c nădejde, și le-a retras. Acum vine cu trei volume de reproducere de prin ziare cotidiene și reviste, unele din lucrări reproduse pentru a zecea oară, în scop de a momi frumoasa sumă de 12.000 de lei.

D-sa a adunat mici cronici istorice, notițe de prin istoria celorlalte popoare, încercări politice, poezii, satire, suvenire, novele, legende, povești, basme, arhiologie, tipuri, documentalism, articole polemice, literare și politice etc. etc. și a ajuns la trei volume. Și-a făcut singur răul pe care editorii îl fac altora, oamenilor mari, după moarte.

A adunat tot ce-a scris și foarte mulle din ceea ce ar fi fost prea norocoase ca să trăiască, în timpul lor, 24 de ore.

Noi vom fi dreți, mai mult decît dreți.

Nu vom insista asupra omului pentru a înțelege operele. Ne vom preface a crede că autorul *Scrierilor literare și istorice* a murit — să-l ferească Dumnezeu — și că a reveni asupra vieții lui ar fi o banalitate, cel puțin egală cu a acelora cari vor să dovedească că lord Bacon a fost un escroc și Benvenuto Cellini un ucigaș ordinar.

Evorba de Academie, de un academician și de marele premiu „Năsturel”. Pentru demnitatea Academiei și pentru pietatea celui din urmă, nu vom vorbi de academician decît atît cît nu îi poate înjosi demnitatea lui: restul va fi numai despre esența operilor sale.

IV TREI VOLUME

Da, trei volume, intitulate *Scrieri literare și istorice*, a prezentat dl. Odobescu pentru marele premiu „Năstureli”. Trei volume scrise de un nemuritor ce e drept ar fi prea mult pentru neînsemnata sumă de 12.000. Un singur volum ar fi de ajuns. Inchipuiți-vă că dl. Odobescu ar fi luat un subiect fie de critică, fie de istorie, fie de literatură pură și asupra lui și-ar fi vărsat tot focul de artist, tot meșteșugul de critic și toată învățătura de istoric și arheolog pentru ca să prezinte Academiei un singur volum, necunoscut pentru cititori, nou pentru colegii săi și cu un subiect demn de un academician și mai ales de frumoasa sumă de 12.000 de lei; noi n-am fi zis nici cîrc și nimeni n-ar fi avut dreptul ca să tînjească pe d. Odobescu pentru aspirațiunile sale bănești.

Cînd însă dl. Odobescu vine cu întreaga lui viață literară, istorică, arheologică, critică și artistică, adunată în trei volume, *de la 1851 pînă la 1889*, lucrul se schimbă. Aci nu mai avem a face cu o operă publicată în acești din urmă patru ani, ci cu o sumedenie de cîrmeie publicate și răspublicate în timp de 38 de ani. Și, în principiu, o asemenea premiare nu intră în intenția legiitorului academician care a hotărît modul de a se da marele premiu „Năsturel”.

Și dacă de la principiu te coborî la fapt, poziția d-lui Odobescu devine și mai critică. Ba, mai mult, aceste „trei volume” au aerul unei curse întinse cu meșteșug celor 12 mii de lei.

În adevăr, trei volume groase, bine imprimate, cu hîrtie albă și lustruită, cu coperte fumurii deschise, cuprind materiale de cel puțin două volume și trei sferturi care n-ar trebui să se puie față în față cu marele premiu „Năsturel”, aceasta și pentru cinstea Academiei și pentru aceea a inteligentului lor autor.

O repede înșirare a articolelor din aceste trei volume este de ajuns ca să convingă pe oricine că Academia nu ar trebui să comită greșala d-a fi îndurătoare cu

unul din membrii ei numai pe motivul că sunt trei volume elegante și groase.

Voi. I

5 Mai înainte de orice analiză, iacă ce cuprind aceste
1.699 de pagine ale d-lui Odobescu:

O *odă României*, în versuri, publicată în *România literară* a d-lui Alecsandri la 1855, în cari sunt versuri ca acestea:

10 „Eu vedeam soarta-i duiosă
Nălucită în viitor
Ș-a mea inimă voioasă
Saltă vesel și ușor”.

15 Două nuvele istorice, *Mihnea-Vodă* și *Doamna Chiajna*, publicate în diferite reviste și foite de ziare la 1857, 1860, 1885, 1886 și prezentate încă o dată Academiei pentru a fi premiate.

20 *Literatură și arheologie*, diferite articole și impresii, publicate în *Revista română*, 1861—1862, cu studii ca *Cîrlova*, în care esența critică a d-lui Odobescu se reduce la: „memoria tinguioasă și preludările harmo-
nioase ale acestui june poet”; cu articole arheologice ca *Odoare, manuscripte și cărți de la Bistrița*, în care d. Odobescu spune că toate aceste rămășițe vechi, dacă
25 le-ar studia cineva cum trebuie, „ar veni să ne dezvă-
luie o mare parte de secretele traiului casnic, al obicei-
iurilor și al gusturilor străbunilor noștri”, dar pînă
una alta ele nu ne spun nimic; cu studii critice ca
Poezii Văcărești, în care seriozitatea criticeii se preface
în curată blagă cînd autorul termină printr-o asemă-
30 nare a lui Iănăchiță Văcărescu cu Cicerone; cu articole
ca *Cîteva ore la Snagov*, un soi de glumă serioasă, care
pe lângă altele multe cuprinde și o rețetă de bucătărie
modernă: *Cum se prepară mai minunai o plătică friptă*;
cu dări de seamă despre întruniri culturale, cum este
35 raportul ziaristic despre *Asociațiunea transilvană*,
sesiunea din 1862.

Voi. II

40 O pleduarie ministerială a d-lui Odobescu despre
Monastirile închinete, publicată într-o broșurică fran-
ceză, pentru care autorulei era plătit, căci era ministrul
instrucției publice la 1863.

Această broșurică este tradusă acum și începe volu-
mul II.

5 Un *Raport asupra gimnaziilor și școalelor reale*,
prezentat consiliului general de instrucțiune publică în
sesiunea din 1865, raport care discută *programul școlar*
publicat d-atunci în *Monitorul Oficial*.

Extrase din actele oficiale ale comisiunii române
pentru *Expoziția universală din Paris la 1857*.

10 *Note extrase din catalogul productelor secțiunii*
române de la *Expoziția universală din Paris, 1867*,
întocmite și publicate în colaborație cu d. Aurelian
la 1868.

15 *Extract, tradus din Comp te-rendu de la sessiondu Con-*
gres internațional etc. de la Copenhaga, 1869, în care se
tămie d. Odobescu, și nu ne spune cine l-a scris, deoa-
rece articolul vorbește *despre d. Odobescu*.

Un articolăș despre arheologia prehistorică, extras din
Revista științifică de la 1872.

20 *Un raport oficial despre rămășițele antice ale jude-*
țului Dorohoi, raport plătit de Ministerul Instrucți-
imei Publice în 1872. D. Odobescu mărturisește în
acest raport că aceste rămășițe „conțin o enigmă în sinul
/or” și, în ioc să o dezlege, zice singur: „Eu unul mă
dau în lături”.

25 Și apoi vine tot ce a tipărit Academia, plus o serie
de extracte din sumarele Academiei.

Vul. III

30 *Pseudo-Kinegeticos*, 200 de pagini și mai bine, în
care autorul badinează despre tot și despre toate, pictură,
muzică, autori antici și moderni, filologie, vînătoare
și vînători, basme și glume, scrise toate într-un stil
de farsă. Știm că d-să preparase o prefață d-lui Cornescu
pentru *Manualul vînătorului*. În această prefață d-sa
își bătea joc de vînători. D. Cornescu a găsit că gluma,
35 pentru o prefață, nu este de bun-gust. D. Odobescu,
rămîind cu manuscrisul pe masă, a început să-l întinză
și să-l lungească pînă a ajuns la un volum, pe care
acum îl retipărește după 9 ani în *Scrierile literare și*
istorice.

O prefață, tipărită în cartea d-lui G. Dem. Teodorescu *Credințe, datine* etc.

5 *Un basm* pentru copii, „localizat”, plătit de d. Socec și publicat la biblioteca ilustrată a d-sale, făcută pentru *cadouri de anul nou*, bineînțeles pentru copii; publicat în 1875.

O poveste pentru copii, „localizată”, plătită și publicată de d. Socec în aceeași bibliotecă și în același an.

10 *O prefață* pentru *colecția de poezii vechi*, publicată în 1878.

Zece basme mitologice, „prelucrate” după G.W.Cox.

O altă prefață pentru *Ispirescu*.

O altă prefață pentru *Istoria românilor sub Mihai Viteazul* de N. Bălcescu.

15 *Mai multe articole* de gazetărie, plătite de C.A. Rossetti și publicate în *Românul*.

Două conferințe, publicate de mai multe ori, și

20 *Pia Desideria*, pioasă ce e drept, căci este vorba despre nesfirșita și nemuritoare *Cloșcă cu pui*, pentru care statul pină astăzi a cheltuit, cu ea și cu dl. Odobescu, mai mult decât îi plătește pielea ei de aur cu pietre scumpe, cari n-au fost tocmai bine înfipite în alveolele lor.

V

25 Acum mai e cineva care s-ar mira de unde a scos dl. Odobescu 1.699 de pagini? Dar acum, înainte de orice încercare critică, se ridică o întrebare: „Șade bine unui academician să vie cu asemenea lucrări înaintea Academiei pentru a-i solicita premiul, marele premiu „Năsturel”?

30 Întrebarea se rezolvă de la sine, pentru cei cari prețuiesc mai mult decât dl. Odobescu instituțiunea Academiei și a premiilor ei.

35 Vom insista puțin pentru cei cari cred că Academia pune premii pentru întreaga viață a unui scriitor și pentru tot ce a comis el în toată viața lui.

AFARĂi

Țara nu este moșia parvenitului milionar, mic și nebun; el a suit treptele ministeriale prin intrigă și surprindere și în tot timpul cât a fost ministru de justiție și-a bătut joc de justiție, a înjosit pe magistrați, a insultat opinia publică, și-a descărcat ura și veninul lui, furia și nerușinarea lui. în patru luni de zile a comis atâtea scandale cât un alt om depravat și cinic n-tr fi putut comite în toată viața.

10 Noi am spus din capul locului, din prima zi, că oameni ca Gună Vernescu și ca Pake Protopopescu nu pot să bată din picior capitalei, nu pot să bată din picior țării fără ca opinia publică să nu ajungă la paroxismul de revoltă care dărîmă și zdrobește pe cinicii cari o insultă prin cuvînt și prin fapte.

15 Oameni ca Gună Vernescu și Pake Protopopescu sunt rușinea unei națiuni. Avizi, nerușinați, ciocoi, cruzi, hrăpitori, limitați la minte, sturțiți la inimă, veninoși și sceptici, ajunși la averi colosale prin stoarcerea muncitorului și prin testamente frauduloase, ei nu pot să slujească decât ca tipuri extraordinare pentru patologiiștii sociali, ca tipuri de monștri, în fața cărora revolta și scîrba sunt legitime, iar legile slabe și pușcăriile văduve.

25 Ei pot sluji de modele pentru dramaturgi și pentru romanțieri, ca să aibă după cine copia geniul răului, al feloniei și al depravației. Ei pot sluji de subiecte pentru

poetii cari țin în mână biciul de foc al satirei. Ei pot sluji de exemple de infamie.

Dar să ajungă un Gună Vernescu ministru într-o țară care n-a ajuns în halul Poloniei, într-o țară democratică și viguroasă, într-o țară care nu se poate asemăna cu o imensă pușcărie și cu un imens lupanar, iacă ce nu putea mult timp să fie cu puțință.

Junimiștii, necunoscînd țara românească și nesfioși de turpitudinile bătrînului impudic, îl pun în capul justiției. Lumea se cutremură. Magistratii sunt tratați ca niște slugi. Gună Vernescu îi insultă în parlament, îi insultă în întruniri, îi batjocorește, îi dă afară cu duiumul, în patru luni de zile alungă 40 de magistrați din magistratură fără nici un motiv, afară de motivul urei, al patimei și al nebuniei. Un tribunal întreg și o secție întreagă de Curte dintr-o dată sunt desființate. Favoriții omului mic și nebun iau locul celor maziliți.

Se înaintează într-un mod scandalos.

Se lasă neînaintați oameni cu legitime speranțe și cu drepturi câștigate. Se batjocoresc tribunalele și curțile; în sfîrșit, omul mic și nebun insultă de mai multe ori Curtea de casație !

Acum patru zile se încearcă a pălmuși această înaltă Curte prin aruncarea în mijlocul ei a unui avocat de a douăzecea mînă, care nu slujise la Curtea de apel decît două luni de zile.

Cu acest act, tot atît de îndrăzneț pe cît e și de stupid, s-a umplut paharul răbdărei. A fost picătura care decide și a decis.

Publicitatea, opinia publică, pînă și guvernul cel moleșit și slab al junimiștilor s-a revoltat de atît curaj cinic.

Ce are Vernescu în țară? Ce are? Cîteva domenii, multemilioane, făcute din sudoarea țăranilor, și pe Pake, și pe Brătescu, și pe toți cîți sunt gunoiul și rușinea capitalei. Ce are Vernescu pentru ca să terfelească pe magistrați și să scuie în înalta și senina putere a justiției? Nimic, afară de 20—30 de derbedei. Nici talent, nici inteligență, nici patriotism, nici carte, nici idei politice, nimic alt decît bani și nerușinare.

Noi știam și am spus că într-o zi țara scîrbită îi va striga: „afară !”, că partidele și grupurile politice îi va striga: „afară!”, că magistratii desperați îi vor striga: „afară !”, că, în sfîrșit, chiar și guvernul junimist, neconstituțional și fără partid, dezgustat, îi va striga: „afară”!

Gună Vernescu, acest om mic și nebun, jidovul rătăcitor și furios al tuturor partidelor politice, a căzut, a fost dat afară, a fost zdrobit de imensul „afară!” pe care țara întreagă i l-a strigat în față !

A căzut, și a căzut rușinos, huiduit de toți!

Astăzi lumea ne dă dreptate, căci s-a dovedit pînă la evidență, că acest milionar este mic și nebun.

La mînăștire și în cămașa de forță, iacă ce-i trebuie lui Gună Vernescu. Acest om a debutat prin jaf și cinism, va sfîrși la o casă de sănătate.

Acum să se ducă la palatul L. Jui și să citească pe tavanul biroului său teribilile cuvinte: *Dura lex sed lex!* și sub aceste cuvinte vor fulgera altele în litere de foc: *Un nebun nu putea sfîrși altfel!*

STILPI ȘI LUCEFERI

Pretaiindeni sunt oameni cari predomină, strălucesc, susțin și caracteriza o situație întreagă, o grupare politică, o societate sau un parlament.

O clădire se sprijină pe câteva pîrghii, o constelație are stelele ei splendide și caracteristice. Și această regulă fatală există în tot cuprinsul naturei, și mai ales în omenire, încît stilpi și luceferi se găsesc și în pușcării, și în case de nebuni, și în case de desfrînări, și în tunele de orgii.

În pușcării, sunt hoți de primamină cari se impun celorlalți, cari se impun voinței celorlalți, încît ei devin șefii naturali ai celorlalți și-și dispută între ei situația ca de la mărire la mărire. Acești luceferi ai pușcărilor caracterizează totalitatea închișilor, masa generală a lor, întreaga constelație care răsare dimineața într-un loc și apune seara în același loc.

În tunele același fenomen. Cînd mulțimea ticăloșilor nu mai ține, luceferii strălucesc vii, roșii la față, eu ochii scânteietori; și cînd ceilalți cad pe jos, valorile tunelelor sunt neclintite de la postul lor, sunt în picioare; și cînd ceilalți s-au stins într-un somn adine și bestial, luceferii tunelelor salută lumina confuză a dimineții printr-o nouă beție, și ca să cază ei, stilpii unei situații, trebuie ca mesele să vie valvirtej, paharele și sticlele să se spargă în țândări. Un adevărat cataclism subteran trebuie să se întîmple pentru ca stilpii și luceferii să cază și să se stingă.

În tabăra lui Lascăr Catargiu sunt stilpi și luceferi, și forța lor și lumina lor susține și luminează întreaga grupare a celui mai ignorant dintre oamenii cari știu să citească și a celui mai brutal dinții e oamenii chemat i să guverneze lumea prin seninătatea legilor și prin gravitatea cuvîntului.

Acești stilpi și luceferi caracterizează situația lui Lascăr Catargiu în parlament. A-i descrie pe ei este a meserie întreaga situație, a prezenta esențialul lor este a ajunge la esența totală a partidului catargiesc.

Fiecare din acești luceferi au în spatele lor o adîncă perspectivă, pe care sunt înșiruiți luceferi mai mici, dar de același fel, de aceeași esență.

Popovici-Răcăciuni, un pungaș ordinar; afară din parlament, ea funcționar la gara Răcăciuni, fură banii statului încasați acolo și fuge cu ei; este urmărit ca escroc și în fuga lui inemerește în Cameră. Aici nu e de glumit; avem a face cu un om de prima mînă în felul său. Să furi, să fii urmărit de polițai, de procuror, de judecătorul de instrucție și de toată administrația căilor ferate și totuși să izbutești a rămînea liber fără să treci granița și, mai mult, să izbutești a intra în parlamentul țării în loc de a sta la Văcărești este incontestabil o învîrtitură de forță pe care n-ai putut-o face nici chiar vestitul Pantazescu.

Cine dar mai poate pune la îndoială meritele acestui catargist înflăcărat? Cine poate tăgădui că Popovici-Răcăciuni este un adevărat luceafăr al pungașilor, al borfașilor și al escrocilor? Nu, nici vorbă că el este unul din luceferii cari strălucesc splendid în partidul lui Lascăr Catargiu, iar în spatele lui, p-o lungă perspectivă, sunt înșiruiți toți acei cari înșeală, ciupest, ciușdesc și aplaudă stupiditățile lui Lascăr Catargiu.

Pake Protopopescu. Cine nu-l cunoaște! Acest om înalt, gros și galben, acest milionar a căruia advocatura s-a specializat la făurirea de testamente, acest moștenitor al călugărilor bătrîni, acest șef de bandă, sub care se află în serviciu activ și Brătescu și Leoveanu și Jean de la Obor, este și luceafăr, și stilp. El are splendoarea unui criminal legal, contra căruia legile sunt neputincioase, și forța unei cariatide, pe care se reazemă balco-

nul ministerial cu fotoliile și portofoliile tuturor miniștrilor.

5 A bătut și a batjocorit capitala țării, este primarul capitalei, deputat și vicepreședinte în parlamentul țării. El este adevăratul suflet pestilențial al gușiștilor, cu toate că bastonul de mareșal îl are Gună Vernescu.

10 El dar nu este numai centrul de lumină sulfuroasă, care dă culoarea esențială a catargiștilor, dar și pîrghia groasă și înaltă înfiptă cu un cap în tot ce are capitala mai bețiv, mai corupt și mai deosebit în hoții, iar cu celalt cap proptit în banca ministerială.

15 El luminează și susține. De la acești doi la mulțimea celorlalți să trecem mai repede, căci acest studiu ar putea da mai multe sute de pagini de psihologie catargiească.

Gună Nebunul reprezintă furia, dezordinea, nerușinarea și hrăpirea în cel mai nalt grad.

20 Avocatul Boerescu șarlatania, mlădierea, chiți-bușăria și cinismul.

Avooatul Mirzescu reprezintă guvernul tot atît de cinstit cum a reprezentat pe Kotzebue.

25 General Mănu, un ambițios arogant și dezorganizator, un mincinos de prima mînă, un îndrăzneț care a insultat de mai multe ori armata pe care trebuie s-o administreze.

30 Și pe lîngă aceștia un brutal ignorant, un Jean de la Obor, a căruia asemănare de instincte și de cultură cu Lascăr Catargiu l-a împins fatal lîngă primul ministru ; apoi un caraghios trist ca Nușoreanu și un cinic vesel ca Ceaur Aslan încheie lista luceferilor de prima ordine din partidul ciocoilor scîrboși și a boierilor decăzuți și reacționari.

35 în mijlocul acestei constelațiuni de luceferi care caracterizează funestul cer al guvernului de astăzi, stă, neclintit și mare prin bestialitatea și prostia lui, Lascăr Catargiu.

După acest stat-major judecați întreaga grupare a guvernamentalilor.

Această grupare fatal va zgudui și va ridica în picioare întreaga țară.

5 Va trebui o vijelie pentru a dărîma acești stîlpi putrezi și pentru a stinge acești luceferi sulfuroși și siniștri.

Vijelia va veni. Va veni de lapopor, de latot ce este forța productivă a țării și voiește să trăiască ca forța liberă a țării.

DOMNUL BIBESCU
ȘI EXPOZIȚIA ROMÂNĂ DIN PARIS
(Corespondență originală)

I

5 Paris, 5 iulie 1889

Ca majoritatea românilor, am fost contra participării României la expoziția universală din 1889.

Motivele le cunoașteți, pentru că au fost comune tutulor oamenilor cari cugetă și văd lucrurile cum sunt,

10 România a pășit cu pași uriași pe calea progresului, dar în treizeci de ani, din cari câțiva trebuiesc scăzuți ca ani de administrație ciocoiască, retrogradă și fără suflet, noi nu am putut ajunge la gradul popoarelor occidentale cari lucrează de secole în siguranță și cu capitaluri enorme.

15 P oductele noastre industriale, foarte meritoase pentru noi și la cari ne uităm cu drag ca fruct al muncii noastre, ar fi desprețuite aici, puse alături cu cele franțuzești sau englezești. Dificultățile începutului cresc și mai mult valoarea obiectelor românești.

Dar străinii știu aceasta? Ei le pun paralel cu ale lor și ie găsesc proaste pentru că le sunt inferioare.

20 Părerja că trebuie să expunem ca să ne facem cunoscuți politicește este greșită. Din acest punct de vedere suntem cunoscuți și se face destul caz de noi în Europa: dușmanii nu ne menajează, iar cei ce au aceleași interese cu noi ne fac avansuri; nimic dar nu poate să ne facă mai bine cunoscuți decât un patriotism înțelept și demn.

Gestiunea politică o las la o parte.

Franțianu se va datrup și suflet nouă în momentrul de față pentru că stă scris numele de *Roumanic* în secțiunea țărilor străine.

5 In ceea ce privește partea industrială, r.oi ui îndestulăm a sula parte a trebuințelor noastre; cum să avem pretenție de export în țări mai înaintate, cu produse mai bune și mai ieftine, cari ne trimet p > ficeai.* an pentru vreo câteva milioane din ale lor? Străinii ne vor cunoaște rău, și cu cât expozițiile industriale de produse naționale sunt de trebuincioase în țsră ca să dea un avînt necesar, cu atît sunt o cheltuială inutilă în străinătate. Am exclus partea industrială, dar mi se va puica răspunde: dar de partea agricolă ce zici? Partea agricolă nu poate da nici o indicație practică

10 cumpărătorilor de grîne. Productele cele mai frumoase sunt cele cultivate cu îngrijire mai mare și în cantități mai mici. Școala de la Grignon. cîmpul de experiențe de la Vincennes și proprietățile percelate, cultivate ca grădinile, dau roadele cele mai frumoase, ticluite în

15 borcane. Noi ne distingem prin cantitățile enorme de cereale ce dau eîmpurile noastre; dar, cu toată calitatea bună a lor, nu ne dă mina să cultivăm un cîrnp de 1.000 de pogoane cum se cultivă în Franța și în Anglia un pogon sau o jumătate de pogon.

25 Lumea care este în curent ne cunoaște produsele; debuseurile noastre sunt formate și negustorii de la Marsilia sau de la Londra știu ce este porumbul sau griul românesc și nu-și vor putea face opinia dupe două sau trei borcane pe cari le pot bănuși că au fost umplute cu grîne cultivate ca cele de la Grignon sau Vincennes.

30 Dacă exportul nu merge bine nu este pentru că popoarele occidentale nu mai ne cunosc marfa, dar pentru că am fost copleșiți de Australia și de America, că drepturile de intrare s-au ridicat în Franța și în

35 Germania și că trebuie să ne perfecționăm cultura, să dăm mijloace străinilor să se aprovizioneze la noi cu prețuri mai avantajoase (avînd în considerație prețul transportului) decât cele americane sau australiane; să le dăm un mijloc sigur să aibă cu aceeași înles-

40

nire marele cantități ce le trebuie prin asociații de proprietari.

5 Trebuie să ne căutăm singuri cumpărători în Marsilia, în Hamburg sau în Anvers; dar nu în Paris, care nu face decât să consume ceea ce i se trimite din porturi și unde negustorii de cereale nu vin să vadă ceea ce cunosc mai bine, într-un loc care-i poate înșela.

10 Vinurilor le trebuie etichetă franțuzească ca să fie gustate. Vom vinde negustorilor francezi, cari vor scrie pe butelii: St. Emilion sau Chablis și le vor trece consumatorilor.

15 Francezilor le plac vinurile tari și din cele streine nu pot fi introduse decât cele foarte alcoolice, ca ale Spaniei sau ale Italiei. Vinurile românești sunt slabe: mica cățătime introdusă în Franța era destinată sau ca să dea loc la fraudă, sau să fie drese și preparate ca să fie trecute ca indigene.

20 Neguțătorii găseau un mai mare interes să le dreagă dinainte cu spirt ca să introducă în mod nepermis alcool în Franța; și de când s-a luat măsura de a considera ca alcooluri vinurile ce trec peste un grad determinat, au renunțat la această importanță și s-au mărginit la cele spaniole și la stafide.

25 La expoziție nu putem expune lucruri falsificate, prin urmare nici din acest punct de vedere nu avem interes să expunem.

30 Dar chiar de m-aș pune în punctul de vedere al celor ce cer numai secțiune agricolă, cum să faci expoziție agricolă fără să faci și industrială? Când ai început, trebuie să mergi pînă la sfîrșit. Nu poți opri manufacturile, cari sunt mîndre de ce fac, să-și expue marfa. Și în această din urmă ipoteză, cînd industriașii s-ar abține, care este deosebirea între România și Egiptul, Marocul sau statul liber al Congului, cari au esențe de copaci mai frumoase ca ale noastre și au curiozitatea lucrurilor necunoscute cari atrag vizitatori?

35 Așadar, prin formă am pierdut orice superioritate, chiar asupra popoarelor celor mai înapoiate.

40 Nu, nu trebuia să expunem, era lucrul cel mai rezonabil și economic.

Nu se afișează fotografiile copiilor în vîrsta ingrată. Noi ne găsim de acuma perfecti, dar nu era mai bine să avem răbdare și să așteptăm să ne găsească și alții frumoși și atunci să ne expunem la privirile lumii?

5 Da'r cînd lucrul s-a pus pe cale, cînd s-a trimbițat că România expune, că guvernul a dat 200.000 de lei subvenție, trebuia cel puțin să căutăm să ne reprezentăm pe cît se poate de bine.

10 Cu cei 200.000 de lei votați de Camerele române, țara a expus oficial în ochii străinătăței, care nu știe de tertipuri ca acela că guvernul dă bani, dar se dezinteresează, și pentru străini greșelele unei mine de oameni cad peste țara întreagă.

15 Dar cei ce sunt pentru ideea expoziției să vadă cum lucrurile s-au făcut și ce profit tragem dintr-însa; ei se vor convinge, cred, că ceea ce era mai bine era să renunțăm la acest lux vătămător.

20 Știți mai bine ca mine, desigur, modul cum s-a format comitetul pentru expoziție, persoanele cari l-au compus, votul nesocotit al Camerei și prostia guvernului junimist care l-a băgat în încurcătură.

Intr-un moment, lucrul putea nu să iasă bine, dar să fie cel puțin convenabil.

25 D. Butcuiescu, al cărui amic nu sunt, făcuse mai multe expoziții în țară și, avînd oarecare legături cu negustorii de la *Cooperativa*, putea să înduplece un număr oarecare din ei să facă sacrificii pentru întreprindere. Era oarecum indicat să ia locul în capul ei, cu condițiunea însă de a avea lingă dinsul un om competent, în curent cu cele din Franța, care să organizeze lucrurile serios.

35 Domnului Bibescu îi mirosise de departe această pomană cerească, și, de unde domnia sa era atît de rece și de dezinteresat pentru țară, simți deodată în cavalerescu-i piept bătînd inima patriotismului.

Scopul d-lui era cunoscut, toți știam ce vrea și de unde îi vine focul subit ce l-a cuprins. Faptele au'dove-

dit lucrurile: mă voi mărgini a vă arăta cum cariif românesc a fost condus de acest dibaci vizitiu și ce purtare a avut in sarcina ce i s-a dat.

11

Paris, 6 iulie ISH»

Trec asupra luptei Bibescu-Bufcnlescu, asupra victoriei celui dinții, grație sprijinului din afara și celui guvernamental, și asupra lucrărilor sterpe ale comisiunii compuse in majoritate de oameni aleși pe sprinceană cu ceea ce este mai... incapabil în țara românească -

Nu mă voi ocupa nici de circiuma d-lui lordache Tonescu, o întreprindere particulară care și-a avut succesul ei și care se va judeca după câștigul ce-l va fi adus întreprinzătorului nostru restaurator.

Secțiunea română a fost deschisă cea din urmă din palatul secțiunilor străine. Mai au fost inaugurate in urmă cea mexicană, a Republicei Argentine și a Suezului; dar acestea au pavilioane aparte și nimeni nu le poate reproșa neexaetitatea, cu atât mai puțin că distanțele acestor state de Franța și însemnătatea produselor lor le scuzau.

Am vizitat de mai multe ori expoziția înaintea deschiderii și cu trei săptămîni înainte un steag tricolor arăta locul ce ni se desemnase. Nu era prost locul, dar era mic, și-mi puneam întrebarea cum au să facă ca să bage toate obiectele într-un spațiu așa de îngust, mai mic chiar decît acela al republicei Sao Marino, cea mai mică republică din lume.

La toate secțiunile se lucra cu îndîrjire; despărțirile se ridicau, dulapurile se înmulțeau și era un farmec să vezi agitația febrilă a comisarilor și a lucrătorilor, cari-și făceau o onoare să se întrecă unii pe alții. Numai colțul românesc ședea pe loc; nici o mișcare, nici un lucrător; și să nuli fost loc așa de pustiu și de puțin ornat, te-ai fi zis in domeniul *Printesei adormite* pentru o sută de ani.

Streinii treceau și priveau la bietul drapel român, care, ploștit și plouat, păreacă cere iertsre de profanatia

ce i se aducea, făcîndu-l să prezideze la lene.

Pesemne că d-I Bibescu făcea lucrurile pe picior mare; toată lumea-i băga bețe în roate și el lupta, alerga, spumega ca să iasă învingător.

5 In sfîrșit, într-o zi, veste mare!

D. Bibescu a sosit cu gălăgie mare înaintea drapelului; telegramele l-au anunțat, ziarele l-au trîmbițat; învingătorul idrei venise să nască înaintea popoarelor un șoarece ridicol.

10 După dînsul, năprasnic și înfumurat ca Făt-Frumos după ce a tăiat cele 12 capete ale balaurului, umbla o ceată entuziastă de flăcăi ascultători. Zisei Făt-Frumos, dar mai bine ziceam Jianul cu cei 12 haiduci (căci 12 erau), sau Mihul, sau alt viteaz
15 căpitan, nu din ;,ra noastră, dar din Mexic sau de la Sedan.

Nu se auzea decît strigînd: *mon prince, mon prince!* cu emfază, ca toată lumea să audă că a venit un prinț.

Iar *prințul* îneîntat, suridea în mustață și din vreme în vreme striga: *mon secretaire, ou est mon secretaire!*

20 Efectul a fost miraculos; cei cari auzeau de departe alergau strigînd: *un prince, un prince, pour sur le roi des Acrecs ou le roi de Tomboutou, on Va annonce dans tous Ies journaux.* Decepție! în loc de o maiestate caracteristică și neagră ca frîntura fierului sau ca fundul cazanului, dădeau de un om fără nici un caracter; om ca toți oamenii, după credința curioșilor strînși să vază ceva mai nepomenit, urmat de o duzină de europeni îmbrăcați ca toată lumea.

30 Cu toate acestea, trupa avea caracterul ei; un observator ar fi găsit-o mai interesantă decît pe un rege negru cu o ceată de arapi.

Printul părea a fi prinț de circ în dosul culiselor, cind este dezbrăcat de purpura și hermina false și
35 de poleiturile cari îi dedeau iluzie de mărire. Are aerul slab și nenorocit; deși caută să strălucească, strălucirea este factice, figura este de comediant, Nu este impresia mea, ci a unui francez, care mi-a povestit că a văzut pe un oarecare domn Bibescu care caută să
40 facă mult zgomot împrejurul lui.

Insuită se vedeau d. Ciurcu, cu barba *à la Bonifaciu Florescu*, cu părul vilvoi, o pălărie gris prea mică, pusă pe ureche, și o privire zăpăcită și fugătoare; d. Grant, marele nostru pictor, băiat bun după ceea ce zicceice-l cunosc mai de aproape, dar care crez, nu va descoperi niciodată celebrele bătele explozibile ale d-lui Ciurcu; acestea au speriat populația pariziană, transformându-se în baloane dirigeabile, de au trimis un nenorocit pe lumea cealaltă, pe cînd celălalt a scăpat, pentru fericirea noastră, cu o plimbare în aer și o baie în Sena.

Mai erau vreo trei gomosi, frumoși cit se poate, dar de o mediocritate atît de mare, încît mă veți ierta dacă îi trec cu tăcerea; cortegiul era închis de amplexiați pe șepcile cărora era scris: *Roumanie*.

Ați crede că am făcut haz? Nu. Am avut o impresie penibilă și o prevestire despre ceea ce ne așteaptă în viitor.

Cu o trupă de comediați nu se face expoziție decît cu condiție să-i expui pe ei.

S-a început, în sfîrșit, să se lucreze și în secțiunea românească; loviturile de ciocane cari ar fi trebuit să fie date de o lună, supărau urechile vizitatorilor, cari blestemau ideea de a începe lucrul cînd trebuia isprăvit. Se lucra, dar activitatea fermecătoare de la celelalte secțiuni era înlocuită aci printr-o neîngrijire perfectă; toate aruncate haiște, lucrătorii strigau dupe calfe, amplexiații după lucrători, d. Ciurcu dupe amplexiați, d. Grant dupe d. Ciurcu și d. Bibescu dupe d. Grant; ..Mon secretaire, ou est mori secretaire?"

în loc să închidă partea destinată expoziției, cum au făcut bunioară mexicanii, Suezul, Republica Argentina, și să-și spele rufele murdare în familie, secțiunea era accesibilă tuturor și lumea circula în mijlocul destrăbălării bibesciane; o auzai zicînd: *Cesontdesorientaux*.

Și drapelul românesc privea trist la toate acestea. Bietul drapel s-ar fi roșit de tot de rușine dacă nu i-ar fi fost dat să vadă și să audă altele mai grave decît înscenarea grotescă a unui postulant de coroane prin reclamă de circ.

III

În sfîrșit, cu chiu, cu vai, expoziția română fu inaugurată. Ca să o reprezinte, în Paris s-a format un comitet compus din români și franceji. Vă dau numele
5 deocamdată fără comentarii: d-nii locotenent-colonel Daily, Fessard, Mace, baron Graeb, Ferry d'Esclands, Mezieres, Victor Duruy, Meissonier, Jules Simon ca franceji; d-nii Moret de Blaremburg și de Linche de Moissac, cari sunt români probabil, și, în sfîrșit,
10 d-nii Grant, Iscovescu, Konya, Ciurcu, Al. Filipescu, Marghiloman, Bibescu români.

Era natural să se întrunească la un loc partea agricolă și cea industrială, ca să se dea expoziției un corp mai mare, mai cu seamă avînd în vedere insuficiența absolută a obiectelor expuse. Serbii, cari sunt în toate privințele mai puțin înaintați ea noi, au făcut astfel și au o secțiune mai mare și care face asupra publicului o impresie mai bună ca a noastră.

Comitetul dirigent al expoziției universale nu a putut cere această despărțire pentru România și nu pentru Serbia. D. Bibescu a decis astfel. A pus secțiunea industrială în Champ de Mars, iar cea agricolă pe marginea Senei, tocmai lingă esplanada Invalidilor, sub scutul celei muscălești. Aceasta din urmă este
20 cam pierdută și cunosc mai multe persoane cari nu au putut da ochi cu dînsa.

Secțiunea industrială este cu mult cea mai importantă; se află între marele Ducat de Luxemburg și Portugalia, la începutul unei săli, astfel că este destul de invază.
30 Pe sala de circulație exterioară secțiunii dau cîteva dulapuri: *Czarnecki* (cizmar), *Furnica* (costume și vâluri), *Capsa* (cofetar) și *Mândrea* (hamuri și șei).

Furnica are destule lucruri, dar așa de rău alese și rău așezate, încît ți se face milă. Mai sunt în lăuntru
35 săleii, în partea din dos a unui dulap, încă vreo cîteva costumuri naționale, expuse de particulari.

Desemnele de pe vilnice sunt nemaipomenite; nu numai nu am văzut țărancă îmbrăcată cu vilnic cusut cu căruțe cu boi, hore de țărani și păsărele, dar nu aș

fi crezut chiar să se găsească cineva în stare să brodeze astfel de lucruri pe fote țărănești.

Dacă ar fi numai unul în genul acesta, nu ar fi nimic, dar mai toate sunt caricaturale în același fel bizar și cât se poate de puțin românesc. Vilnicele' albe predomină, unile împănate cu albastru și cu aur, altele cu un fel de dantelă sau bre-dărie în partea de jos.

Nu cred că o țărăncă de ale noastre și-ar recunoaște într-insele vestmîntul ei, care are atita'farmec și atita bun-gust, Numai două costume: unul din Vi'lcea și altul din Argeș, expuse de particulari, sunt românești; dar sunt ascunse în dulapul cel dinlăuntru secției.

Mahalaua Bucureștilor a fost bine reprezentată și exagerată pe cât s-a putut, iar restul țării cu desăvîrsire negles. Aș fi înțeles să se dea acestei expoziții un caracter etnografic, să se claseze vestmintele de bărbați și femei pe județe.

Fiecare district să fie tot atit de bine reprezentat și să se caute tipul cel mai pur care să-l înfățișeze ștreinătăței. Orice fantezie trebuia lăsată la o parte și, desigur, opera ar fi fost cu mult mai interesantă și mai frumoasă, pentru că armonia culorilor și a desenului cu costumul este înăscut în țăranul român.

Blănăria, reprezentată prin d. Prăger singur, este o înșelătorie, pentru că din moși și strămoși nu s-a auzit de urși albi, tigri și castori în țara noastră. Nu avem în România decît urși negri, lupi și vulpi și comerțul chiar al peilor acestea este cu totul neînsemnat.

Mătăsăria (gogoși, borangic, marame), deși slabă, ca cățătime nu este proastă ca calitate.

Mobilele: o canapea, două scaune și un paravan, se aseamănă ca rău gust numai în salonul sîrbesc din secțiunea de alături; mobilele de lemn, fabricațiune mult mai importante la noi, nu au nici un reprezentant.

Printre pălării: un clac de mătase pembe, precum și toate căptușelile cu culori rococo, dau subiect de a face haz trecătorilor. De ce nu s-au suprimat?

Frîngeria, pielăria, librăria, hăinăria mai că nu există, și cele cari au fost strînse pe ici, pe colo sunt

așezate într-o dezordine demnă de restul expoziției.

Ceramica și olăria sunt reprezentate printr-o sobă Meidinger, 5 cărămizi și 3 ulcele aruncate într-un colț.

5 S-au expus și instrumentele de muzică: tromboane, ghitări, trîmbițe. în ce fabrică au fost făcute? Nu au eticheta „et pour cause”.

10 Arsenalul este cu totul batjocurii. Este o instituție atît de înfloritoare, încît ar fi putut străluci depotrivă cu cele din Occident. Dar cum îl înfățișează îl face ridicol și netrebuincios. Singurul cazon care reprezintă armata noastră pare trist de singurătatea lui. Toate țările cari au voit să înfățișeze uniforme de ale apărătorilor lor au expus din fiecare armă unul sau doi: un ofițer și un soldat.

15 Fără să mai vorbim de Francia, așa au făcut Belgia, Statele Unite, Republica Argentina. Dece numai dorobanțul nostru este izolat? Se zice că soldatul român a costat peste 1.000 lei și iacă ce i-a oprit pe cei ce erau însărcinați cu lucru să continue. Aceasta vă
20 probează ce bine s-au gerat finanțele cînd pentru o păpușă de ceară de 100 lei s-a cheltuit de 10 ori mai mult, Se puteau expune celelalte costume militare fără paiețe și cheltuiala ar fi fost nulă.

25 Dar la aceasta nu s-au gîndit pricepuții noștri reprezentanți! Francezii, atît de necunoscători de cele ce sunt la noi, capătă noțiuni false și, dacă nu aș lua decît cazul soldatului, nu unul singur m-a întrebat dacă nu avem altfel de trupe decît ca cel ce l-au văzut în palatul țărilor străine.

30 Chiar fațada, sau mai bine zis aspectul general al secțiunei, este o minciună cu stilulei bizantino-persan. Cel care a făcut-o s-a inspirat de Mînăstirea Curtea de Argeș care este fără [îndoială o minune arhitecturală, dar care nu reprezintă stilul românesc,

35 în rezumat, nu-mi puteam închipui un lucru așa de slab și de dezordonat ca munca mult zvonită a acelora ce au înșelat speranțele noastre și au falsificat noțiunile străinilor în ceea ce ne privește. _____

•iO Nimic nu este la locul lui și toate obiectele luate împreună au valoare nulă.

Din toate țările străine suntem cei mai rău reprezentați. Sunt trist să fiu silit să o constat, dar, fiindcă știu că mulți români ce au vizitat Parisul au fost impresionați în același mod ca și mine, cred că-mi fac o datorie să dau adevărul la lumină pentru cei ce nu pot părăsi țara.

IV

Biata expoziție agricolă! Slabă și săracă este! Pornind dintr-un simțimint de milă, ar trebui să tac și să presupun că nu există: dar am străbătut secțiunea căzăcească și am ajuns la alte drapele românești, cari m-au însărcinat și ele cu plîngerile lor.

Voi pune pe d. Istrati eu „Franceina” cu totul la o parte. Sunt admirator ai muncii învățatului nostru chimist și culorile descoperite de un român devotat științei mi-au produs singura impresie îmbucurătoare în vizitele mele la cele două expoziții: din Champs de Mars și de pe cheu. Lăsînd la o parte acest dulap, iacă ce zăresc: o etajeră acoperită cu borcane de grîu, orz, porumb și făină, un borcan cu nuci și un altul cu alune. Insuficiență complectă de bucate și făina galbenă pare stricată, probabil de bunele îngrijiri ce i s-au dat de cînd a fost pornită din țară. În mijlocul sălei un teanc de sticle cu vin și țuică. Vreo cîțiva copaci răspîndiți în secție, pe unde s-a nemerit, nu-ți dau altă idee decît că d. Florescu a găsit doi nuci groși și d. X un frasin.

Ar fi trebuit arătat că avem lemne de lucru și de foc printr-o cătățime oarecare de lemne de bună calitate, așezate cum trebuia, și pe urmă se putea pune alături ca curiozitate buștenii expuși. Dacă d. Bibescu ar vrea să știe cum aceste lucruri se fac, l-aș trimite la atlazul expoziției române din 1867 și, încă și mai bine, la pavilionul pădurilor de lingă Trocadero.

Plugul, două doniți, o cofă cu apă, vreo cîteva furci și alte mici lucruri, toate prost lucrate și rudimentare pe cît se poate, au aerul să arate care este adevăratul nivel al țării.

Dar barca, văpsită tricolor, hodorogită și crăpată, de nu ar îndrăzni nimeni să se expună cu dînsa pe apă?

Din acest punct de vedere, indigenii din Noua Zelandă au o mare superioritate asupra d-lui Bibescu.

5 Și această expoziție este o vastă minciună. Se pare că singura preocupare a comitetului nu a fost decît înșelătoria; au înșelat țara, au înșelat publicul parizian.

10 Streinii sunt convinși că românii nu-și dau seamă de importanța agriculturii și că o trăsură, o barcă stricată, vreo cîteva cuie de lemn pentru încălțăminte și cofeturi cum se făceau la începutul secolului la noi ne-au băgat într-o astfel de admirațiune, încît am vrut să le arătăm lumii întregi și ne-au făcut să neglijem cu totul cele ce trebuiesc pentru o adevărată expoziție agricolă.

15 Secțiunea română este, după cum vedeți, cu totul ridiculă. Mai nici o industrie nu este reprezentată și negustorii cari au expus parcă au vrut să ia pe d. Bibescu în ris. Furnica, librării, d-nii Capsa, Czarnecki, 20 Măndrea, d-na Briol ar fi putut face ceva, sunt case cunoscute la cari se furnizează mai toți din cei cu dare de mîna din București și niciodată nu li s-a reproșat răul gust.

25 Desigur că neîncrederea în organizatorii expoziției a avut de efect ca chiar puținii expozanți să-și îndeplinească făgăduiala smulsă ca o sinecură și să trimeată în Paris ceea ce nu voiau să ție în prăvăliile lor din capitala țării.

30 Comitetul, din partea sa, nu și-a dat nici o silință și a lăsat lucrurile să se facă în voia Domnului. Imensa majoritate a obiectelor industriale cari s-au dezvoltat mai mult la noi nu strălucesc decît prin lipsa lor, iar cele ce figurează ca rătăcite în secțiune sunt așezate fără nici un Dumnezeu.

35 Pereții trebuiau decorați cu covoare românești și cu olăria românească. Era un mod bun de a se înfrumuseța secțiunea și de a se face să reiasă aceste lucruri cari în dulapuri nu însemnează nimic.

40 Vasele de pămînt mai cu seamă nu pot fi remarcate decît ca decorație. Am vorbit mai sus de modul cum se putea da un interes expoziției de costume. Coloana

(le sare nu învață pe nimeni cum se face exploatarea sărei la noi. Dacă nu se aflau reduceri ale mașinilor, reliefuri și cupe ale minelor, fotografiile dădeau un mijloc lesne de a interesa publicul. Caiete de sarcini
5 cari sunt legate în mod inevitabil de exploatare, și rezultate de analiză care arată lumeicalitatea superioară a acestui condiment la noi ar fi fost o lumină pentru țările ce nu posed astfel de mine.

Salinele noastre sunt remarcabile prin puterea straturilor, prin facilitatea și ieftinătatea transportului. Nimic nu o indică pe cînd era așa de lesne să se facă lucru! palpabil. Nu-i cer d-lui Bibescu geniu descoperitor; dar au fost atîtea expoziții de mine, încît și un copil își putea da seamă după cele ce a văzut despre modul cum se reprezintă o mină.
10

Exploatarea de petrol nu am avut-o nicăieri. în pavilionul petrolurilor nu există decît Rusia și America, cu toate că avem exploatare de păcură foarte mari, menite a lua o dezvoltare crescîndă.
15

Nu cred că comitetul are pretenția să susție că cele trei sticlute din pretinsa expoziție agricolă reprezintă această exploatare națională.
20

Fabrica de tutunuri nu e reprezentată. Fabrica de bazalt, societatea de construcții, pietrele de zidit (Albești, Dobrogea, Sinaia), varul hidraulic nu sunt, după cum am spus, reprezentate decît prin 3—4 cărămizi.
25

Fotografia, sticlăria (Azuga), săpuneria, ceprezăria au fost suprimate.

Școalele de meserii, de agricultură București și Slrehareț, Școala națională de poduri și șosele, cari puteau să figureze cu onoare, tipografia, care a făcut progrese enorme (am văzut cărți ieșite din aceea a d-lui Gobl, aproape tot atît de bine imprimate ca eele de aici), au fost suprimate.
30
35

Ingineria, cu lucrările noi și interesante, făcute în cei din urmă ani, putea să aibă o secțiune: podurile de pe Șiret, Dunăre, Buzău, docurile etc, tîrgul de rîmători. Zidiri ca Banca Națională, Palatul de justiție, Școala de poduri, Școala militară trebuiau să figureze măcar ca planuri; nu mai vorbesc de fotografii fru-
40

moașe de monumente, cum sunt Curtea de Argeș, Stavropoleos, de băi minerale și localități frumoase, cari puteau să dea gust străinilor să ne viziteze. Productele alimentare au fost cu totul sacrificate, unile
5 ca insuficientă absolută, altele ca lipsă, cumbrinzeturile, spirtul (obiect de export însemnat), ghiudemurile din nordul Moldovei, icrele de Dunăre, păstrăvii afumați, rahatul de Galați și cîte altele.

în secțiunea română trebuia sase făcăa la celelalte secțiuni un „bar” ca să se guste vinurile și țuica, dulcețurile, rahaturile.
10

Din această listă aridă, dar vorbitoare se poate vedea că tot se putea face ceva și pentru cei puțini dificili cari nu țineau să arate lumii copilăria industriei noastre; fără gînd de concurență sau de ciștig, se putea, dacă nu străluci, cel puțin salva onoarea.
15

S-ar mai fi putut încă face, ceea ce era însă mai greu, o expoziție a progresului în țară, să se înceapă cu lucruri Aechi, primii pași ai copilului ce se încearcă să umble, și să se ajungă gradat (cu indicații de date) la produsele de astăzi. Ar fi trebuit, ce este drept, oameni foarte capabili, muncă multă, dar ar fi fost singura care ar fi putut să reprezinte cum trebuie un popor în evoluție continuă, care a făcut în 30 de ani ceea ce alții au făcut în sute de ani. [...]
20
25

ORDGESCH, IATOUR, TRONICA ȘI TAIVAIOSA

Cu toții avem simpatii pentru francezi; un singur iucru însă ne deosebește pe unii de alții: sunt unii români franțuziți și alții cari iubesc pe francezi. Cei dintii sunt români răi și francezi și mai răi; cei din urmă încep cu iubirea pentru francezi după iubirea, dreaptă și naturală, a națiunii lor.

În toate ocaziile am spus neamurilor latine: voiți să vă iubim, atunci nu ne cereți să încetăm d-a fi români. Aveți voi de revendicat ceva, dar nu ne cereți să ne periclităm existența noastră; aveți de cucerit și glorie pierdută, dar nu ne jertfiți gloria noastră cîștigată.

Pe acest ton am tratat toate chestiunile; nu cu ură, ci cu simpatie și dreptate; din nenorocire însă, au fost francezi ca dl. do Coutouly cari au mers dincolo de datoriile lor de francezi și mai ales dincolo de limitele delicate ce-i impunea o națiune liberă, liberă și independentă.

Dacă dar vorbe grave s-au schimbat, între noi și între ei, ei au fost de vină, desigur numai ei, cari au călcat peste atribuțiile convenite și au abuzat de inviolabilitatea ce le-o acordă dreptul ginților pentru a servi o națiune dușmană nouă, în mijlocul nostru, celor blinzi, drepți și din fire curtenitori.

Dar este prea grav începutul pentru chestiunea ce voim a trata. Această introducere nu va servi decît ca o nouă dovadă că noi nu avem nici opicăpe francezi,

dar să ni se ierte a le atrage atenția din cînd în cînd asupra buletelor lor.

Cînd buletele lor ne costă prea mult, e natural să strigăm, **cum am** strigat cînd voia să deaploconaltora
5 Dunărea noastră din moși strămoși, apărată de noi d-atunci de cînd apăram Occidentul întreg de iatagan și semilună.

Cînd însă buletele lor nu ne costă, deși ne privesc pe noi, atunci, atunci rîdem și noi, mai ales cînd este
10 de rîs.

Așa este cunoscută puțina atenție a confrăților noștri francezi în ale geografiei. De multe ori te pufnește risul cînd citești ziare serioase ca *Le Temps*, ca să nu
15 mai vorbim de *Gil-Blas*, și vezi că confundă ce e d-a dreapta Dunărei cu ce este d-a stînga, cînd spune că Sofia este aproape de Bukarest, cînd spune că Besarabia e aproape de Tourkestan, și așa mai departe. Ba unele ziare au luat acuma cîțiva ani Bukarest drept capitala Bucharei.

Și, pe lîngă ziare, autori însemnați ca Daudet, fără a mai vorbi de un Bouvier și Georges Ohnet, au debitat
20 atîția cai verzi pe pereți despre prinții moldo-valahi, încît te surprinde, pe de o parte, curajul d-avorbi despre ceea ce nu știu si, pe de alta, te mai surprindelenea
25 colosală care împiedică pe publiciștii francezi de a lua informațiile sigure și precise despre subiectele pe cari le tratează.

Le vine greu să ia exemplul lui Flaubert, care a muncit 8 ani pentru a studia cumsecade moravurile
30 cartaginezilor. Dar lui Flaubert i-a venit foarte ușor să-și bată joc de un arheolog german tocmai cînd arheologul credea că a făcut *marți* pe marele romanțier francez.

Și ce e mai surprinzător e faptul că în Paris sunt
35 peste 10.000 de români. La oricare din ei ar face apel publiciștii francezi, i-ar desluși unde cade România, pînă unde se întinde și dacă există sau nu prinții fantastici și viconții și marchizii moldo-valahi, despre cari ei vorbesc cu atîta curaj și naivitate.

Însuși Zola, d-altmintrelea foarte scrupulos,
40 cînd a încercat să facă dintr-nn socialist (nihilist) rus

un erou (în *Germinai*), a izbutit să facă o băzdăgănie decari rușii au râs cu hohote.

Noi nu credem că acest rău este fără leac.

5 Francezii sunt un popor arhicult și arhideștept, dar este neapărată trebuință casă se ocupe mai mult de popoarele despre cari vorbesc.

Este timp ca *India* lui Georges Sand și a lui Eugene Sue. este timp ca *Spania* lui Hugo și *taZialui* de Stael, este timp ca filozofia engleză a lui Voltaire și *România* 10 lui Coutouly, o Românie din saloanele lui Hitrovo și apseudoprincipelui Georges Bibesco, să înceteze.

Altfel literații, publiciștii și diplomații francezi nu vor comite decât ceea ce în limbajul lor boulevardier se numește *balete*.

15 Dacă lui Napoleon Bonaparte nu-i era permis să creeze statele-provincii, și provinciile județe, afortiori, astăzi când relațiile sunt așa de strânse dintre popoare și când drumurile de fier își bat joc de distanțe, afortiori francezilor nu le mai este permis să comită erori și grosolane, și ridicule.

20 Vine ciudat ca să vorbești serios într-un articol diplomatic și să iei pe Teodor Rosetti drept nemuritorul C.A. Rosetti.

Și francezii, pe fiecă zi, în ziarele lor nu fac decât să adauge greșeală la greșeală, copilărie la ridicul.

25 *Românului* i se scria mai deunăzi că francezii sunt nebuni după *Tiocarlee* cîntată din nai.

Ce o mai fi și acest *tio-carlee?* *tiocarlee...* cine n-ar jura că este o vorbă chinezească?

30 Ce este *tio-carlee?*

Ciocirlia lui *Dinicul*

Și sunt și pasionați după ea!

înehipuiți-vă un român, pasionat după *Mireille*, după *Ziff Belle Helene*, după *Faust*, după *Gil-Blas*, care 35 ar spune că adoră pe *Mir Ilie*, pe *Labele Elenei*, pe *Fusle* și *japlaz*, ba nu zău cine n-ar pufni de râs? înțeleg să nu cunoști o limbă, dar nu oun cuvînt să pocești cuvintele despre care ai să spui ceva.

40 Dar, în sfîrșit, avem și noi ciocoiturile noastre, cocoane și pricopsiți care se vîră cu doamne-ajută prin

franțuzește. Cel puțin aceștia sunt ridicoli și cunoscuți ca ridiculi. Și de aceea avem *Frauțuzitele* lui *Făcea*.

La francezi însă oamenii culți scriu cu o naivitate extraordinară lucruri de cari barbar n-au.

5 De curind a ieșit un *Guide* al ziarului *Figaro* privitor la expoziția din Paris.

Ce este în acest *Guide* e de nepomenit. Și aici nu e vorba de vorbit, ci de scris. Și nu un brutar din Paris l-a scris, ci scriitorii cari se „pichează” de literatură, 10 de multă literatură, de la ziarul *Figaro*.

Ia, mă rog, deschideți acest *Guide* la capitolul *Roumanie*. Să vedeți minune.

Ghiciți cum cheamă pe d. Capsa?

Poate că Capscha?

15 Vă înșelați.

Cu toată firma d-lui *Capsa*, *Figaro* i-a botezat *Capska*.

20 Cum cheamă pe d-nul *Ciurcu*? Poale *Ciourkou* sau *Tchiourkou*.

Aș, de loc. *Figaro* l-a botezat: *Circiu* sau pe franțuzește *Sirsiiu*.

Dar catedrala de *Argeșiu*, știți cum a ajuns? Nici mai mult, nici mai puțin decât: *Ordgesch*.

25 Și *țuica* care ar fi putut ajunge *tzoulka* s-a prefăcut în *Ironica*; și *iaurtul* în *iatour*; și *tămîioasa* în *taivaioasa*.

Ignoranța și ridiculul cronicarului francez a atins culmea. [...]

30 A avut dreptate criticul *Lemaître* cînd și-a bătut joc, cu atîta profunzimeși cu atît spirit, de cronicarul francez, care mai adesea este un ovrei ce n-a izbutit să termine o universitate sau chiar un liceu.

Și noi avem dreptate să ne mirăm de ușurința cu care scriu unii francezi despre popoarele celelalte.

MESCHIN ȘI CANALIE

Ce tot ne vorbesc unele reptile guvernamentale de delicateți de stil; cînd ai să gonești din casă pe un om cumsecade, îi poți spune într-o mie de feluri: 5 „nu pot primi serviciul d-tale”; cînd ai să dai afară un șarlatan, îi poți spune: „n-ai găsit gîsca de jumulit”; cînd șarlatanul este nerușinat, îi poți zice: „ieși afară nerușinatule”; cînd dai un cîne afară, îi strigi: „huideo I”; cînd dai un porc afară, îi strigi: „hîidea !” In toate aceste 10 ocazii, stilul este perfect de potrivit și de cuviincios.

Altfel critici pe Kogălniceanu, pe Dumitru Brătianu, pe Nicolae Ionescu și treptat-treptat la cu totul alt stil 15 ajungi cînd te cobori pe scara Carp, Lahovari, Mănu, Maiorescu, Păucescu, Mirzescu, Ceaur, Pake, Lascăr Catargiu; dar cînd ajungi la Gună Vernescu stilul nu mai poate avea limite.

Pe un cal derasă este destul să-l atingi, într-o gloabă trebuie să dai cu biciul pînă vei face scoarță la mîină, iar 20 într-un porc trebuie să dai cu măciuca.

Vernescu a pierdut dreptul d-a-i vorbi în stil cuvenit numai omului.

In el nu mai este nimic de om; umanitatea din el s-a evaporat și sub masca umană n-a rămas decît 25 lăcomia animală, prostia inertă și bestialitatea, care leagă pe om de întreaga scară a animalității.

Ce va fi crezînd acest om cînd închide banii în visterie și nu vroiește să plătească salariul profesorilor?

Face economie statului? Nu !

Nu poate, în curînd, să facă față la datoriile statului? Nu !

Banii închiși în visterie produc dobîndă? Nu!

5 Nu există nici o cauză să hotărască pe Gună Vernescu la atîta încăpăținare; și cu toate acestea trebuie să se explice această nouă nebunie a lui cu ceva.

Mai întîi este bătrîn. Dar mă grăbesc să spui că are multe aparențe d-a nu fi bătrîn ca toți bătrîinii.

10 E violent ca la 19 ani și n-are imaginație ca un bătrîn de 119 ani.

Aci este un mister.

15 Violența științificește ori este o exuberanță de viață, de viață tînără, focoasă și complectă, ori este o slăbiciune de nervi, o agasărie dureroasă a sistemului nervos, uzat ori prin muncă, ori prin deboș.

Dar pînă aci nu privește pe bătrîni.

20 La bătrîni violența sau este o adîncă concentrare a gîndirei, gîndire originală, care rezultă dintr-o muncă de o viață întreagă, ori violența este o flacăra trecătoare și fără lumină, funinginoasă și murdară, o violență brutală, nestăpînită, obscură, idioată, furioasă fără energie, zgomotoasă fără vorbe, oarbă fără eroism.

25 Această violență dă de gîndit. Bătrînul nu e curat. Trebuie să fie ceva la mijloc, sau și mai corect zis, bătrînul se încearcă să facă să fie ceva la mijloc.

Această violență, fără lumină, fără eroism, fără credință și fără imaginație, este a bătrînilor cu viții ascunse.

30 Acești nenorociți mizerabili pot să ucidă, să dea foc și să răstoarne tot ce le iese înaintea, căci violența lor are numai stupiditatea infuriată a sistemului nervos, atacat de ingrediente, iar nu pornirea eroică a naturilor mari și generoase.

35 Iacă o cauză. Vernescu este violentul ingredientat. Este sigur aceasta, căci violența lui n-are cuviința bătrîneței, nici cumpătul unui om cu experiență.

Iacă o cauză.

40 Gună Vernescu s-a infuriat contra profesorilor, cari, obicinuiți a cere salariul pe două luni de vacanție înainte, au avut nefericirea să ceară și sub vîstierul zmintit.

A fost destul să se înfurie și nici chiar pe o lună să nu le mai avanseze.

5 A doua cauză este ignoranta cumplită a acestui șarlatan furios. El nu știe nimic decât pehlivanii; el n-a învățat nimic din ceea ce înalță pe om; el nu distinge decât acolo unde are ceva de jăfuit.

10 Și de aceea el nu înțelege că pentru profesori est. neapărat trebuință să iasă și ei o lună și jumătate, să iasă în mijlocul naturei să se odihnească, să se învioreze, să se îmblinzească de farmecul naturei, căci ei nu fac socoteli și aceleași socoteli un an de zile, ci munca lor se exercită asupra naturei umane, asupra copiilor, când natura este mai vibrantă decât oricând și oriunde.

15 Avansul profesorilor se explică prin faptul că ei trebuie să se întorcă dispuși și generozități de marea și educativa natură.

Dar această problemă este prea grea pentru un meschin și o canalie abrutită ca Gună Vernescu.

20 Și afară de toate acestea Gună Vernescu crede că arendaș și ministru de finanțe este același lucru.

El care a vîndut ouă de la moșie, crede că ar fi o risipă să dea bani acolo unde ar fi obligat de omenie, de cultură și de necesitățile superioare ale corpului profesoral.

25 Ce vreți, Gună Vernescu s-a gândit ca nu cumva să moară un profesor în vacanță.

Ce stupid!

Dar banii după vacanție se cuvine în orice caz aceluia care a profesat pînă la vacanție.

(0 Dacă profesorii nu vor ști să-și apere drepturile lor, e banal, dar trebuie s-o spunem, își merită soarta.

IDEI. IDEI. IDEI!

5 Era odată un cavaler c-un geam în ochi, cu surtuc scurt, cu glasul nazal, cu un aer atît de fals impunător și cu niște gesturi atît de englezești, încît multă vreme a distrat pe cronicarii ziarelor. Și cavalerul se numea Petre; și soarta-l aruncase pe băncile ministeriale; și cavalerul începea orice frază cu cuvîntul idee și sfîrșea orice discurs cu cuvintele: ideile ne-au adus la putere.

10 Și mulți naivi și-au zis: de n-ar fi nu s-ar povesti, acest om este plin de idei.

15 Și cavalerul plin de idei făgăduise naivilor că va sta la putere doisprezece ani în virtutea ideilor sale. Și fluturii de noapte s-au adunat în jurul lui ca în jurul unei lămpi luminoase.

20 Dar lampa s-a stins. Cavalerul Petre a trecut pe la minister ca un meteor și aplecat de la minister zguduit și trîntit de Gună Vernescu, de un avocat eipiu și șarlatan a căreia inteligență începe cu grandomania și se confundă cu furia unei nebunii dureroase.

Astăzi cavalerul Petre se odihnește retras în fastul vieții sale private.

De cînd cu Petre, lumea se obicinuisă nu mai auză pe oameni strigînd la răs_pîntii: eră nouă, idei noi!

25 Dar, în vacanție, se ivește un alt om, bine cunoscut și în bine și în rău, care din senin începe a striga: eu sunt cu ideile, voi nu aveți idei.

Și acest om, incontestabil un om inteligent, începe a călca pe urmele cavalerului Petre, c-o singură deosebire: pe cel dinții îl urma un alai de vro câteva persoane cunoscute, iar pe cel din urmă nu-l urmează decît umbra sa mare și neagră cînd soarele îl bate în fală.

E vorba de dl. Panu.

Decit va timp d-sa nu face decît să iscălească articole pline de „eu” și iar „eu” și mai ales de afirmația senină și categorică că „eu (adică d-sa) am idei și voi liberalii nu aveți; eu fac opoziția cea mai energică căci lupt și mă deosebesc de guvernanții de astăzi pe idei”.

E foarte comod să vorbești tu singur de tine cînd nu poți vorbi de ai tăi, fiindcă nu-i ai, dar in aceeași vreme este și trist, este și un simptom de ambiție zdrobită, de neputință sigură și mai ales o dovadă de îngîmfare ridiculă și de absolută lipsă de creștere.

Abia oamenii mari și îmbătrîniți în luptă, in urma căroră stau multe și mari fapte săvîrșite de ei, pot invoca în momente de emoțiune cînd sunt atacați fățiș și crud, pot invoca acel „eu” al d-lui Panu și ideile-fapte, cari numai în stare de fapte împlinite descarcă invocarea de aroganță și de fatuitate.

Dar dl. Panu nu este obligat de nimic și denimeni să erează că ideile d-sale sunt fapte sau sunt dorite de națiune sau cel puțin de un grup, ca să treacă în fapte, și tocmai de aceea d-sa ar trebui să fie cu mult mai modest decît nu este și cu mult mai circumspect de teama ridiculului d-a nu cădea in starea sufletească a cavalerului Petre.

Îi este ușor d-lui Panu să scrie mult și neconținut; îi este și mai ușor să invoace idei și reforme pentru țara românească. Îi este ușor tocmai fiindcă d-sa nu este chemat a le realiza, și mai ales pentru că nu reprezintă pe nimeni, nu luptă cu nimeni și luptă contra tuturor, îi este ușor fiindcă nimeni nu-l întreabă de aproape de ce s-a făcut liberal național, de ce s-a făcut rosetist, de ce l-a părăsit și pe acesta și s-a făcut socialist, de ce apoi s-a retras la poziția de democrat radical, de ce a trecut la disidenți, de ce i-a părăsit, de ce îi cuni pare a gravita in jurul d-lui D. Brătianu etc. etc.

Rezultatul acestei izolări sau, mai potrivit, a acestei seriinesfirșite de capriții este neapărat mulțimea ideilor. Și nu glumim de loc. Dacă n-ai nici un friu și nici o convingere ori, ca să fim mai drepți și mai delicați, dacă convingerile tale personale să prefac și se schimbă repede, ca la d. Panu, atunci vei produce o sumedenie de idei politice cari vor spori la număr dar vor descrește in coeziune pînă la explozie, și aceste idei vor fugi una de alta pentru a distruge șubreda și flusturataca lor clădire, întocmai cum fug atomele aburilor și prefac forma sumei lor totale pînă o fac să dispară dinaintea ochilor.

Și d. Panu, în viața sa de publicist fără nici un scop real pentru țară, a invocat o sumedenie de idei inconherente după lunile anului, după cum era cald sau frig, după cum bătea vîntul sau era liniștit, după cum trecea d-sa de la o doctrină la alta, de la o evanghelie la alta.

Și ideile d-lui Panu au fost multe și acum s-au dus, au zburat ca fumul, ca aburii, și altele vor veni și vor dispăre dupe cărțile cele mai noi pe care le va citi d-sa și după prefacerile politice prin care va trece d-sa.

D-sa este omul cel mai liber din lume: n-are nici partid, nici credință, nu este legat nici de alții, nici de ideile altora pe cari le sprijină într-o zi pentru ca a doua zi să treacă la altele. Și atît de mult este îndrăgit de libertate, încît la nevoie nu recunoaște nici legile: neputînd fi liber în țară, trece granița și-și găsește libertatea in cartierul latin.

Pînă aci este o parte din d. Panu. Este adevărat că o sumedenie de idei a invocat d-sa. Dar politicește d. Panu va rămînea pururea un om fără trecut și fără viitor.

Mai întii pentru că are multe idei dodată, cite citește într-o zi într-o monografie în vogă la reformatorii din cluburi și cafenele, și al doilea pentru că ideile d-sale sunt în mare parte ridicule.

Să luăm un exemplu. într-alte țări, unde masa poporului este compusă în mare parte din uvrieri, între altele democrații radicali au luptat și luptă pentru fixarea numărului de ore de lucru pe zi.

Iacă o idee practică, dreaptă și generoasă.

D. Panu se inhață de această idee și o aplică în programul său la transporturile țăranilor. Nici mai mult nici mai puțin, d-sa voiește că o lege specială sau un articol din acea lege să fixeze pe zi orele de transport ale țăranilor.

Iacă o idee dreaptă, generoasă și practică pentru uvrierii din Belgia și care la noi, aplicată la transporturile țăranilor, devine o glumă de copil, o idee cel puțin barocă.

10 Dar țăranii transportă noaptea pe drumul drept sau la vale, dar țăranii odihnesc pe călduri ore întregi în pieptul muscelelor și așteaptă sara tocmai când uvrierul încetează lucru], dar țăranul în transport nu ține de ore, ci de felul locului și al timpului etc.etc.

15 si d.Panu își are ideea sa luată din programul unui democrat belgian. Ce-i pasă d-lui Panu?

D-sa ține să aibă idei, dar, s-o potrivești nu s-o potrivești cu țara, este destul să aibă idei.

20 în felul exemplului de mai sus și cu metoda d-lui Panu, ne mirăm că *Lupta* nu deschide o prăvălie specială de idei.

Dar pînă aci e vorba de prima parte din felul de a fi al d-lui Panu. Este însă o altă parte. Este îngîmfarea d-lui Panu cînd afirmă că are idei și nu are nici chiar utopii.

25

Aci d. Panu este și mai d-sa.

Vom schița și această parte a acestui temperament violent, bogat, dar lipsit cu desăvîrșire de simțul realității și al posibilului.

JUNIMIȘTII

Este un fenomen curios să vezi o grupă de oameni cari nu-și cunosc țara nici în trecutul, nici în prezentul ei, cari nu cunosc firea și menirea românului și cari au foiletat cărți străine pentru a ne reforma pe noi și au cunoscut mediocru pe germani pentru a hotărî definitiv de ale noastre. Este un fenomen curios să vezi pe uni; oameni cari, neavînd rădăcini adinei în poporul românesc, neavînd nici trecut, nemuncind nimic nici în prezent, și totuși ridieîndu-se ca oameni de știință, de metodă, de idei, de reforme, de progres. Și ce vine și mai ciudat este să-i vezi aroganți, siguri, vecinie mlădioși și vecinie făcînd apel la caracter, vecinie greșind și vecinie închipuîndu-și păcate grave în pasivul altora.

10

15

Să fie prostie? Nu, am fi nedrepti. Sunt printre ei, în cercul conducător, oameni culți și inteligenți.

Să fie iluzie? Nu, ne-am înșela să-i credem iluzionați pe niște oameni atît de sceptici, născuți sceptici, căci scepticismul lor este o blazare de nervi, de carne, iar nu o deziluzie intelectuală, care de multe ori se ridică melancolică la înălțimi egale cu ale entuziasmului. La ei scepticismul, blazarea, deziluzia, toate aceste stări psihice sunt innăscute, sunt organice și fatale.

20

25

Dacă nu este nici prostie, nici iluzie, ce poate să fie?

Cînd auzi de căpitănie ca reformă, cînd auzi de dreptul fatal de a ne governa, ca fudulie, cînd auzi idei noi

și eră nouă ea aroganță, ie înlrebi fără să vrei: «facă urs e nici prostie nici iluzie din partea lor, ce poate să fie?»

Și răspunzi, și trebuie să răspunzi neted și liniștit: comedie!

5 A, este un euvint dulce pentru asemenea actori, și cu atît mai dulce, cu cît lor le plac glumele, farsele, paiatarlicurile.

10 Cum voiți junimiștilor să nu le placă comedia? Naturi de oameni cari n-ar părăsi o masă copioasă cu un vin generos sau o cafenea cu bere de martie sau oculisă cu femei frumoase pentru nimic în lume, cum s-ar putea să nu le placă comedia?

15 De cîte ori Borta Rece și Luther, pivnițele de lingă Opera din Viena, și grădinile din Munehen, și înfundăturile din Berlin, și Mabilul din Paris n-au răsunit jovialități desfătătoare a șefilor lor? (ie

20 Nici de vorbit că situațiile cele mai tragice sunt întoarse de ei în blagă, în comedie infinită cu vorbe groase, cu spirit lasciv, cu gesturi dăsfriate, cu hohote acoperite de nori alburii de bere și cu duhoare de suncă și wtirsti.

Poate că vă displace aceste aluri de condei cam libere, ce e drept; ei, d-nii mei, întru ce cel care descrie ceea ce d-voastră ați făcut și faceți este așa de vinovat?

25 Și dacă astăzi ați juca altceva decît comedia, am înțelege să vă lăsăm trecutul să se odihnească în memoria grotelor în cari ați petrecut; am zice și noi ca unii filozofi: trecutul unui om este al omenirei, ei îi aparține, căci ea l-a produs; dar nu, d-voastră începeți din nou să combinați ministerele, să vă poftiți la portofolii, să reformați țara, să distrugeți partide politice și, pe presupusurile lor ruine, să ridicați partide noi.

30 Și dacă chiar ați face asemenea operații ca niște, lovături fantastice de bursă, într-un chip mai omenos, nimeni nu ar simți cruzimea d-a vă strica jucăriile.

35 Dar nu, d-voastră, junimiștii, păcătuiți în aceste jocuri, cu ura d-voastră nemotivată și neinstrunată, cu aroganța d-voastră atît de bine cunoscută, cu lăcomia d-voastră atît de desfrînată și cu insultele din senin cari vă vin ca niște perioade rabice. la anume epocă și în anumite împrejurări.

S6C

5 Ceea ce vă caracteriza însă de cîtva timp încoace este mania puterii. Vi să pare c-o aveți, c-o strîngeți în brațe, c-o împărtașiți noilor voștri apostoli de carton și că lumea din țara românească nu are altceva de făcut decît să tremure înainte-vă • Vedeți, basmul este plăcut, bineînțeles pentru senzualitatea d-voastră, dar basmul așa cum îl meremetisiți este prea obraznic din cale-afară.

10 Prea bine. Să admitem că pe noi ne-ați răpus. Liberalii nu trebuiesc să intre în socoteală. Radicalii sunt ridiculi, și aici aveți dreptate. Disidenții sunt niște papuci în care si Pake... Dumnezeule!... și-a vîrît picioarele. Conservatorii sunt pierduți.

J5 Pînă aci fantazia este nevinovată.

Dar cînd vă dați în petec este atunci cînd pozați în partid de guvernămînt.

20 Ce, n-a înțeles d-nii Carp și Maiorescu, căci ceilalți au foarte multe scuze d-a nu înțelege, că conservatorii au dat cea mai cumplită lecție tuturor facțiunilor, că ele nu pot governa țara românească?

25 Conservatorii, în 12 ani de trîndăvie și de ură legănată pe canapele moi, au adunat ce-au putut împrejurul lor: bătrîni ramoliți, parveniți, gheșeftari, pușcăriși, violatori, într-un cuvînt spuza toată a derbedeilor, a izgoniților, a șarlatanilor și a viveurilor cari și-au mîneat starea părintească.

30 Ca în lăuntru și în jurul unor ruine insultate de ploii și de trecători s-au adunat tot ce ținea direct din animal, tot ce nu se ridicase la o completă umanitate.

Și, cînd au venit la putere, conservatorii s-au trezit fără o grupare serioasă în parlament și, mai ales, fără partid în țară.

35 A fost o crudă și meritată deșteptare din acea epilepsie murdară în care se zvîrcoliseră 12 ani.

Astăzi văd bine, sunt convingși că nu pot governa. Nici convingeri, nici oameni, nici alegători.

Cum putea să guverneze?

Și junimiștii nu învață nimic dintr-aceasta? Dar tocmai ei ar fi chemați să mediteze asupra legilor fatale ale lumii constituționale, ei cari și-au luat porecla de constituționali.

5 Cine sunt?

D-nii Carp și Maiorescu, plus poeziile proaste ale lui Jak Negruzzi, plus ealamburistica lui Pogor, plus diletantismul lui Laurian. plus comediile lui Caragiale, cari au meritul de a înveseli pe toți, plus imensul zero-Nika.

10

Și atît, Numai atît. încolo pustiul fără margini, în țară ei apar ca un grup de solitari, și nici politica lor de peripatetici ambulanti nu-i poate scoate din vițiile politicilor solitari.

15

Atît sunt, căci ceilalți sunt ai lor atît cît pasările călătoare sunt ale țarilor prin care trec

Sunt numeroși în Cameră?

întrebați pe d. Carp cînd joacă obișnuitul său pichet și are chef să fie om deștept și vă va răspunde.

20

Dizolvarea Camerei ar fi pieirea junimismului și va fi căci parlamentul acesta nu va purta în istorie numele de „Parlamentul cel lung”.

25

Atunci... atunci ce voiți să facă niște oameni fără alegători? Doar nu și-a pierdut cumpătul țara românească, ca să populeze iarăși băncile parlamentului cu d-alde Crisenghi, Miclescu, Volenti etc. etc.

Fără alegători și fără poliție? O, va fi prea cumplit pentru junimiști!

•90

Nu vor intra în parlament decît iarăși dl. Carp și iarăși dl. Maiorescu, miluiți, bineînțeleș, iarăși de partide binevoitoare.

Și atunci, desigur, dl. Maiorescu în aforisme și dl. Carp în citate englezești vor deplînge nestatornicia lumii aceștia.

95

Și se vor uita unul la altul și vor juca din nou comedia oamenilor cari cred în idei și nu le pasă de alegători.

— Eu, d-lor, va începe dl. Carp, voi aștepta 10 ani, 20 de ani, dar d-voastră vă veți duce, căci nu aveți nici o idee care să vă țintuiască pe băncile acelea!...

Da. va aștepta: numaio dată dl. Carp a văzut puterea!

Nu rămîne junimiștilor decît trecutul!

5

O, trecutul acesta este splendid. Mormanele de oase albe ale nevinovaților țărani vor apoteoza pe junimiști în lipsă de putere și de alegători.

Dar* toate acestea sunt glume. Să vorbim senost cînd veti veni la putere, d-lor junimiști?

10

Probabil că în cîteva zile; prea aveți idei multe și alegători puțini!

SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ

„Să te ferească Dumnezeu de amici...”

Cînd vorbești de un general care și-a băgat sabia în teacă de frică că sabia poate să fie ascuțită, cînd vorbești de un general care și-a părăsit drapelul de spaimă că sub cutele acestui drapel va curge sîngele în șiroaie, cînd vorbești de un general care a preferit să dea dosul în fața turcilor spre bucuria lor și spre sănătatea lui, cînd vorbești de un general norocos care în urma acestor frumoase isprăvi a scăpat teafăr și neatins de nimeni și mai ales cînd auzi pomenindu-se de un *spătar fără spadă*, vrînd-nevrînd trebuie să te gindești la *general Mano*, actualul ministru de război.

De, sunt lucruri despre cari nu trebuie să pomești dacă ții cu orice preț la un prieten nevoiaș. Este imposibil să aperi pe un om de poltronărie, mai ales dacă acel om ocupă o demnitate mare în stat. Nimic nu poate feșteli mai cumplit pe un bărbat decît frica și lașitatea, formele egoismului mancelui mai degradator. Și este monstruos, mai ales cînd te încerci să aperi pe un general de asemenea păcate. Militarului i se cere mai mult decît oricui mîndria poziției lui, cîntea și supunerea nemărginită a drapelului sub care i-a strălucit la mini galoanele de aur și desprețul de moarte, marea virtute militărească care face eroi și transmite secolelor viitoare numele lor, alături cu numele celor mai mari regi ai lumii. Așa este lumea întocmită, că tocmai pe acela din care își face idol să-l înfierceze de vecie dacă nu este la înălțimea spe-

ranțelor ei. Nimeni nu va ponegri pe un negustor care de frică și-a părăsit prăvălia; dar toți, chiar cei mai prăpădiți, se ridică cu scîrbă și cu despreț contra generalului care și-a lăsat steagul să învingă sau să piară, iar el s-a dus acasă pentru ca să-și bea în tihnă țuica înainte de masă și cafeaua după masă. Așa e lumea și cine ar avea curajul trist să facă morala lumii de rușine? Peste un asemenea avocat îndrăzneț opinia lumii calcă nepăsătoare, arătînd cu un deget desprețuitor pe clientul laș al avocatului decăzut.

Iacă ce a scăpat din vedere celor de la *Constituționalul* cînd se încearcă să mai apere pe „*spătarul fără spadă*”, pe generalul dezertor al drapelului românesc, pe cavalerul care n-a avut din *Bayard* decît calul, care a ninchezat melancolic și dureros cînd i-a dat pinteni să fugă de drapelele ce porneau peste Dunăre, pe d. general Mănu, prudentul general cu stofă de salonist, iar nu de erou.

Este cazul trist d-a face pe generalul pacinic să murmure: „ferește-mă Doamne de amici!” Ce zor aveau cei de la *Constituționalul* să mai pomenească de *spătarul fără spadă*, ce zor aveau ei să mai apere pe bietul general? N-au înțeles încă că orice apărare în cazul acesta fatal amintea de rușinea generalului d-a nu trece Dunărea atunci cînd se decidea de soarta noastră, de independenta noastră, de regalitatea noastră, de vitejia și de gloria noastră? N-au înțeles confracții noștri că este destul să amintești aceste fapte pentru ca orice român să se gîndească: „Galoanele generalului trebuiau desprinse și lipite de mîncea oricărui soldat care a rămas șchiop, ciung sau orb în grindina de gloanțe și în trăsnetele de șrapnele”.

Dar, Doamne, apărarea junimiștilor este un capdoperă de acuzațiune. în urma unei asemenea apărări, generalul trebuie să exclame cu dezgust: *desigur nu mi-a mai rămas amici!*

După ce confracții noștri vorbesc despre „*persecuțiunile cari au silit pe actualul ministru de război să părăsească armata*”, încheie: „*Ne aducem aminte că pe cînd d. de Cassagnac ataca cu o furie nebună pe generalul Boulanger, unele ziare monarhiste au insinuat*

cu ocazia unui duel că Boulanger n-ar fi tocmai curajos. Atunci d. de Cassagnac a relevat cu indignație această acuzație adusă adversarului său, zi când: „Sunt vrăjmașul generalului Boulanger; însă nu pot admite ca să se zică că un ofițer francez, oricare ar fi el, nu ar fi viteaz!”

Auziți apărare! Ați înțeles de ce generalul Mănu a părăsit armata română? Ați înțeles de ce generalul este viteaz? Știți de ce? Fiindcă d. de Cassagnac nu poate admite că un ofițer francez n-ar fi viteaz? Ați înțeles acum de ce generalul Mănu nu a voit să treacă Dunărea cu tot ordinul expres primit de la șeful suprem al armatei? Ați înțeles teoria celor de la *Constituționalul*? Ea este foarte simplă. Viteaz poți să fii, chiar când părăsești siintul drapel în care stă concentrate pentru militari demnitatea și gloria armatei și a națiunii întregi, fiindcă d. de Cassagnac crede că sub uniformă oricărui ofițer francez s-ascunde un erou! După această teorie, adevărații eroi sunt niște naivi, voind să cucerească gloria în fața morții, căci eroi ar rămânea și dezertând, și refuzând d-a ataca, și bînd cafea și bectemis la gura sobei.

Este destul să fii ofițer. Tot eroismul cel adevărat stă în a defila bine la paradă și a obține în timp de pace gradul de sublocotenent sau de general.

Am avut dreptate să zicem: ferească-te Dumnezeu de amici ca cei de la *Constituționalul*, căci apărarea lor este o nouă pedeapsă și o nouă vestejire a unui grad, deja insultat de acela care n-a știut să-l iubească și să-l glorifice.

Dar să răfuim nițel argumentele ridicule ale junimiștilor. *General Mănu a fost persecutat?* Este un neadevăr rușinos, pe care-l invocați în apărarea unei cauze pierdute de vecie. Ce, a fost generalul pedepsit pentru insubordonanța sa? Ce, a fost dat judecatei și degradat pentru tristul exemplu pe care l-a dat întregii armate?

Și oare, chiar rînd s-ar fi întîmplat așa ceva, nu ar fi meritat generalul care refuză d-a trece Dunărea?

Dar, nu, generalul a rămas tot general, comandantul a rămas tot cu brigadă, cu o brigadă în care cei rămași trecuseră Dunărea și se întorceau încărcăți cu gloria în care orice soldat dovedise că este un erou.

Unde sunt dar *persecuțiunile*? Să vă spunem noi adevărul.

Generalul, care nu era obicinuit cu războiul, este un boier, un răsfățat al soartei, carenu s-a obicinuit cu altă garnizoană decît aceea din București. Cînd i s-a încredințat o comandă cu reședința în Iași, generalul care n-a voit să treacă Dunărea, n-a voit să treacă nici *Milcovul*. Și generalul și-a dat demisia. Iacă tot adevărul. Unde dar sunt persecuțiunile cari au făcut pe d. Mănu să părăsească armata? Ei, noi cunoaștem bine eroii din stofa generalului Manu.. în București sunt saloane, serate și baluri mai multe, în București sunt teatre, și serbări, și parade mai multe. în București este luxul, este lascivitatea, sunt atîtea ocazii de desfătări fățișe și clandestine mai multe decît la Iași. Unde dar ar fi putut străluci mai luminos acela care n-a știut să învârtească peste Dunăre pala spadei sale, decît în București? Și doar nurefuzase-el d-a-și risca viața, compromițindu-și ceva mai mare,, pentru petrecerile din capitală?

Era dar natural să părăsească armata încinsă denimbul gloriei, el, care era străin de gloria ei. Și s-a retras. S-a făcut bine. Singurul bine pe care l-a făcut armatei. Iacă tot adevărul și toate persecuțiile îndreptate de națiunea ingrătă contra eroului care nu și-a încredințat viața pe talazurile bătrînului fluviu.

Cît pentru comparația ce fac junimiștii între Boulanger și Manu și cuvintele d-lui de Cassagnac, ni se par absolut ridicule.

întrebarea e ce-ar fi zis feldmareșalul Moltke de un general care ar fi refuzat să treacă Rinul, iar nu de re a zis d. de Cassagnac de un general care s-a bătui în duel și a fost rănit.

Și mai bine junimiștii s-ar gîndi la ce-a făcut tribunalul marțial lui Bazaine, iar nu la discursurile d-lui de Cassagnac.

Și mai bine junimiștii ar asculta armata, care suferă' de monstruozițările administrative ale generalului! Manu, decît l-ar apăra cu cuvintele d-lui de Cassagnac..

Nu, d-lor junimiști, orice ați zice și orice ați face, generalul Manu va rămânea un *spătar fără spadă, căci-*

singur si-a aruncat-o de la brîu, nu atunci cînd și-a dat demisia, ci atunci cînd n-a voit să treacă Dunărea.

Jertfa era prea mare pentru un militar de saloane și spada era prea grea pentru acela care n-a văzut în militărie decît latul galon de aur și zuruitul pin-tenilor.

în cît privește insinuația d-a pune pe ofițerii noștri alături de generalul Mănu, noi o declarăm în fața armatei noastre de eroi că este o infamie.

Noi, izbind în general Mănu, glorificăm armata română, iar voi, cînd apărați, insultați pe aceia cari prin vitejia lor ne-au croit soarta popoarelor eterne.

încă o apărare ca aceea din *Constituționalul* și generalului Mănu nu-i va rămînea decît să se retragă în chilia monahală.

De la coif la pălărie, de la pălărie la potcap, de la spadă la baston, de la baston la cirjă.

Și cine știe? Poate că i-ar șede mai bine *spătarului fără spadă*.

GENERAL „POLIȘINEL”

„Serbăm astăzi aniversarii! Unei zile în care ne-a fost dat să deșteptăm gloria strămoșească”.
„...ne-a fost dat să lucrăm...”
„...în amintirea acelor cari și-au plătit tributul singelui...”
„...ne-a îmbărbătat și nea alina suferințele”.

(Din Toa-lul sacralului M^{ca})

io

Auziți ce cuvinte eroice smulse din adîncul unei conștiințe de viteaz? Cine putea vorbi astfel înaintea m.-sale cu mai mult drept, decît *generalul Mănu*?

15 Cui i-a fost dat să dăștepte gloria străbună și să plătească tributul singelui? în capul cui-comandantul suprem al armatei a stat sigur de victorie? Și cine a avut mai multă trebuință de alinarea rănilor glorioase dacă nu generalul Mănu?

20 Rînd pe rînd toate exclamațiunile bărbătești scoase de generalul Mănu în toastul de la 30 august sunt legitime și emoționate.

25 Cînd armata românească și-a desfășurat drapelul în șir lung pentru ca să treacă Dunărea, generalul Mănu și-a întors calul lui Bayard îndărăt spre capitala țării. Știți de ce? Pentru ca să deștepte gloria străbună a tuturor românilor din țară. Armata trecea în număr de 60.000 de flăcăi viteji, dar în urma lor mai erau încă un milion, cel puțin, debărbați. Generalul Mănu reintra în acest milion, pentru ca să trimbițeze gloria străbună.

30 Este adevărat că Banul Manta, că Calomfireștii, că Părintele Fărcaș și Buzestii au trecut Dunărea odini-

oară cu voievodul lor Mihai; dar acești eroi erau naivi, nu cunoșteau tactica și strategia generalului Manu. Aceia se gîndeau să dăștepte gloria lui Mircea cel Bătrîn numai în armata care trecea Dunărea, iar generalul Manu s-a întors de la malul românesc al Dunărei, ca să redeștepte gloria strămoșească în tot poporul. Și dacă-l lăsa familia, generalul Manu, după sistemul generalului Florescu, înmuierea tocmai în creierul munților... pentru'ca și p-acolo să se puie să redăștepte gloria strămoșească.

5

10 Națiunea dar trebuie să-i fie recunoscătoare, de curajul cu care a înaintat înapoi pentru a redeștepta gloria ei.

„Ne-a fost dat să lucrăm"... a zis generalul și nici un general nu putea să spuie că a lucrat mai mult în timpul războiului. Firește, de ce credeți că generalul s-a întors de la Dunăre: ca să stea cu mînele în sîn? Vă înșelați. Generalul, crezînd că peste Dunăre n-are ce lucra, s-a întors în capitală și a lucrat, a lucrat, a lucrat, pînă a dat pe brînci. Cît a lucrat generalul Manu nu știe nimeni, căci generalul nu este fanfaron: el lucrează pe ascuns, nici

15

20 chiar cei mai de aproape ai lui nu știe cît lucrează, căci, încă o dată el lucrează în taină. A avut dreptate să zică că lui i-a fost dat să lucreze în timpul cînd piereau pe cîmpiile cumplite ale Bulgariei, Șonții, Mărăcinenii și atîția alți copii generoși și sfinți ai patriei.

25

Și de ce n-ar fi vorbit de aceia cari și-a plătit tributul singelui? Nu știți cît sînge i-a curs generalului în timpul campaniei. Pe malul drept al Dunărei, într-o zi, a stat de dimineață pînă seara în soare, căci își uitase umbrela acasă. Pe la 6 ore s-a pus la masă. A mîncat cam mult.

30

A băut vin negru și odată s-a pomenit că-l podidește singele pe nas: prima vărsare de sînge, primul tribut al singelui! Pe urmă să vedeți căci nu se sfîrșește aci. Era călare. S-aude primul bubuit de tun, calul generalului sare din loc și generalul sare din șea; dar cum a sărit

35

nu știu, că si-a belit obrazul: a doua vărsare de sînge, ai doilea tribut al singelui. Cînd a văzut că armata trececîntînd peste Dunăreabătrînă, generalul a dat pînteni calului și fugi, fugi, fugi spre... capitală, ca să redeștepte gloria strămoșească acelor din țară; dar, fugînd

40

cam mult și foarte iute, se simte jenat, îl rosesea șeaua:

... vărsare de sînge, al treilea tribut al singelui. a treia vărsare de sînge, al treilea tribut al singelui. Cînd ajunse acasă, genciuu..

5

eroică și din multe cauze ale războiului se subțiasse și cureaua îi rămăsese largă. Scoate un briceag cu plasele de fildeș și vrea să facă o gaură în curea, cînd colo să taie la un deget: a patra vărsare de sînge, al patrulea tribut al singelui! Ei, și cît tribut d-asemena natură n-a plătit el patriei noastre!

Dar dacă rămînea vorba ca să mulțumească acelora cari l-au îmbărbătat, apoi desigur că ar avea mult, prea mult, de mulțumit. Citi nu i-o fi zis: „Treci, măi omule, Dunărea, că doar nu te-omincaturcii". Chiar cînd a plecat d-acasă spre Calafat o droaie de amici l-au petrecut si-i ziceau: „Nu te lăsa, Gogule! țin'te bine Gogule! Să

10

15

20

învîngi, Gogule, sau să nu învîngi, să treci sau să nu treci Dunărea, dar ține-ți firea; să-ți scuipi în sîn cînd vei auzi primul bubuit". Așa l-au îmbărbătat mulți, iar unul din amici i-a petrecut pe după git o baie cu o alună și în alună era un leac deseîntat, bun pentru spaimă, friguri și gălbenare.

Acum crez că nimenea nu mai poafecîrti împotriva toastului generalului Manu. A vorbit cum s-a purtat, căci d-sa este omul care prin excelență vorbește cum se poartă și se poartă cum vorbește.

SEPARATISM

Izolarea aprinde imaginația individului, îi umflă ambițiunea, eborîndunvâl gros peste realitate și uimindu-i forțele de luptă. Nici oamenii, nici faptele, nici împrejurările nu pot să se oglindească limpede și în proporțiuni exacte în mintea aceluia care strigă departe de mulțimea pe care n-o înțelege și exilat de poporul pe care i se părea că-l iubește. După cum va fi firea separatistului, el va fi pornit din ce în ce mai mult spre utopii, vise și feerii sau va trece în domeniul spaimei personale și a urei desfrinate, rînd pe rînd, contra grupurilor, contra partidelor, sfîrșind chiar printr-o dușmănie adîncă și ascunsă contra poporului rebel la teoriile și ficțiunile lui sociale. Sunt separatiști plini de o beatitudine cerească chiar cînd ei au fost izgoniți și huiduiți de mulțime, ipnotizați de feeriile lor subiective, și alții, din contră, chiar în luxul cel mai somptuos al vieții s-au crezut pururea prigoniți și amenințați de dușmani imaginari.

Separatismul ca metodă de luptă n-a produs decît sau așteți fericiți de propriile lor nenorociri, sau norocoși prigoniți, în îndestularea și fastul lor, de halucinațiuni, de terori imaginare și de o ură fără margini contra omenirii întregi. Niciodată însă n-a produs oameni compleți și echilibrați. Vorbim numai de separatiștii politici.

Gîndiți-vă la un reformator tînăr, zăpăcit de visele unei filozofii sociale străine și stranii, gîndiți-vă însă

la unul din ei, convins și blind, cinstit și resignat chiar cînd își crede idealul lui atît de departe de omenire, încît să nu i se pară decît ca o stea a căreia lumină n-a ajuns încă pînă la pămînt. Și dacă la noi nu veți găsi un asemenea tip, l-ați găsit în cărțile popoarelor unde există asemenea solitari, cari își dau, în prada luptelor reale, închipuirile lor bolnave, dar generoase. Revoluția cea mare a avut un Chenier, o victimă mare și un visător fragil, care nu putea cunoaște, izolat în armoniile lui intime, imensa și complicata mașină a omenirii.

Gîndiți-vă însă mai degrabă la acei separatiști cari cad la ambiții colosale, la halucinații teroriste, la ură și vîndictă, la zvîrcoliri dureroase, în mijlocul celei mai vaste opulențe. Acești separatiști, umflați de ambiție și de ură, sunt inamicii periculoși ai popoarelor. Gîndiți-vă la Gună Vernescu, acest om care s-a izolat de toate partidele politice, care a trăit în ele dușmănind și dușmănit, care n-a înțeles nici partidele, nici mulțimea, nici poporul, care n-a ridicat o școală, care n-a făcut o milă, care n-a conceput o idee cinstită și practică, și veți avea tipul separatistului sordid, închis pe viață în propriul lui egoism ca într-o temniță adîncă și fără lumină. Și să nu se creadă un moment că, dacă Gună Vernescu astăzi stă într-un minister și se află într-o aglomerație reacționară, nu este mai puțin izolat. Separatistul, chiar în mijlocul unui popor, el se află sufletește ca într-un vast pustiu.

Urmările fatale ale separatismului individual sunt aceleași și la grupulețele și mănuehiurile politice. Ar trebui să se gîndească mai mult asupra acestei probleme toți cei cari trăiesc, doi-trei laolaltă, separați de întreaga țară.

Și dacă răstrîngem problema numai și numai la politică, apoi desigur că cu greu individualitățile politice liberale ar putea să iasă din încurcătura următoare: dacă sunteți liberali, dacă sunteți democrați și admiteți ca principiu conducător voința poporului, surprinsă și formulată de aceia cari se ridică la geniul poporului, cum credeți d-voastră că munca d-voastră separatistă va răspunde la dorințele intime și reale ale națiunii?

Dacă credeți în virtutea numărului, căci poporul este
•ea mai mare valoare numerică din națiune, pentru
eo vă izolați, vă închideți, vă supuneți de bună voie
la un arest politic și social? Numărul desăvârșit este
5 *poporul*: pot să-l desprețuiască aceia cari cred în elite
sociale, în clase și caste, aceia cari cred în piramide
sociale al căroră vîrî provine din ordin divin, aceia
cari sunt convinși că ideile și reformele mari nu vin
decît de sus în jos, aceștia da, pot crede că doi inși
10 vor cîrmui țara tot atît de bine ca și un partid; dar
d-voastră liberalii, d-voastră democrații trebuie să
vedeți în organizarea și mulțimea unui partid dreptul
de a face politică și călăuza sigură în pregătirea și
15 izbînda reformelor sociale și politice.

Masa alegătorilor, partidele politice, majoritățile
parlamentare și ministerele, pentru d-voastră, liberali
disidenți, ca și pentru noi, liberalii-naționali, sunt cele
patru lespezi ale liberalismului democratic, atît de
20 fatal și de greu pecetluite una peste alta, încît zdrobesc
și distrug orice individualități cari nu fac parte inte-
grală din ele. Și, de fapt, știți prea bine că așa se întim-
plă. Și aci nu intră în joc decît legile fatale cari guver-
nează societățile constituționale moderne. Iacă de ce
25 ura imensă a individualităților politice, rupte din
partidul național liberal, asupra cîtorva oameni politici
a fost monstruoasă atunci și inexplicabilă acum. Înici
pe d. D. Brătianu, nici pe dl. Vernescu, nici pe alții
nu i-au dat la o parte voințe personale, ci fatalitatea cu
care stau strînse între ele, fără a se zdrobi, numai
30 același partid cu aceeași majoritate parlamentară și
eu același minister, toate compacte și identice în ten-
dințe și în ideal. Bucățile cari se rup din acești factori
sunt azvirlite spontan și nici intrigile, nici ambițiile
nu joacă rol în această alungare fatală.

35 Dar să revenim. Cînd liberalii disidenți fac apel la
voința poporului, nu fac ei apel la numărul cel mare
de voințe și gîndiri? Și în acest număr mare nu văd ei
izvorul ideilor mari și generoase? Nu văd ei directivul
lor ca șefi politici? în popor, desigur, în numărul
40 cel mai mare ei trebuie să vază o unitate de voință
mai puternic decît ar avea-o doi-trei inși și un izvor de

concepțiuni cu mult mai vaste decît ar putea avea două
trei persoane politice închise în cabinetul lor de lucru.

5 Fiecare om din popor poate să nu fie un filozof, un
poet, un politic, dar indivizii întruniți laolaltă într-un
singur corp, într-un singur popor, devine un mare
filozof, un mare poet, un mare politic.

10 în orice caz, într-un popor stau potențial închise
adîncimi filozofice, emoțiuni poetice și vaste concep-
țiuni politice, la cari niciodată nu s-a putut ridica decît
numai aceia cari au trăit în popoare și au avut geniu!
d-a le înțelege.

D-tră disidenții nu puteți decît să admiteți aceste
adevăruri, căci numai ele au condus lumea modernă la
forma constituționalismului. Altfel de ce ați admite că
15 toate puterile emană de la națiune, de la imensul
număr pe care ciocii și reacționarii îl urăsc în cel
mai înalt grad al urei. Și ei sunt consecința. Ei sunt
învinșii noii faze a omenirii. Ei cred în elite și în indi-
vidualități; ei nu pot înțelege voința, curentul și
20 idealul marelui număr, nevăzînd în popor decît o
apropiere de individe, apropiere artificială, iar nu o
singură unitate distinctă și psihică. Ei nu cred că
suma voințelor și a mințelor dintr-o națiune formează
o voință și o minte gigantică, cu legile ei speciale
25 și diferite de ale fiecărui individ în parte.

Ei nu cred în virtutea celui mai mare număr, ci
în virtutea cîtorva sau chiar a unuia singur. Pentru ei
oamenii mari sunt fenomene separate de mulțime.

30 Dar dv. liberalii nu puteți admite această teorie
medievală și îngustă.

Dv. trebuie să vă dați bine seama că numărul ia
politică nu este o abstracțiune matematică, ci o reali-
tate și o forță socială și politică. Altfel pentru ce masa
alegătorilor, pentru ce partidele și pentru ce ar mai
35 exista parlamentele? De ce nu am lua unu, doi sau
trei și aceștia să simtă nevoile și să pregătească, sin-
guri și izolați, reformele și legile națiunilor?

Iacă de ce nu poate fi un geniu politic acela care ar
trăi numai în biblioteci, iacă de ce un savant adeseaon
40 ar fi, din cauza izolării sale, un dezastru pentru o națiu-
ne cînd lui i s-ar încredința soarta ei.

Dar popoarele sunt mari; nu mai avem a face cu o> Atena, pentru ca in jurul lui Pericles sase adunetoti bărbații atenieni. Oamenii maripolitici cutreieră un popor, dar nu-l poale acea în față întreg și în același moment. D-aci voința vastă a poporului se rezumă în partide. Partidele sunt delegatiunile vastului număr. Și politiciii mari sunt înconjurați de partide mari. Numai prin ajutorul acestui popor mai mic ei presimt în tot minutul necesitățile și voința poporului cel mare.

Asupra acestei probleme ar trebui să mediteze ceva mai mult și mai serios fărămămurile disidente de la *Românul* și de la *Națiunea*. Da, ar trebui să se întrebe dacă așa cum sunt izolați de popor, căci n-au partide caro =ă le dea în mai mic expresia m?rea națiunii— pot să facă o politică serioasă sau dacă nu fluctuează între un debit vag de utopii și o sprijinire inconștientă a reacțiunii.

Vom urma cu această analiză.

II

Un partid, după cum am mai spus, este rezumatul unei națiuni, un popor mai mic, o echivalență politică a tuturor trebuințelor și dorințelor dintr-o țară. Fără îndoială că un mare partid nu este echivalența matematică a unui popor, dar este un rezumat perfect al avântului general. Toate județele și regiunile țării, toate micile diferențieri etnografice, toate activitățile, începînd de la agricultură și sfîrșind cu academiile unei națiuni, sunt răsfrînte într-un partid organizat și mare. Interesele agricole, comerciale, industriale și culturale sunt reprezentate, dacă nu ca într-o fotografie, cel puțin ca într-un tablou, în care viața stă mai mult în trăsurile generale, iar nu în amănunțimile fotografice, adeseaori indiferente și, întotdeauna, scoase din calculele unei politici mari și efective.

Un partid dar s-ar asemăna cu focarul unui popor, iar șefii conducători ai partidului cu centrul ideal al acestui focar. Voința reală a unui popor trece direct

într-un partid și, de la partid, se prelungește și se aprinde in șefii acestui partid.

5 Nu se va găsi, cel puțin în lumea modernă, un om de stat cu adevărat mare care să fi învins politicește, fără să fie șeful unui partid mare. Bineînțeles trebuie să excludem din analiza noastră pe oamenii de stat ai Rusiei, în Rusia nu există partide, există o imensă camarilă imperială, compusă din nobleță decăzută moralicește și în stare de deconfitură din punctul de vedere material. Există panslavismul, care satisface indirect, prin crizele ce provoacă, camarila imperială, și există o generație nouă, care aspiră la formele moderne de guvernămînt și pe care robilimea interesată stăruie a o izbi cu numele de nihilism.

10 15 în Rusia dar, și desigur și în Turcia, cu alte cuvinte în cele două monarhii barbare, oamenii de stat reprezentă și satisfac camarilele cu vițiile lor, iar nu popoarele, a căror dezvoltare și fericire le sunt indiferente, în restul Europei însă, oamenii cari serios vor să facă politică nu sunt nici laterali, nici separatiști, ci înconjurați de partide mari sau confundați în ele.

20 La noi, de cîțiva ani, lateralismul și separatismul, din nenorocire, au luat o dezvoltare extraordinară. în cele din urmă a ajuns să se producă fenomene de izolare politică absolut inexplicabile. S-augăsit oameni cari au crezut că sunt meniți ca ei singuri să guverne și să îndrepte țara. Unul, dar numai unul, umflat de o ambiție bolnavă, avînd direcția unui ziar, și totuși i s-a părut că țara pe el l-a așteptat ca pe un mesia reformator. Exemplul nu este imaginar. Cine nu știe și nu cunoaște pe faimosul democrat-radical care crede că va învinge în politică dacă va calomnia toate grupările politice din țară și va publica un program exotic și va striga „eu sunt șeful, iar partizanii mei sunt ideile mele!”

35 40 Și, cu toate acestea, istoria modernă este plină de învățăminte triste pentru asemenea ambițioși colosali. Un om poate să fie de geniu, poate să aibă în el o exuberanță de publicist neîntrecută, poate să scrie în viața lui mai multe volume de politică decît zecimile volume narative ale lui Dumas-pere și va cădea sau

nu va avea nici un pic de influență reală în politică dacă nu va reprezenta un partid sau dacă nu va trăi într-un partid. Ce a făcut Girardin cu puterea lui extraordinară d-a scrie 40 de ani în fiecare zi câte un articol și uneori câte 3 și 4 articole? Nimic, A făcut bani; a cheltuit milioane: dar n-a făcut nimic în afară de afacerea bănească. Cu Girardin și fără Girardin, politica Franței n-ar fi făcut un pas înainte sau îndărăt. De ce? Fiindcă Girardin nu să reprezenta decât pe el, și, chiar cînd se abătea o clipă în vro grupare politică, el nu voia să simtă și să se mlădie la tendința generală a grupărei; el era același, singur, cu convingeri de durată unei săptămîni, ca orice convingeri cari nu sunt țintuite într-un om prin forța de presiune a unui partid.

5   Ș-apoi, dacă am lăsa la o parte exemplele străine nouă, am avea multe exemple edificative în mijlocul nostru. Nu vorbim cu pasiune, aceasta cred că se simte din tonul general al articolului. Dar nu ar trebui să ne slujască de exemplu teribil viața politică a unui bărbat de mare talent, a d-lui N. Ionescu?

10   Un om a cărei concepțiune a fost întotdeauna repede, clară și mai presus de orice elocințe, un om care are, în gradul cel mai înalt, darul persuasiunii, un om care a ilustrat în atît de numeroase rînduri tribuna noastră parlamentară din punctul de vedere al politiceii pozitive a rămas pururea în urma marelui său talent. Oratorul a distrus pe omul politic în loc d-a-l ridica, parlamentaristul prin excelență și-a izolat parlamentul în loc d-a-l aduna în jurul său, privighetoarea cu cît a scos accente mai sublime cu atît a părăsit pămîntul, cu care nu avea de comun nimic, din cauza izolărei sale. S-a ridicat sus, foarte sus artistul, dar sub el nimeni, în jurul lui nimeni, zborul lui l-a ridicat în sferel

15   inspirațiunilor senine și personale, și nici un cablu de comunicație nu s-a ridicat de jos pînă la înălțimile lui solitare pentru ca să-i comunice realele emoțiuni și aspirațiuni ale țării, nici un grup care să-l urmeze, care să-i dea forța d-a realiza, lui, care avea darul extraordinar d-a convinge.

20   De ce dar acest atlet al tribunei n-a realizat decît atît de mărunte lucruri în politica țării? De ce dar acest

fermecător și-a jertfit o viață atît de puternică într-o politică negativă? Vezi bine, fiindcă n-a fost nici șeful unui partid, nici o figură mare într-un partid'. Și dl. N. Ionescu ar fi fost chemat să fie tot atît om de stal ca și orator. Separatismul său politic n-a atins forțele oratorului, dar a anihilat pe ale omului de stat,

5   Voiți un alt exemplu? De ce n-ar fi capabil d. M. Kogălniceanu dacă, în loc de a sta razna, ar lucra în mijlocul unui partid? Și suntem siguri că acest valoros om de stat s-a convins de mult că anii de separatism politic, pentru d-sa și pentru țară, au fost ani pierduți cu desăvîrșire. Și să nu uităm că vorbim de un Mihail Kogălniceanu. Dar ceea ce n-au putut face d. Niculae Ionescu și ce nu poate face d. Mihail Kogălniceanu cît timp va rămînea afară din partidele politice, desigur că nu va putea face celelalte individualități mai mărunte, oricît ar vorbi, oricît ar scrie, căci nu reprezintă pe nimeni în afară de ambițiile lor personale.

10   Dar de la individualități să revenim la grupulețele răstrînse, cari duc lupta politică izolate și de țară și chiar de grupări cu mult mai răstrînse decît un partid.

15   Să revenim mai întii la confrății noștri de la *Românul*. Aci nu e vorba de un răspuns agresiv din partea noastră, nici de maliții de condei, nici chiar de o luptă care să aibă drept țintă o causticitate de publiciști. Rău au înțeles articolele noastre sau au fost prea nervoși cînd le-au citit și și mai nervoși cînd au răspuns. Noi nu ne temem de mâniile celor de la *Românul* și mai puțin de nedreptățile lor. Le-am atras atenția, cam rece ce e drept, că nu ei pot să laude un referat monstruos al d-lui Catargiu, care coprindea o murdară insultă națională. Ce, nu aveam dreptate? Noi credem că mai multă onoare este să-i spunem *Românului* ce nu e demn de el și de trecutul lui, decît să credem că e demn de *Românul* elogii cari s-ar cuveni să le vedem în *Naționalul* și să tăcem. Atîta tot. Noi am crezut că *Românul* nu vine spre unire în modul cum invoacă trecutul liberalismului pe care trebuie să-l continuăm.

20   Confrății noștri vin cu o programă rare s-a realizat în mai toate punctele ei mari și ne spun că pe acel pro-

gram vor unirea. Am dovedit eit este de absurdă o asemenea pretenție. Atîta tot. Dacă în această luptă confrății noștri s-au simțit prea atinși, vina este tot a lor, cari au înțeles mai mult decît trebuia și au alunecat pe calea insultelor, pe cari le trecem cu vederea mai mult pentru binele lor decît pentru al nostru.

Dar să revenim. Nu învață nimic *Românul* din justele noastre aprecieri asupra separatismului politic? Care este statul major al celor de la *Românul* și care este partidul acestui stat-major? Nici stat-major, nici partid, nici chiar un grup mai răstrîns nu există la *Românul*. Aci nu e vorba să fim răi și discreditori. *Românul* are cititori și dorim să aibă cît de mulți; dar cititorii nu formează un partid. în majoritatea lor sunt cititorii tuturor ziarelor. Așa fiind, oricît de inteligenți ar fi 2—3 redactori politici de la un ziar, ei nu pot înlocui un partid. *Românul* politicește este izolat, orcît de mare ar fi extensiunea publicității lui.

într-un partid există un centru conducător și o majoritate parlamentară din care ies cei ce conduc, ies, sărîdică sau se dau înlături pentru a face loc altora, într-un partid se discută, se votează, se schimbă opiniile și se eîntărese problemele sociale și politice și se caută rezolvarea lor. Cei de la *Românul* sunt lipsiți de această forță decisivă în politică.

Un partid este focarul în care se concentra voința și dorința generală a țării, și, cînd oamenii politici se găsesc în acest focar, ei, vrînd-nevrînd, înțeleg pe marele popor în imaginea mai răstrînsă a partidului, cu toate defectele și calitățile lui, cu toate tendințele particulare și generale ale lui. Un asemenea partid lipsește confrăților de la *Românul*.

Ei trăiesc o viață în doi-trei, izolați de națiune, oricît de mult o iubesc, oricît de mult i-ar dori binele și propășirea. Să nu ne ia în nume de rău, dar *Romînul* în separatismul lui, poate avea elocința exilatului, dar nu pe a omului de stat care trăiește în națiune. De aceea confrății noștri au acele ezitări politice cari sunt fatal legate de oamenii cinstiți și separați de fapt de sentimentele generale ale țării. De aceea confrății noștri pot da loc la greșeli, pe cari dușmanii lor le

interpretează atît de ciudat. De aceea confrăților noștri de *la Românul* le lipsește adeseaori de sub picioare terenul real al unei politice pozitive.

Cînd publiciștii sunt izolați de națiune prin faptul că sunt izolați de partid, nu pot, în cazul cel mai bun, să inventeze decît utopii generoase, dar irealizabile.

Cînd publiciștii sunt izolați, pot inventa programe cari să se potrivească minunat pentru insule imaginare și fericite dar nu pentru un popor care există și pe pămînt, iar nu numai în fantazia publicistului.

Un program politic nu este opera unui individ, un fapt mare politic nu este opera unui individ, și fericirea țării pentru liberalii-democrați nu se poate face de 2-3 individe. Toate acestea sunt rezultatele a unei generații întregi, a unui partid mare cu același ideal comun. Insulele de coraliu nu sunt opera unui infuzoriu, ci rezultatul unei munci de milioane de individe.

Noi credem că forțele *Românului* se consumă și se vor consuma în zadar pe cît timp confrății noștri vor stăruî în separatismul lor.

Vom urma cu analiza noastră.

UI

Vom continua iarăși discuția cu confrății noștri de la *Românul*, d-lor cari s-au înșelat d-a crede că erau constrînsi d-a ne bate pe noi, cari nu doream să-i învingem.

Sunt unii tineri cari, debutînd în politică, șovăiesc. S-a zis și s-a repetat d-atîtea ori că tinerimea de astăzi denotă o lipsă de caracter politic, sprijinindu-se această opinie greșită tocmai pe șovăiala debutanților. Noi împărtășim cu totul altă credință. Este natural ca un începător să nu-și cunoască din capul locului calea pe care va trebui să meargă o întregă viață. Foarte rar au fost oameni a cărora preparație politică să fi fost atît de sigură, încît, fără a mai încerca deziluzii și fără a avea nevoie de experiența propriilor lor

greșeli, să fi pus primul pas locmai în drumul pe care face și pe cel din urmă.

5 Oameni mari de stat, dupăcîteiva ani de experiență, s-au întors contra primelor lor convingeri. Politici
geniali au trebuit să-și abată de la primele porniri, să-și lărgească sau să-și îngusteze primele lor doctrine,
10 ba unii chiar, și încă din cei mai mari, s-au întors cu desăvîrșire contra primelor lor convingeri. Un orator de prima forță zicea în parlamentul englez:
„Niciodată n-am avut un vrăjmaș de principii mai
neînduplecat decît pe mine însumi: ori de cîte ori mă
gîndesc la cele dintîi momente politice, roșesc; dar,
fiindcă roșesc atît de sincer și de adînc, de aceea mă
iert, neașteptînd să mă scuzeze acei teribili cari nu
15 admit o greșală de experiență politică, ei cari o comit neconștient după atîtea ani de experiență...
productivă...”.

La noi în țară cîte exemple nu am avea de produs? Iacă de ce noi nu admitem că tinerii noștri sunt
20 sceptici, cum cred unii. Ei șovăiesc la început, pînă cînd intră în curentul mare și potrivit temperamentului și convingerilor lor. Și, într-adevăr, este greu să nu se înșele cineva cînd se aruncă pentru prima oară în luptele politice, lupte înverșunate și conduse cu
25 atîta pasiune cum numai în rasa latină se poate întîmpla.

Din această cauză, criza primelor deziluzii, peste care dacă cineva trece și rămîne tot cu iluzii, tot cu acel avînt mare și sincer, va lucra și va învinge, va fi folositor unui partid și mai ales țarei.

30 Dar pînă să ajungă aci mulți din tineri se înșală a crede că este bine să facă politică afară din partide. Pentru dînșii este ca o răzbunare, trecătoare bineînțeleles, să facă separatism politic, dar în curînd se conving că cine au pierdut din această prudență pretențioasă
35 au fost tot ei, separatiștii politici. Noi vorbim de tinerii onești, adică de imensa majoritate a lor; nu vorbim însă de separatiștii politici à la Mîrzescu, căci acest soi de oameni și-au făcut pururea din lateralismul lor o profesie productivă, o profesie practică, din care
40 pentru țară nu poate rezulta decît miazmele unui cinism periculos și revoltător.

Noi credem pe confrății noștri de la *Românul* înșelați; noi nu-i credem separatiști din aceia cari își transformă izolarea lor în profesie productivă; dar avem dreptul d-a-i întreba: „Sunteți d-voastră
5 în prima categorie a tinerilor fără experiență, deoarece, desigur, nu sunteți în categoria lateralismului productiv? Sunteți la prima experiență a politiceii pentru ca să nu înțelegeți că munca d-voastră separatistă nu poate folosi țarei și liberalismului?”

10 Vedetei, onor. confrăți, ce veseli sunt conservatorii de poziția d-voastră politică; ei vă combat ca principii, dar vă aprobă și vă încurajază în separatismul d-voastră. Și n-ar fi nimeni în partidul național-liberal pe care ei nu l-ar proba și nu i-ar aduce elogii
15 cînd ar afla că s-a rupt "din partid și s-a hotărît la o politică separatistă. Dar tocmai aceasta ar trebui să vă puie pe gînduri. Cînd te aplaudă ciocoi, să știi că ești pe o cale greșită. Și noi, dacă am discutat direct cu *Românul* problema separatismului, a fost
20 pentru a-i dovedi că și pentru confrății noștri, și pentru liberalism, și pentru țară ar fi bine ca unele elemente liberale să uite disensiunile, cari ar fi trebuit, să înceteze o dată cu venirea reacțiunii la guvern.

PAGINI LITERARE

N A B A B U L

I

Domnule redactor,

„Cred, pentru onoarea țarei noastre, că sunt oameni cari se simt mai presus de orice bănuială de infamie.

A amesteca numele meu în scenele degradatoare ce s-au petrecut la ultimele alegeri județene din Ploiești este a se face ecoul inconștient al unor aserțiuni calomnioase și înjositoare. Cu indignare, dar și cu dezgust, le dau dezmințirea cea mai formală.

Respectul legilor și al tuturilor libertăților publice fiind crezul meu politic, nu voi permite a se întina o viață întreagă de integritate și de devotament la binele public de către cîțiva calomnatori rătăciți.

Cer ca justiția să facă lumina cea mai deplină asupra orgiilor electorale de la Liceul din Ploiești și ca autorii intelectuali și materiali ai acestor infamii să-și primească răsplata cuvenită.

Este timpul să sfirșim odată cu asemenea triste moravuri politice și ale gătorul român să-și poată, în liniște și cu fruntea ridicată exercita dreptul său suveran de vot.

Primiți, d-le redactor, asigurarea deosebitei mele considerații.

G. Gr. Cantacu/ino

Așa scrie d. Iorgu Cantacuzino, milionarul căruia oamenii îi mai zic și Cantacuzino-„Nababul”. Scrisoarea d-sale este un document rar și prețios, iscăli-

J. Sarbu Qeivrancea

Delavrancea recomandînd la literatură pentru politică (revista 'Pagini literare', 1899).

10

15

20

25

30

384

tura d-sale este un eveniment, concepțiunea d-sale în scrieri politice este tot atât de greu de găsit ca și un mastodont întreg, cu oase, cu mușchi, cu piele, cu păr și cu creieri, pietrificat și neștirbit de sute de secole. O asemenea piesă ar fi deliciul geologilor, scrisoarea d-lui Cantacuzino este și va rămînea deliciul oamenilor care se ocupă de politică.

Din această scrisoare a d-lui Cantacuzino, tinerii și bătrînii pot învăța multe în privința modestiei, și dacă nu vor izbuti, vor învăța altceva: curajul în lauda personală. Creșterea și temperamentul d-lui Iorgu Cantacuzino sunt boierești și, ca boier, bine crescut, să găsește obligat să lege onoarea țării de numele d-sale. Cine este Iorgu Cantacuzino? Lumea îl știe și îl diferențiază de ceilalți din familia sa prin cuvintele „Nababul”, „milionarul”. Ce a făcut Cantacuzino în țară? A fost în mai multe rînduri ministru sub Catargiu. Ce scriere sau ce lege mare a creat Iorgu Cantacuzino? Și lumea răspunde: a exploatat moșii, a făcut negustorie de păcură și atîta tot, Ce discurs însemnat a ținut Nababul? Și lumea este de acord a răspunde: nici unul, iar istoria, care nu se ocupă de milionarii închiși în egoismul lor ca într-o ghioace de melc, istoria atât de ingrată n-a găsit și nu va găsi un colțișor, fie el cît de mic, pentru un om cu o pungă atât de mare și cu un cap atât de nebăgat în seamă.

Ce zor avea dar d. Iorgu Cantacuzino să-și vîre numele în onoarea țării? Ce motive avea, fie ele cît de mici, casă ajungă laoprezumțiune atât de mare? Este un lucru sfînt și delicat onoarea țării, care nu crește și nu se micșorează după cum se umflă sau se zbîrcește punga unui Nabab. Rău face d. Iorgu Cantacuzino crezînd că între onoarea țării și avutul personal există o relație fatală ca între atmosferă și coloana barometrică. Onoarea Franței nu atîrnă de la creșterea sau descreșterea milioanelor lui Rotschild, după cum onoarea Statelor Unite n-are nimic de amestic cu miliardul lui Makay. Dacă Makay, Rotschild și Iorgu Cantacuzino ar sărăci într-o zi, onoarea Statelor Unite, a Franței și a României ar rămînea întregă și mare; aceste țări n-ar avea regrete și n-ar încerca umiliațiuni.

Ca im nume să fie ceva spre onoarea țării ar trebui să-l poarte alții decît lacomii egoiști și neînduplecați, alții decît avarii în veci nesătui, alții decît aceia cari nu-și cunosc patria decît din nume sau renume, alții decît aceia cari ar fi în stare, dacă ar putea, să adune ploile într-un ciur imens ca să le cearnă numai pe dasupra vastelor lor moșii.

Oamenii cari onorează patria lor sunt din alt aluat și au în trecutul lor altfel de fapte decît înmulțirea acțiunilor și a moșiilor. Adeseaori, (în nefericire, oamenii de bani și numai de bani sunt pacostile țărilor și lașii peste cari nu se scutură razele luminoase ale drapelului național.

Dar dacă d-nul Iorgu Cantacuzino ar fi avut atîta modestie și cuviință măcar cît venit are pe zi, desigur că n-ar fi scris d-sa despre d-sa că este un om politic care face onoare țării. În orice caz, aceia cari într-adevăr fac onoare țării n-o spun, n-o scriu, nici n-o subscriu; ei așteaptă, demni și cuviincioși, dintr-o școală cu mult mai naltă, ca alții să o spuie și, ciudat lucru i s-o fi pîrînd Nababului, cînd aud'acest elogiu, să roșesc și pleacă capul în jos.

Cînd însă d-nul Iorgu Cantacuzino comite o eroare și mai mare este în rîndurile prin cari afirmă că viața d-sale întregă a fost pururea un devotament pentru binele public.

Putea boierul, îi era iertat fiindcă e boier, să socotească, așa din senin, că este cu stemă în frunte și că ce închide el în cutia osoasă de pe umeri sunt atîtea idei mari și geniale, încît să facă onoare țării și rasei latine. Sunt boieri cari au rămas înmărmuriți de copiii lor fiindcă au izbutit să vorbească la șase ani. Asemenea precocitate i-au minunat. Cine știe ce are de admirat d-nul Cantacuzino în d-sa! Lumea nu știe; lumea e neroadă și ar trebui să asculte pe acest boier cînd îi afirmă el că el face onoare țării românești.

Dar să lăsăm onoarea țării la o parte și să venim la o viață întregă de devotament pentru binele public. Mărturisim că nu pricepem ce a voit să zică prin aceste cuvinte d-nul Iorgu Cantacuzino. Visăm noi sau visează d-sa? Am uitat noi noțiunea cuvîntului devota-

ment sau d-sa n-a știut-o niciodată? S-a produs la modă vro teorie nouă care confundă binele public cu interesele meschine ale indivizilor de cel mai patent egoism și avariție sau d-sa n-a citit niciodată viețile eroilor mari cari s-au sacrificat pentru binele obștesc? O viață întregă de devotament pentru binele public și să rămîie un mister pentru toți, mărturisim că acest fenomen social în istoria tuturor popoarelor a rămas necunoscut pînă la epoca care se onorează d-avea în mijlocul ei un martir atît de excepțional ca d-nul Cantacuzino.

Dar devotamentul pentru binele public mai ales cînd durează o viață întregă, se simte, se vede, este recunoscut și lăudat de toți, se manifestă prin fapte pozitive, și mai cu seamă prin uitarea intereselor personale din partea aceluia care se devotează unui popor. Cari sunt faptele Nababului cari să dovedească acest sfînt și eroic și curat devotament? Istoria este mută și oamenii rămîn muți cel puțin cînd le ridici asemenea întrebare. Un om cu mai multe milioane venit, devotat binelui public și care să nu fi lăsat în urma sa nici un fapt la care să se închine admirațiunea publică ar fi un fenomen monstruos, și poporul care n-ar recunoaște asemenea jertfe într-adevăr ar fi demn să înnumere numai patrioți ca d-nul Iorgu Cantacuzino.

Cari sunt școalele și bisericile pe cari acest Nabab le-a ridicat poporului pentru ca, mîndru de o dreaptă fală, să-i poată zice: „Vino să-ți dau lumină și credință, căci tu mi-ai păzit moșiile fără a mi le ciunti și cu sudorile tale am înmulțit averea moștenească". Cari sunt bursierii pe cari acest Nabab i-a trimis să aducă din Occident frumosul, binele și adevărul? Cîți ani din viața Nababului s-au consumat în cercetarea problemelor politice și sociale în afară de numeroșii ani pe cari i-a petrecut în socoteli și catastife de moșii?

Ei, ce e drept, a fost d. Iorgu Cantacuzino ministru în multe rînduri sub conservatori și o multime de procese personale cu statul și le-a rezolvat prin tranzacțiuni; ce e drept, la 1875, ca ministru de finanțe, vine înaintea parlamentului și îi expune situațiunea

I

financiară a țării, susținând că a atins culmea înfloririi, dar după d-sa, tot sub președinția Catargiu, vine răposatul Strat și dovedește parlamentului că d. Cantacuzino a ascuns țării un deficit de peste 30 de milioane. Ce e drept, d. Cantacuzino, sub influențe înalte se hotărăște în timpul războiului să dea o cantitate de porumb stricat pentru armată. Și, curios, era și stricat, era și război... nu-l putea vinde.

Asemenea fapte sunt mari, și e de mirare cum nici anticii, nici modernii nu le-au pus printre virtuțile capitale. Dar așa cum sunt oamenii și cum înțeleg virtutea devotamentului pentru binele obștesc, ceea ce a făcut Nababul pînă acum nu este de ajuns nici să onoreze patria, nici să o mărească.

Adevărat e că mărirea republicilor italienești au făcut-o, cel puțin pe jumătate, milionarii lor. Veneția, Genova, Pisa și mai ales Florența dătoresc gloria și mărirea lor bancherilor și comercianților mari din evul mediu și de la începutul evului modern. Dar milionarii magnificei Veneții și ai sublimei Florențe erau iarăși din altă stofă decît din cea din care natura a croit pe d. Iorgu Cantacuzino. Pictorii, muzicanții, poeții, gramaticii și geometrii divinelor republici erau amicii și comeseții acelor milionari. Adeseaori luxul palatelor era pregătit numai ca să răpească entuziasmul oamenilor de geniu și înaintea geniilor milioanele să închinau și să jertfeau pentru operele lor mari și eterne, pentru mărirea și gloria patriei. Dacă d. Cantacuzino ar fi citit cel puțin istoria familiei de Medicis, ar fi învățat de la Cos'ma de Medicis și de la Lorenzo Magnificul ce fac bogații patrioți cari inundă prin banii lor cetatea-patrie cu opere la cari modernitatea să se prosterne umilită de geniul unor bancheri. Dacă d. Cantacuzino ar fi știut că o epigramă de patru versuri era plătită uneori de către milionarii Italiei cu sute de ducați și dacă ar ști că bancherul Pitti, cel mai bogat din timpul lui, a dat faliment ridicând în patrie palatul înaintea căruia astăzi oamenii rămîn înmărmuriți, desigur că s-ar fi redus singur la meritul unui Nabab egoist și indiferent cu desăvîrșire de binele public.

] ;

Cine se condamnă, avînd milioanele de venit pe cari le are d. Cantacuzino, ca să trăiască într-un șir de chilii lungi și măslinii, cine nu dă cel puțin o față măreață pentru pompa sa personală și cultura ochilor bieților trecători, cine nu e capabil cel puțin de atît gust și atîta jertfă egoistică, de la el și de la urmașii lui, în veci nu se va răsfrînge asupra patriei o rază de mărire. Asemenea oameni n-au geniul rasei, nici dragostea neamului românesc. în inima lor mică, idealul patriei este mototolit și murdar. în capul lor nu se pot petrece decît perpetua adunare și înmulțire a veniturilor personale și încolo nimic, absolut nimic: întuneric adine și nesimțire perpetuă ! Asemenea români nu se gîndesc decît la vastele moșii din patrie și nici o clipă la patria care închide moșiile lor.

Ce va fi îndemnat pe d. Iorgu Cantacuzino să creadă că onorează țara românească și că s-a devotat o viață întreagă pentru binele public? Mister!

Și ce va fi îndemnat să ne spuie crezul său politic, libertatea alegerilor? Aci nu mai este mister. Aspirațiunea sa este clară. Nu știm dacă d. Catargiu a înțeles-o.

în orice caz n-ar avea nevoie, dacă aspiră la demnitatea de prim-ministru, să învoace onoarea patriei cînd n-a făcut nimic pentru ea, nici «să confunde devotamentul pentru binele obștesc cu cea mai cumplită avariție.

II

Iar el, iar despre el, omul mare, născut cu stemă în frunte, ursit să lege de onoarea lui un popor întreg. Acest din urmă adevăr l-a afirmat el, l-a scris și l-a scris; și cine oare putea fi mai delicat cu onoarea lui și mai puțin delicat cu onoarea țării? Dar ce e onoarea țării pe lîngă onoarea Nababului? Nimic sau foarte puțin. Cine dar putea să fie mai drept și mai senin și mai generos judecător, cînd i se da balanța în mînă, pentru ca să puie în înaltă cumpănă cele două onoruri?

E ușor să zici și să scrii: cu ce ai onorat patria, Nababule? Ce a greșit țara ca un negustor de cea mai teribilă speță să-i facă onoare? Atît de sărac și de bătut de Dumnezeu să fie neamul în care ai adunat tu milioanele, încît să-i apari ca un luceafăr etern strălucitor la zile de paradă și la zile grele, unde se cer cu totul alte calități, pentru ca să apari ca o lumină care îndreaptă și ca un erou care mintuie?

10 E ușor și este o ingratitude colosală să se ridice un mojić care a ajuns să ție o pană în mină și să ție cam astfel de limbaj fericitului Nabab, „le Bayard des millions”: N-ai scris o pagină care să fi rămas și n-ai scris un volum care să fi murit; n-ai vorbit o dată ca lumea să te asculte și n-ai ținut un discurs care să nu
15 fie intim și să nu privească vro tranzacție cu statul; n-ai încurajat pe nimeni la lucruri mari, și pentru pleiada de tineri cari se ridicau în numele țării și pentru gloria ei n-ai făcut ca unii boieri, cari erau mai săraci decît năbăbia voastră, adică n-ai deschis punga
20 și n-ai găsit un irmilic șters și o sfânțoaică găurită pentru talentele țării, ieșite din sărăcia lucie a acestui popor românesc; ți-au fost indiferente și politica, și știința, și arta neamului tău, și nu te-ai uitat la nimic din cite redășteaptă, ridică, glorifică și eternizează un popor; ai fost mut și surd, cînd mulți se jertfeau pentru drepturile naturale și istorice ale națiunii pe care pretinzi că o onorezi; în jurul năbăbiei voastre poate să colcăie artiștii, literații și oamenii de știință, operele lor se pot vinde la mezat cu toba și
30 cu pristavi publici și la areci de trei; banul tău va rămîne cald la locul lui, căci nici inimă, nici minte nu ai pentru ca să se farmece d-aseamana nimicuri cari eternizează un popor. Cum dar îndrăznești să afirmi ceea ce oamenii cu adevărat mari și salvatori
35 nu așteaptă decît de la judecata viitoare a istoriei despre trecut, despre oamenii din trecut, cari se nasc o dată și nu mor niciodată? Poate că acea scrisoare ți-a scris-o vrun logofăt de moșie, a căruia stimă desigur o ai în raport direct proporțional cu sporirea lefei.
40 Scrisul era de slugă și iscălitura de boier.

390

Pe mine vă declar că un asemenea discurs nu mă mișcă; și cu regret constat că nu mă unesc cu articolul scris tot în *Democrația* și intitulat tot *Nababul*.

5 Eu am alte păreri și le voi spune. Ocazia e bine venită, căci în mai multe părți ale capitalei se lucrează portretul distinsului Nabab, pe piatră, în zinc, în cromografie, în fototipie, în cromolitografie, în galvanoplastie, în apă tare, pe piatră moale etc, etc.

10 Nu se așteaptă decît ca Nababul să ia președinția Consiliului de Miniștri pentru ca toate vitrinile să se împodobească cu acest document uman, cu acest chip suprauman. Vine la timp și este așteptat ca un mesia; țara îl știe, țara îl iubește și îl vrea, tot așa după cum știe, iubește și vrea și el pe această țară, pusă de
15 Dumnezeu ca o mireasă în mijlocul celorlalte țări de pe pămînt.

Ceea ce a fost ușor de spus, căci este ușor să poni-grești, s-a spus despre omul născut și crescut să ducă poporul românesc la limanul mîntuînței. Pe mine însă
20 nu m-a convins; și nu m-a convins fiindcă am aflat fapte mari de omul mare. Voi fi scurt, deși faptele sunt colosale. Elocința lor va înlocui sărăcia pledoariei.

Monseniorul Nabab a iubit știința. Dovadă este invențiunea sa, pe care cu drept cuvînt oamenii de știință au numit-o oometru. A măsura oule fără să le spargi, iacă o invenție demnă de admirat. E un tel rotund, mobil și atașat la un picior fix. Și toate oule aduse de țărani se măsoară.

30 Trece prin cercul de tel, se refuză; nu trece, se admite.

Monseniorul Nabab este un Franklin: adevăratul Franklin. Pe cînd unii au făcut politică, iar alții economie politică, el n-a făcut decît economie. Și din acest punct de vedere Franklin cel vechi rămîne un zero
35 vechipelîngă monseniorul nostru. Geniul lui economic l-au caracterizat țărani de pe moșiile lui: „Noi ne plîngem de sudoarea noastră, și în zadar ne plîngem, căci pentru boierul nostru se storc și vinele pămîntului!” Să nu o luați în nume de rău, căci aluzia este la păcură și petroleu, iar nu la altceva.
40

încheiem cu un al treilea fapt arhiconvingător, păstrînd pe celelalte cînd vor ieși portretele. Salubritatea publică a fost un adevărat ideal pentru mon-senioria-sa. Dovadă niște case din strada Verde. Cui le-a închiriat? Și pentru ce? Desigur pentru binele generațiunei, care are nevoie de petrecerile *quae non turpia quia naturalia sunt!* Aci mai mult explicație nu putem da, căci ceea ce a făcut excelența-sa Nababul este o jertfă greu de spus, ușor de înțeles și întru toate salvatoare numai salubrităței publice.

Am zis. Și dacă cineva va compara declamațiile pătimăse cu faptele pozitive, desigur că nu se va opri un moment ca să nu exclame: „Nababul este onoarea țării! Nababul este salvarea ei!”

IUBITE IVERNACH,

Ai voit să te bați, bineînțeles cavalierește, cu d. Enacovici, primarul Botoșanilor, deputat și proprietar și redactor al *Vocei Botoșanilor*? Ai făcut rău să încerci marea cu degetul. Mai degrab' se poate scară la Dumnezeu și pod peste mare decît duci cu un vernescan. E curios, este neexplicabil pentru ca un om cu forța ta de pătrundere să nu fi observat pană acum că aceia cari dau pe furis și bat cu pumnul altuia sunt în veci niște poltroni de speța cea mai rea, de speța vernescană. Un Enacovici te poate împușca de pe fereastră, te poate prăda la răs pintii, te poate bate la alegeri, îmbătînd cu două butoaie de vin o ceată de șnapani, dar un Enacovici cu mina pe spadă... Mărturisește că închipuirea ta de artist a mers prea departe. Un Enacovici care să privească drept în țeava unui pistol întins și cu cocoșul ridicat... dar se vede că nu te-ai gîndit la cîte perechi de pantaloni ar strica bietul Enacovici! Știu că fantazia tp, cînd înfiați versul simplu și sarcastic, nu are limită; știu că prozei tale tot este posibil, dar să ajungi a crede că curajul tău va face dintr-un vernescan un om de onoare și din Enacovici un cavalier, iacă, amice, unde începe și Enacovici să aibă dreptate contra ta. Ba rai zău, dacă Dumnezeu l-a lăsat fără amor propriu, fără demnitate, fără rușine, cu obraz gros, murdar ca un soliped

și curajos ca un iepure, ce voiești să faci? Să prefaci șopîrlele în lei, broaștele în tauri și maimuțile urlătoare în oratori? Dacă ai fi avut tu acest dar dumnezeiesc d-a prefaca ce e ignobil în demn, ce e murdar în senin, ce e laș în eroic, desigur că și generalul Manu te-ar fi chemat să-i scuipi în sân și să treacă Dunărea ca un viteaz, desigur că Vernescu te-ar ruga să-i dregi limba și mai ales doagele și desigur că primarul nostru 10 ți-ar da în genuchi pentru a-i împrumuta bagheta ta magică pentru a închide mai repede ochii văduvilor fără copii, ochii hagiilor fără văduve și mai ales ochii călugărilor fără nepoți!

Iubitul meu, poți să fii un scriitor mare, un poet de 15 prima mîină, un publicist care să arză pînă și teletinul de pe obrazii unui vernescan, poți să fii și Faust, dar nu te crede un Mefistofele; Mefistoiele există și, desigur, el a creat pe Goethe, iar nu Goethe pe Mefistofele; dar socoteala e că nu ești tu acela cari să ai o așa de 20 mare putere diavolească, încît să convingi pe Enacovici că d-aci înainte lumea de onoare îl va crede că este hoț al formelor umane. Același fenomen de hoție transcendentală s-a întîmplat și cu majoritatea celorlalți vernescani. În timpul creațiunei ei au furat, instinct 25 primordial la această speță, chipul uman din formele naturei, căci altfel ei ar fi trebuit să iasă în formă de șopîrle, de vulpi, de brotăcei, burateci cum ziceți voi, de șerpi, de maimuțe cinocefale, de catîri etc, etc.

Ceea ce nu știi tu sunt lucruri elementare: nu poți 30 face din ciupercă umbrelă, din umbrelă boltă de pivniță și din boltă de pivniță cer înalt, albastru și infinit.

Iubitul meu, dă-mi voie să-ți spui că, dupe cîte 3 5 văz, ai o percepțiune cu desăvirșire falsă cînd privești în ceata vernescanilor. Dacă înaintea lor ai ieși cu sacul primăriei, cu stariți bolnavi, cu țărani de rob, toți ar da năvală ca la vestitul corn al abundenței; dar dacă ieși înaintea lor cu o spadă, fug toți ca pasările cerului. Și aici or fi avînd și ei nițică dreptate: toți sunt niște cîrpaci și, ca unii cari își cunosc adînc

meseria, sunt convinși că pielea nu se cîrpește- cum voiești dar să primească un glonț ca pe o bomboană fondantă?

Și, barim dacă ai fi avut meritul d-a dovedi ceva nou, te-aș fi înțeles, amice, să chemi pe teren pe un vernescan. Dar nici atît. Cine nu este convins pe lume că un vernescan este un poltron?

Vale, amice, și ferește-te de bățăuși.
Viator

O RUINA

Guvernul conservator este o ruină. Dintr-o veche cetate în care erau închise privilegiile și cu ele destrăbălarea, corupțiunea și nedreptatea, cetate clădită prin

5 Împilare din sudoarea poporului, n-a mai rămas decît un zid crăpat în toate părțile, pe mucele cărui au crescut buruieni printre cărămizile mucegăite de ploii.

Acest zid oprește vederea, produce o impresie rea și prin murdăriile puse pe lîngă el și pe el infectează

10 atmosfera.

Dasupra lui cîntă o bufniță, pasăre de noapte, care prevestește toate relele, care a atins cu ciocul ei prestigiul magistraturei și augurează viitorul faliment al finanțelor noastre.

15 Peste crăpăturile zidului se întinde de cîteva zile o hîrtie galbenă și mucedă, cu care un copil bătrîn vrea să ție zidul în picioare și prin care să anunțe publicului că în curînd se va face în București apoteoza autorului afacerii Kotzebue.

20 Decrepitudinea zidului crește pe zi ce merge; droaia de pungăși de care e încunjurat proprietarul lui fură în fiecare minut cîte o cărămidă. Crăpăturile se lungesc și se lărgesc. Un vînt de toamnă mai puternic îl dărîmă cu totul.

25 Este de interes general ca ruina aceasta să fie dărîmată și dărîmarea ei este o cestiune de siguranță publică.

Da; guvernul d-lui Catargiu e un zid vechi, el oprește mersul înainte al națiunii; el este lipsit de orice idei, cum e lipsit de tot ceea ce ține de domeniul materiei brute; e un guvern putred care abia se ține în

5 picioare, în cari sunt goluri pe care nu le poate împlini cu nici un chip și în care ar vrea să bage pe d. Ghiță Mîrzescu, fără a putea spune pentru ce îl face ministru și în vederea cărui scop.

Nu e oare o copilărie să creză cineva că se poate

10 întări un minister cu o personalitate ca aceea a d-lui Mîrzescu și nu este o copilărie a crede azi, cînd îl cunosc și copiii, că el, Ghiță Mîrzescu, poate aduce vreun contingent oarecare?

Nu-i vorbă, d. Catargiu, starostea tuturor pușcănașilor cu cari a împănat țara, nu poate căuta și nu merită un alt colaborator decît pe d. Mîrzescu.

Este însă ceva care ține de esența și natura ruinei și care ceva indică oricui că orice sfortare este inutilă, ruina este destinată să cază și va cădea. Sunt șase

20 luni și mai bine de cînd avem un minister, în cari două portofolii nu și-au titulari. Sunt șase luni de zile de cînd Gherasi zice că-si dă dimisia și spune la toți că el nu se consideră ca fiind ministru. Sunt șase luni de cînd d. Catargiu caută si nu poate să-și completeze cabinetul și, de frică să nu remiie numai el singur în

25 minister, ține de pulpană pe Gherasi și pe Boerescu, care spune cui vrea să-l audă că vrea să iasă și el, ca și Gherasi, pentru a-și relua profesia de avocat. Sunt șase luni de zile de cînd d. Catargiu colindă și bate pe

30 la toate ușile fără a putea să reușească a fi primit undeva.

Ce însemnează un asemenea guvern? Ce prestigiu poate avea el? Ce siguranță poate inspira?

De șase luni de zile se comit o mulțime de infamii

15 sub un guvern vecinie în stare de existență provizorie, vecinie presupus că se schimbă de culoare de azi pe mîine. D. Catargiu guvernă sub jugul unirei sale sau cu junimiștii sau cu lateralii, însă sub jugul unei uniri cu cineva, nefiind sigur decît un singur lucru: acela că

o el prin el însuși și întovărășit numai cu șleahța sa iu poate governa.

Azi devine cert că nu se poate uni eu nimeni și astfel de azi încetează și speranțele acelor cari sunt într-atît lipsiți de bunul-simț încît cred că o unire cu lateralii i-ar putea aduce d-lui Catargiu o doză cît de mică de prestigiu, cum și speranțele acelor cari au naivitatea de a crede că d. Catargiu ar mai însemna ceva cînd s-ar uni cu junimiștii!

Azi se poate afirma cu certitudine că este imposibil ca actualul cabinet să se poată completa din cauza numeroaselor competițiuni ale diferiților samsari politici, cari găsesc că a venit momentul să se puie mîna pe portofoliul gheșefturilor.

Nici o idee de guvernămînt, nici un program, nimic nu galvanizează mortăciunea care se află în capul afacerilor statului. Ei se ceartă pe bugetul statului și nimic mai mult.

Toate acestea însă enervează țara și o împiedică de a merge înainte. A venit momentul ca toți să puie umărul ca să doboare acest zid murdar și să curețe terenul pe care se află. El amenință siguranța publică. De căzut el cade de sine; însă trebuie dărîmat cu o oră mai înainte.

MAGNETISM ANIMAL

Același soare răsare și apune; fenomenul rămîne același pentru toată lumea și, cu toate acestea, influența lui asupra omenirii este atît de deosebită, atît de neaceeași, încît rămii înmărmurit, dacă ai dorul d-a te gîndi dincolo de unde majoritatea lumii se oprește și explică tot prin banalele cuvinte: „E natural, așa a fost de la începutul lumii, așa va fi în veci”.

10 „Este natural” nu este o explicație, ci o simplă constatare a oamenilor simpli. Că o piatră aruncată cade la pămînt este natural; dar nici chiar gravitatea nu poate explica fenomenul pe deplin, deoarece nici gravitatea nu este o cauză pe deplin înțeleasă, ci mai
15 mult o ipoteză generală și genială, care coprinde o serie de fenomene ce toate la un loc nu sunt decît un unic fenomen. Curgerea apelor la vale iar nu la deal, căderea pietrei în jos, iar nu în sus, ca și învîrtirea
20 Lunei în jurul Pămîntului, iar nu a Pămîntului în jurul Lunei sunt fenomene de aceeași esență, ba chiar nu sunt trei fenomene deosebite, ci același fenomen sub trei aspecte deosebite.

Nu, d-lor, e natural nu este un cuvînt sau, de voiți, este numai un cuvînt și, de voiți să fii mai corect, sunt: numai două cuvinte, și nimic mai mult.

25 Așa nu trebuie să ne mulțumim cu „este natural” cînd, Soarele apunînd, unii se culcă și alții se dășteaptă, unii dorm și alții benchetuiesc, unii se întrebă de ce-au făcut ziua, alții se întrebă de ce vor face noap-

tea. Ce deosebiri! Ce varietate de impresii produce același fenomen! E natural? Mulțumiți-vă cu atât voi toți a cărora împărăție a cerului v-a fost dată vouă din naștere. Eu declar că sunt dezmoștenitul tuturor

5 fericirilor, și mai ales a fericirii d-a zice în fața oricărei întîmplări: „Este natural, am înțeles”.

Că *este natural* tot ce a fost, ce este și ce va fi nu pot să tăgăduiesc, deși nu mă angajez s-afirm; dar că am înțeles, iată ceea ce nu pot să zic, cu riscul d-a

10 părea în ochii oamenilor inteligenți mai inferior decât Gherassi, decât principele Știrbei și decât Iorgu Cantacuzino-Nababul.

Eu nu înțeleg cum același fenomen produce impresii atât de deosebite și se desface în fenomene atât de contradictorii și de contrarii. Constat fenomenele și faptele, rămii surprins și nu mă mai încerc d-a înțelege. A

15 înțelege probabil că trebuie să fie o mare nefericire și mă mir de toți aceia cari sunt atât de fericiți, deși afirmă că au înțeles atât de multe.

Să revin acolo unde mi se pare că n-am început.

20

Același fenomen. A căzut ministerul Catargiu. Un singur și același fenomen și ce deosebite fenomene a produs! O! incontestabil că nu se pot explica!

S-au petrecut fapte, fapte mari și crime imediat după ce a căzut ministerul. Nu doar că s-a văzut curgînd

25 sînge din spicele secerate sau că pui sacri, cum s-ar zice porumbeii, au refuzat d-a mânca; nu, din contra. Asemenea fenomene se produceau numai în timpul romanilor.

Dar altele, de alt soi și atât de diferite, a produs același fenomen, căderea ministerului.

30

1. *Gună Vernescu* are un cîne lăptos cu părul roșcat și griv cu alb pe bot și pe labe. El adora. Li da singur, cu mîna lui, să mînce și pretindea că, dacă nu-i dă

35 prea mult, e că-l iubește prea mult: se teme de jigodie. Ei bine, simbătă dimineață după căderea ministerului, *Gună Vernescu* a bătut singur, cu mîna lui, cînele său iubit aproape două ceasuri! în casă era o jalefăr' de margini. *Gunoaia*, în desperare, și-a suflat nasul pe legiunea de onoare și *Gună* bătea mereu cînele,

40 care țipa ca din gură de șarpe. Cînd cînele a scăpat,

Gună, galben și nădușit—o nădușală rece! — a intrat în casă.

— Ce avuseși cu el? întrebă *Gunoaia* disperată.

— Lasă-mă f Lasă-mă! Trebuia să-mi vărs focul!

5 răspunse *Gună* și se trînti pe un fotoliu.

2. *Vineri sara*, tot după căderea ministerului, în curtea lui *Pake*, bucătăreasa prinse o găină.

Pake: Ce vrei să faci?

Bucătăreasa: S-o tai, avem mai mulți musafiri decât credeam.

10

Pake: S-o jumulim de vie, înainte de a o tăia!

Oh! ce țipete și cită durere pe această ființă înainte d-a-i cădea capul!

„Decît să fi auzit aceste țipete sîșietoare, zice un poet dramatic, mai bine țipam singur de aceeași durere și mă auzea nenorocitul pe care-l auzeam eu!”

15

Cînd toți ai casei au sărit asupra lui *Pake* și l-au întrebat cu un glas de spaimă:

— Ce ai cu ea? Nu chinui pe cel condamnat la eșafod! *Pake*, mai galben decât gălbenușul de ou, a răspuns:

20

— Lăsați-mă, trebuia să-mi vărs focul!

3. *Brătescu* bea. Era *vineri noaptea*. Era tot după căderea ministerului. Era la începutul băuturii. Băuse

25 numai 5 ceasuri: 14 țuici, 8 ruginite, 7 cafele, 14 romuri, în sfîrșit, era la început. Ați văzut, cum ar zice *Alecsandri*, trăsnetul care despică și doboară stejarul care își amestecă creștetul cu nourii? Același fenomen s-a produs într-o clipă cînd *Brătescu* a aflat în aceea clipă că guvernul a căzut!

30

Avea un pahar plin în fața lui. L-a luat și cu un gest lung și nesfîrșit, ca *Rossi* în *Hamlet*, a vărsat vinul din pahar pe jos și cu lacrimile în ochi a strigat:

— Aflați, secole viitoare, și nu uitați niciodată că pentru prima oară am vărsat vinul așa cum îl vărs! Trebuia să-mi vărs focul! Aduceți apă! Aduceți un deluviu! Oh! ce apostazie.

35

Și pe cînd aceste scene teribile se petreceau după căderea guvernului, tot după căderea aceluiași guvern,

Nababul a dat un ban unui sărac, *Al. Lahovari* a dat mina, fără să și-o șteargă, unui negustor, *Știrbei* a

40

făcut un calambur, Ghermani a zis „valută" în loc de vlută, *Carp* a zis ministerul George Manu în loc de „Gogu Manu", *general Manu* a scos sabia din teacă, trăgînd, bineînțeles, el de teacă și feciorul de sabie, și *Halfon* a zis „România are viitori".

Și cu toate acestea, deși tot atît de veseli pe cît cei trei dintii erau de îndoloriți, totuși au strigat și ei aceeași frază ca și cei dintii: „Trebuie să ne vărsăm focul!".

Cum este cu puțință ca același fenomen să producă fenomene de monstruoasă durere și de monstruoasă fericire, și fericirea unora și durerea altora, fenomene atît de deosebite să producă aceeași frază: „Trebuie să ne vărsăm focul!"

Eu nu înțeleg, și acei cari cred că înțeleg sunt mai mult fericiți decît înțelegători.

Toată speranța stă în magnetismul animal; dacă nici această teorie nu va putea să ne lumineze, istoria contimporană va rămînea plină de mistere.

Unii pretind că d. Lascăr Catargiu va cerca să explice, ajutat de d-l Iancovescu, toate aceste fenomene cu „darwinismul social".

Se poate, dar nu crez.

POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

„Est-ce à dire que l'influence exercee par la Reine soit moins considerable? Qu'il n'y ait pas une coincidence voulue entre les matinees musicales du Palais et les evenements politiques? On a remarque que ces reunions avaient souvent lieu dans les moments de crise ou la veille d'un vote important à la Chambre. Sa majeste sait que les femmes, qui, dans leur interieur—les femmes des deutes surtout —s'occupent plus de politique qu'on ne croit, ont l'habitude de pousser aux resolutions extremes; elle sait la part d'influence qu'elles exercent sur leurs maris, et il est permis de penser qu'en s'efforçant de detourner leur activite vers des sujets plus feminins, elle poursuit l'idee d'amener dans la politique une detente, à laquelle son charme personnel ne serait pas etranger".

10

15

20

25

30

Acela care acum cîteva zile a scris în *L'Independance roumaine* articolul intitulat *La politique de la Reine* sau a fost naiv, sau de o rea-credință cu desăvirșire vinovată. Dacă a fost naiv, este posibil să fi fost veridic; dacă a fost de rea-credință, desigur că face parte din aceia care complotază contra tronului, chiar cînd în fața treptelor lui apare cu masca amicitiei și a devotamentului. Această dilemă fatală ne obligă să admitem cea de-a doua ipoteză. Sub lingușirile viclene și complimentele compromițătoare, sub ab-

juraroa vechilor uri și a comploturilor de ieri, fanarioții, poleiți cu o poșghiță de franțuzism, ascund ideea lor fixă: compromiterea marilor noastre instituțiuni naționale, de cari sunt fatal legate și existența noastră, și viitorul nostru, și dinastia noastră. Națiunea își cunoaște dușmanii; credem că pînă în cele din urmă coroana își Aa cunoaște intimii. Și e foarte posibil că majestatea-sa regina, un spirit absolut literar și artistic, s-a convins acum că teatrul românesc a avut mare dreptate cînd a tradus titlul piesei *Nos inlimes* cu cuvîr-tu l *Nerușinat i i*.

Am răspuns, intrucît privește pe majestatea-sa regina, la articolul îndrăzneț și necuviincios dășirat sub numele de *La politique de la Reine*. Am răspuns limpede și categoric, cuviincios și demn, așa cum se cuvine unor credincioși și sinceri apărători ai dinastiei, atît de strîns legată cu propășirea neamului românesc. Am amintit celor cari nu cunosc nici istoria țării, nici pactul fundamental al națiunii, trecutul și supremele porunci ale *Constiluțiunei*, știind de mai nainte că regina noastră cunoaște adînc și trecutul de dureri și de glorie, și *Constiluțiunea* românilor.

Este însă în trivialul articol *La politique de la Reine* o parte care se răsfringe asupra doamnelor partizanilor actualei stări de lucruri. Suntem datori să relevăm și să discutăm această parte reală din pretinsa politică a reginei. în minister, în Senat, în Cameră, în țară, și poate chiar și în palat este o atmosferă grea, amenințătoare, primejdioasă, obscură și încărcată cu atîta cantitate de electricitate, incît prevenirea trăsnetelor din acest haos n?bușitor și orb se impune oricărui bun român.

Țara și coroana, din cauza unor oameni fără dragoste de una și de alta, sunt daslul de perplexe pentru ca în grijile naționale să se mai ameslice și caprițiul gingaș și copilăresc al doamnelor. Dacă ele vor să slujească națiunii, au o menire superioară și sfintă; n-au decît să și-o îndeplinească: au de crescut copii, au cămine de îngrijit, onoruri intime de apărat, mîngîieri de adus acelora care sunt înghițiți cîc afacerile ' "ce și generale; aci stă ținta finală a delicateței și

a virtuței feminine; delicateta simțirilor, farmecul dragostei intime, naivitatea blîndă și senină, divina și mîngietoarea iubire a femeii nu pot trece peste fericirea și puritatea căminului fără a depăși această

5 margine, fără a produce confuzie, greșeli, păcate și uneori crime chiar, crime pe cari le comite pasiunea ei flustratică și le plătește slăbiciunea lui, care a ascultat atunci cînd trebuia să mustre, care a cedat atunci cînd trebuia să impuie.

10 Noi nu voim să discutăm intempestiv drepturile femeilor, dar ceea ce putem afirma este că primejdia este sigură atunci cînd acei fără drepturi se amestecă acolo unde nu au chemare prin ordinea naturală și socială a lucrurilor.

15 Prejudiciu sau nu, politica nu aparține de drept și de fapt femeilor. Din acest punct de vedere există o mai mare deosebire între rochie și frac decît cum exista între rasă și spadă. Și acest adevăr este atît de dovedit prin fapte, incît, de regulă, amestecul femeii în atribuțiile bărbatului a adus pururea ruina și dezonoarea casei. Noi nu credem orbește în A-orba veche „poale

20 lungi și minte scurtă”, dar cerem să ni se admită că cel puțin în politică este trist și ruinător pentru țară cînd „tace cocoșul și cîntă găina”.

25 Femeile în politică, în genere, nu pot să fie in spirate decît de vanități de moment, de ambițiuni deșarte, de dorința unei străluciri foarte des primejdioase bunului trai intim, de mici răutăți și de uri, cari fac din ele geniul rău al bărbatului docil în loc de a rămî-

30 nea ceea ce trebuie să rămîie: geniul tutelar al căminului și farmecul delicios și blînd al politicului risipit într-o sumedenie de probleme mari și dificile.

Era un timp eroic cînd doamna țării și domnițele, dacă avea, adunau pe jupînese la șezătoare nu pentru

'35 trebile țării, ci pentru lucru și artă. Și p-atunci era o artă, naivă, dar mare, simplă, dar minunată, fără meșteșugiri, dar eroică. Doamna, domnițele, jupîneasa și jupînițele înfigeau furca în briu, sau învirteau rodanul, iar jupîneasa cea mai bună de gură sau cea mai dulce la glas povestea o legendă sau cînta o rapsodie populară și vitejească. Astăzi timpul a adus

40

prefaceri de ocupațiuni și moravuri. Și contra cuceririlor timpului noi nu ne ridicăm.

Dar de unde a găsit ziarul străin că e bine, drept și cuviincios ca să laude și să încurajeze pe doamnele conservatoare în calea grea și deînsă a politicei militante? Petrecherile intime, balurile, seratele muzicale și literare, câteodată cam denaturate, sunt de fapt și de drept ale doamnelor, dar politica este, desigur, mărul din care gustînd nu pot aduce decît căderea, decăderea și alungarea din paradisul adevăratei ferici-
10 ciri.

Eram deprinși ca acest ziar să se mărginească în reclama ineptă și plătită a frumuseței unora și rochiilor altora; ne suna trist terminii bulevardieri adresați
15 doamnelor în genere și mai ales celora din pretinsa elită socială; ne impresiona dezgustător indiscrețiile decoltajurilor, mai ales cînd aceste indiscrețiuni ne evocau vîrstele respectabile; rideam adeseori de acele comparații anodine și stupide copiate dupe elogiile pariziene
20 ale cronicarilor ovrei și ne distra imaginea unei doamne care se asemăna cu „un dejun de mai, cu un licurici într-o noapte adîncă”, cu o „ramură de liliac plutind p-o apă lucie”, cu un „boboc de trandafir care șoptește primăverei”, sau cu o „primăvară care fredonează Lucia lui Donizetti”.
25

Eram deprinși cu necuviința productivă a ziarului francez și cu frenezia rece și platonice, onestă și plătită a fantaziilor sunătoare ieșite din pana timpită a lui Claymoor, dar nu credeam că imprudența va îi
30 împinsă pînă la concepția articolului *La politique de la Reine*.

Femeile galilor priveau de la înălțimi pe bărbații lor cari se luptau și galul laș nu mai avea dreptul de a-și îmbrățișa femeia; spartanele erau fericite să-și
35 trimită la război bărbații și copiii lor; dar în epocele de civilizație coruptă femeile au jucat un rol însemnat în decăderea statelor. Femeile în timpul lui Ludovic XV și femeia în timpul lui Ludovic XVI au jucat un rol mare, dar sinistru pentru Franța; ele au pierdut multe
40 din cîte nu se mai pot dobîndi, dar au pierdut mai mult pe Franța decît pe ele.

Ni s-a părut dar o vină aruncată asupra doamnelor conservatoare articolul intitulat *La politique de la Reine*; și dacă d-lor fac o politică atît de militantă încît să hotărască de un eveniment politic sau de majoritatea unui vot, le prevenim că pe lîngă afacerile țării, de cari habar nu au, e vorba de capul și de onoarea bărbaților d-lor; și cînd ni se afirmă, ceea ce ne e greu de a traduce pe romînește, că „leur activite vers des sujets plus feminins” nu are drept țintă decît „une detente... dans la politique”, mărturisim că, spre onoarea doamnelor, noi credem că toate au roșit de un stil atît de crud și de decoltat.

Proh pudori... să sfîrșim.

VĂL SAU ELOCINȚĂ

„în primăvara trecută, pe cînd se propunea darea în judecată a guvernului liberal, d. Teodor Rosetti, sub un pretext oarecare, făcea o vizită d-lui Ion Brătianu și-i declara că consideră acea propunere ca o monstruo-zitate. Pe cînd d. T. Rosetti convor-bea cu șeful partidului liberal, majoritatea junimistă vota propunerea, însuși d. Carp îndemna pe deputatul Sloici să voteze acea propunere”.

(*Voința națională*)

Puțină filozofare nu strică.

Și cînd te gîndești că sunt o mulțime de oameni cari se revoltă pe filozofie, amestecînd cuvîntul și înțelesul lui cu cuvîntul poezie și coprinsul ei, nu poți să-ți dai bine seamă dacă poezia lipsește din inima acestor oameni sau filozofia naturală n-a prins niciodată rădăcini în capul lor.

Și fiindcă vom discuta cu confrății noștri de la *Voința națională*, a filozofa este foarte natura!. De vom izbuti să adîncim problema lor față de junimiști, ei vor zice bucuroși: „Așa, e, aveți dreptate!”, iar de vom greși să ne suim prea sus de gruparea fetidă a junimiștilor, ei vor simți că inconștientul delicat și poetic al oamenilor-oameni ne-a aruncat mai sus de cadavrul prozaic și real a guvernamentalilor descompuși de pesta minciunii și a celei mai sordide șarlatanii.

Nu punem la îndoială dăstăinuirile *Voinței naționale*. Așa e: tot ce spune ea este adevărat. Pe cînd ministrul junimist, sub un pretext oarecare făcea o vizită d-lui I.C. Brătianu și prețuia actul de dare în judecată a ministerului liberal ca o monstruo-zitate, ceilalți

junimiști, înțelegi cu această imensă minciună, stăruiau să obție votul de dare în judecată. Teodor Rosetti își luase rolul șnapanului care minte, liniștește și adoarme victima mare a asasinilor mici. Ministrul se prefăcuse în polițaiul degradat pentru care nu mai există nici demnitate umană, nici morala socială, nici atîta rușine de sine cît nu încetează d-a fi în inima celui mai pervers vițios. Omul s-a pogorît atît de jos, încît umanitatea, dacă s-ar putea să existe ca o ființă imensă, eternă, și deosebită de un om în speță, l-a confundat atunci cu ceea ce ea trebuie să lapede jos, jos de tot, atît de jos, încît să nu-i atingă simțurile și pudoarea ei de ființă morală și pură. Animalul a devenit numai fălci pentru ca să poată roade și mesteca,

numai stomac pentru casă poată digera, numai materie brută pentru ca să poată dormi atunci cîr.d chiar cînele încetează d-a mai privi liniștit. în fața omului pe care-l mușcă pe furiș fără a fi provocat și fără a avea ceva de răz bunat.

Vă rogsă credeți că arar pungaș nu este mustrat de conștiința sa cînd ține pe un nevinovat de vorbă pentru ca comperul său să-i tragă punga din buzunar; vă rogsă credeți că excepțional de rar un asasin nu se turbură și ride atunci cînd primește rolul d-a asigura pe un bătrîn că acela care bate la ușă pentru a-l ucide este un om bun și cu frica lui Dumnezeu.

Și, cu toate acestea, Teodor Rosettiera liniștit, rîdea cînd comitea cea mai dezgustătoare infamie și apoi a rămas tot liniștit și apoi a ris cu poftă în seratele d-lor Maiorescu și Carp, așa cum se cuvine unui om care reprezintă, în esența ei, natura junimistă.

Ce e drept, și noi, ca și ceilalți care aflasem de vizita lui Iago, știam, ca și ceilalți, înainte de votul Camerei, reflexiunea șefului nostru: „nu avea nevoie de o nouă infamie pentru a comite pe cea plănuită; aci prepararea crimei întrece cu mult crima însăși”.

Așa e; este adevărat ceea ce afirmă confrății noștri de la *Voința națională*; dar se ridică o întrebare: se cuvine ca să spunem tot ceea ce face un om și atît de clar și de liniștit, încît oricine să înțeleagă tot ce i se spune? Nu luați, d-lor, această întrebare drept bizantinism.

Vă rog să credeți că acela care scrie este coprins de un profund respect și de o sinceră iubire pentru viață și omenire în genere. Nu este un prejudiciu a pune un vâl peste scabrozitățile umanității, ci un respect și o pietate.

Ridicați-vă mai presus de pornirea adevărului crud și veți vedea dacă adevărul pierde. Rapoartele medicilor adeseaori sunt o dovadă că știința cea mai cumplită onorează pudicitatea omenirii. Când citești descrierea unei boale infecte expusă în termeni atât de neînțeleși pentru mulțime, nu trebuie să vezi imediat pedantismul doctorului, ci, mai degrabă, delicateța omului în fața conștiinței lui de rasă umană. Și adeseaori boalele rușinoase, despre care omul șoptește, iar nu strigă, sunt descrise admirabil de adevărat tocmai de aceia cari în viața lor n-au văzut decît o parte a adevărului, fără a descoperi că adevărul nu trăiește separat de omenire și omenirea nu se desparte de frumos, și frumosul nu este altceva decît vesmintele cari nu ascund ci prezintă cuviincios goliciunea adevărului.

Ce e drept, e greu să fim destul de clari; tema este grea și abstractă; timpul este scurt și să scurge repede pentru aceia în a căroră mină condeiul gonește neconținut; iar cititorii cîrtesc cînd întîrzii, voind să-ți meșteșugești prea mult frazele. Dar cîteva exemple vor convinge mai mult decît teoriile noastre.

Nu este oare o sfială demnă a publiciștilor cînd, vorbind de prefectul Holban îl numesc numai ciclopul Scarvulis? Ce a făcut Holban și ce a făcut Scarvulis? Publiciștii tac, deși au spus tot ce se putea spune. Și fiindcă aruncă numai cuvîntul de Scarvulis, aceasta nu va să zică că nu au spus tot, absolut tot. Nu este oare o amendă onorabilă pe care publicistul o face părții de frumos din adevărul întreg cînd se mulțamește a spune, în treacăt, numai „condeiul feminin” al d-lui Claymoor? Nu este un omagiu pe care publicistul îl aduce celor cu entuziasm de patrie cînd spune numai „cei de la secția III”, cînd vorbește de cei de la „*Independance roumaine*”? Nu este o reticență delicată din partea acelor cari, scriind despre o parte

a vieții și a moralei d-lui Maiorescu, se mulțumesc arunca în treacăt cuvîntul de libidinos?

Cearfidacă s-ar descrie, cutoatedetaliileșicucuvintele proprii, activitatea d-lui Holban, îngăduiala specială a d-lui Claymoor și lecțiile tainice de filozofie și pedagogie ale d-lui Maiorescu?

Desfidem orice elocință. Nici geniul lui Shakespeare nu ar putea să treacă omenirii, fără a o scandaliza și corupe, pagini delicate și bazate pe acțiunile și inacțiunile de mai sus.

Șiceeace nu se poate toleranici cînd trece printr-un vast aparat de elocință, mai puțin se poate ierta cînd se povestește limpede dar liniștit.

Acum cred că ne-am înțeles. Cînd d. Teodor Rosetti primea rolul asasinului care divertizează pentru ca complicității săi să poată izbi mai la sigur în marea victimă, în glorioasa victimă a unor pigmei perversi, o, desigur, comitea o acțiune în fața căreia condeiul trebuie să stea la chibzuială. A spune categoric și liniștit ceea ce d. Teodor Rosetti a făcut, este a trece peste adevărul impus omenirii de la începutul ei: „Pentru o infamie colosală trebuie o elocință colosală, altfel omenirea prea se dezgustă de partea infectă ce coprinde în sublimele ei forme”.

Voința națională dar a comis o greșală prima oară în fața junimiștilor și noi pentru prima oară apărăm opoziția junimist în fața *Voinței naționale*.

E probabil că, dacă n-am fi fost destul de drepti cu amicii noștri, cel puțin trebuie să fi strecurat un adevăr în aceste rînduri, fie el cît de mic.

C. C. ARION ȘI MORALA FABULEI

Există oameni cari fac deliciul ochiului, dar cind închizi ochii și cîntărești în adîncul conștiinței asemenea figuri, rămii înmărmurit de masca cu care natura, în caprițiul ei bogat, a știut să acopere o sinteză de slăbiciuni, de nesiguranță, de interes trivial, de egoism și de fluctuațiuni feminine demne nu de toate femeile.

Au dreptate nemții cînd despică de multe ori firul de păiajene în patru și ne strigă fericiți de mica lor descoperire: căutați lucrul în sine, nu vă lăsați în prada aparențelor.

Așa e, sunt femeii care ar fi trebuit să fie bărbați și sunt bărbați cari ar fi trebuit să fie femeii pentru binele și scuza și a femeilor-bărbați și a bărbaților-femeii. Se vede că uneori natura are ezitări intime și-și aruncă creația pe hotarul sexului, nefiindu-i milă să lase delicat conceptul său în domeniul sexului frumos, nici avînd putere să-l arunce în cercul bărbaților, cerc plin de violență și cruzime, dar ridicat, cel puțin la umărul frumosului și al delicatului, prin energie și eroism.

Fără să vrem, începem astfel cînd trebuie să vorbim de dl. C. C. Arion; nici premeditare, nici plan, nici invenție nu se află în această mică introducere, ci numai o afinitate fatală între adevărul excepțional din ea și natura intimă a d-lui C. C. Arion.

Avorbit în Cameră: a făcut o declarațiune; nici d-sa n-a plănuit mult cînd a vorbit; trebuie exclus calculul profund dintr-un cap atît de frumos și de bine tăiat

în exteriorul lui; desigur, ceea ce a făcut și a spus trebuia, era fatal să facă și să spuie. Dacă am admite un calcul profund, n-am putea să credem că dl. C. C. Arion n-ar fi izbutit să descopere abisul fără fund în care s-a aruncat; tinerii și frumoșii săi ochi ar fi dăscoperit ceea ce ochii slabi ai unui bătrîn întreg la minte ar fi văzut cu siguranță.

Nu, dl. C. C. Arion este natura limfatică și ezitantă, și d-sa va ezita în mijlocul junimiștilor, cum a ezitat, pe rînd, în partidul național-liberal, printre disidenți, la conservatori și în penultima fază în balconul d-lui Pake Protopopescu.

Nu trebuie să fim severi și să afirmăm cu energia revoltei că d-sa a făcut parte din toate grupările politice și că acum a trecut în ultima improvizare a microscopicului grup junimist. Dacă ne-am da dreptatea aparențelor, am voi să înșelăm cu bună-știința fondul problemei.

Pe d-l C. C. Arion, dacă ar fi să luăm în serios declarațiunea sa din Cameră, ar trebui să-l biciuim fără milă ca pe un tînăr călăuzit în viață de o ambițiune dezonorantă.

A făcut parte din naționalii-liberali fiindcă a cerut să fie ales deputat și i s-a admis cererea; «-a retras din partid cînd a crezut, în vecinica sa ezitare, că liberalii vor cădea de la putere. În prima fază nu înșela pe nimeni: se înșelau ai noștri, nu înșela d-sa: trebuia ei să vază că n-au în fața lor o pîrghie de oțel, ci o lumînărică de ceară. În a doua fază nu era act de curaj: dacă ar fi fost obligat să renunțe la mandatul căpătat prin partidul național-liberal, ar fi renunțat mai degrab' să-l combată așa cum îl combătea: mai mult prin melancolia unor ochi delicioși decît prin energia discursurilor.

Cînd a dat în genuchi la comitetul liberal-conservator, nu era o trădare, ci o poziție de Madelenă careia multe trebuie să i se ierte, căci este delicată și de porțelan de Sevres. Nu trăda, ci se conserva. Cînd a ieșit în balconul lui Pake, ca o nălucă legănată ușor pe picioare, nu era un om, ci o jucărie decorativă care trebuia să figureze în Cameră pentru a împuțina efectul

dezastruos al d-lui Nușoreanu pentru unele doamne gingașe din tribuna sexului frumos.

Dacă, în sfârșit, acum a declarat că el este cu viitorul țării, cu junimiștii, iarăși nu este trădare, ci oscilarea unei creațiuni aburii pe care un vînt, fie cit de ușor, o mlădie ca pe un zero de rezistență.

Iacă de ce morala fabulei se pare ușoară, dar este foarte grea. Nu vă revoltați contra d-lui Arion, căci merită mai multă milă decît revoltă; și dacă v-ați revolta v-ați Iovi de o ființă atît de diafană, încît ați trece prin ea și ați sfărîma o operă de artă.

Iar voi cei tineri, bărbați cu alte podoabe decît un mandat-junimist, nu vă înșelați d-a crede că d-l C. C. Arion a trădat. Nu ; d-sa este o natură excepțională al căruia noroc se afirmă în toate afară de politică. Exemplul lui n-ar scuza pe nimeni; purtarea sa nu este un precedent. Lăsați-l să s-ascunză în blana sa delicată sub orice cort; d-sa n-a avut nici sex politic, nici drapel. Este un obiect de artă pe care l-a cumpărat dl. Carp de la dl. Pake și d-l Pake de la comitetul liberal-conservator și acest comitet de la disidenți și disidenții de la naționalii-liberali.

Ce este în acest vaz? întuneric și ezitare.

Iertați pe cel care natura nu i-a permis să fie într-un

APOSTOLEANU

Un individ decrepit, cu figura profesiei de cămătar pe care a exersat-o toată viața, girbovit înainte de timp de turpitudinile ce a săvîrșit în fiecare zi, odios rudelor sale pe care le-a sărăcit prin dobînzile incomensurabile ce le-a luat, cinic și cunoscut pentru cinismul său în orașul său natal, în care toată lumea cunoaște argumentul ce dă pentru a scuza faptul de a-și fi lăsat rudele în sapă de lemn, argument care consistă în a zice că e mai bine să-i sărăcească el decît alții, avocat care vinde procesele, acesta este Apostoleanu, membrul comisiei de informațiuni a Camerei pentru a pregăti darea în judecată a ministerului liberal.

La vedere acest om inspiră o repulsie naturală care se aseamănă cu repulsia ce simt unii cînd văd un șarpe. Fața sa zbîrcită, ochiul mic și lipsit de viață, mersul său a lene și cu capul plecat și băgat între umeri spune oricui că într-acest om orice sentiment nobil este stîns, că e lipsit de conștiință, că din contra, tot ce e meschin, tot ce e nedrept îi surîde dacă poate să-i aducă profit.

Acest om n-a ridicat niciodată fruntea în sus. Ochii săi nu pot să privească cerul albastru, pentru că cerul e curat și frumos și sufletul lui murdar este rău impresionat de tot ce este curat și frumos; el nu poate trăi decît într-o atmosferă întunecată de ceață, căci numai o lumină îndoioasă-i priește; el nu se simte bine decît în murdărie, în noroi, și, cînd întîmplarea-l duce în-

Ir-un loc curat, caută îndată să-l întineze, căci altfel este silit să fugă d-acolo.

5 în viața lui n-a întins mina cu plăcere decât oamenilor cari au jăfuit lumea, celor cari au calomniat, celor cari s-au legănat ca el pe dasupra abisului pușcării; cu aceștia se simte la locul lui, se înțelege cu ei din clipirea genelor și n-are frică că are să se uite la dînsul drept în față. Cu oamenii cinștiți nu-i place să se adune și să vorbească, aceștia nu-l pricep și nu-i pricepe nici el.

10 Natura acestui cămătar s-a arătat sub adevărata ei față încă din primii ani ai copilăriei sale, adică de atunci cînd virginitatea sentimentelor nu este încă alterată în cei slabi de îngeri de mizeriile vieții.

15 De tînr acest om este pervers și hoț, Pe cînd alții sunt animați la începutul carierei lor de sentimente și aspirațiuni frumoase și mărețe, Apostoleanu, reîntors din Berlin cu diploma de doctor în drept, cu dreptul de a fi avocat, în momentul în care-și începe cariera începe prin a comite un abuz de încredere, o hoție care l-a stigmatizat pentru restul vieții.

20 Știința n-a putut cultiva și înnobili sufletul său; sferile sociale în cari a trăit ca student n-au avut nici o influență asupra lui. Se vede că cu capul pe carte, el învâța numai pentru a ști să răspundă la examen și a ști cum să fure lumea cu legea în mîină. El medita asupra ideilor morale pentru a afla cari sunt beneficiile pe cari le poate cîștiga acel care le înfrînge. Desigur el căuta să afle cari sunt acele idei cari restrîng interesul personal în favoarea ordinei morale a societății numai și numai pentru a le putea călca pe toate, fără să-i scape vreuna din vedere.

30 Cînd citea în Codul penal seria delictelor, sufletul său tilhar se cutremura de greutatea pedepselor; el se gîndeaeă fiecare articol este făcut pentru el, și atunci, de tînr, spaima sufletului îi zbircea pielea feței și-i încovoia spinarea. Cînd vedea conștiința popoarelor și cugetarea învățaților lumii condemnînd uzura, i se încrețea fruntea de frică că nu se va putea îmbogăți într-o zi printr-acest mijloc.

416

Dar un surîs diabolic trecea pe buzele sale groase și vinete, cînd vedea că legea este un product al omului imperfect, ca mai toate producțiunile omenești, și înțelegea că se pot face acte cu un cuprins, dar cu alt înțeles al faptelor petrecute și că cel fără scrupul și fără cinste poate s-o calce și să se serve de eapentrua-și protege mișelia săvîrșită. Un surîs diabolic trecea pe sub buzele sale cînd vedea că legea a admis că peste un timp oarecare orice faptă rea se prescrie și de atunci modul în care era să aplice toate legile era pentru el, viitor avocat, ales și hotărît.

Așa a și făcut. Teoriile sale perverse le-a pus în aplicare cu ocazia primului proces însemnat ce i-a fost încredințat. Din prima zi și-a vîndut clienții.

15 Este cunoscut că I. Prăjescu, C. Luca, și d-rul Steege i-au încredințat, în ultimii ani ai domniei lui Cuza, apărarea drepturilor lor într-un proces de succesiune în Basarabia ruscă, dîndu-i toate actele cu cari se putea sprijini cererea lor.

20 Apostoleanu a vîndut aceste acte ale d-lui Prăjescu, C. Luca și dr. Steege adversarului lor.

Adversarii au fost puși în posesiunea averii pe baza acelor acte, iar d-nii Prăjescu, Luca și Steege dezmoșteniți pentru totdeauna.

25 Acești domniau intentată acțiune civilă la tribunalul de Putna contra avocatului Apostoleanu, care l-a condamnat la despăgubiri. Procurorul tribunalului, vîzînd hoția săvîrșită de avocat, îl dă în judecată corecțională.

30 Apostoleanu, strîmtozat astfel, dă d-lor Prăjescu, Steege și Luca suma de 5.000 de galbeni drept despăgubire, rugîndu-i a declara înaintea tribunalului că nu mai au nici o pretenție.

35 Doctorul Steege a mijlocit ca să nu se dea curs acțiunei penale și se vede că a reușit, pentru că dosarul afacerii a fost lăsat în părăsire.

40 În anul 1867, un d. procuror, aflînd despre această afacere, a cerut dosarul de la arhivă; parte din el dispăruse, parte s-a găsit într-o sobă, și atunci judecătorul de instrucție căruia i-a fost înaintată afacerea a declarat că acțiunea era prescrisă.

417

Astfel a scăpat acest pungaș de pușcărie. Iată încă unul din acei cari cred împreună eu Blaremburg, Cătonele României, că dacă s-o face o instrucție inchi-
5 sarcina ministerului liberal. Iată cine este acuzatorul nostru.

Și țara suferă asemenea lucruri.

D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ȘI G. PANU

„O greșală

5 Ieri a avut loc prima întrunire publică provocată de colectiviști în scop de a protesta contra dării în judecată a guvernului d-lui Ion Brătianu.

10 Ne-am rezervat dreptul de a vorbi mai târziu despre această mișcare colectivistă și n-am fi relevat nimic pentru moment dacă la întrunirea de ieri n-ar fi participat și vorbit d. M. Kogălniceanu.

15 După părerea noastră, d. Kogălniceanu a comis ieri una din acele greșeli grave pe cari, la vârsta d-sale, nu mai are timp ca să le poată repara.

20 A primi cu sau fără știință să servești drept instrument colectivștilor pentru ca dinșii să se poată spăla de gravele acuzații sub cari se află; a ajuta direct sau indirect pentru ca pe umerii d-lui Kogălniceanu să se urce iarăși faimosul regim colectivist este
25 din partea bătrînului liberal atît de enorm, încît numai stima și considerațiunea ce avem pentru dînsul, precum și hotărîrea ce am luat de a nu mai insista asupra nici uneia din greșelile ce ar mai putea comite, ne oprește de a arăta răul exemplu ce dă d-sa tinerilor generații".

(Lupta din 19 decembrie^

35 Auzi prezumție, obrăznicie și nebunie ! Gută Panu, un băiețoi ieșit de ieri de alaltăieri de pe băncile școlai, un pui de vrabie cu caș la bot, un nenorocit de flașne-

tar politic care s-a adăpostit acum câțiva ani în două sau trei slujbe ce i-a dat partidul liberal, vrea să dea lecții de tact politic și de cuviință politică bătrînului liberal Mihail Kogălniceanu, vrea să-i spuie el d-lui Kogălniceanu cum trebuie să se poarte pentru a nu compromite cauza liberalismului și pentru a nu corupe caracterele din viitoarea generație liberală!

Eoticăloșie în spiritul și inima oamenilor nemai-pomenită. E îngrijitor ceea ce se petrece la noi. Un Gută Panu, un om care a fugit ca Andronic de judecata Curței, care a luat în profitul său o sumă adunată prin subscripție publică de opoziția unită pentru a-i plăti amenda la care a fost condamnat, amendă pentru care a invocat prescripția, dar n-a restituit suma adunată sau n-a dat-o unui stabiliment de binefacere, un Gută Panu care n-a făcut nimic într-astă țară, n-a participat la nici un act mare, își permite să insulte pe d. Kogălniceanu, făcîndu-l inconștient pentru că a venit să protesteze contra unei infamii!

„Cu sau fără știință” crede băiețoiul, care nu vede mai departe decît lungul nasului, că a venit d. Kogălniceanu să unească vocea sa autorizată la protestul a mii de cetățeni contra dărei în judecată a ministerelelor d-lui I. C. Brătianu?

Și serios crede el că d. Kogălniceanu este grozav de atins „de hotărîrea ce a luat (d. Gută Panu) de a nu rjia insista asupra nici uneia din greșelile ce ar mai putea comite”?

E curioasă, e ciudată, e neexplicabilă ideea ce acest biet băiat își face de el însuși. Din ceea ce ne spune mai sus ar rezulta că nimeni nu poate trăi în țara românească decît din grația lui; că om cinstit nu poate să fie decît acel pe care l-o proclama el de cinstit; că binevăzut de lume nu poate fi decît acel pe care l-o recomanda el lumii și că mort și îngropat este acela pe care l-o ataca el în ziarul *Lupta*.

Această manie, amestecată cu grandomanie, această complicată nebunie am constatat-o de mult; acum constatăm că este incurabilă.

Sărmanul bietul băiat! De mult ia globul pămîntesc în spinare și-l transportă într-altăconstelațiune; de mult

reformează așezămintele țării românești și chiar ale celorlalte țări; de mult face o alchimie politică în care consumă niște forțe demne de o mai bună întrebuințare și de mult în nebunia sa are cîte o scînteie de sentimente generoase, cari pun foarte bine în evidență starea bolnavă a minții sale.

Această scînteie de generozitate nu lipsește nicio dată. Acum cîtva timp am avut ocazia a o constata manifestîndu-se într-un articol în care vorbea de noi, de naționali liberali, căroră ne acorda dreptul de a trăi dacă ne vom lua după capul lui. Acum ea se manifestă cătră d. Kogălniceanu. într-adevăr, diferite considerații, precum și hotărîrea ce a luat de a nu mai insista asupra erorilor ce va mai face d. Kogălniceanu, ne spune el, îl opresc de a strivi cu desăvîrșire pe acest om. Generozitatea nobilului său suflet îl împiedică de a arăta tinerilor generații răul exemplu ce dă d. Kogălniceanu ! Și vedeți cît este el de generos ! înduioșarea sufletului său merge pînă acolo, încît calcă peste una din cele mai mari datorii ale omului de bine: aceea de a arăta celor tineri greșelile fiecăruia pentru a-i feri de a cădea în ele. Dar această generozitate a lui, bineanalizată, se reduce la simplul fapt de a nu despica acest exemplu rău, de a nu-l dumica, ca să-l poată înghiți lesne generațiile tinere, căci, în definitiv, spunîndu-le că faptul d-lui Kogălniceanu este un exemplu rău pentru ele, le spune destul de lămurit ceea ce zice că nu vrea să le spuie. Atunci cum rămîne cu „stima și considerațiunea ce zice că are pentru dînsul”?

Dar a întreba acest lucru este a presupune că Panu știe ce scrie ; este a pierde vremea degeaba. Pe el trebuie să-l iei cum este, nu pentru el, nu pentru a discuta cu el, dar pentru acei oameni cari-l citesc din cauză că le plac lucrurile strănii, pentru ei trebuie să-l analizezi, casă vază toți ceea ce este în capul și în mintea lui. în capul lui sunt cîteva teorii din cărți străine cari se potrivesc la noi ca nuca în perete, în inima lui este venin; e un om preumțios și nebun.

f

Și pentru că se adresează tinerelor generațiuni, le vom spune și noi:

Mihail Kogălniceanu este acel care a rostit, ca profesor al Universității din Iași și a scris în capul

5 *Letopisețelor* Moldovei următoarele:

„Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul. Da, d-lor mei! Și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel

10 Mare, decât Anibal, decât Cezar: aceștia sunt eroii lumii, în loc că cei dintii sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decât lupta de la Termopile și izbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite decât acele de la

15 Maraton și Salamina, pentru că sunt cîștigate decît de români. Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decât locurile cele mai clasice. Suceava și Tîrgoviștea sunt pentru mine mai mult decât Sparta și Atena! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru români are mai mult preț decât Corintul, pentru că în Baia, avanul rigă al Ungariei» Matei Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor, cum zicea Sixtu IV, rănit de sabia moldovană, fu pus pe fugă și uită drumul patriei noastre".

25 Mihail Kogălniceanu este unul din aceia cari au deșteptat în Moldova simțul patriotismului și al libertății.

Mihail Kogălniceanu a făcut parte din ministerul I. C. Brătianu în timpul cînd s-a făcut războiul, independența și, prin urmare, regatul.

30 Generațiunile tinere nu pot decît să se închine cu respect în fața acestui uriaș de fapte mărețe, în fața acestui stîlp al țării.

35 Și cînd el, care are o jumătate de secol de muncă pentru întemeierea statului român și pentru împlinirea instituțiilor liberale într-acest pămînt, vede un pericol pentru cauza liberală, nu un Gută Panu poate să-i spuie dacă face bine sau rău luînd stindardul

în mină. Prezumția este prea mare; ea n-are seamăn decît în obrăznicia de a zice că acest fapt este un exemplu rău dat tinereimei.

S Viermele tîrîtor nu poate să arate șoimului cum trebuie să zboare.

Oameni ca Kogălniceanu fac onoare patriei lor și constituiesc un ideal pentru generațiunile care vin după ei.

ÎNGÎMFARE

„Domnia maj.-voastre de ^5 de ani a dat țarei zile de mulțumire și de îngimfare”.

(Discursul primului-ministru Gogu-Manu de la 1 ianuarie în fata regelui, mitropolitului primat etc.)

Fac rău ziarele de atacă cu atîta înverșunare pe marele general pe care Fortuna, cea legată la ochi, l-a aruncat în fruntea unui minister ca președinte de consiliu. Și-l atacă de ce? De un cuvînt, de două-trei fraze. Chiar și ziarele național-liberale au depășit limita criticei drepte și imparțiale.

Ar trebui să se admită ca un adevăr veciniecă omul rămîne pururea același orce ai face din el. Așa fiind, omul nu trebuie atacat sub cuvînt că nu e altfel, nu gîndește altfel, nu vorbește și nu se poartă decît îi este lui hotărît de la natură d-a fi, d-a gîndi, d-a vorbi și d-a se purta. Atît are omul și atît nu poate avea cît îi dă și cît îi refuză d-a-i da divina și eterna natură. A izbi fără milă într-un om fiindcă nu se poate ridica mai sus, foarte sus și nu atinge sublimul este tot una cu a te revolta contra unuia că e prea gras sau prea pitic, sau prea slab, sau că se uită cruciș. Dacă vulturul să ridică în slava cerului, nu e un cuvînt să bați o rață leșască că nu poate zbura peste un prag. Dacă Eminescu este un poet mare, nu este un cuvînt să detestăm pe Prodănescu. Dacă Edison a inventat fonograful, nu este un cuvînt să strangulăm pe Jak Negruzzi că nu vorbește în parlament. Și-apoi trebuie să avem puținică răbdare, vorba lui Caragiale; cine știe dacă Edison nu va face să vorbească felinarele și stîlpii de telegraf,

și în acest caz Jak Negruzzi va deveni, desigur, un Mirabeau, cel puțin un Mirabeau.

Din acest punct de vedere mi se pare nedreaptă acuzațiunea adusă generalului Manu. Ei ce? A spus m.-sale regelui că țara este îngîmfată și se îngîmfă de 25 de ani și se va îngîmfa cît va dura dinastia noastră. Ei și? Dar ce, înainte d-a fi prim-ministru generalul Gogu-Manu vorbea mai bine? Și nimeni nu-l acuza că nu e orator. Și dacă a devenit prim-ministru era un cuvînt d-a-și schimba natura?

Înainte d-a discuta greșala, dacă greșală e, a primului ministru, rugăm să ni se admită un adevăr foarte simplu; gradul și onorurile nu schimbă nimic, ca toate podoabele exterioare, pe cel ce le dobîndește.

Aci multă discuție nu încap. Vorba fabulelor: dacă măgarul și-a trîntit în spinare o piele de leu, și dacă cioara s-a împănat cu pene de păun, și dacă necăriarului lui Anton Pann și-a pus ochelari de cărturar, și dacă bufonul lui Cuza, cum spune academicianul Sion, s-a suit pe tron, și dacă pajul lui Napoleon s-a încins cu sabia împăratului, nici măgarul n-a devenit leu, nici cioara păun, nici omul lui Pann n-a putut citi, nici bufonul domnitor, nici pajul Bonaparte.

Zi că generalului Manu îi vine cheful la un bal mascalcat să-și puie în spinare o piele de leu. Ei și? E un cuvînt ca noi cu toții să facem gaură în cer, strigînd că generalul nu este leu? Dar cum voiți să se prefacă în ceea ce nu-i permite natura și să nu rămîie ceea ce i-a ordonat să fie?

Și dacă generalul a aruncat asupra țarei cuvîntul de îngîmfare, ar trebui să vedem că era fatal să-l arunce, tot așa după cum e fatal ca Teodor Rosetti să mintă, Titu Maiorescu să dea lecții de morală aplicată și de metod intuitiv practic și Carp să pacifice Europa.

Era fatal cuvîntul de îngîmfare pe buzile primului-ministru. Apoi, cînd a mai fost el prim-ministru pentru ca, fără să vrea, să nu pomenească cuvîntul de îngîmfare?

Cînd era sublocotenent, într-o manevră, îi crăpă pantalonii, nu la pulpă, și cînd un sergent din baterie^

ii atrage atenția, Gogu Manu răspunde îngîmfat: „Sunt sublocotenent, am învățat strategia și eu am descoperit supapele de siguranță în momentele grele !”

Era mic, de vro 8 ani; trăia răposatul său părinte.

5 II trimisese să întrebe de un amic a' său, un boier mare. Cine ești d-ta, îl intraabă o jupîneasă? Copilul Gogu Manu răspunde:

— Spune-i banului B.. că sunt fiul lui lancu Manu !

10 Cînd era pe ms>lul Dunărei înainte d-a se hotări să o tulsească spre București, izbutește să trimeată la Nicopole următoarele cuvinte adresate comandantului suprem al cetății:

— încetați cu tunurile; generalul Manu este în fruntea armatei române!

15 Ce e drept, turcii n-au ascultat, dar generalul i-a desprețuit și, vorba lui Cuza, în loc d-a da piept cu ei, a dat dosul... spre București.

Cînd i s-a pus la mîină gradul de general, după ce s-a pozat cu sabia în teacă, cu sabia scoasă, cu untun de oțel, călare și pe jos etc. etc, un amic al său ne asigură că și-a pozat mîna dreaptă și mîna stingă de la cot în jos și a scris pe fotografii:

„Mînele generalului Manu !”

25 în sfîrșit, s-a hotărît să-și pozeze hainele, dar, fi- încă s-a hotărît să și le pozeze imediat după primele bubuituri din război, n-a vrut să pozeze decît tunica și, cu toate insistențele fotografului, a refuzat de a-i prezenta și pantalonii.

30 Ca firea generalului trebuie să fie și stilul lui. Și e fatal ca actualul prim-ministru să zică: îngîmfare regală, îngîmfare națională, îngîmfarea secolului lui Ștefan cel Mare, îngîmfarea lui Ludovic XIV, îngîmfarea regatului României etc, etc.

35 A mai spus generalul altele și mai și în discursul său, ca „împărtășirea împreună”, dar aceasta a fost o simplă eroare. Generalul credea că m. s. regele și m.-sa regina se împărtășesc la Anul nou cu sfînta grijanie.

40 Din toate acestea reiese un lucru foarte clar: ridicolul celor cari se miră că generalul a zis îngîmfare în loc de mîndrie sau fală. Apoi noi credem că era fatal

să zică astfel militarul acoperit de glorie la defileul dintre cele două șiruri de... tei de la sosea !

Ce naivi sunt cei cari să miră de îngîmfarea generalului Manu ! Mine poimîne o să-i vedem strigînd:

5 — A mințit Teodor Rosetti!

— A moștenit un călugăr Pake Protopopescu !

— Jak Negruzzi a făcut o poezie neroadă.

— Al. Lahovari se crede boier !

— Ghermani zice valută în loc de valută ! etc,etc.

1° Dar desigur că pe această cale acești publiciști vor descoperi și se vor mira că apele curg la vale și bivolii nu zboară.

Generalul Gogu-Manu a vorbit regelui așa cum trebuia să vorbească un Gogu-Man.

*. Ei, ce? nu vă așteptați la aceasta? Atît mai rău pentru cine înțelege așa de greu și atît de tîrziu lucruri atît de ușoara.

LITTRE ȘI GOGU-MANU

Știam, eram sigur că vorba românească *îngîmfare* corespunde exact cu cuvîntul franțuzesc *fatuite*; cu toate acestea, m-am adresat la genialul nostru savant, filolog, istoric și literat d-l Hașdeu și l-am întrebat dacă *îngîmfare* este exact *fatuite* și d-sa mi-a răspuns:

— Aceste două cuvinte corespund tot atît de exact ca și *goguman* cu *sot*.

Alunei am căutat cuvîntul *fatuite* în dicționarul lui Littré,

Și am găsit multe în această capodoperă de lucrare specială. Să nu mai insist asupra noțiunilor de *pretenție*, de *încredere*, de *orbire*, de *grandomanie*, de *siguranță*, 'de *vanitate* etc, etc, toate nejustificate din partea omului coprins de *fatuitate*, adică pe românește de *îngîmfare*. Exemple se pot da cite vrei de oameni cari au avut *pretenții* nejustificate și de oameni politici, și de literați, și de pictori, și de muzicanți, și de sculptori.

La noi, Cantacuzino-Nababul crede că onoarea țării se poate suprapune în toată întinderea ei peste onoarea lui fără a i-o întrece; Carp se socotește egal în capacitate cu Bismark, Macedonski se crede superior lui Eminescu, Maiorescu se crede un critic serios și imparțial, Ghermani un finanțiar de stat; Panu un șef de partid; Jak Negruzzi un orator căruia nu i-a venit timpul ca să dovedească ce poate; Pacu un reformator al bisericii; Lahovari boier de neam; Blaremborg român neaș din Finlanda; V. A. Urechia admirator al lui Rosetti; senatorul Tufelcică orator al junimiștilor etc, etc. Tot așa credea țiganul că a uitat țigănește,

sîrbul că va scoate luna din puț și ovreiul că a plecat la bătălie.

Dar să trecem peste toate aceste nuanțe de înțelesuri pe cari le găsești în omul *îngîmfat*.

5 Littré ne spune că în *îngîmfare* (*fatuite*) se coprinde o bună doză de *obrăznicie*. Omul *îngîmfat* este *obraznic*, vorbește grosolan, strigă în biserică, înjură înaintea icoanelor la care se închină ceilalți, trece înaintea tuturor, dă brînci celui d-alături, este grosolan și 10 îndrăzneț la cuvînt, este teribil cu cei mici, desprețuiește în cuvînt, în scris și în gest pe semenii săi, inferiori, egali sau superiorii lui.

Și, cu toate acestea, după părerea generalului 15 Manu, *românul este un neam îngîmfat*, stare sufletească de care este pe jumătate, cel puțin, responsabil m.s. regele Carol I, căci, după același general, m.s. regele a procurat națiunii românești 25 de ani de zile de *mulțumire* și de *îngîmfare*.

Littré ne spune că *îngîmfarea* (*fatuite*) nu este slrăină de *nebulie*. *îngîmfatul* calcă bunul-simț, trece măsura omului întreg la cap, are scaunul minței răsturnat, desprețuiește și calcă în picioare orice adevăr pe care nu l-a înțeles și l-au descoperit alții, nu se cunoaște absolut pe el și pe cei dimprejurul lui, are halucinație 25 din minie și ambiție, are melancolii și desperări cari inspiră milă oamenilor sănătoși, să revoltă, să năpustește și adeseaori moare în convulsii de neputincios luat din iele, regretînd că D-zeu l-a făcut atît de mare și de genial într-un popor atît de mic și de nerod.

30 ' Toți nebunii cari au sfîrșit cu serioasele conversațiuni cu Cezar și Alexandru cel Mare, toți cei cari au sfîrșit prin a se crede Omer, Rafael, Napoleon, Kant, Galileu, Luther, Papa și Isus, toți au debutat prin *îngîmfare*, printr-un mers excepțional și printr-un despreț manifest al universului întreg.

Și, cu toate acestea, generalul Manu spune m.-sale regelui că țara românească este o țară care se *îngîmfă* de 25 de ani sub domnia m.-sale !

40 Dar să venim la bunul-simț al românului. Despre *îngîmfat*, românul, în basmele, în poeziile, în pildele și în vorba lui de toate zilele are fraze caracteristice

și aproape stereotipe cari descriu starea intelectuală morbidă a *îngîmfărei*, a *îngîmfaiului*.

Ca atitudine, mișcări, adică ca plasticitate, îngîmfatul se deosebește de ceilalți oameni și românul îl descrie minunat; să luăm numai câteva fraze d-ale lui:

îngimțatul:

merge cu nasul în sus;

cînd vorbește îți scoate ochii cu mâinele;

calcă ca din pod;

umblă ca vodă prin lobodă;

să nu-i atingi călcăile cu umbra că sare în sus d-un stînjîn;

dă coate în biserică;

nu-i ajungi cu strămurarea la nas; etc, etc

Ca stare psihică:

îngimțatul ar răsturna lumea dacă Dumnezeu ar mai fi făcut unul ca el;

se miră că popa a început cazania, deși n-a sosit el; satul e prost că nu-l aude ce gîndește;

suntem la ziua d-apoi, că nu-i el, ci suntem noi; și-i foarte necaz că coțofana are coada prea lungă; etc, etc.

Ca stare patologică:

îngîmfatul despică muntele cu pumnul;

la trîntă biruiește,

la minte prididește,

dar nu se trîntește

și nici nu vorbește

fiindcă nu-ntîlnește

nici zmeu

nici Dumnezeu l

etc, etc, etc

Concluzie:

După generalul M\ nu, popirul românesc, pe lingă altele mai mici, este un popor *obraznic* și *nebun*, iar

m.s. regele este vinovatul de căpetenie care în timp de 25 ani i-a făcut să-și piarză cuviința și mințile.

Maiestate, eu ca sergent de artilerie, fără o mină și eu un picior de lemn, cu „trecerea Dunărei” și cu „virtutea militară”, vă cer iertare, dar discursul generalului Manu s-ar putea tălmăci și mai rău dacă eu, ca român și ca soldat, pe general nu l-aș desprețui și pe maiestatea voastră nu v-aș iubi.

„SA LE" ÎN LOC DE „SĂ SE"!!!

„Rectificare. în *Monitorul Oficial*, no. 215 din 3 ianuarie curent, la pagina 4978, coloana II, rândul 7, strecurându-se o eroare de tipar la o singură literă, se va citi « să le» în loc de « să se»".

(*Monitorul Oficial*, 9 ian.)

Naivitățile sau impertinențele primului ministru, primului Gogu-Manu ca prim-ministru, cresc, se înmulțesc cu o repeziciune de fulger; abia prididește *Monitorul Oficial* cu atâtea *buclucuri* pe cari le comite și le tipărește generalul.

După faimosul discurs, vine rectificarea lui; după rectificarea lui va veni adnotarea lui, după adnotare comentariile lui, după comentarii... generalul se va da peste cap... tot în *Monitorul Oficial*.

Cînd am citit discursul, și eu, ca și ceilalți, am crezut că este o glumă, că nu e adevărat, că mă înșală ochii, că am uitat să citesc?

Cînd am citit *rectificarea lui* și eu, ca și ceilalți, am crezut că n-am găsit ochelarii cu care să învăț a citi, vorba lui Anton Pann.

Ce e drept, datorim mult generalului Manu. Cu toate suferințele pricinuite de *influență*, mulți au rîs, au chefuit, au leșinat de rîs pe contul generalului. Suntem datori dar lui momentele de veselie, într-un an atît de trist și de zăpăcit. Paulus a fost bătut de generalul Manu. Să zice chiar că primul caraghios, citind comediile celui d-al doilea, ar fi exclamat: „Păcat că nu m-am născut în Țara Românească... Ajungeam în lo-ui lui Manu!"

Cine nu cunoaște discursul, faimosul discurs al generalului Manu pronunțat în fața m.-sale regelui?

5 Dar *rectificarea* lui? Rectificarea lui este bună pentru melancolici, căci vor rîde cu lacrimi citind-o și este periculoasă pentru oamenii veseli, căci vor leșina sau vor crăpa de rîs.

Citiți, zice generalul, *să le...* în loc *de să se !!!.....*
Autentic. *Monitorul Oficial* de la 9 ianuarie 1890.

10 *Să le* în loc de *să se!* ! Ce-a vrut să zică generalul? Ce a vrut? Nu e vorba de ce a vrut, ci de ce a spus. A spus ceea ce cu greu s-ar califica.

Dar în românește a spune *să le...* și numai atît, este o obrăznicie, după cum obrăznicie și porcărie estea zice:

15 Să ne...

Să mă...

Să vă ...

Să-i....

Acum vă...

Poi vă...

20 Nu mă.... că te!... etc, etc

A te opri pe particule, fără a pune nici substantiv, nici verb, în românește nu este permis nici în cafenea, darmite în *Monitorul Oficial* și mai ales cînd vorbești de maiestățile-lor regele și regina.

25 Ce-a vrut să facă generalul? Să fie prea scurt? Dar scurt este și se scurtează pe fiecare zi.

30 Ce-a vrut să zică? Iată un mister pe care trebuie să-l pipăim foarte ușor ca nu cumva să dăm peste o... o nu știu ce și nu știu cum. Și mai înainte de orice întrebăm pe generalul Manu: într-un salon, în fața doamnelor din elita socială, poate să zică: mă...mă... mă... că mă... că mă ... și vă... și vă... și vă...?!

35 Poate să vorbească astfel primul-ministru? Nu, de sigur. Cred că generalul a înțeles partea drolă... a acestui discurs. Atunci cum și-a permis ca, vorbind de o frază adresată M.M.L.L., să o rectifice astfel: „citiți *să le* în loc de *să se*" ?

40 Ca și la discurs la *rectificarea* lui, dacă ar fi consultat pe *bucătar*, pe *fecior*, pe *vizitiu* și pe *rindaș* desigur că ar fi făcut o rectificare mai deșteaptă și cel puțin mai cuviincioasă.

- Dar mai este o parte și mai și! Întrebam pe generalul Manu: într-un *salon* poate, dacă ar greși o *literă* în loc de alta, o labială în loc de alta, poatesă zică: „Mă iertați doamnelor, am greșit, am zis litera cutare
5 în loc de cutare și am vroit să zic . . . în loc de...”?
Nu e așa că o rectificare în acest sens și în acest caz este o sub-li-ni-e-re?
- Balzac credea, și intrucitva și Flaubert, că există un raport *intim* și *fatal* între om și numele lui.
10 În urma discursului și a rectificăiei lui Gogu-Manu, este o dovadă extraordinară că Balzac și Flaubert aveau uneori perfectă dreptate.
- Dar să revenim. Ce-a vroit să zică generalul? Nu putem să-l lăsam, că este prim-ministru și dovedește că ar trebui să fie șef de grajduri la m.-sa regele.
15 Ce-a vroit să zică? Ce-a înțeles prin rectificare? Cel puțin ce-a înțeles, căci ce-a spus este imposibil de discutat cu toate detaliile.
- Fraza discursului era... „să se împărtășească împreună cu m.-sa regina. Adică m.-sa regele să se împărtășească împreună cu m.-sa regina. Și acum rectifică ca la grajd și ar vrea să zică că noi trebuie să citim... Să le împărtășească împreună cu m.-sa regina”!!!
20 Atunci ce să le... împărtășească? Ce să *impartășească* împreună? Înainte de această frază stupidă generalul a spus în discurs: *Și una și alta*.
- Să împărtășească dar m.s. regina cu m.s. regele „și *una și alta*”?
25 Ia ascultă, generale, eu sunt țăran și abia am ajuns la gradul de sergent, dar așa de prost la cuvânt și de gogoman la cap cum ești d-ta n-am fost niciodată.
- Eu, când n-am știut ce să răspund m.-sale regelui, i-am strigat, ticăindu-mi inima: să trăiți! să trăiți! să trăiți! Și am scăpat cu fața curată.
30 Dar ca d-ta, d-le general, dacă aș fi vorbit chiar când eram de 8 ani, m-ar fi plesnit mama cu dosul palmei peste gură.
- Nu știu dacă m-ai înțeles, dar tu nu te-am înțeles.
35

(M. 9)

UN MINISTRU

A apărut în ziarul *România liberă*, V, nr. 1.195, 6 iunie 1881, p. 2 ; nr. 1.196, 1 iunie 1881, p. 2 ; nr. 1.197, 9 iunie 1881, p. 2; nr. 1.201, 13 iunie 1881, p. 2.

Semnat: „Sugra”, anagrama lui „Argus”, pseudonim cu care sem-nase încă din 1880 mai multe foiletoane în același ziar.

Fiecare dintre cele patru foiletoane din *România liberă* au ca moto strofa:

„Știința-i a adus-o din Spania frumoasă,
Și joacă de minune fandango literar;
B-n stare să susție cu fața serioasă
Că gloaba Rosinantă era un armăsar”.

(Ron. Roman)

S-a retipărit antum într-o plachetă intitulată *Un ministru de Sugra*, București, Tip. Ștefan Michalescu, 1881, 28 p. Moto-ul este ti-părit pe copertă.

Placheta este dedicată:

„Domnului Dumitru Brătianu

Domnule,

Cînd ați suit treptele ministeriale, ați declarat într-un avînt de român mare la inimă și minte: «Trebuie să punem pe hoți la pușcărie, pe aceia cari speculă binele public în interesul lor, în carantină».

Drept ați grăit; și totuși v-ați înșelat cumplit, judecînd potrivit întru a dirige instrucțiunea publică pe acela care pururea a stors-o în interesul său. D-voastră veți înțelege îndestul că prin aceste pagine mi-am împlinit o datorie de conștiință.

Vi le dedic”.

SUGRA

După titlu, autorul dă explicații privind împrejurările care au -determinat scrierea sa:

„Cu ocaziunea examenelor generale de licee în sesiunea de la mai, ziarul *L'Independance roumaine* a provocat un scandal fără asemuire în trecut. S-a insultat juriul examinator, s-a amenințat și se amenință cu casarea examenelor; s-a cerut destituirea rectorului Universității.

S-a discutat. Unul din profesorii acuzați a răspuns. Nimeni însă n-a dat pe față pe izvoditorul scandalului. Era și bine ascuns.

Opiniunea publică se inducea în eroare.

Trebuia dar sfîșiate aparențele la adăpostul cărora se răsfața cei vinovat".

Nu s-a mai retipărit în periodice sau în volum, nici antum, nici postum.

Reproducem textul din plachetă.

Vasile Boerescu (1830—1883) — profesor la Facultatea de drept din București, militant pentru Unire. În 1881, ministru de externe în cabinetul Ion Brătianu.

Petre I. Cernătescu (1825—1892) — profesor de istorie universală la Universitatea din București.

Ioan Crăciunescu (1845—1909) — profesor de pedagogie și estetică la Universitatea din București.

(p.31) MI-CAREME

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.428, 21 martie 1882, p. 2-3.

Semnăt: „Argus”. N-a fost niciodată reproduș. Nu s-a tipărit în volum.

Ediția de față reproduce textul din *România liberă*.

La Roquette — veche închisoare din Paris, construită în 1830 și dărimată în 1900.

(p.37) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ. IMPRESIUNI

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.457, 28 aprilie 1882, p. 2-3.

Semnăt: „Argus”. Datat din Paris, 1 mai 1882, dată la care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă*.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Ediția prezentă reproduce textul din *România liberă*.

Leon Gambetta (1838—1883) — avocat și om politic francez, fervent republican, mare orator; contribuie la căderea imperiului, orga-

nizează rezistența din 1871. În 1831, după succesul Uniunii republicane, «ste prini-ministru de la 14 noiembrie 1881 la 27 ianuarie 1882 când atacurile radicalilor privind problema proiectului de reformă a *Constituției* îl înlătură de la guvern.

Charles de Freycinet — inginer de mine, colaborator al lui Gambetta; îl urmează pe acesta la președinția Consiliului de Miniștri în februarie 1882. Academician francez.

†p.43) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.490, 9 iunie 1882, p. 2. Semnat: „Argus”.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum. Ediția prezentă reproduce textul din *România liberă*.

Kaunitz-Reitberg (Wenzel Anton, conte, apoi prinț, 1711—1794) — om politic austriac, cancelar sub Măria Thereza, Iosif al II-lea și Loopold al II-lea; conduce politica externă a Austriei timp de 40 de ani.

Doctrina Monroe — ansamblu de principii politice enunțate de James Monroe în mesajul anual al Congresului Statelor Unite la 2 decembrie 1823, în baza cărora continentul american nu mai putea fi colonizat, îndeosebi de europeni.

Camille Barrere (1851—1940) — diplomat francez, ambasador la Roma. Contribuie la apropierea franco-italiană.

Waddington (William Henry — 1826—1894) — om politic, arheolog și numismat francez.

<p.49) INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.517, 11 iulie 1882, p. 2—3, de unde îl reproducem.

Semnăt: „Argus”. Datat: „Paris, 1 iulie”.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în volum, nici în periodice.

Antonia Mărcii (1845—1916) — sculptor și pictor francez. Printre operele sale de seamă: *Gloria victis*, aflat la curtea de onoare a Primăriei din Paris, monumentul lui Alfred de Musset, monumentul lui Jules Michelet.

Casimir Ddavigne (1793—1843) — poet și autor dramatic francez, în a cărui operă se întilnește structura clasică și culoarea romantică.

Jean Jacques Regis de Combaceres (1753—1824) — duce de Parma, jurist și om politic francez; contribuie la elaborarea Codului lui Napoleon I.

Baryc (Antoine Louis, 1796—1875) — sculptor francez. Sculpturile sale *Leul și șarpele*, *Leul culcat*, *Jaguar devorind un iepure* sînt realizate după îndelungi studii ale animalelor din Grădina Plantelor din Paris. (Delavrancea ortografiază greșit Barrye.)

Soulie (Mclchior-Frederic, 1800—1847) — romancier și autor dramatic francez.

Buloz (Francois, 1804—1877) — jurnalist francez, redactor-șef la *Revue des Deux Mondes*.

Pelletan Camille (1846—1915), ministru al marinei, om politic și jurnalist francez, radical, anticlerical.

(p.56) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ. SUFRAGIUL UNIVERSAL ȘI MITINGURI

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.606, 29 octombrie 1882, p. 2.

Semnăt: „Argus”. Datat: „Paris, 2 noiembrie”.

Nu s-a reproduș niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Reproducem textul din *România liberă*.

Dufaure Armând (1798—1881) — avocat și om politic francez, ministru de justiție în 1871, după demisia lui Leon Gambetta, preșident al consiliului în 1876 și 1877—1879.

Duclerc Charles Theodore-Eugene (1812—1888) — om politic francez, ministru al afacerilor externe și preșident al consiliului în 1882, după Freycinet.

(p.62) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

A apărut în ziarul *România liberă*, VII, nr. 1.676, 27 ianuarie 1883, p. 2. Semnat: „Argus”. Datat: „Paris, 28 ianuarie 1883”, dată ia care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă*.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în vreun periodic, nici în volum.

Semnalat de A. Martin în *B. Delavrancea, Opere*, II, E.S.P.L.A., 1954, p. 379. Reproducem textul din *România liberă*.

Thiers Adolphe (1797—1877) — om politic, jurnalist și istoric francez, preșident al Republicii Franceze în 1871, șef al opoziției republicane.

Jerome Napoleon Bonaparte (1822—1891), senator și ministru în al doilea Imperiu, partizan al unității Italiei; se opune violent politicii imperiale după 1860.

A urna le (Henri Eugene I'philippe d'Orleans, duc d'AumaU, 1822—1897) — al patrulea fiu al lui Ludovic-Filip, guvernator al posesiunilor franceze din Africa.

Aristide (540—468 î.e.n.) — om de stat atenian, supranumit „cel Drept”; ia parte la bătălia de la Maraton. Ostracizat de rivalul său Temistocle, este chemat din nou la Atena, cînd perșii amenință cetatea și Aristide se distinge din nou în lupta de la Salamina.

Delavrancea își exprimase părerea despre Leon Gambetta cu cîteva zile înainte de redactarea *Corespondenței pariziene*, într-o scrisoare adresată Mărgăritei Miller-Verghi la 6 ianuarie 1883:

„Moartea celui mai mare om al Franței ca orator, politic și minte vastă, proprie d-a înfrîna turpitudinile omeneshi, m-a abătut, m-a descurajat, a mărit scepticismul cu care mă lupt de atîta vreme [...]. Mă supără toate și libertatea ce iubesc, ca ochii din cap m-a părășit. Un cer cu nori e prea posomorit; un cer senin și limpede ca lacrima e prea indiferent; ploaia e o murdărie de care se descarcă cerul; veselie vreunui uvrier e brutală; iubirea e un egoism cu două fețe; amicia, în fine, și ea e monotonă. Numai fatalitatea e mare, oarbă, crudă, canalic, eternă. Ea e tiranul. Ea e voința și legea.

În așa stare de nemulțumire m-a gășit scrisoarea ta. Venisem de la înmormîntarea a d-o mie de ori nefericitului de geniu Gambetta. Nu pot citi nimic despre el. îl iubeam. Mi-era un ideal pentru mai toate preocupățiunile vieții mele..”

(p.68) DOMNULE REDACTOR

A apărut în ziarul *România liberă*, VII, nr. 1.688, 11 februarie 1883, p. 1., la rubrica „București, 10 februarie”; nr. 1.69-4,18 februarie-1883, p. 1, precedat de următoarea notă:

„Un amic ne trimete din Liege o prețioasă dare de seamă asupra unei noi broșure apărută acolo în lăudabilul și cavalerescul scop de-a apăra drepturile românilor în grava problemă ce frămîntă actualmente-sagacitatea puterilor europene.

În restriște se cunosc adevărații prieteni și ne grăbim a ne uni cu îndatoritorul nostru corispondent spre a exprima vocea nepărtinitoare ce se ridică din Liege cordialele noastre mulțumiri.

Pe lîngă datoria ce avem de a ne ținea în curent cu tot ceea ce se zice și se petrece în Europa cu privire la Dunăre, ne facem o deosebită plăcere publicînd analiza primită de pe țărniurile Meusei”.

Semnat: „Traian”. Primul articol este datat: „Liege, 17 februarie 1883”, conținând pe această dată de apariție a dării sale de seamă; al doilea, cu aceeași semnătură, datat: „Liege, 12 februarie 1883”.

Sub semnătura „Argus”, la 9 iunie 1882, Delavrancea consideră poziția Franței în problema Dunării „un atentat la demnitatea și independența României”.

Cursivitatea traducerii și unitatea de stil a fragmentelor citate și a comentariilor lui „Traian”-Delavrancea, precum și faptul că mai târziu, în parlament, își va zice „șăran de la Dunăre”, Iasă loc ipotezei că autorul broșurei pe care o analizează ar putea fi însuși Delavrancea, deși autorul declară că a venit prima oară în România în 1857 și a mers pe Dunăre de la Porțile-de-Pier pînă în Deltă.

Reproducem textul din ziarul *România liberă*.

Saint-Vallier — comitat la nord de Tournon.

{p.75) BUCUREȘTI, 15 IANUARIE [183 5]

A apărut în ziarul *Voința națională*, II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1. Nesemnat.

Articolul a fost reprodus în *Voința națională*, II, nr. 413, 11 decembrie 1885, p. 1, și repetat în nr. 416, 14 decembrie 1885, p. 1, cu titlul: *D. Barbu Ștef. (de la Vrancea)*, însoțit de specificația următoare, care afirmă paternitatea lui Delavrancea:

„Reproducem următorul articol al d-lui Barbu Ștef. (de la Vrancea), publicat în *Voința națională* de la 16 ianuarie 1885; ținem la dispoziție oricui manuscrisul d-lui Barbu Ștef. (de la Vrancea)”.

După reproducerea integrală a articolului se adaugă: „Pînă aci am avut de a face cu d. Barbu Ștef. (de la Vrancea) ediția I; acum să ascultăm pe d. Barbu Ștef. (de la Vrancea) ediția II, adică în calitate de prim-rodactor al *Epocei*, și să reproducem un fragment din articolul, semnat *De la Vrancea*, *Abstracția în discuții* de la 27 noiembrie 1885”.

Urmarea a fost o provocare la duel a redactorului de la *Voința națională*, care însă nu s-a declarat. Al. G. Djuvara, ca secretar de redacție, a luat asupra sa vinovăția, și în ziua de 17 decembrie 1885 spadele s-au încrucișat, așa cum arată procesul-verbal publicat în *L'Étoile roumaine* și reprodus în *Voința națională*, II, nr. 420, 19 decembrie 1885, p. 3.

După șase pase de cîte 3 minute, în care Delavrancea a primit o ușoară zgîrietură la brațul drept, Al. G. Djuvara n-a mai vrut să lupte. La 19 decembrie 1885, Delavrancea răspunde în *Epoca*, I, nr. 29, p. 2, prin articolul *Lașii*.

Reproducem textul din *Voința națională*, II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1.

(p. 79) CUM SUNTEM GUVERNAȚI

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 2, 17 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „de la Vrancea”.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

Semnalat de Lucian Predescu, în *Barbu Delavrancea*, București, f.a., p. 113.

În ediția prezentă se reproduce textul din *Epoca*.

Tubalcain — personaj biblic, descendent al lui Cain și strămoșul mitic al fierarilor, născut către anul 2975 înaintea erei noastre. Numele, ca și îndeletnicirea personajului sînt asemănătoare cu ale lui Vulcan-Hefaistos din legendele grecilor antici.

(p. 84) URIAȘILOR DE LA „ETOILE ROUMAINE”

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 4, 20 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „Mirmidon”.

N-a fost niciodată reprodus, nici în volum, nici în periodic.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Deși Delavrancea-Mirmidon vorbește de un „sir Pandarus al Troiei”, credem că de fapt se gîndea la legenda lui Pandarus cretanul, caracterizat prin avariție și voracitate, prin mărturii false în favoarea lui Tantal, care a furat clinele de aur din templul lui Jupiter din Creta și, drept pedeapsă, a fost schimbat în piatră.

Pandarus din *Iliada* era fiul lui Lycaon și a sărit în ajutorul troienilor. Zeul Apolo, care-l iubea, i-a dăruit un arc și l-a învățat cum să se slujească de el. Acest Pandarus s-a remarcat prin curajul său, a rănit pe Menelaus și a pierit sub loviturile lui Diomedea.

Tonul acestui scurt articol-pamflet nu permite să ne gîndim la Pandarus al Troiei, ci la primul personaj mitologic menționat.

Djuvara Trandafir (1856—1935) — membru în Comisia europeană a Dunării. *Coarde sparte*, volumul său de poezii, apare la București, în 1884, poezii lipsite de valoare, datate din Brăila natală, Amsterdam, Paris; Trandafir Djuvara era șeful diviziunii politice din Ministerul de externe în 1885.

Articolul la care se referă Delavrancea este *La rage des Mirmidons* din *L'Étoile roumaine*, I, nr. 5, 19 noiembrie 1885, nesemnat decît cu trei stele. Pseudonimul „Mirmidon” reiese clar că a fost folosit de redac-

torii *Epocii*, Delavrancea și Vlahuță, nu numai de Vlahuță. Articolele •semnate „Mirmidon” n-au fost toate incluse de Vlahuță în volume antume, poetul știind că unele nu-i aparțineau. Printre acestea, *Visul d-lui Brătianu* și *Visul regelui* îi aparțin eu siguranță lui Delavrancea, oricât de sumară analiză de vocabular, stil și concepție s-ar face, deși ele au fost cuprinse în ediția *Al. Vlahuță, Scrieri alese*, din 1963.

(p.86) ABSTRACTIA ÎN DISCUȚII

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 9, 27 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „De la Vrancea”. Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum. Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Stolojan Anastase (1836—1901) — magistrat și om politic, ministru al agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor între 2 februarie 1885 și 17 octombrie 1886.

Cimpineanu Ion (1841—1888) — om politic, ministru de domenii între 1 aprilie 1883 și 2 februarie 1885; ministru de externe de la 2 februarie la 28 octombrie 1885.

Marțian P. Dionisie (1829—1805) — publicist, director general al statisticii din București.

(p- 91) „FIII POPORULUI” ȘI „SĂRĂCIA” POPORULUI

A apărut în ziarul „*Epoca*”, I, nr. 16, 5 decembrie 1885, p. 1.

Semnat: „De la Vrancea”. Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum. Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Prezenta ediție reproduce textul din ziarul *Epoca*.

(p. 96) LAȘII

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 29, 19 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea”.

Nu s-a reproduș niciodată în vreun periodic sau în volum.

Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

tp. 98) PREMIERUL NĂZDRĂVAN

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 30, 20 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea”.

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici în volum. Semnalat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Cu mai puțin de o lună înainte, la 27 noiembrie 1885, în articolul său *Abstracția în discuții*, Delavrancea spunea despre I. Brătianur „...Numai el singur face crîmpeie de legi și le distruge, inventînd miniștri și răsturnîndu-i.”, idee comună cu a articolului-pamflet *Premierul năzdrăvan*.

Nacu Constantin (1844—1920) — profesor de drept civil la Universitatea din București. A făcut parte din comisia de profesori care au aprobat teza de licență în drept a lui Delavrancea. În guvernul I. Brătianu este ministru de justiție de la 2 februarie la 16 decembrie 1885; ministru de finanțe de la 16 decembrie 1885 la 1 martie 1888.

(p. 102) CURIERUL BĂILOR

Au apărut trei numere cu același titlu în ziarul *Românul*, XXX, 27 iulie 1886, p. 646-647; 29 iulie 1886, p. 650; 31 iulie 1886, p. 658. Am dat numerotare romană și am păstrat o singură dată titlul reportajelor lui Delavrancea. Semnat: „Viator”.

Trebuie menționat că așa cum în *Epoca* din 1885 sub pseudonimul „Mirmidon” scrie și Delavrancea, și Vlahuță, la *Românul* din 1886—1887, semnează cu pseudonimul „Viator” nu numai Delavrancea, ci și alți corespondenți ocazionali. Analiza limbii și a stilului demonstrează clar că „Viator” din 29 iulie 1887, care semnează *Curierul băilor. Bălățești*, nu are nimic comun cu „Viator”-Delavrancea, care în acel an publica volumul său *Trubadurul*.

N-au fost niciodată semnalate aceste reportaje, nici reproduse în periodice sau în volum.

Prezenta ediție reproduce textul din ziarul *Românul*.

Colaborarea lui Delavrancea la ziarul *Românul* este explicabilă prin admirația sa nedezmințită față de C.A. Rosetti, întemeietorul ziarului, și prin prietenia care l-a legat de fiul acestuia, Vintilă C.A. Rosetti, în 1886 director al ziarului.

În același timp, scriitorul publica în *Epoca* și în *Lupta* lui G. Panu, ceea ce pe plan ideologic ar fi de neconceput: la un ziar liberal,, la altul conservator și la ziarul radicalului G. Panu. Delavrancea este încă în căutarea drumului, iar personalitatea sa, plină de făgăduințe, atrage simpatia și interesul a numeroase cercuri de intelectuali și oameni politici angajați în lupta de idei a epocii și incontestabil, mulți dintre ei de bună-credință în efortul spre progresul obștesc.

Romniceanu Grigore (1845-1915) - medic primar al spitalelor de copii și al Eforiei, decan al Facultății de medicină între 1886 și 1894.

La grande Duchesse de Gerolstein — personaj din opera cu același nume a compozitorului francez, de origine germană, *Jacques Offenbach*.

Sfântul Laurențiu — martir creștin din Spania (210—258), torturat pe un grătar de fier înroșit în foc.

<p. 113) ȘEPT ZILE LA CONSTANȚA. NOTE CONSTANȚIANE.
MEMORIU „PRO NASONE”

A apărut în ziarul *Românul*, XXX, 2 septembrie 1886, p. 765—766; 3 septembrie 1886, p. 770; 4 septembrie 1886, p. 774; 10 septembrie 1886, p. 794; 15 septembrie 1886, p. 806; 16 septembrie 1886, p. 810.

Deși titlul anunță un reportaj a șapte zile petrecute la Constanța, numărul foiletoanelor este doar de șase, toate purtând același titlu, pe care noi l-am folosit o singură dată, mareînd cele șase părți ale reportajului prin cifre romane, așa cum a făcut-o de altfel și Delavrancea. Semnat: „Viator”.

N-a fost niciodată retipărit și nici semnalat antum. Comentat de Emilia Șt. Milicescu în „*Delavrancea la Constanța în 1886*, în revista *Tomis*, III, nr. 6, iunie 1968, p. 7.

Reproducem textul din ziarul *Românul*.

Opreanu Remus (1844—1908) — magistrat, prefect de Dobrogea.

Unter den Linden—bulevard în Berlin, care pleacă de la Poarta de Brandenburg; în traducere: „Sub tei”.

Ga.nymede— în mitologia greacă, fiul lui Tros, de o mare frumusețe, pe care Zeus, sub înfățișarea unui vultur, îl răpește de lângă turma lui și-l duce în Olimp, unde îi încredințează misiunea de paharnic al zeilor.

Midh%-pașa (1822—1884) — om politic otoman, șeful partidului progresist, guvernator al Siriei, condamnat la moarte ca vinovat de asasinarea lui Abdulasiz.

Castellamare (di Stabia) — port al Italiei în golful Neapol.

Poenaru-Bordea Ioan (1842 — ?) — magistrat; deputat liberal.

Orsini - familie rivală familiei Colonna, în evul mediu (Roma).

Colonna — familie celebră în evul mediu pentru rolul pe care l-a jucat în istoria papalității.

Massimo — familie princiară din Roma în secolul al XIX-lea, care pretindea că se trage din *Fabius Maximus Verrucosus*, zis „Cunctator” (275—203 î.e.n.), dictator roman, a cărui tactică în războiul cu cartaginezii a fost lășărea și slăbirea dișmiiilor prin prelungirea războiului.

Barberini — familie de origine florentină, stabilită la Roma în secolul al XVI-lea.

Culoglu Emanoil — ziarist și avocat, coleg de redacție al lui Delavrancea atât la *Democrația*, cit și la *Voința națională*.

Fortuny Mariano (1838—1874) — pictor spaniol care însoțește în 1860 armatele în războiul din Maroc. Tablourile inspirate de tipurile marocane la care se referă Delavrancea pot fi *Sărbători de kabili și de negri*, *Odalisca*, *Obiceiuri marocane*.

Ziem Felix (1821—1911) — pictor francez, ale cărui tablouri, cu subiecte din Provența, Veneția și din Orient în cea mai mare parte,, Delavrancea le-a putut vedea în colecția orașului Paris.

Stanley John Rowlands, sir Henry Morlon (1841—1904), ziarist și călător englez. Însărcinat să regăsească pe Livingstone în Africa ecuatorială, el reușește după 11 luni să-l descopere pe malul lacului Tanganica. Ulterior, el explorează lacurile Victoria și Uganda, descoperă lacul Leopold al II-lea și merge pe cursul râului Congo pînă la Oceanul Atlantic.

Savorgnan de Brazza Pierre (1852—1905) — explorator francez, de origine italiană; merge pe urmele lui Stanley în Congo.

Ferrari Gaudenzio (1480—1546) — pictor, sculptor și arhitect italian, elev al lui Leonardo da Vinci.

Gabrielescu Grigore — vestit tenor român, angajat al Operei de la Scala din Milano; organizează și conduce conservatorul „Cornetti” din Craiova.

(p.135) BEIZADEAUA (PORTRET POPULAR)

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 288, 8/20 noiembrie 1886, p. 2, la rubrica „Dintr-o zi într-alta”. Semnat: „Fra”.

N-a fost reproduș niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-a fost semnalat de presa timpului.

Menționat de Emilia Șt. Milicescu, *op. cit.*, p. 40.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Beizadeaua — nume ce se da în epocă lui Grigore Mihai Sturdza,, poreclit „Vișelul” (1821—1901), fiul domnului Mihail Sturdza. A contribuit la înăbușirea mișcării revoluționare din Moldova în 1848; a făcut parte din armata otomană sub numele de Muklis-pașa. în 1859) a candidat la tronul Moldovei.

(p.141) LA HERĂȘTI

A apărut în ziarul *Românul*, XXXII, 27 iulie 1887, p. 646—647. Semnat: „Vr...”

N-a fost reproduș în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din ziarul *Românul*.

•tp.146) CONSERVATORISM ȘI NEOCONSERVATORISM

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.018, 20 ianuarie 1888, p. 1, la rubrica „București”; nr. 1.019, 21 ianuarie 1888, p. 1. Semnat: „Barbu Ștef. de Ia Vrancea”.

Am dat o singură dată titlul, notînd cu cifre romane cele două părți ale articolului.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost niciodată semnalat de materialele bibliografice.

Rîproducem textul din ziarul *Voința națională*.

(p. 160) SCRISOARE DESCHISĂ D-LUI GEORGE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.020, 22 ianuarie 1888, p. 3. Semnat: „Un oltean”.

Nu s-a retipărit în periodice și nici în volum.

N-a fost menționat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Voința națională*.

◁p. 165) NEOCONSERVATORISM ȘI INSTINCTE

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.021, 23 ianuarie 1888, p. 1. Semnat: „Barbu Ștef. de Ia Vrancea”.

Nu s-a reproduș niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Rîproducem textul din *Voința națională*.

◁p. 171) A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINȚULUI
GEORGE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.039, 16 februarie 1888, p. 1. Semnat: „Un oltean”. Nu s-a reproduș în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Rîproducem textul din *Voința națională*.

Absalon — fiul lui David, care conspiră contra tatălui său. Pe cînd fuge din Ierusalim, părul lui lung i se prinde în crengile unui copac, unde rămîne suspendat. Joab, care-l urmărea, îl omoară.

◁p. 175) SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIȘORUL
ALEXANDRU CUZA

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.041, 18 februarie 1888, p. 1.

Semnat: „Un oltean”. Nu s-a reproduș în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

448

Reproducem textul din *Voința națională*.

(p. 181) LATUL SĂBIEI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 24, 12 aprilie 1888, p. 1-2. Nesemnat. Nu s-a reproduș niciodată în vreun periodic sau volum nici antum, nici postum; n-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din ziarul *Democrația*.

Se știe că Delavrancea a fost timp de doi ani redactor principal și secretar de redacție permanent al ziarului *Democrația*, înființat de liberali în vederea folosirii lui Delavrancea, a cărui forță combativă în presă se dovedise în scurtul timp al colaborării sale la *Epoca* în 1885 și la *Lupta* în 1886—1887. Fiind obligat deseori să scrie două-trei articole pe zi, scriitorul a renunțat la semnătură. În felul acesta lăsa să creadă că forțele gazetei sînt mult mai numeroase decît erau în realitate, iar semnătura sa nu se devaloriza prin uzare cînd cerințele periodiceului impuneau să se consemneze evenimente minore.

În consecință, cele mai multe din articolele sale sînt nesemnate. Cîteva poartă semnătura: „Viator”.

Am crezut că profilul ediției de față permite și publicarea unora dintre articolele nesemnate care, prin analiza limbii, a stilului și a ortografiei, se vădesc ale lui Delavrancea, adesea semnalate de altele, a căror paternitate nu mai este pusă la îndoială.

(p. 185) GUVERN ȘI GAZETĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 29, 17 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reproduș, n-a fost semnalat sau comentat niciodată.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 189) TURPITUDINILE „LUPTEI”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 32, 21 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reproduș în nici un periodic sau volum, antum ori postum.

N-a fost menționat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 193) CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 34, 23 aprilie 1888, p. 1.

Nesemnat. Nu s-a reproduș în periodice sau în volum, nici în timpul vieții lui Delavrancea, nici postum. N-a fost semnalat de materialele bibliografice.

449

Reproducem textul din *Democrația*,

(p. 196) POLITICA ÎN JUSTIȚIE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 97, 16 iulie 1888, p. 1. Nesemnăt. Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 200) JOS LOGICA!

A apărut în ziarul *Românul*, XXXII, 27 august 1888, p. 826. Semnat: „Un mihnit”, pseudonim pe care Delavrancea nu l-a mai folosit altădată.

Conținutul articolului dezbate aceeași problemă a dărîmării Turnului Colțea, pe care Delavrancea, sub pseudonimul său frecvent întrebuițat, o repune trei zile mai târziu în paginile ziarului *Democrația*.

N-a fost niciodată reproduș, semnalat sau comentat, antum sau postum.

În prezenta ediție se reproduce textul din *Românul*.

(P. 203) TURNUL COLȚEA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 132, 31 august 1888, p. 2. Semnat: „Viator”.

Dedicat lui Pake Protopopescu, primar al capitalei, cu formula ironică „Prea s-știei-sale primarului”, aluzie la testamente ale călugărilor în favoarea primarului.

Reproduș postum de Șerban Cioculescu în *Delavrancea, folclorul și Turnul Colțea* în *Gazeta literară*, VI, nr. 37 (287), 10 septembrie 1959, p.3.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului. Menționat de Al. Săndulescu, în *Delavrancea*, Buc., E.P.L., 1964, p. 249. Reproducem textul din *Democrația*.

(P- 206) IOAN HAGI-POP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 135, 3 septembrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator”.

N-a fost retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 208)

ACROBAT 1SM

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 150, 23 septembrie 1888, p. 2. Nesemnăt. Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost remarcat de presa antumă sau postumă; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 211) MAIORESCU, YOUNG, MAIRE, DA ȘI MAR-GIRL-MAN

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 151, 24 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator”.

Nu s-a reproduș niciodată și n-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Joc de cuvinte batjocoritor la adresa celor numiți, frizînd trivia-lul. Presa epocii este plină de asemenea exemple.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 214) CARNETUL PRINCEPULUI DE GALLES

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 152, 25 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator”. Nu s-a reproduș niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Se reproduce textul din *Democrația*.

Delavrancea atacă pe Pake Protopopescu, primar al capitalei, pentru incultura, lăcomia și lipsa de spirit gospodăresc în administrație; pe Theodor Rosetti pentru incapacitatea de a roști un discurs în calitate de prim-ministru și pentru ilegalitatea activității sale politice în timp ce era membru al Curții de casație; pe prințul Știrbei, pentru totala sa lipsă de însușiri necesare unui om de stat; în ceea ce privește pe Maiorescu, face aluzie la procesul ce i s-a intentat la Iași; întregul partid junimist, în frunte cu P.P. Carp, este persiflat pentru concepția lui politică.

Prințul de Galles — titlu britanic, purtat de fiul cei mai mare al suveranului. A fost creat în 1301 de Eduard I în favoarea fiului său Eduard.

Știrbei Barbu Alexandru (1836-1895) - fiul domnului Barbu Știrbei. A fost ministru al lucrărilor publice în cabinetul junimist de la 12 noiembrie 1888 la 30 martie 1889.

(P- 218) JAK ȘI MINUNILE ȘTIINȚEI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 164, 9 octombrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator”.

N-a fost reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 221) GUNĂ VERNESCU - „DURA LEX, SED LEX”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 172, 19 octombrie 1888, p. 1–2. Nesemnat.

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 224) GENEZA D-LUI P.P. CARPP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 180, 29 octombrie 1888, p. 1–2. Nesemnat,

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(P- 227) LACRĂMILE „ROMÂNIEI LIBERE”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 182, 1 noiembrie 1888, p. 1–2. Nesemnat,

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă nici antum, nici postum; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieții lui Delavrancea sau ulterior.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 231) GENEZA MESAJULUI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 183, 2 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator”.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană lui Delavrancea, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Barozzi Constantin (1883–1921) — general, șef de stat-major, întemeietorul Institutului geografic al armatei, ministru de război în guvernul P.P. Carp (1888).

Max— pseudonimul lui Dumitru Rosetti (1830–1903)— om politic, fratele Elenei Cuza, membru al „Junimii”.

Nica Theodor — membru al „Junimii”, conservator-junimist.

Germani Menelas (Ghermani) (1836 —?) — mare financiar de origine macedoneană; ministru de finanțe în guvernarea junimistă din 1888–1889.

Ollănescu-Ascanio Dumitru (1849–1908) — poet, publicist și om politic român, membru al „Junimii”, traducător al lui Ilorațiu.

Laurian Dimitrie (1846–1906) — fiul lui August Treboniu Laurian, fondator al ziarului *România liberă*.

Săndulescu-Nenoveanu I.G. (1843 — ?) — magistrat, în 1888, deputat.

Aemilius Papinianus (Papiuan) — jurisconsult roman, perfect al pretoriului sub Septimiu Sever, ucis în 212 din ordinul lui Caracalla.

p. 234) DISCURSUL LUI JAK !!! ETC.

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 187, 6 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

În ediția prezentă se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 237) CRONICĂ. CULISE PARLAMENTARE.

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 189, 10 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic antum sau postum.

Ediția prezentă reproduce textul din *Democrația*.

(p. 240) JAK

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 190, 11 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Prele”.

Nu s-a reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Acest pseudonim mi-a fost indicat ca al lui Delavrancea de poetul Radu D. Rosetti și de Victor Bilciurescu. Analiza ideilor și a stilului confirmă indicația celor doi contemporani ai lui Delavrancea.

(p.242) CRONICA. CULISE PARLAMENTARE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 191, 12 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Tom”.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nicide bibliografiilor ulterioare. Reproducem textul din *Democrația*.

Ca și pseudonimul „Prele”, acest nou pseudonim no-a fost semnalat de Radu D. Rosetti și Victor Bilciurescu.

Explicația acestor pseudonime — folosite rar de altfel — care înlocuiesc pe frecventul „Viator”, este că la ziarul *Democrația*, scriitorul era nevoit adesea să completeze mai multe rubrici. Folosirea altui pseudonim dădea impresia de opinie mai largă, defavorabilă celor atacați.

Mirzescu George (1834—1911) — profesor de drept civil la Universitatea din Iași, apoi din București. Și-a început activitatea politică alături de M. Kogălniceanu. În 1887—1888 rostește în Cameră mai multe interpelări, pe care apoi ie publică în broșuri.

Florescu Em. Ioan (1819—1893) — general, ginerele lui Bibescu Vodă; fondator al școlii militare.

Max Rosetti Teșchici (*Rosetti Teșcanu Dumitru*) (1853 — 1897) — fiul lui Costache Rosetti; președinte al Ligii culturale — Bacău; subvenționează ziarul *Muncitorul*.

(p.244) O ADRESĂ DE FELICITARE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 196, 18 noiembrie 1888, p. 2.

Nesemnat. Nu s-a reprodus în periodice, nu s-a retipărit în volume antume sau postume; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieții scriitorului ori ulterior.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 246) CALEIDOSCOP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus în alte periodice; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția prezentă reproduce textul din *Democrația*.

(p. 250) TESTAMENTUL LUI JAK

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

(p.253) PROSTIE ȘI LAȘITATE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 199, 23 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum; n-a fost comentat; n-a fost menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.257) MĂȘTI ȘI ILUZII

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 203, 27 noiembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit în alte periodice sau în volum; nu a fost menționat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.262) INCHIZITORUL ȘI MAIMUȚA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 207, 2 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în vreun periodic sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; materialele biobibliografice antume și postume nu l-au menționat.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p-265) „CACEALMALE JUNIMISTE”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 208, 3 decembrie 1888, p. 1; nr. 209, 4 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Am dat o singură dată titlul, mareînd cu I și II cele două articole cu același titlu și conținut atât de strîns legat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 270) PARACLISERUL PACU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 214, 11 decembrie 1888, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 272) A (CRONICĂ)

A apărui în ziarul *Democrația*, I, nr.216, 14 decembrie 1888, p. 2.

Nesemnăt, Nu s-a retipărit nici în periodice, nici în volum antum sau postum. N-a fost menționat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 274) CE ASEMĂNARE! (LIRISM ÎN PROZĂ)

A apărut în ziarul „*Democrația*”, I, nr. 219, 17 decembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator”.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa timpului, nici în bibliografiile ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Canova Antonio (1757—1822) — sculptor italian, principal reprezentant al neoclasicismului european; a fost sculptorul favorit al lui Napoleon I. Artă lui se caracterizează prin grație, perfecțiunea execuției și puritatea contururilor.

(p. 276) UN BĂTRÎN NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 225, 24 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt,

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presă vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(P.279) CIOCOIUL

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 226, 25 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt,

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(P.281) CELEBRULGUNĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 227, 29 decembrie 1888 p. 1—2. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat și nici semnalat sau atribuit lui Delavrancea de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.284) SORCOVA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 230, 1 ianuarie 1889, p.2, Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.287) ELITA SĂ AMUZĂ!

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 231, 3 ianuarie 1889, p.1. Nesemnăt,

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.291) NOUL PREȘEDINTE AL CAMEREI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 245, 21 ianuarie 1889, p.1. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în epocă, nici ulterior; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 294) NAUFRAGIUL LUI CARP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 249, 26 ianuarie 1889, p. 1—2. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în nici un material biobibliografic antum sau postum.

În prezenta ediție se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 297) D. PANU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 251, 28 ianuarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum; materialele biobibliografice antume și postume nu l-au menționat.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 299) TURNURILE ÎN PARLAMENT

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 256, 5 februarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 302) DUMITRU BRĂȚIANU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 263, 14 februarie 1889, p.1. Neseșnat.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 305) CARP ȘI LAHOVARI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 280, 5 martie 1889, p. 1. Neseșnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 309) MIC ȘI NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 283, 9 martie 1889, p. 1. Neseșnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 312) PERSONALITĂȚI EMINENTE

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 286, 12 martie 1889 p. 1. Neseșnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 315) BANCHETUL „DEMOCRAȚIEI”

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 289, 16 martie 1889, p. 1. Neseșnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 318) ACADEMIA NOASTRĂ ȘI NEMURITORUL ODOBESCU.

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 294, 22 martie 1889, p. 1-2; nr. 296, 24 martie 1889, p. 1-2. Neseșnat.

Am dat o singură dată titlul, mai ales că în al doilea articol se continua numerotarea capitolelor cu cifre romane din primul articol.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.327) AFARĂ!

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 296, 24 martie 1889, p. 1—2. Neseșnat. N-a fost reprodus niciodată; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 330) STÎLPI ȘI LUCEFERI

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 353, 6 iunie 1889, p. 1- Neseșnat.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau volum, antum sau postum. N-a fost menționat în materialele bibliografice.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p.334) DOMNUL BIBESCU ȘI EXPOZIȚIA ROMÂNĂ DIN PARIS

A apărut în ziarul *Voința națională*, VI, nr. 1.435, 29 iunie 1889, p. 1; nr. 1.436, 1 iulie 1889, p. 1; nr. 1.441, 7 iulie 1889, p.1; nr. 1.442, 8 iulie 1889, p. 1; nr. 1.448, 15 iulie 1889, p. 1; nr. 1.449, 16 iulie 1889, p. 1.

Semnat doar cu inițiala „D”.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost menționat sau comentat în presa vremii, nici în materialele bibliografice ulterioare.

Ediția de față reproduce textul din *Voința națională*.

(p. 348) ORDGESCII, IATOUR, TROXICA ȘI TAIVAIOSA

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 373, 1 iulie 1889, p. 1. Neseșnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost semnalat în presă, nici în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 352) MESCHIN ȘI CANALIE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 375, 4 iulie 1889, p. 1—2. Semnat: „V...”

Nu s-a retipărit niciodată în volum sau în periodice.

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografia ulterioară. Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Inițiala este a pseudonimului *Viator*.

Brătianu Dimilrie (1818—1890) — fratele mai mare al lui I.C. Brătianu, ministru plenipotențiar la Constantinopol între 1876 și 1888. Formează cu Lascăr Catargiu și G. Vernescu „opозиția unită”, care în 1888 contribuie la răsturnarea guvernului liberal.

Lahovari Em. Gheorghe (1854—1897) — diplomat, proprietar al ziarului *L'Inde'pendance roumaine*, deputat în 1888—1891; polemizează cu N. Filipescu și *Epoca*; moare ucis în duel de N. Filipescu.

Manu George Ion (1833 - 1911) - general, fiul vornicului Ion Manu; în 1888 ministru de război, iar în 1889 formează pentru scurtă vreme un cabinet de concentrare conservatoare.

Păucescu Grigore George (1842—1897) — om politic român, iubitor al artelor, supranumit în epocă „Mecena”. În casa sa se întâlneau tinerii literați, concurând în oarecare măsură ședințele „Junimii”. A fondat revista *Dreptul* și a condus ziarele conservatoare *Timpul* și *Epoca*.

Aslan Sicoluc Ceur (1839 — ?) — partizan al Unirii Principatelor. A condus *Monitorul Oficial*, funcție încredințată de M. Kogălniceanu.

Catargiu Lascăr (1823—1899) — membru al *Divanului ad-hoc* din Iași; participă la răsturnarea lui Cuza. În 1889 priin-ministru și ministru de interne conservator.

Vernescu George D. (Gună; 1830—1900) — om politic, ministru de justiție junimist în 1888—1889; ministru de finanțe în 1889—1891 în formația liberal—conservatoare.

(p.355) IDEI, IDEI, IDEI!

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 414, 22 august 1889, p.1—2. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; nu a fost semnalat de presă, nici de materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.359) JUNIMIȘTII

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 423, 2 septembrie 1889 p. 1—2. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit, n-a fost semnalat de presă și nici menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

În această ediție reproducem textul din *Democrația*.

(p.364) SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 425, 5 septembrie 1889, p. 1—2. Nesemnăt.

N-a fost niciodată retipărit și nu a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.369) GENERAL„POLIȘINEL”

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 426, 6 septembrie 1889, p. 2—3 Semnat: „Viator”.

S-a reproduș, cu același titlu și cu aceeași semnătură, în ziarul *Voința națională*, VI, nr. 1.491, 7 septembrie 1859, p. 2—3, specificându-se: „din *Democrația*”.

Reproducem textul din *Voința, națională*.

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografia ulterioară.

Bayard Pierris Terrail senior de supranumit „cavalerul fără frică și fără vină” (1476—1524) — luptător francez glorios în războaiele lui Carol al VIII-lea, Ludovic al XH-lea și Francisc I.

Calomfirescu Radu, boier al lui Mihai Viteazul, se face vestit în luptele cu tătarii; moare în 1593. A inspirat poporului balada care-i poartă numele.

Șonțu Gk. (1851—1877) — maior, mort în fruntea batalionului său la asaltul Griviței în 1877.

Mărăcineanu Valter (1840—1877) — ofițer român, mort eroic în fruntea companiei sale la asaltul Griviței.

Farcaș Popa Stoica, căpitan de oaste sub Mihai Viteazul.

(p.372) SEPARATISM

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 429, 10 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 430, 12 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 431, 13 septembrie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p.384)

NABABUL

Prima parloa apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 446, 1 octombrie 1889, p. 1. Nesemnat. Partea a doua a apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 470, 1 noiembrie 1889, p. 1—2. Semnat: „Viator”.

S-a reprodus antum, numai partea a doua, în ziarul *Secolul XX*, I, nr. 50, 20 iunie 1899, p. 1, cu titlul: *Nababul* de „Viator” (Barbu Șt. Delavrancea).

N-a fost inclus în volume antum sau postum. N-a fost menționat în nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*. Am dat o singură dată titlul, marcînd cu cifre romane cele două părți constitutive.

Caracterul de pamflet este mai accentuat în partea a doua în care „Viator” se declară în dezacord cu autorul articolului cu același titlu de la 1 octombrie 1889, ca și cum n-ar fi fostei însuși — modalitate de a relua în noiembrie subiectul și a stîrni interesul opiniei publice cu privire la G. Gr. Cantacuzino-Nababul.

Cantacuzino George Gr. (1837—1913) — cunoscut sub porecla de „Nababul”, președinte al Camerei, șef al partidului conservator.

„*Arecide trei*” — formulă folosită în vînzările la licitație. *Areci*, sau *hareci*, interjecție de origine turcă, însemnînd „adjudecat”. Se repeta de trei ori prețul ultimului ofertant pentru un obiect, după care se spunea „areci de trei ori” și obiectul devenea proprietatea acestuia, oricare ar fi fost ulterior prețul oferit de un alt cumpărător.

Pitt (William Pitt, zis Al doilea Pitt) (1759—1806) — om politic britanic din grupul patrioților, care restabilește echilibrul financiar al țării, creînd un fond de amortizare a datoriei publice și încheind un tratat de comerț cu Franța. A luptat contra corupției.

Lorenzo Magnificul de Medici (1449—1492) — conducător al Florenței, protectorat artiștilor; favorizează înflorirea artelor în Renașterea italiană și dezvoltarea umanismului.

Cosma de Medici (Cosimo il Vecchio) (1389-1464), fratele lui Lorenzo. Familia de Medici este la origine o familie de bancheri chemată să domnească asupra Florenței, dar gloria lor este gustul artistic și generozitatea cu care au sprijinit pe creatorii timpului lor.

Strat Ioan D. (1836—1879) — profesor de economie politică la Universitatea din Iași.

(p. 393)

IUBITE KERNBACH

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 455, 12 octombrie 1889,

Semnat: „Viator”.

Nu s-a republicat niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa vremii, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Kernbach George I. cu pseudonimul *Gheorghe din Moldova* (1859—19091 — poet; debutează în *Revista nouă* a lui Hașdeu.

(p. 396)

O RUINĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 465, 25 octombrie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, nu s-a menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 399)

MAGNETISM ANIMAL

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 475, 7 noiembrie 1889, p. 2. Semnat: „Viator”.

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-a fost semnalat de presa epocii, nici de bibliografiile ulterioare. Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Gherassi Nicolae — jurisconsult. Face parte din cabinetul Lascăr Catargiu, ministru de justiție în 1890.

Lahovari Alexandru (1841-1897) — conservator, de mai multe ori deputat, ministru de domenii în cabinetul Teodor Rosetti (1888-1889).

Iancovescu Ioan — director politic al ziarului *Naționalul*, avocat; membru al opoziției unite, colaborator la *Epoca*.

Halfon Avram (1800-1884) — mare bancher. A contractat în 1866 cu statul român, în numele unui grup financiar străin, împrumutul „Oppenheim”, cel dinții făcut de țara noastră. Delavrancea a considerat totdeauna că pe această cale situația economică a țării s-a înrăutățit.

(p. 403) POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 491, 28 noiembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat în presă și nici menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 408)

VĂL SAU ELOCINȚĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 496, 3 decembrie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presă și nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 412)

C. C. ARION ȘI MORALA FABULEI

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 505, 15 decembrie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat în presă și nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 415)

APOSTOLEANU

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 506, 16 decembrie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat de presă și n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 419)

D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ȘI G. PANU

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 509, 20 decembrie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă și nici menționat în vreun material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 424)

ÎNGÎMFARE

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 521, 9 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Același sergent”.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația*.

Cum în ziua de 10 ianuarie apare un articol semnat „Alt sergent”, iar în ziua de 11 ianuarie altul semnat „Un sergent”, putem presupune că toate trei articolele au fost redactate odată, dar cu intenția de a le publica în ordine inversă, așa cum indică logic pseudonimele folosite, dar din motive necunoscute și neimportante pentru valoarea articolelor, ele au fost inserate în ziar altfel.

Mirabeau Honore Gabriel Riqueti, conte de ... (1749 — 1791) — nobil, ales deputat revoluționar. În ședința din 23 iunie 1789 rostește o apostrofă rămasă celebră: „Sintem aici prin voința poporului și nu vom ieși decît prin forța baionetelor”.

(p. 428)

LITRE ȘI GOGU-MANU

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 522, 10 ianuarie 1890, p. 2—3. Semnat: „Alt sergent”.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau ea volum.

N-a fost remarcat de presa timpului.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Dragostea lui Delavrancea pentru limbă ca mijloc subtil de comunicare și expresie artistică, elaborare milenară a unei comunități naționale, se manifestă frecvent și în formele cele mai diverse.

Littre Emile (1801 — 1881) — filozof, medic, om politic și lexicograf francez, a cărui operă — Istoria limbii franceze (1862) și Dicționarul limbii franceze (1863 — 1873) — l-a recomandat ca membru al Academiei Franceze.

(p. 432)

„SĂ LE” ÎN LOC DE „SĂ SE”!!!

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 523, 11 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Un sergent”.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa epocii.

Reproducem textul din *Democrația*.

Paulus, Jean-Paul Ilabans, zis Paulus (1845 — ?) — cîntăreț popular francez, foarte cunoscut în epoca studiilor la Delavrancea în capitala Franței.

TABLA ILUSTRĂȚILOR

Prima pagină a ziarului <i>Epoca</i> din 1885.	96— 97
Pagină din ziarul <i>Democrația</i> , a cărei redacție este condusă de Delavrancea de-a lungul celor doi ani de apariție: 1888-1890. ..	96- 97
Pagină din revista <i>Viața</i> , cu articolul polemic al lui Delavrancea contra lui Al.Xenopol.	192—193
Caricatură. Delavrancea solicitat de ambele partide „istorice”	192 — 193
B. Delavrancea în anul 1893.	288-289
Delavrancea în 1897. Desen de Artachino, în, ziarul <i>La Roumanie illustree</i>	288 — 289
Delavrancea renunțând la literatură pentru politică (revista <i>Pagini literare</i> , 1899). ..	384—385
Scriitorul în grădina locuinței din strada Primăverii, în 1905	384-385

CUPRINSUL

PUBLICISTICĂ. ARTICOLE POLITICE (1)

Un ministru	9(437)
Mi-Careme	31(438)
Correspondență pariziană. Impresiei, i	37(438)
Correspondență pariziană	43(439)
Inaugurarea monumentului lui Michelet	49(439)
Correspondență pariziană. Sufragiul universal și mitinguri	56(440)
Correspondență pariziană	62(440)
Domnule redactor	68(441)
București, 15 ianuarie [1885]	75(442)
Cum suntem guvernați	79(443)
Urișilor de la „Etoile roumaine”	84(443)
Abstracția în discuții	86(444)
„Fiii poporului” și „sărăcia” poporului	91(444)
Lașii	96(444)
Premierul năzdrăvan	98(444)
Curierul băilor	102(445)
Șapte zile la Constanța. Note constantiane. Memoriu „Pro Nasone”	113(446)
Beizadeaua (Portret popular)	135(447)
La Herâști	141(447)
Conservatorism și neoconservatorism	146(448)
Scrisoare deschisă d-lui George Bibescu	160(448)
Neoconservatorism și instincte	165(448)
Adoua scrisoare deschisă prințului George Bibescu	171(448)
Scrisoare deschisă către domnișorul Alexandru Cuza	175(448)

Latul săbiei	181(449)
Guvern și gazetă	185(449)
Turpitudinile „Luptei”	189(449)
Chemarea lui Petre în lume	193(449)
Politica în justiție	196(450)
Jos logica!	200(450)
Turnul Colțea	203(450)
Ioan Hagi-Pop	206(450)
Acrobatism	208(451)
Maiorescu, young, maire. da și mar-girl-man ...	211(451)
Carnetul principelui de Galles	214(451)
Jak și minunile științei	218(452)
Gună Vernescu - „Dura lex, sed lex”	221(452)
Geneza d-lui P.P. Carpp	224(452)
Lacrămile „României libere”	227(452)
Geneza mesajului	231(452j)
Discursul lui Jak!!! etc	234(453)
Cronică. Culise parlamentare	237(453)
Jak	240(453)
Cronica. Culise parlamentare	242(454)
O adresă de felicitare	244(454)
Caleidoscop	246(454)
Testamentul lui Jak	250(454j)
Prostie și lașitate	253(455)
Măști și iluzii	257(455)
Inchizitorul și maimuța	202(455)
„Cacealmale junimiste”	265(455)
Paracliserul Pacu	270(455)
A (Cronică)	272(456j)
Ce asemănare! (Lirism în proză)	274(456)
Un bătrîn nebun	276(456)
Ciocoliul	279(456)
Celebrul Gună	281(456j)
Sorcova	284(457 j)
Elita să amuză !	287(457)
Noul președinte al Camerei	291(457)
Naufagiul lui Carp	294(457)
D. Panu	297(457)
Turnurile în parlament	299(457)
Dumitru Brătianu	302(458)

Carp și Lahovari	305(458)
Mic și nebun	309(458)
Personalități eminente.	312(458)
Banchetul „Democrației”	315(458)
Academia noastră și nemuritorul Odobescu	318(459)
Afară!	327(459)
Stilpi și luceferi	330(459)
Domnul Bibescu și expoziția română din Paris	334(459)
Ordgesch, iatour, Ironica și taivaiosa	348(459)
Meschin și canalie	352(459)
Idei, idei!, idei!	355(460J)
Junimiștii	359(460*)
Spătarul fără spadă	864(461)
General „Polișinel”	369(461)
Separatism	372(461)
Nababul	384(462)
Iubite Kernbach	393(462)
O ruină	396(463)
Magnetism animal	399(463)
Politica doamnelor conservatoare	403(463)
Văl sau elocință	408(464)
C. C. Arion și morala fabulei	412(464)
Apostoleanu	415(464)
D. Mihail Kogălniceanu și G. Panu	419(464)
îngîmfare	424(464)
Littre și Gogu-Manu	428(465)
„Să le” în loc de „să se”!!!	432(465)
Note	485
Tabla ilustrațiilor	467

